

เอกลักษณ์ของชาติ กับการพัฒนาชาติไทย

รายงานการสัมมนา

เรื่อง

เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย

คณะรัฐมนตรี

เรื่อง

การพิจารณาเรื่องเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย

รายงานการสัมมนาเรื่องเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย

พิมพ์จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

กันยายน ๒๕๒๔

โดย

คณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

กำพล แก้วพจน์ บรรณาธิการ

คำนำ

หนังสือ “รายงานการสัมมนาเรื่องเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” เล่มนี้ จัดพิมพ์ขึ้นต่อจากหนังสือ “เอกลักษณ์ของชาติ” ซึ่งคณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้รวบรวมพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วเมื่อปี ๒๕๒๗ โดยหนังสือเล่มนี้อาจถือได้ว่าเป็นรายงานสัมมนาฉบับย่อย แต่หนังสือเล่มที่จัดพิมพ์ขึ้นใหม่นี้เป็นรายงานสัมมนาฉบับสมบูรณ์

การสัมมนาดูจะจัดกันบ่อย แต่ละหน่วยงานซึ่งเป็นเจ้าของเรื่อง ต่างก็มีเหตุผลต่าง ๆ กันในการริเริ่มจัดสัมมนาขึ้นแต่ละครั้ง และบ่อยครั้งที่ปรากฏอยู่เนื่อง ๆ ว่า เป็นการสัมมนาเพียงรูปแบบ แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ สัมมนากันเสร็จแล้วผู้เข้าร่วมสัมมนาก็แยกย้ายกันกลับไป รายงานสรุปผลสัมมนาทำขึ้นก็จริง แต่ก็เก็บไว้เฉย ๆ หรือเผยแพร่กันในวงแคบดูประหนึ่งเสียทั้งเงินเสียทั้งเวลา แต่การสัมมนาเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๗-๘ กรกฎาคม ๒๕๒๖ ที่ทำเนียบรัฐบาล ครั้งนี้คงจะพลิกคำวิจารณ์ดังกล่าว เพราะนอกจากจะได้ทั้งอรรถรสเนื้อหาและบรรยากาศของการสัมมนาแล้ว ข้อคิดเห็นจากการสัมมนาหลายอย่างได้เกิดผลเป็นจริงเป็นจังในทางปฏิบัติอีกด้วย อาทิ มติคณะรัฐมนตรีเรื่องแนวนโยบายด้านการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งได้กำหนดแผนการดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาวไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้กิจกรรมสำคัญประจำปีที่จะจัดขึ้นตามข้อเสนอของที่ประชุมสัมมนาอีกประการหนึ่งคือ “งานเทศกาลเที่ยวเมืองไทยและเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย” ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๒๗ และจะจัดให้มากขึ้นเป็นปีที่ ๒ ในเดือนธันวาคม ๒๕๒๘ นี้ โดยงานนี้จัดขึ้นเสริมจากงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทยที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดขึ้นติดต่อกันมาหลายปีแล้ว เพียงแต่ได้ขยายวัตถุประสงค์และรูปแบบการจัดงานให้มีขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น พร้อมทั้งยังส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้นในการดำเนินงานปลูกฝังความนิยมไทยและเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติดังกล่าว โดยมีหน่วยงาน ๓ ฝ่าย คือ สมาคมนิยมไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติเป็นแกนกลางประสานความร่วมมือกันในการจัดงานครั้งนี้

หนังสือ “รายงานการสัมมนาเรื่องเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” เล่มนี้ คงจะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยแก่ผู้ไม่รู้ไม่เรียน และมีความคิดสร้างสรรค์ทั้งหลาย ตลอดจนผู้มุ่งหวังที่จะเสริมศักดิ์ศรีแห่งความเป็นไทยให้สูงเด่นยิ่งขึ้นสืบไป

คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

๒๐ กันยายน ๒๕๒๘

สารบัญ

การเตรียมการสัมมนา

โครงการสัมมนาเรื่องเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย	๑
การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนาฯ	๖
หน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ ในคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจฯ	๑๑
หลักเกณฑ์การเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนา	๑๕
สัมภาษณ์พิเศษเพื่อประชาสัมพันธ์การสัมมนา	๑๖

พิธีการสัมมนา

คำกราบทูลรายงานองค์ประธานในพิธี โดย ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี	๒๔
พระดำรัสสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา องค์ประธานในพิธี	๒๖
คำกล่าวรายงานในพิธีปิดการสัมมนา โดย รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	
(นายกรัฐมนตรี ทองธรรมาชาติ) ประธานคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนาฯ	๒๘
คำกล่าวในพิธีปิดการสัมมนา โดย รองนายกรัฐมนตรี (พลเอกประจวบ สุนทราวงกูร)	
ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ	๓๐

สาระสำคัญของการสัมมนา

ปาฐกถาพิเศษเรื่องเอกลักษณ์ของชาติ โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช	๓๒
การอภิปรายเป็นคณะเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเอกลักษณ์ของชาติ	
กับการพัฒนาชาติไทย	๔๑
การอภิปรายเป็นคณะเรื่องแนวทางในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	๖๐

สรุปผลการสัมมนา

นโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	๘๑
--	----

ประเมินผลการสัมมนา

แบบประเมินผลการสัมมนา	๘๕
ข้อเสนอแนะกลุ่มในการพิจารณาเรื่องการพัฒนาเอกลักษณ์ของชาติ	๘๗
รายงานการประเมินผลการสัมมนา	๘๘

บทความพิเศษ

การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย โดย น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ	๙๖
พุทธศาสนาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหรือไม่ โดย ดร.เสนาะ อุณาภูล	๑๐๖
เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย โดย ศจ.ระพี สาคริก	๑๑๕
เอกลักษณ์ไทยที่มีผลต่อการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ โดย ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง	๑๒๐
บทบาทของภาคเอกชนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ โดย สมพร เทพสิทธิ์า	๑๓๓
เอกลักษณ์ไทย โดย ประพัฒน์ ตริณรงค์	๑๓๕
ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ โดย สุรน อินทิแสน	๑๔๑

โครงการสัมมนา

เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”

วันที่ ๖ - ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

ณ ดิگสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

๑. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันคำที่มีความสำคัญและได้มีการกล่าวถึงกันบ่อยครั้ง แต่ยังไม่มีความเข้าใจไม่สู้จะตรงกัน อยู่บ้างก็คือคำว่า “เอกลักษณ์” ซึ่งมักใช้ควบไปในความหมายของคำว่า “เอกลักษณ์ของชาติ”

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๙๑๔ ได้ให้ความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ไว้ว่า

เอกลักษณ์ (เอกกะ-) น. ลักษณะที่เหมือนกัน หรือมีร่วมกัน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Identity

ดังนั้น คำว่า เอกลักษณ์ของชาติ ก็น่าจะหมายถึง “ลักษณะเด่น” หรือ “ลักษณะเฉพาะของชาติ” นั่นเอง

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้เคยพิจารณาความหมายของคำว่า ชาติ สรุปได้ว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๖ ประการ คือ

๑. ดินแดน ๒. ประชากร ๓. ความเป็นเอกราชและอธิปไตย ๔. รัฐบาลและการปกครอง ๕. วัฒนธรรม และ ๖. เกียรติภูมิ

แต่วัฒนธรรมหรือองค์ประกอบที่ ๕ เป็นองค์ประกอบซึ่งรวมเอาสถาบันสำคัญของชาติ ๒ สถาบันเข้าไว้ด้วย คือ “ศาสนา” และ “พระมหากษัตริย์” โดยที่สถาบันทั้งสองนี้เป็นสถาบันหลักที่สำคัญของชาติไทยสืบมาจนถึงปัจจุบัน จึงสมควรแยกออกจาก “วัฒนธรรม” โดยถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชาติอีก ๒ องค์ประกอบ

ดังนั้น “เอกลักษณ์ของชาติ” จึงเป็นลักษณะเฉพาะของชาติ ประกอบด้วย ดินแดน ประชากร ความเป็นเอกราช และ อธิปไตย รัฐบาลและการปกครอง ศาสนา พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรม และเกียรติภูมิ รวมเป็น ๘ องค์ประกอบด้วยกัน

จะเห็นได้ว่า คำว่า “เอกลักษณ์ของชาติ” มีความหมายที่กว้างมาก ครอบคลุมทุกส่วนของชาติจนทำให้บางครั้งอาจก่อให้เกิดความเข้าใจที่สับสนและขาดความชัดเจน และสิ่งที่กำหนดขึ้น ๘ ประการดังกล่าวนี้ ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย เพราะยังมิได้มีการพิจารณาร่วมกันอย่างจริงจัง อีกทั้งยังมิได้ร่วมกันพิจารณากำหนดแนวทางและนโยบายเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติอีกด้วย

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะจัดสัมมนาในเรื่องนี้ขึ้น เพื่อหาข้อยุติ หรืออย่างน้อยก็เพื่อที่จะกำหนดแนวทางในทางปฏิบัติว่า “เอกลักษณ์” คือที่เป็นคุณที่ควรเสริมสร้างหรือคงไว้ และ “เอกลักษณ์” คือที่เป็นโทษซึ่งควรจะขจัดให้หมดไป ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ รวมทั้งเพื่อมุ่งพัฒนาชาติไทยให้เจริญก้าวหน้า อันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่คนไทยทุกคนปรารถนา

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติ” แก่บรรดาผู้เข้าร่วมสัมมนา อันจะเป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ความคิด ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องยิ่งขึ้นในอนาคต

๒.๒ เพื่อศึกษาถึง “เอกลักษณ์ของชาติ” ว่ามีความสำคัญต่อประเทศชาติอย่างไรบ้าง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ของทั้งภาครัฐบาล และเอกชน ตลอดจนนักวิชาการ และผู้แทนของกลุ่มธุรกิจและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกัน

๒.๓ เพื่อกำหนดเค้าโครงของนโยบายและแนวทางปฏิบัติ ในการเสริมสร้าง “เอกลักษณ์ของชาติ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชนให้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่สถาบันหลัก อันเป็นสถาบันสำคัญของชาติ

๒.๔ เพื่อประมวลข้อสรุปจากการสัมมนาครั้งนี้ เสนอต่อคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ก่อนที่จะใช้เป็นแม่บทในการปฏิบัติต่อไป

๓. การดำเนินงานสัมมนา

จัดทำในรูปของการบรรยาย การอภิปราย การแบ่งกลุ่มสัมมนาหาทางแก้ปัญหา และการสัมมนาเต็มคณะ

๔. ผู้ดำเนินการจัดสัมมนา

จัดโดยคณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติร่วมกับสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนาขึ้นคณะหนึ่งเพื่อรับผิดชอบดำเนินการและแบ่งงานออกเป็นฝ่าย ๆ รวม ๙ ฝ่าย คือ อนุกรรมการฝ่ายอำนวยการสัมมนา และที่ปรึกษา ฝ่ายพิธีการสัมมนา ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายวิชาการและเอกสาร ฝ่ายสวัสดิการและสถานที่ ฝ่ายทะเบียนและฝ่ายประสานงาน ให้คณะกรรมการฯ นี้มีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมการจัดสัมมนาและนำผลของการสัมมนาออกเผยแพร่เพื่อให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ โดยอนุกรรมการแต่ละฝ่ายจัดประชุมและพิจารณาดำเนินการในหน้าที่ของตนให้เป็นที่ยอมรับต่อไป

๕. กำหนดวัน เวลา และสถานที่จัดสัมมนา

จัดให้มีการสัมมนา ๒ วัน คือในวันพุธที่ ๖ และวันพฤหัสบดีที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖ ระหว่างเวลา ๘.๓๐ - ๑๖.๓๐ น. ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

๖. ผู้เข้าร่วมสัมมนา

ประมาณ ๔๕๐ คน ประกอบด้วยผู้แทนคณะกรรมการและอนุกรรมการต่าง ๆ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ผู้แทนจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ผู้แทนกลุ่มเกษตรกร นักธุรกิจ สมาคมและมูลนิธิ เอกชนรวมทั้งผู้แทนจากหน่วยการปกครองท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาล) ตลอดจนนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนสื่อมวลชนในสาขาต่าง ๆ

๗. งบประมาณดำเนินการ

ใช้งบประมาณโครงการเผยแพร่ปลูกฝังอุดมการณ์ของชาติ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๒๖ จำนวนประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท และเงินอุดหนุนสมทบจากหน่วยงานอื่นหรือภาคเอกชน

๘. กำหนดการสัมมนา

วันพุธที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖

- ๐๘.๐๐ - ๐๘.๔๐ น. — ผู้เข้าสัมมนาลงทะเบียนและรับเอกสารการสัมมนา
- ๐๘.๔๐ น. — ผู้รับเชิญและผู้เข้าร่วมสัมมนาพร้อมกันในห้องพิธี
- ๐๘.๔๐ น. — ขพลฯ นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีฯ และคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการจัดสัมมนา เฝ้ารอรับเสด็จ ณ หน้าตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
- ๐๘.๕๐ น. — สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เสด็จถึง ผู้แทนคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ถวายช่อดอกไม้ ขพลฯ นายกรัฐมนตรี (พลเอก เปรม ติณสูลานนท์) และรองนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประจวบ สุนทรากรู) ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาตินำเสด็จเข้าสู่ที่ประทับในห้องประชุมใหญ่ ณ ตึกสันติไมตรี ผู้แทนคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ถวายหนังสือและผลงานของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ทรงนมัสการพระพุทธรูปและทรงจุดธูปเทียน
- ๐๙.๐๐ น. — ขพลฯ นายกรัฐมนตรี กราบทูลรายงานองค์ประธาน ในพิธีเปิดการสัมมนา
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา องค์ประธานในพิธีมีพระดำรัสตอบเปิดการสัมมนา
- ๐๙.๒๐ น. — เสร็จพิธีเปิดสัมมนา
องค์ประธานในพิธีเสด็จเข้าสู่ที่ประทับ เพื่อทรงประทับฟังปาฐกถาพิเศษ
- ๐๙.๓๐ - ๑๐.๑๕ น. — ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติ” โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
- ๑๐.๑๕ น. — องค์ประธานในพิธีมีพระปฏิสันถารกับผู้เข้าร่วมสัมมนา รองนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประจวบ สุนทรากรู) ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ขอพระราชทานกราบทูลเสด็จทอดพระเนตรการแสดงผลงานของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ณ บริเวณตึกสันติไมตรี ตามพระอริยาศรัยจนกว่าจะเสด็จกลับ

- ๑๐.๓๐ - ๑๐.๔๕ น. - พักรับประทานอาหาร
- ๑๐.๔๕ - ๑๒.๑๕ น. - การอภิปรายเป็นคณะเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ
ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”
ผู้ร่วมอภิปราย
ร้อยตำรวจโท ขาญ มนุธรรม
ดร.วาทัญญู ณ ถลาง
นายแพทย์ประสพ รัตนกร
คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์
ผู้ดำเนินการอภิปราย
ดร.เย็นใจ เลาหวณิช
- ๑๒.๑๕ - ๑๓.๑๕ น. - พักรับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๑๕ - ๑๕.๐๐ น. - การอภิปรายเป็นคณะเรื่อง “แนวทางในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของ
ชาติ”
ผู้ร่วมอภิปราย
พระธรรมมหาวิราณวัตร
พลตรี ประหยัด รอดโพธิ์ทอง
ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง
นางวิมล ศิริไพบูลย์
ผู้ดำเนินการอภิปราย
ดร.วิษณุ เครืองาม
- ๑๕.๐๐ - ๑๕.๑๕ น. - พักรับประทานอาหาร
- ๑๕.๑๕ - ๑๕.๒๕ น. - ชี้แจงการประชุมกลุ่ม (นายปราโมทย์ สัชฌุกร และนางจารุลินทร์ มุ-
สิกพงษ์)
- ๑๕.๒๕ - ๑๖.๓๐ น. - การสัมมนากลุ่มย่อย
กลุ่มที่ ๑ เรื่อง “บทบาทของภาครัฐในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของ
ชาติ”
กลุ่มที่ ๒ เรื่อง “บทบาทของภาคเอกชนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์
ของชาติ”
กลุ่มที่ ๓ เรื่อง “บทบาทของสื่อมวลชนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์
ของชาติ”
กลุ่มที่ ๔ เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติที่ควรดำรงรักษาเสริมสร้างและ
ปลูกฝัง”

วันหยุดสัปดาห์ที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖

- ๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น. — ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “บทบาทของนักการเมืองกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ”
โดย รองนายกรัฐมนตรี (นายพิชัย รัตตกุล)
- ๑๐.๐๐ - ๑๐.๑๕ น. — พักรับประทานน้ำชา
- ๑๐.๑๕ - ๑๒.๐๐ น. — ประชุมกลุ่มย่อย (ต่อ)
- ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. — พักรับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. — การเสนอรายงานการประชุมกลุ่มย่อยต่อที่ประชุมใหญ่ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายกระมล ทองธรรมชาติ) เป็นประธานที่ประชุม
ผู้เสนอรายงาน
ประธานกลุ่มทั้ง ๔ กลุ่ม
ผู้ดำเนินการ
ดร.วิษณุ เครืองาม
- ๑๕.๓๐ - ๑๖.๐๐ น. — พักรับประทานน้ำชา
- ๑๖.๐๐ - ๑๖.๑๕ น. — พิธีปิดการสัมมนา
ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (พลเอก ประจวบ สุนทรากร
รองนายกรัฐมนตรี) เป็นประธานในพิธี
ประธานคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนา (รัฐมนตรีประจำ
สำนักนายกรัฐมนตรี นายกระมล ทองธรรมชาติ) กล่าวรายงานต่อ
ประธานในพิธี
ประธานในพิธีกล่าวปราศรัยปิดการสัมมนา แล้วเป็นอันเสร็จพิธี

คำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
ที่ ๒๘/๒๕๒๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนา
เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”

เพื่อให้การเตรียมการจัดสัมมนาเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ซึ่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยความร่วมมือของสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย จะจัดให้มีขึ้น ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ในระหว่างวันที่ ๖ - ๗ กรกฎาคม ศกนี้ โดยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา จะเสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดการสัมมนาครั้งนี้ด้วยนั้น ได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

อาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนาขึ้น โดยให้จัดกลุ่มคณะกรรมการเฉพาะกิจแต่ละฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายอำนวยการสัมมนาและที่ปรึกษา

๑. พลโทจันทรคุปต์ สิริสุทธี	เป็นที่ปรึกษา
๒. คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์	เป็นที่ปรึกษา
๓. นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ	เป็นที่ปรึกษา
๔. พลโทมานะ รัตนโกเศศ	เป็นที่ปรึกษา
๕. นายวาทัญญู ณ ถลาง	เป็นที่ปรึกษา
๖. ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา	เป็นที่ปรึกษา
๗. นายกระมล ทองธรรมชาติ	เป็นประธานอนุกรรมการ
๘. นายระเด่น ทักขณา	เป็นรองประธานอนุกรรมการ
๙. ร้อยโทสุวิทย์ ยอดมณี	เป็นรองประธานอนุกรรมการ
๑๐. นายมานิต วรินทร์เวช	เป็นอนุกรรมการ
๑๑. นายวิจิตร อาวะกุล	เป็นอนุกรรมการ
๑๒. นายวิษณุ เครืองาม	เป็นอนุกรรมการ
๑๓. นายสุวิทย์ สุทธานุกุล	เป็นอนุกรรมการ
๑๔. ร้อยตรีอานนท์ ศุภมิตร	เป็นอนุกรรมการ

๑๕. นายอำนาจ สอนอิมสาตร์

๑๖. นางจารุดิษฐ์ มุสิกพงษ์

๑๗. นายชาคริต จุลกะเสวี

๑๘. นางดวงกมล จันทรสม

๑๙. นายปราโมทย์ สุตะบุตร

๒๐. นายเย็นใจ เลาหวนิช

๒๑. นายศุภชัย จันทรเจริญสุข

๒๒. นางสาวสุรางค์ ลักษณะบุตร

๒๓. นายกำพล แก้วทนต์

ฝ่ายพิธีการสัมมนา

๑. นางจารุดิษฐ์ มุสิกพงษ์

๒. นายปราโมทย์ สัตถบุตร

๓. นางสาวทิภากร ทรัพย์สินินทร์

ฝ่ายประชาสัมพันธ์

๑. นายชาคริต จุลกะเสวี

๒. นายชัยเชต สุนทรพิพิธ

เป็นอนุกรรมการ

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายพิธีการสัมมนา

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายประชาสัมพันธ์

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายการเงิน

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายเลขานุการ

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายวิชาการและเอกสาร

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายสวัสดิการและสถานที่

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายทะเบียน

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายประสานงานและเลขานุการ
ฝ่ายอำนวยการสัมมนาฯ

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายพิธีการสัมมนา

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
พิธีการสัมมนา

เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
ฝ่ายพิธีการสัมมนา

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายประชาสัมพันธ์

เป็นอนุกรรมการและรองประธาน
ฝ่ายประชาสัมพันธ์

๓. นายชัยวิชิต อติศัพท์

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
ประชาสัมพันธ์

๔. นายธีรพันธ์ รักเดช

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
ประชาสัมพันธ์

๕. นางสาวสุดา พูนเจริญ

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
ประชาสัมพันธ์

๖. นางสาวภาวดี กาญจนโพธิ์

เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
ฝ่ายประชาสัมพันธ์

ฝ่ายการเงิน

๑. นางดวงกมล จันทร์สม

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายการเงิน

๒. นางสาวปัทมา พรรณโรจน์

เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
ฝ่ายการเงิน

ฝ่ายเลขานุการ

๑. นายปราโมทย์ สุตะบุตร

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายเลขานุการ

๒. นางสาวสุชาดา เจือสุคนธ์

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
เลขานุการ

๓. นางสาวอนงค์ ณ บางช้าง

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
เลขานุการ

๔. นายพิชัย สุขใส

เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
ฝ่ายเลขานุการ

๕. นางสาววิไล สัพพะเลข

เป็นอนุกรรมการและผู้ช่วย
เลขานุการฝ่ายเลขานุการ

ฝ่ายวิชาการและเอกสาร

๑. นายเย็นใจ เลาหวนิช

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายวิชาการและเอกสาร

๒. นางสาวมณฑนา วัฒนถนอม

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
วิชาการและเอกสาร

๓. นางลักขมี เสนจันทร์ดิชัย

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
วิชาการและเอกสาร

๔. นางสาววิภาวรรณ ปลั่งสุวรรณ

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
วิชาการและเอกสาร

๕. นางศิริวัลย์ เหมะจันทร์

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
วิชาการและเอกสาร

๖. นายศุภชัย แสงปัญญา

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
วิชาการและเอกสาร

๗. นางสาวสมทรัพย์ สุขอนันต์

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
วิชาการและเอกสาร

๘. นายบัญญัติ เรืองศรี

เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
ฝ่ายวิชาการและเอกสาร

๙. นางสาวสุมาลี จุฑศรี

เป็นอนุกรรมการและผู้ช่วย
เลขานุการฝ่ายวิชาการและเอกสาร

ฝ่ายสวัสดิการและสถานที่

๑. นายศุภชัย จันท์เจริญสุข

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายสวัสดิการและสถานที่

๒. นายระพี โชตินันท์

เป็นอนุกรรมการและรองประธาน
ฝ่ายสวัสดิการและสถานที่

๓. นายพยุ่ง เปลาณวัฒน์

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
สวัสดิการและสถานที่

๔. นายรักศักดิ์ สถาปัตยานนท์

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
สวัสดิการและสถานที่

๕. นายแสน บุญถาวร

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
สวัสดิการและสถานที่

๖. นายทรงศักดิ์ นักเลิศพันธ์

เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
ฝ่ายสวัสดิการและสถานที่

ฝ่ายทะเบียน

๑. นางสาวสุรางค์ ลักษณะบุตร

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายทะเบียน

๒. นางจินตนา จุลกะเสวี

เป็นอนุกรรมการและรองประธาน
ฝ่ายทะเบียน

๓. นางกอบกุล แก่นจันทร์

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
ทะเบียน

๔. นางสาวชัชวาล วิสูตร

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
ทะเบียน

๕. นางสาวสุรีพร พุทธสุวรรณ

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
ทะเบียน

๖. นางสาวธนะศรี สุวรรณสิทธิ์

เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
ฝ่ายทะเบียน

๗. นายประยุทธ์ มั่นคง

เป็นอนุกรรมการและผู้ช่วย
เลขานุการฝ่ายทะเบียน

ฝ่ายประสานงาน

๑. นายกำพล แก้วทนต์

เป็นอนุกรรมการและประธาน
ฝ่ายประสานงาน

๒. นายสรรเสริญ สืบสหาการ

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
ประสานงาน

๓. นางสาวสุวิมล ไตรสุวรรณ

เป็นอนุกรรมการประจำฝ่าย
ประสานงาน

๔. นายนิวัตร สุประเสริฐ

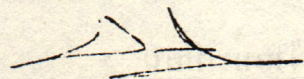
เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
ฝ่ายประสานงาน

ให้คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจนี้ มีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมการจัดสัมมนาและนำผลของการสัมมนาออกเผยแพร่ เพื่อให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ โดยให้อนุกรรมการเฉพาะกิจแต่ละฝ่ายดำเนินการประชุมพิจารณาดำเนินการในหน้าที่ของตนให้เป็นที่ยอมรับต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๖

พลเอก

(ประจวบ สุนทรากรู)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ
ในคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนา
เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”
ระหว่างวันที่ ๖ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖
ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

๑. ฝ่ายอำนวยการและที่ปรึกษา

- ๑.๑ กำหนดกรอบนโยบายของการสัมมนาและแนวทางการดำเนินงานจัดสัมมนา เพื่อให้อนุกรรมการเฉพาะกิจฝ่ายต่าง ๆ นำไปปฏิบัติ
- ๑.๒ พิจารณากลั่นกรองข้อเสนอของอนุกรรมการเฉพาะกิจฝ่ายต่าง ๆ ก่อนที่จะกำหนดเป็นข้อปฏิบัติในการสัมมนา
- ๑.๓ กำกับดูแลและประสานการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด
- ๑.๔ ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานแก่คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจฝ่ายต่าง ๆ

๒. ฝ่ายพิธีการสัมมนา

- ๒.๑ ดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับพิธีการสัมมนาทั้งหมด ทั้งพิธีเปิด และพิธีปิดการสัมมนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสานงานกับสำนักพระราชวังในเรื่องหมายกำหนดการเสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีการสัมมนาของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
- ๒.๒ จัดพิธีการเพื่อประกาศและชี้แจงรายละเอียดตลอดการสัมมนา
- ๒.๓ ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มย่อยและดำเนินการเกี่ยวกับการรายงานผลการสัมมนาของประธานกลุ่มย่อยต่อที่ประชุมใหญ่
- ๒.๔ รับผิดชอบให้การสัมมนาดำเนินไปตามกำหนดการสัมมนาที่กำหนด หรือให้พิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกำหนดการใหม่ หากมีความจำเป็นเช่นเป็นเรื่องสวดิสาหรือกรณีฉุกเฉิน

๓. ฝ่ายวิชาการและเอกสาร

- ๓.๑ ดำเนินการติดต่อจัดหาและรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการสัมมนา จัดพิมพ์โรเนียวเข้าชุดไว้ให้พร้อมล่วงหน้าก่อนกำหนดลงทะเบียน
- ๓.๒ เอกสารบางเรื่องที่เหมาะสมจะส่งให้ผู้เข้าสัมมนาได้รับล่วงหน้า ก็ให้ประสานงานกับฝ่ายเลขานุการจัดส่งไปล่วงหน้าได้

๓.๓ มอบเอกสารพร้อมแฟ้มที่จัดเป็นชุดเรียบร้อยแล้ว ให้ฝ่ายทะเบียนรับไปจัดใส่แฟ้ม สำหรับมอบให้ผู้ลงทะเบียนเข้าสัมมนาต่อไป

๓.๔ จัดพิมพ์รายงานการประชุมกลุ่มย่อย ทำโรเนียวแจกผู้เข้าประชุมทุกท่าน ในช่วงที่แต่ละกลุ่มรายงานเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

๓.๕ จัดบันทึกแล้วพิมพ์สรุปผลของที่ประชุมใหญ่ สำหรับใช้ในการเสนอรายงานต่อประธานในพิธีปิดประชุมและทำโรเนียวแจกผู้เข้าสัมมนาทุกท่าน

๓.๖ จัดบันทึกเทปการปราศรัย การบรรยายและการอภิปรายพร้อมทั้งจัดสรุปย่อ กำกับไว้ทุกเรื่อง แล้วทำการถอดเทปเพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่หลังการสัมมนา

๓.๗ จัดพิมพ์สูจิบัตรการสัมมนาในรูปแบบแผ่นพับอย่างง่าย ๆ และประหยัด

๔. ฝ่ายประชาสัมพันธ์

๔.๑ จัดทำแผนงานการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ เข้าช่วย ให้กว้างขวางที่สุด

๔.๒ ดำเนินการแถลงข่าว หรือจัดทำข่าวออกเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ตามขั้นตอนของแผนการประชาสัมพันธ์ที่จัดทำไว้ ตั้งแต่ก่อนวันสัมมนาติดต่อกันจนเสร็จสิ้นการสัมมนา

๔.๓ จัดให้ประธานและผู้แทนคณะกรรมการดำเนินการจัดสัมมนา ได้ออกรายการทางโทรทัศน์ ๑ ครั้ง และให้สัมภาษณ์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ๑ ครั้ง เป็นอย่างน้อย

๔.๔ จัดเรื่องการเชิญสื่อมวลชน และบริการความสะดวกให้สื่อมวลชน ในวันพิธีเปิดและปิดการสัมมนาครั้งนี้

๔.๕ จัดเรื่องเจ้าหน้าที่ประจำโต๊ะประชาสัมพันธ์ เพื่อชี้แจงและให้ข้อมูลข่าวสารบางกรณีที่เกี่ยวข้องกับการสัมมนานี้

๔.๖ จัดบันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ ในการสัมมนา

๕. ฝ่ายทะเบียน

๕.๑ ประสานงานกับฝ่ายเลขานุการ เพื่อขอรับรายชื่อผู้เข้าสัมมนา รวมทั้งผู้อภิปรายและวิทยากรประจำกลุ่ม มาจัดพิมพ์และเตรียมจัดระบบการลงทะเบียนไว้ล่วงหน้า

๕.๒ จัดเรื่องป้ายชื่อสำหรับให้ผู้เข้าสัมมนาดึงออกสื่อ โดยแบ่งกลุ่มออกเป็นผู้เข้าสัมมนา วิทยากร และคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ

๕.๓ จัดเรื่องอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการลงทะเบียน รวมทั้งเรื่องโต๊ะ - เก้าอี้ แฟ้ม - เครื่องเขียน เหล่านี้ไว้ให้พร้อมด้วย โดยให้ประสานงานกับฝ่ายสวัสดิการและสถานที่และฝ่ายวิชาการและเอกสาร

๕.๔ รับสูจิบัตรและเอกสารที่จะแจกจ่าย จัดใส่แฟ้มสำหรับมอบให้ผู้มาลงทะเบียนเตรียมไว้ล่วงหน้าให้เรียบร้อย

๕.๕ จัดเจ้าหน้าที่ลงทะเบียน จ่ายบัตรป้ายชื่อและแฟ้มเอกสารให้เป็นไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

๕.๖ จัดเจ้าหน้าที่ทะเบียนส่วนหนึ่ง ช่วยทำหน้าที่เชิญและแนะนำอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ลงทะเบียนด้วย

๖. ฝ่ายสวัสดิการและสถานที่

๖.๑ จัดเตรียมความเรียบร้อยของสถานที่ - แสง - เสียง และป้ายการสัมมนาในห้องประชุมใหญ่ ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในพิธีเปิดและปิดการสัมมนา และในระหว่างการสัมมนา

๖.๒ จัดเรื่องโต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป รูป เทียน และดอกไม้ที่พระ รวมทั้งพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และธงชาติ ให้พร้อมก่อนเริ่มพิธี โดยควรจัดเจ้าหน้าที่ประจำสำหรับดำเนินงานในพิธีส่วนนี้โดยเฉพาะ

๖.๓ จัดเรื่องโต๊ะบรรยายและชุดรับแขกซึ่งจะต้องใช้ในช่องต่าง ๆ พร้อมทั้งดอกไม้ตั้งโต๊ะรับแขก และเครื่องดื่ม ที่จะต้องใช้สำหรับประธานในพิธี และผู้บรรยายหรือวิทยากรประจำกลุ่มทั้ง ๔ กลุ่มในระหว่างการสัมมนา

๖.๔ จัดเรื่องการเลี้ยงอาหารกลางวัน (ที่ห้องด้านหลัง) และจัดเรื่องการเลี้ยงกาแฟในช่วงพักในภาคเช้าและภาคบ่าย (ที่ระเบียงเชื่อมต่อกับห้องหลัง)

๖.๕ จัดเรื่องน้ำเย็นมีไว้บริการให้ดื่มได้ตลอดเวลา (ที่ระเบียงซึ่งใช้เลี้ยงกาแฟ)

๖.๖ จัดบริการเสียงเพลงหรือฉายภาพยนตร์ในช่วงพักกลางวันตามแต่จะพิจารณาเห็นสมควร

๗. ฝ่ายการเงิน

๗.๑ ทำความตกลงกับกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลังในเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดสัมมนา

๗.๒ ยืมเงินทดลองจ่ายจากกองคลังและควบคุมการเบิก-จ่ายเงินของแต่ละฝ่ายให้เป็นไปตามวงเงินที่ได้รับอนุมัติ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องในการใช้จ่ายเงินให้ตรงตามใบสำคัญด้วย

๗.๓ ปฏิบัติงานด้านการเงินอื่น ๆ

๘. ฝ่ายเลขานุการ

๘.๑ ติดต่อเรื่องระเบียบการเข้าร่วมสัมมนา โดยไม่ถือเป็นวันลาและให้ผู้เข้าสัมมนามีสิทธิเบิกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการเข้าสัมมนาได้ตามความจำเป็น

๘.๒ จัดเรื่องการเชิญประธานในพิธีเปิดและปิดการสัมมนาและแขกผู้มีเกียรติที่จะเชิญมาร่วมในพิธีเปิดและปิด ผู้บรรยาย วิทยากรประจำกลุ่ม และการเชิญผู้เข้าสัมมนาตามรายชื่อที่ได้กำหนดไว้ (โดยให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทอรับล่วงหน้าก่อนวันสัมมนาอย่างน้อย ๒ สัปดาห์)

๘.๓ ดำเนินการจัดทำร่างพระดำรัสสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา องค์ประธานในพิธีเปิดสัมมนาและคำกล่าวรายงานของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีต่อองค์ประธานในพิธีเปิดการสัมมนา ตลอดจนคำกล่าวของประธานในพิธีปิดการสัมมนาและคำกล่าวรายงานของประธานคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจดำเนินการสัมมนาในพิธีปิดสัมมนา (โดยยกร่างเสนอให้พิจารณาล่วงหน้าก่อนวันสัมมนา)

๘.๔ รับผิดชอบในการประสานงานกับสำนักงานรักษาความปลอดภัย (รปภ.) ทำเนียบรัฐบาลเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าสัมมนา และแขกรับเชิญ ทั้งในเรื่องที่จอดรถและเรื่องอื่น ๆ

๘.๕ รับผิดชอบในการบริการเครื่องโทรศัพท์สำหรับผู้เข้าสัมมนา

๘.๖ ปฏิบัติงานเลขานุการอื่น ๆ

๕. ฝ่ายประสานงาน

๕.๑ ประสานงานกับคณะกรรมการเฉพาะกิจฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการจัดสัมมนาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามแผนงานและกำหนดการที่กำหนดไว้

๕.๒ ประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่ติดต่อหรือได้รับเชิญเข้าร่วมในการสัมมนา

๕.๓ ดำเนินการติดตามการเผยแพร่ผลจากการสัมมนา เพื่อให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๕.๔ จัดทำแบบฟอร์มประเมินผลการสัมมนา เพื่อให้ผู้เข้าสัมมนากรอกและส่งคืนในวันสุดท้ายของการสัมมนา และวิเคราะห์ประเมินผลการสัมมนา

๕.๕ ประสานงานกับฝ่ายสวัสดิการและสถานที่ในการจัดนิทรรศการพิเศษเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ

๕.๖ รับผิดชอบงานเฉพาะกิจหรืองานอื่นใดที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายใดโดยเฉพาะ

๕.๗ ประสานงานในการจัดทำสรุปผลการสัมมนาเสนอต่อคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และคณะรัฐมนตรี กำหนดเป็นแนวนโยบายในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

๕.๘ จัดทำหนังสือรายงานผลการสัมมนาเพื่อแจกจ่ายเผยแพร่

๕.๙ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเลขานุการของคณะกรรมการเฉพาะกิจดำเนินการสัมมนา

หลักเกณฑ์การเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนา

เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”

การแบ่งกลุ่มผู้เข้าสัมมนา

ในการประชุมเตรียมการสัมมนาครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๒๕ ให้เชิญผู้มาร่วมสัมมนาประมาณ ๔๕๐ คน ประกอบด้วย ผู้แทนคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และคณะกรรมการคณะต่าง ๆ ผู้แทนส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ กลุ่มเกษตรกร นักธุรกิจ สมาคมและมูลนิธิเอกชน กำนันผู้ใหญ่บ้านครูประชาบาล นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนสื่อมวลชนสาขาต่าง ๆ

การกำหนดโควตาของแต่ละกลุ่ม

—ผู้แทนจากคณะสงฆ์		๑๐ รูป
—ผู้แทนส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ		๑๐๐ คน
—ข้าราชการพลเรือน	๖๐	
—ข้าราชการทหาร	๑๕	
—รัฐวิสาหกิจ	๒๕	
—ผู้แทนกลุ่มเกษตรกร		๒๐ คน
—ผู้แทนกลุ่มนักธุรกิจเอกชน		๓๐ คน
—ผู้แทนสมาคม ชมรมและมูลนิธิเอกชน		๓๐ คน
—ผู้แทนจากระดับท้องถิ่น		๓๐ คน
—เทศบาล	๑๐	
—กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	๑๐	
—ครูประชาบาล	๑๐	
—นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ		๖๐ คน
—ผู้แทนพรรคการเมืองต่าง ๆ และรัฐสภา		๓๐ คน
—ผู้แทนสื่อมวลชนสาขาต่าง ๆ		๖๐ คน
—นักจัดรายการวิทยุ	๒๐	
—นักหนังสือพิมพ์	๒๐	
—นักจัดรายการโทรทัศน์	๑๐	
—นักเขียน	๑๐	
—ผู้แทนคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติและคณะกรรมการคณะต่าง ๆ รวม ๑๙ คณะ		๒๐ คน
—คณะกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนา		๖๐ คน

อนึ่ง สำหรับในพิธีเปิดสัมมนานั้น ให้เชิญผู้มีเกียรติมาร่วมในพิธีประมาณ ๑๐๐ คน

สัมภาษณ์พิเศษ

รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายกระมล ทองธรรมชาติ)

ประธานคณะกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนาฯ

และ

น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

เรื่องการสัมมนา เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”

นายชัยวิชิต อดิศัพท์ และ นางสาวศรีพิไล ทองพรหม สัมภาษณ์

นำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

ในเวลาหลังภาคข่าวตอนเช้า วันอังคารที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๒๖ ระหว่างเวลา ๗.๓๐-๘.๐๐ น.

ชัยวิชิต : ท่านผู้ฟังครับ ฟุ้งนี้และกัมมะรินนี้จะมีการสัมมนาครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งครับ คือเป็นการสัมมนาเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ซึ่งเรื่องนี้คุณศรีพิไล ทองพรหม เป็นผู้รู้เรื่องดีคนหนึ่ง ก็ต้องถือโอกาสสนทนากับคุณศรีพิไลสักหน่อยนะครับ โดยปกติเราสัมภาษณ์คนอื่นกันมานานแล้ว วันนี้ถือโอกาสสนทนากันเอง ก็ถือว่าคงแปลกดีเหมือนกัน การสัมมนาครั้งนี้ จัดขึ้นที่ไหนครับ คุณศรีพิไลครับ

ศรีพิไล : ค่ะ มีที่ตึกสันติไมตรีทำเนียบรัฐบาลโน่นนะค่ะ เริ่มตั้งแต่วันฟุ้งนี้เลย แล้วก็ปิดการสัมมนากันในวันมะรืนนี้ค่ะ

ชัยวิชิต : สัมมนากัน ๒ วันหรือครับ

ศรีพิไล : ค่ะ ๒ วัน คือในวันที่ ๖ - ๗ กรกฎาคม นี้

ชัยวิชิต : คือตอนนี้เรามารู้จักกันถึงคำว่า “เอกลักษณ์ของชาติ” กันสักหน่อยครับ

ศรีพิไล : ดีค่ะ

ชัยวิชิต : ผมรู้สึกว่าเวลานี้สังคมเรากำลังรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาไว้ไม่น้อยจนบางทีเราก็มองกันไม่ออกละครับว่า อะไรกันแน่ที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของเรา คุณศรีพิไลมีความเห็นอย่างไรครับ

ศรีพิไล : เห็นด้วยเลยค่ะ แต่ว่าถึงอย่างไร ดิฉันก็มีความเห็นว่าสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาตินั้นนะ ไม่ได้สูญหายไปไหนหรอกนะค่ะ

ชัยวิชิต : หมายความว่ายังมีอยู่

ศรีพิไล : ค่ะ ยังมีอยู่ เพียงแต่ไม่ได้แสดงออกมาให้ชัดเจนเท่านั้นเอง

ชัยวิชิต : คือ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของเรานั้นมีอยู่แต่อย่างแผ่ ๆ ว่าอย่างนั้น

ศรีพิไล : ใช่ค่ะ เรื่องนี้ถ้าบอกกันก็ต้องต้องร้องอ้อ เพราะเอกลักษณ์ของไทยเราหลายอย่างที่เรารู้ ๆ กันอยู่ แต่คิดว่าไม่ใช่เป็นเอกลักษณ์ก็มี เอาอย่างนี้ดีกว่านะคะเพื่อให้ชัดเจนขึ้น ดิฉันจะให้คุณชัยวิชิต และท่านผู้ฟังได้ฟังทัศนะเกี่ยวกับความหมายและก็ความสำคัญของเอกลักษณ์ของชาติ จากท่านเลขาธิการสภาความมั่นคงของชาตินะคะ

ชัยวิชิต : คือท่านนาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ

ศรีพิไล : ใช่ค่ะ ท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของเอกลักษณ์ของชาติไว้น่าฟังทีเดียวค่ะ

นาวาอากาศตรี ประสงค์ : เอกลักษณ์ก็คือ ลักษณะพิเศษโดดเด่น จะเป็นของบุคคล ใด สังคมใดสังคมหนึ่ง หรือในชาติใดชาติหนึ่งก็ได้ ซึ่งก็คิดว่าเอกลักษณ์นั้นก็จะประกอบด้วยลักษณะของการดำเนินวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความคิดหรือความเชื่อ ตลอดจนพฤติกรรม และลักษณะนิสัยประจำชาตินั้น ๆ นั่นคือความหมายอย่างง่าย ๆ เอกลักษณ์นั้นมีความสำคัญมากเพราะทำให้คนเรารู้จักตัวเอง หรือสังคมว่าเป็นอย่างไร เอกลักษณ์มีประโยชน์ถ้าหากว่านำมาใช้อย่างถูกต้อง คือมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตร่วมกัน และเป็นเครื่องส่งเสริมให้คนในชาติผูกพันซึ่งกันและกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผมคิดว่าถ้าหากเราสามารถนำเอกลักษณ์ในทางที่ต้งามมาใช้ ก็จะเป็นการธำรง และเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติได้ ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ผมอยากจะยกตัวอย่างเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญประการหนึ่งของคนไทยก็คือ เรื่องความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ความรู้สึกดังกล่าวต่อองค์พระมหากษัตริย์ของคนในสังคมไทยแตกต่างกับคนในสังคมอื่นคือ ความรู้สึกผูกพัน เห็นวามแน่น มั่นคง ยอมสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และในยามเกิดวิกฤตการณ์ในบ้านเมือง เกิดมูมอับขึ้นคราวใด องค์พระมหากษัตริย์จะช่วยคลี่คลายสถานการณ์ได้ ซึ่งเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากพระมหากษัตริย์ในประเทศอื่น ๆ ในโลก เอกลักษณ์ที่ว่านี้ ผมเชื่อว่าทำให้ประชาชนในสังคมมีที่ยึดเหนี่ยว มีศูนย์รวมทางจิตใจ และทำให้ประเทศชาติและสังคมมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ศรีพิไล : ค่ะนั่นก็คือ ทัศนะเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของเอกลักษณ์ของชาติค่ะ คุณชัยวิชิตฟังแล้วมีความเห็นอย่างไรบ้างไหมคะ

ชัยวิชิต : คือสำหรับผมนะครับคุณศรีพิไลครับ ผมก็อยากจะบอกคุณศรีพิไล และท่านผู้ฟังว่า ความสำคัญของเอกลักษณ์ของชาติเราจะมีมากน้อยแค่ไหนก็อยากจะให้เรามองย้อนหลังไปตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนะครับ คือ ผมคิดว่าชนชาติไทยจะต้องมีอะไรดีสักอย่างหนึ่ง แน่ ๆ นะครับ อย่างเกิดศึกเหนือดุเดือดได้ เราก็กู้บ้านกู้เมืองด้วยตัวของเราเองครับ แล้วตอนกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ฝรั่งออกล่าเมืองขึ้นนะครับ เราเป็นประเทศเดียวครับที่ไม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งชาติไหนนะครับ ต้องมีอะไรดีสักอย่างเป็นแน่ ๆ ซึ่งสิ่งที่ว่าดิฉันก็คือสิ่ง ๆ หนึ่งที่ชาติอื่นไม่มีเหมือนเรา มันเป็นเอกลักษณ์ของเรา ลองคิดถึงูให้ถี่ ๆ เอะครับ ความเป็นชนชาติของเรานั้น มีอะไรที่น่าทึ่งอยู่ไม่น้อยเลย ผมคิดว่าถ้าพวกเราทบทวนถึงเรื่องนี้กันให้มาก ๆ กันอย่างจริงจังแล้ว เราจะรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นคนชาติไทยของเรามากครับ ผมมีความคิดอย่างนี้แหละครับคุณศรีพิไล แต่ที่นี้ก็ไม่ใช่ใจอยู่อย่างหนึ่ง คำว่า “เอกลักษณ์ของชาติ” ไปเกี่ยวข้องกับหรือไปมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาบ้านพัฒนาเมืองอย่างไร

ศรีพิไล : อันนั้นคะ ดิฉันก็ไม่ค่อยเข้าใจนักหรอก มองภาพไม่ออก จนกระทั่งท่านเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ท่านได้กรุณาอธิบายให้ฟังถึงเข้าใจคะ

ชัยวิชิต : ท่านว่าอย่างไรครับ

ศรีพิไล : ท่านบอกว่าอย่างนั้นคะ

นาวาอากาศตรี ประสงค์ : เอกลักษณะนั้นมีส่วนสัมพันธ์ในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงได้มาก แต่ว่าขึ้นอยู่กับเอกลักษณะจะเป็นเอกลักษณะในแง่ของการส่งเสริมหรือไม่ส่งเสริม กล่าวคือ เอกลักษณะที่ดีนั้นจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศ เช่น เอกลักษณะของการประนีประนอม คือ รู้จักการประนีประนอม การประสานประโยชน์ เรื่องนี้จะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและการเมือง เป็นไปอย่างราบรื่น มีการรวมขอม ลดการแตกแยกการทำลายล้าง ทำให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในบ้านเมืองของเราเป็นไปโดยสันติ ประชาชนมีแนวคิดและนิยมการปรองดองเชิดชูสิทธิเสรีภาพบุคคล ทำให้เกื้อกูลแก่การพัฒนาประชาธิปไตย แต่เอกลักษณะในส่วนที่ไม่ดี เช่น การเฉื่อยชา การขาดความอดทน การขาดวินัย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอุปสรรคหลายอย่างในการพัฒนาชาติบ้านเมือง อีกอย่างหนึ่งเป็นลักษณะที่ผมคิดว่าน่าจะต้องพูดถึงคือ การนิยมตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นั้นเป็นเอกลักษณะประจำตัวของคนไทยอย่างหนึ่ง ที่ผมคิดว่ามันเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เช่น การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองที่มักจะยึดถือตัวบุคคล และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหลัก เป็นสาเหตุให้พรรคการเมืองขาดระเบียบวินัย ตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่ง ที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของการนิยมยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียก็คือ ทำให้เกิดความอยุติธรรมขึ้นในสังคมได้ง่าย เช่น การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เสมอภาคกัน เพราะฉะนั้นโดยสรุปแล้ว ผมก็อยากจะกล่าวว่า ถ้าหากเราจะสามารถธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณะที่ดีได้ก็ย่อมเป็นผลดีต่อการพัฒนาชาติบ้านเมืองของเราให้มั่นคง และควรส่งเสริมให้มีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เช่น การกระทำผ่านระบบการศึกษา สื่อมวลชน หรือการสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ รวมทั้งการกระทำตัวอย่างที่ดีของบรรดาผู้ใหญ่ในบ้านเมืองทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชน ผมคิดว่าจะมีส่วนช่วยให้เราสามารถพัฒนาหรือเสริมสร้างเอกลักษณะของชาติบ้านเมืองให้เป็นประโยชน์ต่อไป

ศรีพิไล : คุณ ชัยวิชิต พอจะมองเห็นภาพในเรื่องนี้แล้วหรือยังคะ

ชัยวิชิต : ครับ ก็เรียกว่า ค่อยกระจ่างขึ้นหน่อยครับ พูดถึงเรื่องการพัฒนา คุณศรีพิไลครับ ผมเคยมีโอกาสนสนทนากับท่านเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติมาครั้งหนึ่งเมื่อสัก ๒-๓ เดือนมาแล้ว คือ ผมเคยเรียนถามท่านว่า การพัฒนาบ้านเมืองกับความมั่นคงของบ้านเมืองมีส่วนเกื้อกูลกันมากน้อยแค่ไหน

ศรีพิไล : แล้วท่านว่าอย่างไรบ้างคะ

ชัยวิชิต : ท่านบอกผมว่าอย่างนี้ครับ

นาวาอากาศตรี ประสงค์ : ในเรื่องของความมั่นคง ผมคิดว่ารากฐานสำคัญย่อมเกิดจากการพัฒนา สิ่งใดก็ตามที่มีอยู่และไม่ได้รับการส่งเสริม หรือไม่ได้รับการพัฒนา สิ่งนั้นก็ย่อมจะเกิดความมั่นคงยืนยาวต่อไปได้ยาก เพราะฉะนั้นการพัฒนากับการเสริมสร้างความมั่นคงนี้เป็นของคู่กัน

ชัยวิชิต : นี่ละครับ คุณผู้ฟังครับ คุณศรีพิไลครับ ในสังคมของเรามันมีหลายสิ่งหลายอย่างที่จะต้องมีส่วนที่เกือบลูกซึ่งกันและกัน เป้าหมายที่วางไว้มันถึงจะบรรลุผล ที่นี้เรามาวางถึงเรื่องนั้นนิดหนึ่ง พรุ่งนี้กับมะรินนี่จะมีการสัมมนาเรื่อง เอกลักษณะของชาติกับการพัฒนาชาติไทยนะครับ ได้ข่าวว่าคุณศรีพิไลมีโอกาสพบท่านรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

ศรีพิไล : ค่ะ ท่าน ดร.กระมล ทองธรรมชาติ นะคะ

ชัยวิชิต : ท่านพูดถึงการสัมมนาครั้งนี้ว่าอย่างไรบ้างครับ

ศรีพิไล : ท่านพูดถึงความหมายของการจัดสัมมนาว่า

ดร.กระมล : สำหรับความมุ่งหมายของการจัดสัมมนาครั้งนี้ละครับ ก็มีอยู่หลายประการด้วยกันนะครับ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือว่า เราต้องการจะศึกษาถึงเอกลักษณ์ของชาติของเราว่า มีอะไรบ้างที่สมควรจะได้รับการ ส่งเสริมและก็ถ่ายทอดให้ชนรุ่นต่อไป เพื่อแสดงความเป็นชาติของเราให้เด่นชัดว่าแตกต่างไปจากชาติอื่นเขา แล้วก็ต้องการจะดูด้วยว่ามีเอกลักษณ์ที่มีอยู่ในสังคมของเราขณะนี้ และเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาประเทศ ซึ่งควรจะได้ละทิ้งไปเสียหรือทำให้มีความสำคัญน้อยลงไป นี่เราจะมีการศึกษากัน เพื่อศึกษาให้รู้ในสิ่งเหล่านี้ละครับมีอะไรกันบ้าง เมื่อเราศึกษาได้แล้วละครับเราก็จะนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณารับเอาเอกลักษณ์ของชาติที่เราคิดว่าจะมีความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ที่ติดตาม สมควรที่จะได้รับการ ส่งเสริมและเผยแพร่ต่อไป นี่ก็เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการสัมมนาครั้งนี้ครับ

ศรีพิไล : ทั้งหมดนั้นละค่ะ คือความมุ่งหมายของการจัดสัมมนาครั้งนี้ค่ะ

ชัยวิชิต : แล้วที่นี้ทางด้านกรดำเนินการดำเนินการสัมนามามีอะไรที่น่าสนใจบ้างไหมครับ

ศรีพิไล : ท่านได้กรุณาอธิบายไว้อย่างนี้นะคะ

ดร.กระมล : การจัดสัมมนาครั้งนี้จะดำเนินการคล้าย ๆ กับการสัมมนาทางวิชาการ โดยทั่วไป แต่ว่าจะมีลักษณะเน้นในเชิงปฏิบัติให้มาก เราจึงได้มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ มาร่วมเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งยังได้นิมนต์พระคุณเจ้ามาร่วมในการสัมมนาครั้งนี้ด้วย โดยเฉพาะได้เชิญบุคคลสำคัญ ๆ ที่มีความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติมากแล้วคำบรรยายเป็นพิเศษให้แก่ที่ประชุมสัมมนาครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้รับเชิญแล้วละครับก็คือ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช จะมาเป็นองค์ปาฐกถาพิเศษในตอนแรกเลย ว่าเอกลักษณ์ของไทยนี้มีอะไรกันบ้าง แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือว่า สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้มีพระกรุณาธิคุณต่อคณะกรรมการผู้จัดสัมมนาครั้งนี้ โดยทรงรับที่จะเสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดการสัมมนา และจะประทับฟังปาฐกถาพิเศษของ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ด้วย ซึ่งก็นับว่าเป็นพระกรุณาอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ท่านในครั้งนี้ ต่อจากนั้น เราจะมีการแบ่งการสัมมนาออกเป็น ๔ กลุ่มด้วยกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มนี้จะทำหน้าที่สำคัญที่จะช่วยในการสัมมนาครั้งนี้บรรลุผล กลุ่มที่วานี้ก็คือกลุ่มที่ ๑ นะครับ จะทำการสัมมนาและศึกษาในเรื่องบทบาทของภาครัฐในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ภาครัฐนี้ครับมีความสำคัญมากที่จะรักษาส่งเสริม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาติหรือเอกลักษณ์ของชาติที่ติดตามให้ไปสู่

ประชาชนต่อไป ภาครัฐก็มีหลายส่วนนะครับ มีกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องและที่สำคัญที่สุดก็คือ กรมการศาสนาและกสทบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วก็ในภาคของรัฐที่เราต้องการให้มีบทบาทมากเป็นพิเศษก็คือสถาบันศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนา ซึ่งมีส่วนสำคัญมากเกี่ยวกับเรื่องเอกลักษณ์ของชาตินี้ เราก็ได้นิมนต์พระคุณเจ้าที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติมาบรรยายพิเศษด้วย เช่น พระธรรมมหาวีรานุวัตร ก็จะมาร่วมในการสัมมนาครั้งนี้ด้วย

กลุ่มที่ ๒ ก็ได้แก่ กลุ่มที่เป็นเอกชน โดยเฉพาะเอกชนนี้ครับเป็นจำนวนมาก ผู้ที่อยู่ในภาคของรัฐนั้นมีล้านกว่าคนเท่านั้นที่เป็นข้าราชการ แต่ผู้ที่อยู่ในภาคเอกชนนั้นมีตั้ง ๔๐ กว่าล้านคน เอกลักษณ์ของชาติจะแสดงออกมากในภาคของเอกชน เราจึงเชิญภาคเอกชนนะครับมาร่วมในการศึกษาค้นคว้า มาให้ความคิดแก่เราว่า เอกลักษณ์ของชาติที่ควรจะมีเสริมสร้าง บำรุงรักษา และก็ถ่ายทอดนี้มีอะไรกันบ้าง จึงได้เชิญมามากทีเดียว ทั้งที่อยู่ในวงการวัฒนธรรมหรือในวงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่ ๓ ก็ได้แก่ บรรดาสื่อมวลชนน่าจะมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติอย่างไร ในเมืองไทยของเรานี้ครับ บรรดาสื่อมวลชนมีอิทธิพลมากในการที่จะโน้มน้าว จูงใจให้ประชาชนทั่วไปได้มีความเข้าใจ และห่วงแหนในเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งเราควรจะได้เสริมสร้างให้องค์การ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาชาติให้มีความก้าวหน้าและมั่นคง นั่นก็เป็นเรื่องของกลุ่มที่ ๓

กลุ่มสุดท้าย เป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุดที่จะมีการสัมมนากันเพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของชาติที่ควรจะต้องรักษา เสริมสร้างปลูกฝังและถ่ายทอดต่อไป กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มหลักทีเดียวครับ ที่จะทำหน้าที่ช่วยให้การสัมมนาครั้งนี้ให้บรรลุผล

ชัยวิชิต : แหม ผมว่าทั้งหมดที่ท่านรัฐมนตรีบอกคุณศรีพิไลนี่นะครับ ถ้าเป็นไปได้เราก็น่าจะนำปฐกถาพิเศษของท่านอาจารย์คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่องเอกลักษณ์ของชาติ มาออกอากาศจริง ๆ ครับ

ศรีพิไล : อะ เรื่องนี้คิดว่าท่านผู้ฟังหลายท่านคงจะสนใจอยากฟัง อันนี้คุณชัยวิชิตจัดการได้นะคะ

ชัยวิชิต : ก็กำลังคิดอยู่ละครับ ถ้าอย่างไรงี้คงจะออกอากาศได้ในรายการในโลกกว้าง ตอน ๑๖.๓๐ นาฬิกา จะพยายามครับคุณศรีพิไล และคุณผู้ฟังครับ แต่ผมก็เป็นห่วงอยู่อย่างหนึ่งครับคุณศรีพิไลครับ

ศรีพิไล : เรื่องอะไรคะ

ชัยวิชิต : คือ มองดูสภาพสังคมของเราทุกวันนี้ เราคงยอมรับกันตั้งแต่ต้นแล้วใช่ไหมว่า เรากำลังรับเอาวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามา มากจนชักจะลึ้ม ๆ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของเรา อันนี้ผมคิดว่ามันน่าจะมีปัญหาต่อการที่เราจะเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติอยู่ไม่น้อยนะครับ คุณศรีพิไลเรียนถามท่านรัฐมนตรีเกี่ยวกับปัญหานี้หรือเปล่าครับตอนที่พบท่าน

ศรีพิไล : อะ ไม่ได้เรียนถามหรอกนะคะ แต่ว่าท่านก็ได้ปรารภเรื่องนี้เหมือนกันละ

ชัยวิชิต : นี่ก็แสดงว่าท่านเป็นห่วง

ศรีพิไล : ค่ะ ท่านเป็นห่วงค่ะ ท่านบอกอย่างนี้คะ

ดร.กระมล : ครับ เรื่องของวัฒนธรรมต่างชาติ ก็เป็นสิ่งที่เราพูดถึงกันมาก เดียวนี้ว่า ได้มีส่วนมาทำลายเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิมของชาติเรา อย่างไรก็ตาม เราก็มีอาจปิดกั้นวัฒนธรรมต่างชาติเหล่านั้นได้ เพราะว่าประเทศของเราเป็นประเทศเปิด เรารับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาไว้หลายสิ่งหลายประการ วัฒนธรรมต่างประเทศบางที่ก็ดีและเราก็รับเอามาไว้แล้วปรุงแต่งจนกระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาติหรือเอกลักษณ์ของไทยไปแล้ว เช่น ความต้องการที่เฟื่องฟู ความรู้สมัยใหม่ ๆ มาช่วยการพัฒนาประเทศชาติ อันนี้เราก็รับเอาเข้ามา จะเห็นได้ว่า เดียวนี้คนไทย ก็มีความนิยมที่จะศึกษาให้สูงเพื่อเรียนรู้วิทยาการใหม่ ๆ มาช่วยกันพัฒนาชาติไทย อันนี้เราก็จะต้องรักษาไว้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์ของชาติไทย ที่จริงก็มีอีกเยอะแยะส่วนที่ดั้งเดิมของต่างประเทศ แต่ว่าส่วนที่ไม่ดั้งเดิมก็มีเยอะ ที่เราจะต้องป้องกันไม่ให้วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาทำลายสิ่งที่ดั้งเดิมในเอกลักษณ์ของเราเนี่ยเราก็จะต้องป้องกันครับ

ศรีพิไล : ทั้งหมดนี้ก็เป็นทัศนะของท่านรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม ดิฉันเห็นว่าไม่ใช่เรื่องที่เลือกว่าแรงอะไรจนเกินไป ถ้าเราจะร่วมมือกันอย่างจริงจังทุกฝ่ายเลยนะค่ะ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายเอกชน หรือสื่อมวลชน

ชัยวิชิต : ครับ ถ้าเราสามารถทำให้คุณค่าและความสำคัญของเอกลักษณ์ของชาติมีลักษณะเด่นชัด และสามารถทำสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในความรู้สึกของพวกเราได้แล้ว ผมว่าเป้าหมายที่วางไว้ก็คงไม่ไกลเกินไปละครับ คือ ความเป็นไปได้มีมากขึ้นครับ คุณศรีพิไลครับ ท่านรัฐมนตรีพูดถึงการสัมมนาอีกบ้างหรือเปล่า

ศรีพิไล : ค่ะ ท่านได้ฝากข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้หน่อยหนึ่งค่ะ

ดร.กระมล : สิ่งที่ยากจะกล่าวในตอนสรุปนี้ก็คือว่า เอกลักษณ์ของชาติที่เราจะค้นหาเนี่ยครับ ก็อย่างที่หลายท่านได้พูดถึงกันว่า เอกลักษณ์ก็คือลักษณะอันโดดเด่น เป็นลักษณะเด่นของชาติเรา ที่เราจะต้องรักษาไว้เพื่อแสดงถึงว่าประเทศไทยของเรานั้น เรามีลักษณะของความเป็นชาติไทย ซึ่งแตกต่างไปจากชาติอื่น ซึ่งเราจะต้องรักษาไว้และถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นต่อไป และการสัมมนาครั้งนี้ก็ถือกันว่าเป็นการสัมมนาที่สำคัญที่เราจะค้นหาเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิม ที่มีอยู่ภายในสังคมของเรา เพื่อส่งเสริมรักษาและถ่ายทอดให้ไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อรักษาความเป็นไทยของเราไว้ตลอดไป

ชัยวิชิต : คุณที่รักครับ ในชีวิตของคนเรา สิ่งของ ซึ่งเป็นของเรา เรารักเราหวงแหน เราไม่ยอมให้ใครมาย่ำยีแย่งชิง บางครั้งถึงขนาดหวงแหนด้วยการเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ใครคนไหนจะมารักและหวงแหนทรัพย์สินเท่ากับตัวของเราซึ่งเป็นเจ้าของไม่มีอีกแล้ว เราจะไม่รัก เราจะไม่หวงแหน เราจะไม่ช่วยกันเสริมสร้างเชื้อหวหรือครับ เงินทองหมดไปไม่นานเราก็หามาใหม่ได้ แต่ความเป็นไทยหมดไปก็ไม่มีอีกนานสักเท่าไรครับถึงจะสร้างเสริมขึ้นมาใหม่ได้อีก ก็ขอให้ท่านทั้งหลายได้โปรดพิจารณาดูนะครับ ที่นี้เมื่อได้พิจารณากันแล้ว ท่านทั้งหลายก็คงเห็นกันนะครับว่า สิ่งที่เราเรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของเรานั้น เป็นสิ่งที่ซึมลึกอยู่ในความรู้สึก ซึ่งบางทีเราก็ไม่ทราบ ท่านทั้งหลายลอง

พิจารณาดูเถาะครับว่าในประเทศไทยของเรานั้น ในความเป็นชนชาติไทยของเรานั้น เรามองดูง่าย ๆ อย่างนั้นครับ อย่างเอกลักษณ์ที่สำคัญของเรานั้นนะครับ คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนก็มี คนไทยที่เป็นมุสลิมก็มี คนไทยที่เป็นคริสเตียนก็มี แต่ที่ว่าคนไทยซึ่งนับถือศาสนาแตกต่างกันออกไปนี้ ไม่เคยมีเลยใช่ไหมที่จะก่อให้เกิดปัญหาความวุ่นวายในสิ่งซึ่งเป็นความยึดมั่นและเชื่อถือของตน แต่คนไทยทุกศาสนาซึ่งหล่อหลอมรวมกันเป็นคนไทย เป็นชนชาติไทย เป็นเผ่าไทย ที่ยืนอยู่บนผืนแผ่นดินแห่งนี้ ตั้งแต่ครั้งสุโขทัยล้วนแต่มีความรักใคร่ปรองดองกันอยู่เสมอมา สิ่งเหล่านี้เราอาจจะไม่เคยคิด เราอาจจะไม่นึกว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทยนะครับ ซึ่งในเรื่องนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงให้ชื่อว่า “คุณธรรม ๓ ประการ ของชนชาติไทย” เพราะฉะนั้นลองฟังดูว่า พระองค์ท่านได้ระบุคุณธรรม ๓ ประการของชนชาติไทยไว้ว่า ๑. ความรักอิสระเสรี ประการที่ ๒ ความปราศจากวิหิงสาหรือการเบียดเบียนผู้อื่น แล้วประการที่ ๓ ความฉลาดในการประสานประโยชน์ สิ่งเหล่านี้แหละครับ ที่เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของชนชาติไทย ทำให้ชนชาติไทยมีความเป็นไทยอยู่รอดมาได้จนกระทั่งตราบนานเท่าทุกวันนี้ เรายืนอยู่บนขาตัวเองอยู่มาตลอดเวลา ตั้งแต่สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ มีใครมาช่วยบอกเราไหมครับว่า การที่เราจะเป็นอิสระเสรี ได้นั้น เราจะต้องทำอย่างไร จึงไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตก ในยุคลสมัยที่เขาก่อล่าเมืองขึ้น มีใครบอกเราไหมครับ ไม่มี แต่ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นอยู่ในลักษณะนี้ได้ ก็เพราะคนไทยเรามีความรู้ลึกซึ้งนักคิด มีเอกลักษณ์ของเราไม่เหมือนกับชนชาติอื่น ๆ ลองพิจารณาดูให้ถี่เถาะครับ นั่นไม่ใช่ความภาคภูมิใจของเราหรือ ที่เราได้ยืนยงกันมาจนถึงทุกวันนี้ะครับ แล้วก็นอกจากนั้นนะครับ อยากจะชี้ให้ท่านทั้งหลายเห็นว่า การที่เราได้พึ่งตนเองมาจนถึงทุกวันนี้เรารู้ได้ชื่อว่า เราได้เสริมสร้างเอกลักษณ์ของเราโดยที่เราอาจจะไม่รู้สึกรู้สียง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะเอกลักษณ์ของชาตินั้นนอกจากจะเป็นบ่อเกิดแห่งความภาคภูมิใจของชนชาติไทยของเราแล้ว ก็ยังเป็นจุดรวมที่ช่วยให้เกิดการประสานความคิด ประสานจิตใจ ซึ่งเรื่องของจิตใจนี้แหละครับ เป็นสิ่งที่สำคัญมากและในที่สุดก็นำไปสู่ความสามัคคีของปวงชนชาวไทย จนกระทั่งถึงความมั่นคงของชาติด้วย

แต่อย่างไรก็ตามคุณที่รักครับ มันก็ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เราจะมานั่งภาคภูมิใจนะครับ แล้วเกิดความประมาทในที่สุด ในเวลานี้เรารู้ เราก็มองว่า วัฒนธรรมของต่างชาตินั้นเข้ามาครอบงำเราอยู่ไม่ใช่เน้อย ทั้งวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมซึ่งเป็นนามธรรม หลายสิ่งหลายอย่างเราไม่ควรจะประมาท เราไม่ควรจะหลงเพลินเราจึงควรจะหันมาพลิกฟื้นดูถึงสิ่งที่ได้สร้างความมั่นคงให้แก่เรามาแต่ในอดีต เรามาร่วมกันสร้าง เรามาช่วยกันเสริม การสัมมนาครั้งนี้นั้นจะประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหนนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การสัมมนาอย่างเดียวหรอกครับท่านที่รัก แต่ขึ้นอยู่กับชีวิตจิตใจของเราทุกคน ซึ่งเป็นเลือดเนื้อและหยดของคนไทยที่จะพร่างพรमอยู่บนผืนแผ่นดินนี้ ที่จะร่วมกันคิด ที่จะร่วมกันสร้าง และที่ร่วมกันยึดมั่นในสิ่งที่เราคิดว่า ได้สร้างเสริมความเป็นไทยของเรามาตลอดเวลา มาเถาะครับ ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องมาระลึก มาคิด มาทบทวน มาใคร่ครวญ ในอันที่เราจะสร้างความเป็นไทยของเราให้เกิดขึ้น สิ่งใดที่เป็นสิ่งที่ดีงามเราก็รักษาเอาไว้ สิ่งใดที่เป็นสิ่งที่เราคิดว่าล้าสมัย และไม่ก่อประโยชน์มากเท่าที่ควรจะเป็นเราก็จะวางเสียบ้าง สิ่งที่มาจากตะวันตกสิ่งใดที่เป็นสิ่งที่ดีเราก็รับไว้ สิ่งใดที่เป็นสิ่งไม่ดีเรายอมรู้ เราใช้วิจารณญาณของเราได้ เราก็ปล่อยวางมันไปเสีย เราอาจจะไปสัมผัสกับมันบ้าง และเมื่อเรารู้ว่าไม่ดี

แล้ว ก็ละทิ้งไปเสีย ความสำเร็จทั้งหลายทั้งมวล ไม่ได้อยู่กับภาคีรัฐบาลอย่างเดียว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับภาคเอกชนอย่างเดียว ทั้งภาคีรัฐบาลและภาคเอกชนจะต้องจับมือร่วมกันอย่างเหนียวแน่น ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องทำอย่างเหนียวแน่น ไม่อย่างนั้นเราอาจจะไม่ได้ยืนอยู่บนขาของเราตลอดไป

เราเชื่อว่าสิ่งที่เราได้เสนอต่อคุณผู้ฟังทั้งหลายในเช้าวันนี้ และการที่จะมีการสัมมนากันในวันพรุ่งนี้และวันมะรืนนี้นั้น คงจะเป็นแนวทางที่จะชักจูงและชักนำให้เราเริ่มเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางที่บอกถึงความเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์ ถ้าเราไม่เริ่มต้นในวันนี้ เราจะไปเริ่มต้นเมื่อไรครับ โอกาสหน้าเราก็คงจะได้มีโอกาสเสนอรายการในลักษณะนี้อีกครับ ก็ขอได้รับความขอบคุณจากสถานีวิทยุกระเจา-เสียงแห่งประเทศไทย ถ้าหากว่าสิ่งที่เราเสนอนี้เกิดประโยชน์ในแง่ความคิดแก่ท่านทั้งหลายบ้าง จนกว่าเราจะพบกันใหม่

คำกราบทูลรายงาน
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา องค์ประธานในพิธี
โดย

ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี
ในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติ
กับการพัฒนาชาติไทย”

วันพุธที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖ เวลา ๐๕.๐๐ น.
ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

ขอพระราชทานกราบทูลทราบฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าในนามของคณะผู้จัดสัมมนา และผู้เข้าร่วมสัมมนา รู้สึกเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ที่ได้ฝ่าพระบาทได้ทรงพระกรุณาเสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ในครั้งนี้

การจัดสัมมนาครั้งนี้ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยได้ร่วมกันจัดขึ้น โดยได้พิจารณาเห็นว่า เอกลักษณ์ที่ดีของชาตินั้นจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เป็นส่วนสำคัญที่ผูกมัดจิตใจของคนไทยด้วยกัน ให้มีความคิดความเชื่อแบบไทย ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตแบบไทย มีความสำนึกและภูมิใจที่เป็นคนไทย อาทิเช่น เราต่างภูมิใจที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยของเราเองขึ้น และในปีนี้จะได้มีการฉลองลายสือไทยครบ ๗๐๐ ปี เรามีศาสนาประจำชาติและประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์ศาสนูปถัมภก และเหนือสิ่งอื่นใด ประเทศของเรามีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงรักประชาชน ทรงเป็นตัวอย่างของความเสียสละ อุตสาหะ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจโดยมิเห็นแก่ความเหนื่อยยาก ได้เสด็จไปทรงดูแลทุกข์สุขราษฎรโดยถ้วนหน้า ไม่ว่าราษฎรนั้นจะอยู่ในถิ่นทุรกันดารสักเพียงใดก็ตาม

กล่าวได้ว่า ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ชนชาติไทยได้รวมตัวกันตั้งประเทศ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุขของชาติสืบต่อกันมานั้น ทรงเป็นจุดรวมของความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ และเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่ส่งผลให้ไทยเป็นเอกราชและมีเกียรติภูมิของตนเองมาจนบัดนี้

การยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ตลอดจนความศรัทธายึดมั่นในระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย จึงถือได้ว่าเป็นภาระหน้าที่ของคนไทยทุกคน

ความสำคัญของการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จึงได้กำหนดไว้ในนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาไว้อย่างแน่ชัดว่า จะพัฒนาลักษณะของสังคมไทยให้มีเอกลักษณ์สูงเด่น พร้อมกันนั้นก็จัดตั้งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติขึ้น เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมความคิดเห็นและดำเนินการสนับสนุนหน่วยงานทุกฝ่ายที่มีหน้าที่ในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ การจัดสัมมนาครั้งนี้ จึงถือเป็นการระดมกำลังความคิดในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติดังกล่าว

การสัมมนานี้จะใช้เวลา ๒ วัน ประกอบด้วยการบรรยาย การอภิปราย เป็นคณะและการประชุมกลุ่มย่อย โดยคณะผู้จัดสัมมนาได้เรียนเชิญท่านผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านมาร่วมในการบรรยายและอภิปราย เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมสัมมนาในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากหลายฝ่าย เช่น ผู้นำในระดับต่าง ๆ ทั้งจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ กลุ่มเกษตรกร นักธุรกิจ ผู้แทนสมาคมและมูลนิธิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูประจำบาล และผู้แทนจากคณะสงฆ์ ตลอดจนสมาชิกรัฐสภา และผู้แทนจากพรรคการเมือง นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนสื่อมวลชนสาขาต่าง ๆ รวมประมาณ ๓๐๐ คน ซึ่งต่างก็มีความสนใจและห่วงใยในเรื่องเอกลักษณ์ของชาติ

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมงคลฤกษ์แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ขอพระราชทานพระวโรกาสกราบทูลอัญเชิญใต้ฝ่าพระบาททรงเปิดการสัมมนา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้เข้าร่วมสัมมนาและขอประทานพระดำริสเพื่อเป็นแนวทางในการสัมมนาและในการปฏิบัติสืบไป

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกเสียงไว้

พระดำรัส
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
พระราชทานแก่ผู้เข้าร่วมสัมมนา
เรื่อง เอกลักษณะของชาติกับการพัฒนาชาติไทย
ณ ดิگสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
วันพุธที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖ เวลา ๙.๐๕ น.

ข้าพเจ้ารู้สึกยินดี ที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ได้ร่วมกันจัดให้มีการสัมมนาเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ขึ้นในวันนี้

เอกลักษณ์ของชาตินั้น นอกจากจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเป็นชาติ และลักษณะไทยว่าแตกต่างจากชาติอื่นแล้ว ยังมีความสำคัญต่อความอยู่รอด ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชาติไทยอีกด้วย การที่ประเทศไทยซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนานชาติหนึ่งในโลก สามารถดำรงความเป็นอิสระปกครองประเทศเป็นปึกแผ่นมากว่า ๗๐๐ ปีจนถึงบัดนี้ ก็เนื่องมาจากชาวไทยมีเอกลักษณ์สำคัญ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงให้ชื่อว่า “คุณธรรม ๓ ประการของชนชาติไทย” คือ ความรักอิสระเสรี ประการหนึ่ง ความปราดจากวิหิงสา หรือการไม่เบียดเบียนผู้อื่น ประการหนึ่ง และความฉลาดในการประสานประโยชน์ อีกประการหนึ่ง

นอกจากเอกลักษณ์สำคัญทั้งสามประการนี้แล้ว เรายังมีเอกลักษณ์สำคัญที่ควรแก่การภาคภูมิใจอีกหลายประการ เช่น ความโอบอ้อมอารี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ตกทุกข์ได้ยาก ความกตัญญูต่องูที่ต่อผู้มีพระคุณ อันมี บิดามารดา บุพการี ครูบาอาจารย์ ประมุขผู้ปกครอง ตลอดจนประเทศชาติ เป็นอาทิ ความรัก ความผูกพันอันแน่นแฟ้นของสมาชิกในครอบครัวไทยเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยที่เป็นความภูมิใจของคนไทย

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นไทย หรือเอกลักษณ์ไทย มีทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี คุณธรรมบางอย่างแม้เป็นสิ่งดี แต่ถ้าเราไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ และไม่ระมัดระวังในการปฏิบัติแล้ว ก็อาจนำไปสู่เอกลักษณ์ที่ไม่ดีได้ เช่น ความฉลาดในการประสานประโยชน์อาจนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น การคดโกงหรือทุจริต ในทำนองเดียวกัน ความรักความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ก็อาจทำให้คนเรารักแต่เฉพาะสมาชิกในครอบครัวของตน จนขาดความสามัคคีกับผู้อื่น และขาดความยุติธรรมได้

อีกประการหนึ่ง เอกลักษณ์มิใช่สิ่งที่มั่นคงถาวร แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลสมัย เพราะอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การที่วัฒนธรรมและเทคโนโลยีของต่างประเทศเข้ามาทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมไทยค่อยเปลี่ยนไป เช่น ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ควบคู่กับศิษย์เยาวยชนกับศาสนา ซึ่งนับวันจะห่างกันยิ่งกว่าที่เคยเป็นมา

โดยที่เอกลักษณ์เป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนได้ จึงจำเป็นที่ประชาชนชาวไทยจะได้ช่วยกันอนุรักษ์เอกลักษณ์ที่มีความสำคัญและดำรงอยู่เดิมนั้นให้คงอยู่ต่อไป ขจัดและสะกัดกันสิ่งที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่เดิม และจากแหล่งภายนอก ในขณะเดียวกันควรส่งเสริมและสนับสนุนคุณธรรม ค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น การพึ่งตนเองให้มากยิ่งขึ้นด้วย การกระทำเช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็นการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งเป็นงานที่มีความสำคัญมาก เพราะเอกลักษณ์ของชาตินั้น นอกจากจะเป็นบ่อเกิดแห่งความภาคภูมิใจของคนในชาติแล้ว ยังเป็นจุดรวมที่ช่วยให้เกิดการประสานความคิด ประสานจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีของปวงชนและความมั่นคงของชาติอีกด้วย

การสัมมนาที่จัดขึ้นในครั้งนี้ นับว่าเป็นนิมิตอันดีที่ท่านทั้งหลายซึ่งมาจากต่างอาชีพกันทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ได้มาร่วมประชุมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พิจารณาแนวทางการเสริมสร้างเอกลักษณ์ที่ดีของชาติ อันจะเป็นกำลังสำคัญ สนับสนุนการพัฒนาประเทศชาติในทิศทางที่เหมาะสมต่อไป

ขออวยพรให้การสัมมนาครั้งนี้สำเร็จผลสมบูรณ์ตามที่มุ่งหมายไว้ทุกประการ และขอให้ทุกท่านที่มาประชุมชุมนุมประสบแต่ความสุขความเจริญตลอดไป

เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

คำกล่าวรายงานในพิธีปิดการสัมมนา
ของ
รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายกระมล ทองธรรมชาติ)
ประธานคณะกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการ สัมมนา
เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”
ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๖.๐๐ น.

กราบเรียน ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี

กระผมในนามของคณะกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนา ใคร่ขอขอบพระคุณท่านรองนายกรัฐมนตรี ที่ได้กรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีปิดการสัมมนา เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ในวันนี้

การสัมมนาครั้งนี้ได้ร่วมกันจัดขึ้นโดยคณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติและสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย โดยรัฐบาลแคนาดาได้กรุณาให้เงินช่วยเหลือจำนวนหนึ่งสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายสมทบในการจัดสัมมนาครั้งนี้ด้วย นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้ทรงพระกรุณาเสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดการสัมมนาด้วย ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่ผู้เข้าร่วมสัมมนา และคณะกรรมการเตรียมการสัมมนาอย่างหาที่สุดมิได้ การจัดสัมมนาได้ดำเนินไปเป็นเวลา ๒ วันเต็ม ๆ ซึ่งมีทั้งการบรรยายพิเศษ การอภิปราย เป็นคณะและการแบ่งการประชุมกลุ่ม โดยเฉพาะการประชุมกลุ่มซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการสัมมนาครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ บทบาทของภาครัฐในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ กลุ่มที่ ๒ บทบาทของภาคเอกชนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ กลุ่มที่ ๓ บทบาทของสื่อมวลชนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และกลุ่มที่ ๔ เอกลักษณ์ของชาติที่ควรดำรงรักษาเสริมสร้างและปลูกฝัง โดยคณะกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมนามีจุดประสงค์แน่วแน่และมุ่งที่จะให้การสัมมนาครั้งนี้ ได้เกิดผลที่จะนำไปกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งก็ปรากฏว่าได้บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมายทุกประการ และที่น่ายินดีเป็นพิเศษก็คือ ได้มีผู้ให้ความสนใจเข้าร่วมสัมมนาเกินความคาดหมาย เกินกว่าจำนวน ๓๐๐ คน ที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้เพื่อระดมความคิดจากคนไทยทั่วประเทศเท่าที่จะทำได้ คณะผู้จัดสัมมนาจึงได้เชิญผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เป็นตัวแทนจากทุกสาขาอาชีพและจากทุกภาคของประเทศได้มาร่วมสัมมนา ซึ่งแม้ว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาจะมีพื้นฐานความคิดและประสบการณ์ที่แตกต่างกันและการสัมมนามีเวลาค่อนข้างน้อยเพียง ๒ วัน แต่ผู้เข้าสัมมนาก็

สามารถจะทำความเข้าใจและหาข้อยุติในเรื่องเอกลักษณ์ของชาติได้อย่างรวดเร็ว และยังสามารถ
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจัดทำเป็นแนวทางปฏิบัติในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติที่ชัดเจน พร้อม
ที่จะนำเสนอต่อคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติและคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ
ต่อไป นับเป็นการแสดงถึงความสามารถและความอุตสาหะร่วมมือจากผู้เข้าสัมมนาอย่างสูงยิ่ง
คณะกรรมการเตรียมการสัมมนาจึงใคร่ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว กระผมขอกราบเรียนเชิญท่านรองนายกรัฐมนตรีได้โปรดกล่าว
คำปราศรัยเพื่อปิดการสัมมนาต่อไป

คำกล่าวในพิธีปิดการสัมมนา
เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”

ของ

รองนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประจวบ สุนทรากร)

ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ณ ดิ깅ตันดิไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๖.๑๐ น.

หมัสการพระคุณเจ้า ประธานและคณะอนุกรรมการเตรียมการสัมมนา ผู้เข้าร่วมสัมมนา
และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ผมมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มาร่วมในพิธีปิดการสัมมนาเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ในวันนี้ และรู้สึกยินดีที่ได้มีโอกาสสนมัสการพระคุณเจ้าตลอดจนได้พบปะกับเพื่อนข้าราชการทั้งหลาย ทั้งที่มาจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สมาชิกวุฒิสภาและผู้แทนจากพรรคการเมือง นายกเทศมนตรี เทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนสมาคมมูลนิธิ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนสื่อมวลชน เป็นจำนวนมาก ที่ได้มาร่วมในการสัมมนาครั้งนี้

ตามที่ท่านทั้งหลายได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาร่วมการสัมมนา โดยบางท่านต้องเดินทางมาจากท้องถิ่นห่างไกลจากภาคต่าง ๆ เช่นนี้ ทำให้การสัมมนานี้มีคุณค่าและมีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะเท่ากับได้ระดมความคิดความเห็นและฝึกกำลังจากผู้ที่มีความห่วงใยต่อประเทศชาติเกือบทุกสาขาอาชีพเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันพิจารณาหาเอกลักษณ์ที่ดีของชาติแล้วนำไปถ่ายทอดปลูกฝังอันจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

ผมมีความยินดีที่ได้รับทราบจากท่านประธานคณะอนุกรรมการเตรียมการสัมมนาว่าการสัมมนานี้ได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายทุกประการ แม้ว่าเวลาสัมมนานี้จะเป็นเวลาอันสั้นเพียง ๒ วัน แต่ผลที่ได้ก็นับว่าคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นอย่างมาก ผมจึงใคร่ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้นำผลที่ได้จากการสัมมนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด กับขอให้ผู้เข้าสัมมนาทุกท่านได้นำความรู้ข้อคิดต่าง ๆ ตลอดจนประสบการณ์ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการสัมมนานี้ไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบของแต่ละท่านให้บังเกิดผลดีที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำ

ในนามของรัฐบาลและคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ผมขอขอบคุณผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน คณะอนุกรรมการเตรียมการสัมมนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนการจัดสัมมนาครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วง รวมทั้งวิทยากรและท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เข้าร่วมให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการสัมมนาครั้งนี้ ข้อเสนอของท่านนี้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติและทางรัฐบาลจะได้พิจารณาดำเนินการเพื่อกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติต่อไป

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอปิดสัมมนาและขออาราธนาอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงดลบันดาลให้ท่านทั้งหลายได้เจริญด้วยจตุรพิพรชัย เป็นกำลังของชาติบ้านเมืองที่จะได้ช่วยกันทำงานเพื่อประเทศชาติให้บังเกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไป.

ขอขอบคุณ

ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติ” โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ขอประทานกราบทูลทูลทรวงทราบบฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระอนุญาตแสดงปาฐกถาพิเศษเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติ” แก่ท่านผู้มีเกียรติที่มาชุมนุมอยู่ ณ ที่นี้ และถ้าหากว่าข้อความในปาฐกถาของข้าพระพุทธเจ้าจะผิดพลาดบกพร่องประการใด ก็ขอได้ทรงพระกรุณาพระราชทานอภัยโทษแก่ข้าพระพุทธเจ้าผู้มีสติปัญญาอันน้อย นีก็เป็นเอกลักษณ์ไทยอย่างหนึ่งของการกราบบังคมทูล เพราะคนไทยมีเอกลักษณ์ในการนอบน้อมในการถ่อมตัว แม้แต่สมเด็จพระราชาคณะถวายพระธรรมเทศนาที่จะต้องขึ้นต้นก่อนด้วยถ้อยคำที่กระผมได้กราบบังคมทูลเมื่อตะกี้

เจ้าประคุณและท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย กระผมมาปาฐกถาพิเศษในวันนี้ ด้วยความยากลำบากใจเป็นอย่างยิ่ง ที่มาทำด้วยความรักดีต่อท่านนายกรัฐมนตรี เพราะท่านบอกให้มา แต่ว่าถ้าเป็นคนอื่นก็คงไม่หาญที่รับมา เหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความลำบากใจ ก็เพราะกระผมเองก็ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเอกลักษณ์นั้นแปลว่าอะไร ถ้าท่านผู้ใดที่นั่งอยู่นี้จะทราบ ก็หวังกันว่าจะสัมมนากันให้แจ่มแจ้งในภายหลัง แต่เมื่อได้ฟังพระดำรัสทรงอ้างถึงที่สมเด็จพระปรมหาราชทรงตรัสว่า “การมีชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด” ก็มีความเข้าใจเกิดขึ้นมากขึ้น

คำว่า “เอกลักษณ์” นั้นก็เห็นจะพอจะตีความได้ว่า “เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติหรือเป็นลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวบุคคลหรือในชนชาติใดชาติหนึ่งที่ทำให้บุคคลนั้นรู้ตัวว่าเขาเป็นบุคคลเป็นตัวของเขาเอง แตกต่างจากคนอื่น และทำให้คนอื่นรู้จักว่าตัวบุคคลนั้นเป็นใครด้วยเอกลักษณ์ของตัวเอง” ส่วน “เอกลักษณ์แห่งชาติ” ก็ทำให้คนรู้ว่าตัวตนนั้นอยู่ในเชื้อชาติใด เป็นชาติใดและรู้จักคนที่มิใช่เชื้อชาติเดียวกันว่าเป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน เช่นคนไทยก็จะรู้จักว่าเป็นคนไทยด้วยกันไม่ว่าจะไปพบในประเทศใดในท้องถิ่นใด เรามองกันออกรู้ว่าเป็นคนไทยด้วยกัน

ด้วยเหตุนี้ เอกลักษณ์จึงมีความสำคัญมาก เพราะเป็นเครื่องรักษา เป็นธรรมชาติที่รักษามูลค่าของแต่ละคนให้คงความเป็นตัวของตัวเองโดยแท้ และสำหรับชาติก็เป็นธรรมชาติที่รักษาชาติให้คงอยู่ได้เป็นชาตินั้นตลอดไป ไม่มีเปลี่ยนแปลงคือชาติไทยเมื่อมีเอกลักษณ์ของไทยแล้ว ก็จะไม่กลายเป็นพม่า รามัญ หรืออะไรไปไม่ได้ หรือแม้แต่ฝรั่ง ยังจะคงเป็นไทยต่อไป ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้น ความเป็นไทยนั้นยังคงอยู่ คนไทยเรารู้ตัวว่าเป็นไทยก็เพราะเอกลักษณ์บางอย่างที่อยู่ในตัว ซึ่งไม่

เหมือนกับของคนอื่น และรู้จักว่าคนอื่น ๆ อีกมากมายในโลก ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและนอกประเทศ ไทยว่าเป็นคนไทยด้วยกัน เพราะเหตุว่าคนไทยเหล่านั้นมีเอกลักษณ์ร่วมกัน เอกลักษณ์จึงเป็นของสำคัญ มาก

ศาสตราจารย์หลุยส์ ฟิโนต์ (Louis Finot) ได้ประพันธ์ไว้ในหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ของเอเชียอาคเนย์ ได้เขียนไว้เกี่ยวกับคนไทยว่าการอพยพของคนไทยจากเหนือลงมาได้นั้น จะต้องถือ ว่าเหมือนกับการไหลนองของน้ำ ไม่ใช่เป็นการบุกรุก แต่เป็นการไหลอาบนองลงมาของน้ำ คนไทยนั้น เปรียบได้กับน้ำ เมื่อไหลมาถึงที่ซึ่งเป็นช่องแคบ เป็นห้วยเป็นเหวที่แคบ ก็สามารถที่จะบีบตัวให้ไหลมา ตามช่องแคบนั้นได้และเมื่อไหลมาถึงลุ่มแม่น้ำอันกว้างขวาง ก็สามารถที่จะแผ่ขยายออกไปจนเต็มลุ่ม น้ำอันกว้างขวางนั้นได้ เมื่อฟานนั้นเป็นสีใด น้ำก็สะท้อนสีของฟานนั้น ทองฟานสีน้ำเงิน น้ำก็เป็นสีน้ำเงิน ทองฟานเป็นสีแดง น้ำก็เป็นสีแดง แต่ถ้าใครจะตักน้ำมาดูแล้ว ก็จะเห็นว่าน้ำที่ตักมานั้นก็เป็นน้ำ ไม่ได้มี สีอะไรทั้งสิ้น มีลักษณะของน้ำครบถ้วน นี่คือเอกลักษณ์ของคนไทย ซึ่งกระผมฟังแล้วจับใจมาก รู้สึก ว่าตรงต่อความจริง คนไทยเราเป็นคนที่อยู่ได้ในสิ่งแวดล้อมหลายอย่าง อยู่ในระบอบการเมือง อยู่ใน บรรยากาศใด ๆ ก็ได้ โดยไม่เสียเอกลักษณ์คือไม่เสียความเป็นไทย อย่างทุกวันนี้มีคนไทยไปอยู่ใน อเมริกาโดยเฉพาะลอสแอนเจลิสเป็นแสน ๆ คน สิ่งแวดล้อมก็ไม่ตรงกับในประเทศไทย ระบบการเมือง การปกครองทุกอย่างไม่ตรง แต่คนไทยแสนคนที่อยู่ในอเมริกาทั้งในลอสแอนเจลิส ในชิคาโกเหล่านี้ คงความเป็นไทยไว้โดยสมบูรณ์ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อมหรือระบบการเมืองการปกครอง ใด ๆ ทั้งสิ้น

นอกจากนั้น คนไทยในประเทศอื่น ๆ กระผมได้ประสบพบเห็นมา ซึ่งไม่รู้จักว่ามีประเทศไทย และไม่เคยมาเมืองไทยเลย แต่เมื่อได้ไปพบเข้า ก็รู้จักกันว่าเป็นคนไทยด้วยกัน มีความรู้สึกสัมพันธ์กัน ทางสายเลือด ใช้ศัพท์เรียกกันว่าพี่น้องไทย กระผมเคยไปในประเทศจีน ได้รับอนุญาตจากรัฐบาล จีนให้ไปเที่ยวสิบสองปันนา ไปที่เมืองหลวงของไทยชื่อเมืองเชียงรุ่ง ที่นั่นคนไทยอยู่เกือบจะเรียกว่าทั้ง เมือง ทั้งแคว้นเป็นคนไทยทั้งสิ้น บ้านช่องความเป็นอยู่ อาหารการกิน ขนบธรรมเนียมและประเพณีก็ เหมือนกับคนไทยในประเทศไทย ทั้ง ๆ ที่คนรุ่นใหม่ในวัยยี่สิบ ยี่สิบกว่าถึงสามสิบไม่รู้จักด้วยซ้ำว่ามี ประเทศไทยอยู่ การไปพบปะพูดคุยกันก็ใช้ภาษาไทย คือใช้ภาษากรุงเทพฯ บวกกับภาษาภาคเหนือ มีภาษาอีสานปนเล็กน้อย พูดจากันเข้าใจทุกประการ แล้วก็มีความรู้สึกว่ามีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก นี่ก็เป็นคนไทยซึ่งไม่เคยมาในเมืองไทยเลย แต่เขารู้ตัวว่าเขาเป็นคนไทย แล้วก็พบคนไทยที่ไปจากประเทศ ไทย แล้วเขารู้ว่า เป็นพี่น้องไทย เพราะเอกลักษณ์นั้นตรงกัน นอกจากนั้นก็มีคนไทยอีกมากในประเทศ จีนที่เคยพบ อย่างคนไทยพวกหนึ่งที่ไม่รู้ตัวว่าเป็นคนไทยด้วยซ้ำ แต่เอกลักษณ์เป็นไทยทุกประการ พวกนี้คือพวกที่จีนเรียกว่า "จ้วง" และตัวเขาเองเขาก็เรียกตัวเขาว่าจ้วง อยู่ในมณฑลกว่างสีมีประมาณ ๔๐ ล้านคน รัฐบาลจีนตั้งเป็นรัฐอิสระ ปกครองตนเอง คนเหล่านี้พูดภาษาไทยชัดแจ้ง ไม่เป็นที่สงสัย ว่าจะเป็นคนอื่นไปได้ มีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างไรจะเหมือนกับไทยเท่าไร แต่ไหนนั้น กระผม ไม่ทราบ เพราะยังไม่เคยไปถึงบ้านเขา แต่ครั้งหนึ่งได้พบเขามาชมการแสดงการค้าที่เมืองแคนตอน หรือเมืองกว่างตุงคือ Canton Trade Fair เขาเดินกันมา ๗-๘ คน แล้วก็ส่งภาษาไทยกันมา กระผม อยู่อีกทางหนึ่งได้ยินเสียงภาษาไทยชัดเจน จนกระทั่งนึกว่าเขามาจากกรุงเทพฯ ก็เข้าไปถามว่ามาเมื่อ

ไหร่ มายังไ้ มาดูงานนี้ เขาได้อินภาษาไทยเขาก็เข้าใจ เขาก็บอกว่า ู่มากัน ๒-๓ วันแล้ว นี่ก็ภาษา
ไทย แล้วมึงมาจากไหน ผมก็บอกว่ามาจากเมืองไทย นี่เราเป็นคนไทยด้วยกันรู้ไหม เขาบอกว่าไม่รู้
ไม่เรื่อหรือก ไทยเทยนะ พวกกูเป็นจ้วง ก็พูดกันอยู่นาน ก็ใช้ศัพท์ภาษาไทยสามัญดั้งเดิม จนในที่สุด
กระผมก็บอกว่าจะไม่เป็นไทยไปไ้ยังงั้เล่า ก็พูดไทยออกซัดเข้าใจกันอย่งนี้ ที่พูดมานั้นะภาษาไทย
รู้ไหม เขาก็บอกว่า เออ เออ เออ มึงก็พูดจ้วงเก่งเหมือนกัน คือความสั้พันธ์ก็ต้องหยุดแค่นั้น เพราะ
นึกในใจว่าขึ้นพูดกันต่อไปอีก เห็นจะไม่เป็นมงคล จะเกิดเรื่องซั้กจะไปกันหนักไปแล้ว แต่ก็รู้ว่าเป็นคน
ไทย แต่เขาจะรู้หรือไม่ กระผมไม่ทราบ เพราะเขาไม่ยอมรับ แต่เอกลักษณ์อยู่ครบ ความเป็นตัวของ
ตัวเอง ความภาคภูมิต่าง ๆ

และในถิ่นที่คนไทยอยู่นอกประเทศไทย ทั้งในอินโดจีน ในสิบสองปันนา ในมณฑลทว้งสี่
ตลอดจนภายในของเกาะไหหลำและเหนืออินโดจีนนั้น กระผมได้เคยพบมาแล้วแห่งสองแห่ง รู้สึกว่า
ความเป็นไทยยังอยู่โดยสมบูรณ์ ครั้งหนึ่งเคยไปพบคนไทยที่มาจากไลเจาคือแถวเตียนเบียนฟู อพยพมา
อยู่บนดาดลัด กระผมก็ไปเยี่ยมเขาก็รู้สึกว่ถือมาก แต่พอเขารู้ว่เป็นคนไทยแล้ว เขาสนิทสนมทันทีทั้ง ๆ
ที่เขาที่ไม่เคยมาเมืองไทย ไม่ค่อยจะรู้เรื่องอะไรทั้งสิ้นและกระผมก็มีกล้องถ่ายรูป ไปเห็นภรรยาเขา
เดินออกมาจากในบ้าน กระผมก็จะถ่ายรูปภรรยาเขา ก็เป็นธรรมดาของคนที่ยังไม่ได้พัฒนาห้ กลัว
กล้องถ่ายรูป ภรรยาที่วังหนี่ สามี่เขาเรียกออกมาว่าไม่ต้องถือหรือก นี่คนไทยด้วยกัน ให้ถ่ายรูปได้
ความรู้สึกใกล้ชิดมันเกิดขึ้นอย่งนั้น อันนี้เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่ทำให้คนไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
หรือมีความใกล้ชิด รู้สึกว่มีสายสัมพันธ์กัน ในสายเลือดทั่วไปไม่ว่าจะเป็นในที่ใด เท่าที่กระผมพบเห็น
ส่วนมากก็เป็นอย่งนั้น ความรู้สึกว่มีความสัมพันธ์กันในทางสายเลือดหรือเป็นคนเผ่าเดียวกันนั้น เป็น
เอกลักษณ์ที่สำคัญอย่งหนึ่งของไทยและเป็นมูลเหตุให้เกิดเอกลักษณ์อย่งอื่นอีกมากหลาย ๆ อย่าง แต่
ความรู้สึกว่เป็นคนไทยด้วยกันนั้นเป็นความรู้สึกที่สูงสุดเป็นความรู้สึกที่ทำให้เสียสละต่อกันได้และ
เป็นความรู้สึกที่ทำให้ประเทศไทยปราศจากความรุนแรงต่าง ๆ นานา ซึ่งมีในประเทศอื่นอยู่เป็นนิจ
ของเราถึงจะมีบ้างเป็นครั้งเป็นคราว แต่หากเกิดความรู้สึกนี้ขึ้น หรือมีใครอ้างความรู้สึกผูกพันนี้ขึ้นแล้ว
เหตุการณ์จะคลี่คลาย จะสงบลงไปได้ เพราะเหตุว่เราถือว่เราเป็นญาติกัน เป็นคนไทยด้วยกัน

คำว่า "ไทย" ก็น่าจะได้ลองวิเคราะห์ว่แปลว่อะไร ไทยเป็นชื่อของชนชาติหนึ่งหรือชนเผ่า
หนึ่ง สายเลือดหนึ่งที่มีอยู่ในโลก อันนี้ไม่มีปัญหา แล้วส่วนใหญ่ นอกจากพวกจ้วงก็เรียกตัวเองว่ไทย
หรือไตทั้งนั้น นี่เป็นความหมายที่หนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดความผูกพันอยู่มาก นอกจากนั้นไทยยังแปลว่ "พวก"
อย่งในคำสาบานคำแข่งน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ก็มีคำสาบานว่อย่าเอาใจไปเข้ากับ ไปฝักใฝ่กับไทยต่าง
ด้าวท้าวต่างแดน ไทยในที่นี้ไม่ได้แปลว่ไทย แปลว่ "คนพวกอื่น" "คนต่างด้าว" ในอีสานทุกวันนี้ ถ้า
เด็กจะแบ่งพวกกันเล่นก็พออย่งใดอย่งหนึ่ง ก็เรียกพวกตนว่ไทยเดียวกัน อีกพวกว่ไทยพวกโน้น
แล้วก็เล่นกันได้ มีไทย ๒ พวก นี่ก็ทำให้เกิดเอกลักษณ์ซึ่งเป็นการเอาพวกเอาพ้อง เป็นไทยพวกเดียว
กัน ถ้าพูดในส่วนกว้างเป็นความรู้สึกที่ดีที่สุด เพราะมีสายสัมพันธ์ มีความใกล้ชิด อย่งที่กระผมได้
เรียนมาแล้ว แต่ถ้าพูดในส่วนย่อยลงมา การเล่นพวกเล่นพ้อง ซึ่งบ่งกัน หนังสือพิมพ์ประฌามว่กล่าว
กันอยู่ทุกวันนี้ ก็เป็นเอกลักษณ์ไทยอีกอย่งหนึ่ง จะดีหรือไม่ดีกระผมไม่ทราบ ใครจะไปกำจัดขจัดล้างนั้น

กระผมไม่ทราบ ผมรู้แต่ว่ากระผมเป็นคนไทย ก็ในฐานะที่เป็นคนไทย กระผมก็เล่นพวก ใครจะทำไมผม ผมก็รักพวกของผมมากกว่าคนอื่น ก็มันใกล้ชิดพูดกันรู้เรื่องกว่า นี่ก็เป็นเอกลักษณ์ซึ่งมาจากศัพท์คำว่า ไทย

และประการสุดท้ายไทยนั้นแปลว่าอิสรภาพ แปลว่าความเป็นตัวของตัวเอง แปลว่าไม่ยอมลง ผู้ใด ฝรั่งไปแปลคำว่าไทยว่า Freedom เรียก Thailand ประเทศไทยว่า “Land of the Free” นั้น ผิด ไทยไม่ได้แปลว่า Free แต่แปลว่า Independence คนไทยมีอิสรภาพ มีเอกราชในตัว จะด้วยเอกลักษณ์ อันนี้ เอกราชของไทยจึงเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนหวงแหน สละชีวิตเพื่อป้องกันได้ เพราะในตัวคนไทย แต่ละคนนั้นมีอิสรภาพ มีเอกราชอยู่ในตัว ถ้าพูดกันไปรวม ๆ ก็เป็นทางที่ตีประเสริฐอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง ความเป็นอิสรภาพส่วนตัวหรือทุกคนเป็นอิสรภาพไม่ยอมให้คนอื่นมาสั่งเสียหรือมาทำอะไรได้นั้น มันก็เป็นความดีอย่างประเสริฐเหมือนกัน คือดูง่าย ๆ ไม่เคยมีเพลงซิมโฟนีเพลงไหน ที่นักดนตรีช่วยกัน แต่งหลายคน ก็แต่งคนเดียวเท่านั้น เป็นตัวของตัวเอง ก็แต่งออกมา ก็เป็นผลงานอันประเสริฐ ไม่เคยมี ภาพจิตรกรรมใดแผ่นเดียวที่เขียนด้วยคณะกรรมการ ผันบริเวณวัดพระแก้วนั้น ถูกละ มีจิตรกรไป เขียนภาพมาก แต่ละห้องแต่ละแผ่นก็ของใครของมัน ไม่เกี่ยวข้อง เป็นสไตล์ของตัวเองโดยเฉพาะ ไม่ มีวรรณกรรมเอกของโลกชิ้นใดที่คณะรัฐมนตรีรับผิดชอบร่วมกันเป็นผู้แต่ง ก็มีคนประพันธ์เป็นผู้แต่ง แต่งด้วยตัวของตัวเอง ไม่เคยไปร่วมมือกับใคร เพราะฉะนั้นถ้าจะมองกันไปแล้วจากเอกลักษณ์ด้านนี้ เรื่องความรับผิดชอบร่วมกัน ออกจะเป็นของลำบากสำหรับคนไทยที่จะรู้สำนึกและรู้สึก ส่วนมากจะมีเอกลักษณ์ไปในทางที่ชอบทำอะไร ทำด้วยตัวเอง กล้ารับผิดชอบ กล้าเสี่ยง แต่ขอให้ป็นสติปัญญา ความคิดของตนเอง ก็มีข้อเสียอยู่ว่า ในการปกครองบ้านเมืองระบอบปัจจุบัน หรือในปรัตยบันสมัยนั้น ไม่ว่าจะทำการใด ๆ เราต้องการความรับผิดชอบร่วมกันมาก แต่อันนี้เป็นสิ่งลำบากสำหรับคนไทยและ เมื่อชอบเป็นอิสรภาพส่วนตัว ก็กล้าเสี่ยง กล้ารับผิดชอบ แล้วเมื่อรับมอบงานจากผู้ใดก็มักจะชอบรู้ใหม่ ใครทำไว้ไม่ดีสู้เราไม่ได้ การที่จะสานต่อ สมองต่อ ไม่ค่อยจะทำกันนัก นี่ก็เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ ของไทยอีก จะชั่วจะดียังไงก็สุดแล้วแต่ กระผมไม่อยู่ในฐานะที่จะไปแนะนำหรือไปแก้เอกลักษณ์ของ ใครได้ โดยเฉพาะเอกลักษณ์ของตัวเองซึ่งเป็นคนไทย ก็ไม่ยอมให้ใครมาแตะต้องเพราะเหตุว่ามีอิสรภาพ อยู่ในตัว

ที่นี้ความเป็นลักษณะไทยต่าง ๆ เหล่านี้ ที่เป็นเอกลักษณ์ไทยเบื้องต้นแรกที่กระผมนี้บอก ผม อยากจะขอเรียนว่า เอกลักษณ์ของชนชาติใดชาติหนึ่งนั้น เกิดขึ้นได้จากหลายอย่างคือมีติดตัวมาแต่ กำเนิดโดยสายเลือด ความเป็นไทยส่วนใหญ่ันเกิดมาพร้อมกับคนไทย เป็นไทยเสียอย่างต้องมีความ รู้สึกอย่างนั้น ๆ ต้องมีลักษณะอย่างนั้นนี้ไม่มีใครแก้ได้ มีอยู่ในตัวเหมือนเปลวไฟที่จุดอยู่ในตัวใครจะ ไปดับหรือจะไปหรือสิ่งก็จะยาก แต่นอกจากนั้นเอกลักษณ์ของชาติมาได้จากทางอื่น มาจากด้านภูมิศาสตร์ คนที่อยู่ในประเทศที่เป็นเกาะ ก็ย่อมจะมีเอกลักษณ์ของชาวเกาะ จะมีความคับแคบมีอะไรบ้าง ไม่ค่อย จะกว้างขวาง นั่นเป็นเรื่องของชาวเกาะ ไม่ว่าจะพัฒนามาอย่างไร ก็ย่อมมีเอกลักษณ์เป็นของชาวเกาะ มาจนบัดนี้ นอกจากนั้น อีกประการหนึ่งเอกลักษณ์นั้นเกิดขึ้นจากอิทธิพลของศาสนา ศาสนาเป็นปัจจัย สำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ของมนุษย์ การที่ชาติต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์ต่างกันนั้น ถ้าพิจารณาแล้ว ก็จะเห็นว่า ขึ้นอยู่กับศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ที่นี้หลักสำคัญที่คนไทยยึดถือร่วมกันหรือมีเอกลักษณ์ร่วม

กัน มองเห็นได้ ก็คือ ความกตัญญู อย่างที่ได้รับสั่งมาในพระดำรัส ความกตัญญูนี้ทำให้เกิดความเคารพ บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนถึงความรัก ความเอื้อเฟื้อที่มีต่อคนในครอบครัว นี่เป็นเอกลักษณ์ สำคัญของไทย นับถือบิดามารดาสำคัญที่สุด คนไทยเล่นพ่อแม่เล่นแม่กันไม่ได้ อย่าเอามาเล่น อย่าเอามา พุด ตัวเองจะถูกตำหนิตนตีดว่าด้วยถ้อยคำหยาบคายอย่างใดไม่ค่อยถือ นิินทาเมียให้ฟังอย่างไรบอก เออ ชักจะจริง แต่พ่อแม่อย่าแทะนะ อันนี้แทะไม่ได้ ขอที่ อย่าเอาพ่อแม่มาเล่น หรือถ้าจะเอามาพูดเล่น กันได้ ก็เป็นเอกลักษณ์ไทยซึ่งไม่มีใครเข้าใจอย่างเด็กวัยรุ่น รุ่นหนุ่มนี้ก็มีมักจะเอาพ่อแม่มาเล่นกัน พบกันเข้าจะถามว่าเพื่อนสบายดีหรือก็ไม่ถาม ถามว่าพ่อเอ็งสบายดีหรือ คนไทยด้วยกันก็เข้าใจว่า เออ เขาไม่ได้เอาพ่อแม่มาอะไร เขาถามถึงเรา ก็ตอบว่าสบายดีหรืออะไรก็สุดแล้วแต่ เอกลักษณ์ไทยนี้ เคยไปปรากฏในอเมริกา นักเรียนไทยคนหนึ่งไปเรียนมหาวิทยาลัย เขาให้อยู่ห้องร่วมกับฝรั่งคนหนึ่ง มหาวิทยาลัยปิดเทอม ก็ต่างคนต่างไป หยุดไป ๒ เดือน เปิดเทอมใหม่ก็กลับมาพบกัน เจอหน้ากันคนไทย ก็ถามเพื่อนฝรั่งที่อยู่ห้องเดียวกัน How is your father? พ่อมีสบายดีหรือ ฝรั่งดีใจใหญ่โตบอกว่าคุณ ไทยนี้อาริอารอบ ปู่เฒ่าชอบกันแล้วอุตสำหรับถามถึงพ่อถึงเชื้อ ก็สุขสบาย จับไม้จับมือดีใจใหญ่โต ไม่เข้าใจ เลยเพราะเอกลักษณ์มันต่างกัน ความรู้สึกมันไม่เหมือนกันอย่างหนึ่ง นี่ก็เป็นเอกลักษณ์สำคัญนะครับ ชีวิตไทยทุกวันนี้ กระผมเองเป็นคนชรา ไม่รู้สึกว่าเหว่ ไม่รู้สึกว่าชีวิตมีปัญหา ก็เพราะเหตุว่าเอกลักษณ์ ไทยข้อนี้ ในเรื่องยึดถือบิดามารดาญาติผู้ใหญ่ คนแก่ในเมืองไทยไม่มีว่าเหว่ ถ้าเปรียบกับชนชาติอื่นแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอเมริกา ลูกเฒ่าเติบโตไปหมด แล้วสร้างบ้านไว้ใหญ่โต ก็เหลืออยู่ ๒ คนตายาย ชีวิตก็อบอุ่นเต็มที่ ไม่มีความสุข ไม่มีความสุขอะไรทั้งสิ้น แต่เมืองไทยไม่เป็นเช่นนั้น คนที่เป็น บิดามารดาคน เป็นปู่เป็นย่า เป็นตา เป็นยาย ยังมีความสำคัญในชีวิต ยังมีความสำคัญในโลก ลูกหลาน คอยดูแล จะพูดจาอะไรลูกหลานเชื่อฟัง ยังมีสิทธิที่จะตัดสินใจโชคชะตาของวงศ์ตระกูลของครอบครัว ได้ อันนี้เป็นหลักสำคัญเหลือเกิน ไม่มีคนไทยคนไหนที่จะจับบิดามารดาหรือปู่ตายายไปอยู่ในที่พัก คนชรา ที่จะไปก็เพราะขาดลูกหลาน ตัวเปล่า ๆ จริง ๆ ถึงจะไป ตราบใดที่ยังมีลูกหลานเชื่อสาอยู่เขา ไม่ทิ้ง อันนี้เป็นเอกลักษณ์ที่ออกจะสำคัญมาก เพราะทำให้ชีวิตคนไทยนั้นมีครอบครัวเป็นสุขมีความมั่นคง ทางใจ มีความยึดเหนี่ยว

ในประการที่สองที่ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ไทยก็คือความจงรักภักดีและความเคารพในองค์พระ มหากษัตริย์ อันนี้แน่นอน เทียบได้กับบิดามารดาหรือจะยิ่งกว่า คือปกป้องไม่ให้ใครมาแตะต้องว่ากล่าว ในทางที่เสียที่หาย และใจของคนไทยเองก็ไม่นึกไปในทางนั้น นึกคิดว่าคนไทยนั้นมีอิสรภาพ ไม่ยอมลง ใคร แต่ทุกวันนี้เรารู้จักเหตุการณ์ร้ายแรงยังงี้ก็ตาม ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระงับ เหตุแล้ว เหตุนั้นย่อมระงับได้ เพราะคนไทยผู้เป็นเอกราช เป็นอิสระทุกคนนั้นละ ยอมลงคนอยู่คน หรือ สถาบันอยู่สถาบัน คือสถาบันพระมหากษัตริย์ เมืองไทยไม่เคยว่างกษัตริย์ ในประวัติศาสตร์ไทย ไม่ว่า จะอยู่ในประเทศไทยหรืออยู่นอกประเทศไทย ไม่เคยว่างจนบัดนี้ก็ยังไม่ว่าง องค์พระมหากษัตริย์ สถาบัน พระมหากษัตริย์ได้ฝังอยู่แน่นในจิตใจของคนไทย จนเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติอีกอย่างหนึ่ง ที่เดียว อย่าไปนึกว่าเอกลักษณ์คือความจงรักภักดี องค์พระมหากษัตริย์นั้นแหละเป็นเอกลักษณ์ ถ้า คนไทยขาดองค์พระมหากษัตริย์แล้ว ความรู้สึกทางใจจะต้องเปลี่ยนแปลง เกิดความว้าวุ่น เกิดความ ไม่มั่นใจ ขาดความภูมิใจในชีวิตความเป็นไทย ซึ่งเป็นของสำคัญมาก

คนไทยเป็นชาติที่มีความหยิ่งในชาติภูมิของตนเอง เราเกิดมาเป็นคนไทย เราถือว่าเป็นการเกิดที่ดีกว่าคนอื่น คนไทยเป็นชาติที่ถือว่าประเสริฐกว่าคนอื่น เห็นได้จากศัพท์ภาษาไทย ต่างชาติต่างภาษามาอยู่เมืองไทย จะเป็นแขก เป็นจีน เป็นฝรั่ง เราเคยไปใช้สรรพนามบุรุษที่สามว่าเขาเมื่อไหร่เราเรียกเหมือนกับสิ่งของหรือสัตว์เดรัจฉานเรียกมันทั้งนั้น ฝรั่งมันยังจ๋า แขกมันยังจ๋า เจ๊กมันยังจ๋า คนไทยเท่านั้นละที่เป็นคุณ เป็นเขา เป็นท่านกันอยู่ สตรีไทยที่ไปเป็นภรรยาฝรั่งก็เรียกผัวว่ามัน ความรู้สึกเอกลักษณ์ของไทยที่เห็นตัวเอวเองนั้นได้เกิดมาดีแล้ว ถูกแล้ว มีประวัติศาสตร์ มีสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องที่ทำให้ได้ภูมิใจ ได้รู้สึกว่าเป็นคนมีความสำคัญ ยิ่งใหญ่ในโลก นี่ก็เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย

อีกอย่างหนึ่ง ที่มีความยึดถือของคนไทยก็คือความเคารพนับถือในครูบาอาจารย์ ก็มีคนพูดว่าความรู้สึกเช่นนั้นเดี๋ยวนี้เปลี่ยนไป เด็กมีความเคารพนับถือในครูบาอาจารย์น้อยลง อันนี้กระผมก็ไม่ทราบ กระผมก็ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ของชีวิตเป็นครูมาตลอด ไม่สอนที่ไหน ก็สอนที่ไหน เดี่ยวนี้ไม่มีที่สอน ก็สอนมันที่บ้าน ก็ไม่เคยปรากฏว่ามีลูกศิษย์ผมคนใดเลยมาลบหลู่ดูหมิ่นหรือหมดความนับถือในฐานะศิษย์กับครู ทั้ง ๆ ที่ได้สอนมานาน ถ้าจะพูดไปก็ขอภัยโทษอย่าหาว่าคุยเลย ลูกศิษย์ผมเพียงคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสอนมาด้วยมือตั้งแต่ปีหนึ่งปีสอง สนทนสนทนกันเป็นศิษย์เป็นอาจารย์กันไปมาหาสู่กัน ทั้งคณะ เวลานั้นเป็นผู้ว่าราชการ ๓๖ คน เป็นรองผู้ว่าฯ ๒๖ ขอประธานโทษผู้ว่าฯ ๓๗ เพิ่งตั้งอีกคนรองผู้ว่าฯ ๒๖ ไม่นับตำแหน่งเล็กน้อยเช่น ปลัดกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง เลขานุการ ร.พ.ช. เอากันแต่คนใหญ่ ๆ ผู้ว่าฯ กับรองผู้ว่าฯ แล้วก็ไม่นับนายอำเภอ ปลัดอำเภออีกด้วย แต่ความสัมพันธ์ก็ยังแนบแน่นเป็นปกติ ไปไหนก็ทักทายดีใจกัน ไปมาหาสู่ มีความเคารพนับถือ นี่มันต้องเป็นเรื่องความเคารพกันระหว่างศิษย์กับอาจารย์ ไม่ใช่ว่าอาจารย์จะไม่ได้มีความเคารพต่อศิษย์นั้นหาไม่ได้ ถ้าหากว่าครูคนใดรักษาคือตัวเป็น มีความเคารพในศิษย์ ในสติปัญญาของเขา ในสภาพความเป็นศิษย์ เป็นคนไทยของเขา ผมเข้าใจว่าศิษย์ในเมืองไทยจะไม่มีความเสื่อมความเคารพในครูบาอาจารย์ เพราะฉะนั้นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอยู่ที่ความยึดถือ เชื่อถือ อยู่ด้วยความเคารพ หนึ่งในองค์พระมหากษัตริย์ สองในบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่และสามในครูบาอาจารย์ ทั้งสามนี้เป็นสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์สำหรับคนไทย อยู่ในใจคนไทยทั้งปวง ท่านถามตัวท่านเองดูก็ได้ ท่านที่มาประชุมนี้ แต่ถ้าเมื่อถามแล้วตอบขึ้นมามากกว่าไม่จริงละก็ ระว่างละ ไม่ใช่ไทยแล้วละ ไม่ว่าใครทั้งนั้น ไทยจริงต้องนึกอย่างนี้

ที่นี้ชนบทรรมนิยมประเพณีต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเมืองไทย ในประเทศไทยของเรามันอาจจะจะเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่ตรงกับคนไทยที่เขาอยู่ในที่อื่น ถิ่นอื่น เท่าที่กระผมได้เรียนมานั้น เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยทุกท้องถิ่นที่ไม่ขึ้นต่อภูมิศาสตร์ เป็นไทยเสียอย่างต้องรู้สึกอย่างนี้ นับเสียว่าได้สะท้อนสีของฟ้า นั้น สะท้อนได้อย่างน่าชมเชยที่สุด กระผมได้ประสบมากับตัวเอง คนไทยในสิบสองปันนา ท่านทั้งหลายก็ทราบเวลานี้เรามีการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ ระบบเศรษฐกิจและการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะประเทศเขาอยู่ในประเทศจีน กระผมได้ไปสัมภาษณ์มาด้วยตนเอง คนไทยที่เมืองเชียงรุ่ง ในหมู่บ้านนอกเมืองเชียงรุ่ง ก็ถามว่าลำดับมันเป็นมาอย่างไร เขาก็เล่าให้ฟังว่า วันดีคืนดี พวกคอมมิวนิสต์จีน พวกผู้นำพวกเขาก็มาที่หมู่บ้าน เขาก็บอกว่าต่อไปก็ต้องใช้ระบบคอมมิวนิสต์กัน คนไทยก็บอกว่าดีมาก คอมมิวนิสต์ก็คอมมิวนิสต์กันจะทำอย่างไร เขาก็บอกว่าจะต้องตั้งระบบสหกรณ์เพื่อช่วยเหลือชาวไร่ชาวนา คนไทยก็บอกว่าดีถูกใจมาก ตั้งด่วนเขียว สหกรณ์ก็ตั้ง ตั้งไปได้ ๒ ปี สหกรณ์มันก็ล้ม ใช่มั้ยได้ทาง

บักกิงก็สั่งมาใหม่ บอกว่าสหกรณ์ใช้ไม่ได้แล้ว ต่อไปให้ตั้งคอมมูนที่ดินเป็นของกลาง ไม่มีของบุคคล
อีกแล้ว ใครทำงานมาก ทำนานมาก ก็มาหารกัน คิดคะแนนไว้ ถึงเก็บเกี่ยวก็แบ่งกันไปตามทำงานมาก
ทำงานน้อย คนไทยก็บอกว่ายุติธรรมที่สุด มันต้องยังงั้นซิ ใครทำมาก ก็ควรจะมีกินมาก ใครทำน้อยก็
มีกินน้อย ใครไม่ทำก็อย่าให้มันกินเลยอดตายไป เอาตกลงก็เป็นอันว่ามาตั้งคอมมูน ที่ดินก็ไม่มีเจ้าของ
พอตั้งกันเรียบร้อยคนไทยก็ไปถามท่านหัวหน้าคอมมิวนิสต์ที่มาจัดระบบ ถามว่าเอาแล้วนะ ทุกอย่าง
เรียบร้อย ที่ดินก็เป็นของกลางอะไรแล้ว ที่นี้พวกผมทำนาที่ตรงไหนจะจัดสรรกันอย่างไร น้ำก็อยู่นั้น
จะทำตรงไหน ไม่ใช่ที่ผมแล้ว คอมมิวนิสต์ก็ไปคิดอยู่สองคืน เสร็จแล้วก็เรียกประชุม ตอบว่าเอาอย่างนี้
ก็แล้วกัน นาใครใครก็ทำต่อไปแล้วกัน เดียวนี้ก็ยังใช้ระบบนั้น ไปดูแล้วก็เหมือนกับเมืองไทย ไร่นาก็มี
เจ้าเข้าเจ้าของเขาก็กินทำกัน ไม่ต้องมีใครไปบังคับ ได้ข้าวมา สมมติว่าเป็นของคอมมูน ถ้าคอมมูนไม่มี
ฉาง ไม่มียุ้ง เขาก็เก็บได้ถุนบ้าน ก็ในที่สุดมันก็ต้องเสียภาษี แต่เหตุอื่น อย่างอื่นก็ไม่มีเกิดขึ้น นี่แสดงว่า
สะท้อนฟ้าสีแดงได้ แต่ตัวเองก็เป็นน้ำอยู่อย่างนั้น มันก็ไม่ได้เปลี่ยนสีอะไร ก็ยังเป็นคนไทยอยู่กันสบาย ๆ

เหล่านี้นะครับ ที่ทำให้คนไทยยังเป็นคนไทย แล้วยังรู้จักกัน แต่ศาสนามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม
ไทยและเอกลักษณ์ของไทยมากที่สุด เราปฏิเสธไม่ได้ว่านับถือศาสนาพุทธ แล้วก็ศาสนาพุทธนิกาย
เถรวาทที่เรานับถืออยู่ทุกวันนี้ ศักดิ์ต่อชีวิตของคนไทยทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นนับถือศาสนาอะไร ก็เป็นศักดิ์
ของชีวิตที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาคือมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสิ่งทั้งปวง แต่ไม่ใช่ลุ่มหลง
ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดความทุกข์แค้น มีความกรุณาเมตตาทั่วไปหมด ทั้งชีวิตมนุษย์และสัตว์
แต่ว่าไม่ได้รักอะไร ยึดถืออะไรจนถือว่าลุ่มหลง ซึ่งเมื่อสิ่งเหล่านั้นอันตรธานไปแล้วจะเกิดทุกข์ นี่เมื่อ
เป็นเช่นนี้ คนไทยจึงเป็นคนที่ไม่ค่อยจะยึดถืออะไร แล้วก็มีความคิดว่าได้ว่าคนไทยนั้นมิตรแท้ก็ไม่มี ศัตรูก็
ไม่มี ก็จะมีไปทำไมเมื่อมิตรแท้ก็ก่อให้เกิดทุกข์ ศัตรูแท้ก็ก่อให้เกิดทุกข์ เราอยู่ของเราสบาย ๆ มันไม่
ดีกว่าหรือ เห็นใครก็รักเรื่อยไป แต่ก็ไม่ได้ถึงกับไปผูกพันจนกระทั่งจะต้องเกิดความทุกข์ความอาลัย แล้ว
ก็ไม่จำเป็นจะต้องไปเกลียดใคร ถึงขนาดจะต้องบาดหมาง อาฆาตพยาบาท เห็นชาติไม่ได้ เกิดความ
เดือดร้อน เหล่านี้ไม่ใช่เอกลักษณ์ของคนไทย คนที่ชอบตำหนิจะพูดไปในทางไม่ดี แต่ความจริงกระผม
เห็นว่าเป็นเอกลักษณ์ไทยอันหนึ่งคือไม่ยึดถือสิ่งใดจนเกินไปนัก มีแต่ความเมตตา ความกรุณาที่แผ่กว้าง
ไปทั่วสำหรับชีวิตทั้งปวง นี่เป็นลักษณะที่ประเสริฐ มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกันด้วยความเมตตา
กรุณาเหล่านี้ ชนชาติอื่นใดที่เขามาถึงเมืองไทย เขาสรรเสริญทั้งนั้นว่าคนไทยเป็นผู้ที่มีความเมตตา
กรุณา ถึงจะถือพวกถือตัวแต่ก็ยังเมตตากรุณาต่อคนต่างชาติที่เขาอาศัยอยู่การช่วยเหลือได้ เพราะ
เป็นเพื่อนร่วมทุกข์เป็นสิ่งที่ชีวิตเหมือนกัน

มาถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและมารยาทของคนไทย มารยาทไทยในการเข้าหาผู้หลักผู้ใหญ่
กิตติ ในการที่คนไทยเจอกันเคารพกราบไหว้กันอย่างไรก็ตาม ตลอดจนมารยาทในการรับประทานอาหาร
ไม่มูมมามไม่อะไรนั้น มาจากศาสนาพุทธทั้งสิ้น ขณะนี้ไทยมุสลิมก็ถือมารยาทนี้ ถือขนบธรรมเนียม
ประเพณีนี้ ไทยคริสต์ก็ถือเช่นนี้ ซึ่งความจริงแล้วมาจากศาสนาพุทธทั้งนั้น หากจะถามว่ามาจากไหน
ส่วนไหนของศาสนาพุทธ กระผมจะเรียนได้ว่าจากเสถียวัตร กฎเกณฑ์ที่พระสงฆ์ท่านต้องปฏิบัติที่เรียก
ว่า เสถียวัตร คือมารยาทในความเป็นอยู่ ในการรักษาความสะอาด ในการรับประทานอาหาร คนไทย
เป็นคนรับประทานอาหารด้วยความเรียบร้อยสวยงามมาก แล้วมารยาทโต๊ะอาหารคนไทยนั้น ไม่ต้องไปฝึก

ที่ไหนหรอก เรียนกันมาจากบ้านพ่อแม่สอนกันมา เอาไปใช้กันทั่วโลก ไม่มีใครว่า ทั้งนี้เพราะเหตุว่า พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้แต่แรกในหมวดเสขยวัตร ไปศึกษาดูได้ ห้ามพระเปิบข้าวเปลือกหนึ่งองค์ ห้ามปั่นเป็นก้อนแล้วโยนอาปากรับ ห้ามตักด้วยปลายมือ แล้วป้ายอย่างจ้จ ห้ามเคี้ยวจ้จ ห้ามเคี้ยวซูด ๆ นี่เป็นรายละเอียด ซึ่งก็เป็นมารยาทของคนไทยทั่วไป เพราะเราส่งกุลบุตรเข้าไปบวชเรียนในพระพุทธศาสนาแต่ดั้งเดิม ออกมาแล้วก็จดจำมา มาสอนคนในครอบครัว สอนลูกสอนเมีย เราก็เกิดมารยาทในสังคม การพบเคารพกราบไหว้กันตามอาวุโส ตามความเคารพนั้น ก็เป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาที่ว่าผู้มีอาวุโสหน่อยจะต้องเคารพผู้มีอาวุโสมาก ความเป็นอยู่ในบ้าน การรักษาความสะอาดในบ้านก็ เสขยวัตรอีกนั่นแหละ ต้องปัดกวาดรักษาเสนาสนะให้สะอาดสะอาด พอยุ่ได้ไม่กรงรัง มีขยะมูลฝอยก็ห้ามทิ้งออกจากหน้าต่างกุฏิ เหล่านี้ควรจะเรียนให้มาก เวลานี้เริ่มจะผิด เสขยวัตรกันมากแล้วคนไทย ซึ่งเป็นหลักโบราณที่เขาถือกัน นี่ก็เป็นเอกลักษณ์ที่มาจากพระพุทธศาสนา

เวลากลัว่งเลยมามาก กระผมอยากจะขอเรียนอีกนิดเดียวว่าคนไทยนั้น มีเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เกิดจากอะไร แต่เกิดจากสิ่งแวดล้อม คนไทยเราเกิดมาในสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย เกิดมาในสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์มากตั้งแต่ก่อนกาลมา จะปลูกพืชสิ่งใดก็ขึ้น อาหารการกิน ผักปลาในน้ำมีบริบูรณ์จนเหลือเฟือ ด้วยเหตุนี้ก็เกิดเอกลักษณ์ขึ้นในระหว่างคนไทย เป็นเอกลักษณ์ที่ก็ไม่ทราบอีกเลยว่าดีหรือไม่ดี เอกลักษณ์แห่งการฟุ้งเฟ้อ จะทำอะไรต้องทำการใหญ่ แม้แต่ในการรับประทาน แต่ก่อนนี้เมื่อเสร็จธุกิจยังดี ๆ อยู่ไหนไม่ว่าจะยากมี ดีจนอย่างไร จะทานอาหารต้องมีสำรับในสำรับนั้นจะต้องมีกับข้าวหลายอย่าง แล้วถือว่าการจัดสำรับต้องจัดไว้ให้คนกินเหลือดีกว่ารับประทานไม่พอ ต้องเหลือ ไม่งั้นไม่มีฝีมือ เปรียบกับชาติอื่นที่อดคัดเราจะเห็นเปรียบกับญี่ปุ่นอย่างนี้ เพราะความขาดแคลน ความไม่อุดมของเขานั้นทำให้เขาจัดอาหาร จนเห็นว่าความขาดแคลน ความน้อยของอาหารนั้นเป็นสิ่งที่สวยงามเกิดความสำรวม แต่ของเราต้องเอาฟุ้งเฟ้อเข้าไป กับข้าวอย่างเดียวไม่พอดังมีหลายอย่าง ถึงเดี๋ยวนี้สภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไป จะทำยังงั้นไม่ได้ในครอบครัว แต่ถ้ามีงานมีการจะโกนจุก บวชนาค แต่งงาน ก็ต้องฟุ้งเฟ้อกันจริง ๆ ล้มว่วล้มควาย ซึ่งไม่จำเป็นแล้วเป็นบาปเป็นกรรมด้วย ก็ต้องทำ แสดงความฟุ้งเฟ้อให้เห็น นี่จะไปตำหนิว่าเป็นนิสัยชั่วนั้นไม่ได้ มันเป็นเรื่องธรรมชาติที่ต้องเกิดขึ้น สำหรับคนที่อยู่ในบ้านเมืองที่อยู่สุขสบาย บ้านเมืองที่อุดมสมบูรณ์ มันเป็นเรื่องแสดงออกซึ่งความภูมิใจของคนว่าเขาอยู่ในบ้านเมืองที่มีกินมีใช้ มันไม่น่าจะถือว่าเป็นความผิด แต่ถ้าเหตุการณ์มันเปลี่ยนไป ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนไป บ้านเมืองจะขาดแคลนลงอย่างนี้ ก็น่าจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยับยั้งกันยังงัยบ้าง แต่กระผมคิดว่า การที่จะทำโดยเจตนา นั้นไม่จำเป็น เพราะเศรษฐกิจมันจะบังคับเองว่า ให้ลดความฟุ้งเฟ้อลง ราคาสินค้า ความขาดแคลนสินค้าต่าง ๆ มันจะบังคับ

เอกลักษณ์เป็นของสำคัญ กระผมขอสรุป เป็นของที่เกิดมาจากเหตุหลายทางที่สำคัญที่สุดก็คือ รักษาความเป็นไทยไว้ เอกลักษณ์ไทยเป็นสิ่งที่คอยเตือนใจคนไทยทุกๆวัน ทุกลมหายใจเข้าออกว่าเราเป็นไทย เตือนใจให้รู้ว่าคนที่อยู่แวดล้อมเรานั้นก็เป็นไทยด้วยกัน เป็นคนที่มีเชื้อสายแนบแน่นกับเรา เราจะต้องรัก เราจะต้องช่วยกันรักษาประโยชน์ นี่เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ ส่วนเอกลักษณ์อื่น ๆ นั้น ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลสมัย เปลี่ยนแปลงไปตามระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปหรือวัฒนธรรม

ธรรมชาติอื่นเข้ามาก็จะต้องเปลี่ยนไป แต่เรื่องของวัฒนธรรมชาติอื่นกระผมก็ไม่ค่อยเป็นห่วง เพราะมีคนผู้ใหญ่นักกันเสมอว่าเด็กรุ่นสมัยนี้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตก ต่างชาติ ต่างอะไร ก็ดูเิน ๆ ก็ไม่รู้ว่าจะเป็นลูกใคร ลูกจีน ลูกฝรั่งลูกแขกกันแล้ว แต่เอาตัวมานั่งใกล้ ๆ มันก็ยังลูกไทยอยู่นั่นละครับ มันจะไปเดินดิสโก้ที่ไหน จับตัวมานั่งคุยกันสองคน มันก็ยังเป็นไทย ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรไปเลย พูดจากันยังรู้เรื่อง เจอผู้ใหญ่ก็ยังไหว เรื่องนี้กระผมเรียนตรง ๆ ว่ากระผมไม่วิตก มันเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นการไหลผ่านของวัฒนธรรม ซึ่งเรามีภูมิปัญญาเราก็ต้องยอมรับรู้ จะดีจะชั่วก็ไม่เป็นไร แต่สิ่งหนึ่งที่ผมมั่นใจก็คือวัฒนธรรมต่างชาตินั้น ถึงคนไทยจะยอมรับ เราก็ยอมรับเฉพาะสิ่งที่เราเห็นว่าเหมาะสมถูกต้องกับเอกลักษณ์ไทย อย่างการรับประทานอาหาร ขอยกตัวอย่าง แต่ก่อนเราเปิบด้วยมือ พอถึงรัชกาลที่สี่ ฝรั่งเอาเครื่องโต๊ะเข้ามาขาย เครื่องโต๊ะฝรั่งเต็มยศ มีมิดก๊อห์น ช้อนก๊อห์น ส้อมก๊อห์น วางอยู่บนโต๊ะ คนไทยเห็นเข้าบอกว่าเอาละชะนี้จะทำยังงัย พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงซื้อเครื่องโต๊ะฝรั่ง แล้วศึกษาการจัดโต๊ะเรียบร้อย รวมทั้งการทำอาหารฝรั่งด้วย เสร็จแล้วออกบัตรเชิญหมอบลัดเลกับภรรยาให้มารับประทานดินเนอร์ที่วังหน้าเวลาแปดนาฬิกาตอนเช้า หมอบลัดเลก็ส่งส่วยเติมที่วาคินเนอร์อะไรแปดนาฬิกา แล้วก็บอกวาทให้แต่งกายให้ถูกต้องสมกับโอกาสที่มารับพระราชทานดินเนอร์ เมื่อหมดทางที่จะถกเถียงหรือถามไถ่ หมอบลัดเลก็ต้องปฏิบัติตามพระราชประสงค์ หมอบลัดเลเองก็แต่งราตรี ภรรยาก็นุ่งกระโปรงหางยาวเต็มยศ เข้าไปในวังหน้าเวลาแปดนาฬิกา เข้าไปถึงก็เจอโต๊ะอาหารแบบฝรั่งพร้อมด้วยเครื่องโต๊ะวางไว้เต็มยศถูกต้องทุกประการ มีมหาดเล็กวังหน้าคอยเสิร์ฟโต๊ะ ได้เวลาพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ก็มีพระราชกระแสให้หมอบลัดเลกับภรรยาไปนั่งโต๊ะ แล้วเสิร์ฟโต๊ะรับประทานกันสองคน พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ พร้อมด้วยเจ้าจอมและพระเจ้าลูกเธอมากมายเสด็จลงประทับดูอย่างนี้ อยากจะรู้ว่าฝรั่งมันกินยังงัย มันใช้อันไหนก่อนอันไหนหลัง ก็ปฏิบัติตามพระราชประสงค์ ดูกันเป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้ง และอะไรเกิดขึ้น เครื่องโต๊ะทั้งปวงที่ฝรั่งเอามาขายนั้น มีก๊อห์นช้อน คนไทยเลือกไว้สอง ส้อมกับช้อน อื่น ๆ โยนทิ้งหมด มิดพรว้า มิดเนย อะไรก็ไม่มีใครใช้ เพราะมันเหมาะกับใจของเรา มันเหมาะกับกับข้าวไทย มันเหมาะสมกับเอกลักษณ์ของไทย

นี่ผมก็แสดงมาก็หวังว่าจะได้เกิดประโยชน์ ที่จะได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์และที่มาของเอกลักษณ์ บัดนี้ก็ได้เวลาอันสมควรแล้ว กระผมก็ขอยุติปาฐกถาพิเศษแต่เพียงแค่นี้

เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกเสียงไว้

เมื่อวันพุธที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖

เวลา ๐๙.๑๕ - ๑๐.๐๐ น.

ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

การอภิปรายเป็นคณะ

เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ กับการพัฒนาชาติไทย”

ผู้ร่วมอภิปราย

ร้อยตำรวจโทชาญ มนุชธรรม

นายวาทัญญู ณ ถลาง

นายแพทย์ประสพ รัตนกร

คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์

ผู้ดำเนินการอภิปราย : นายเย็นใจ เลาหวณิช

วันพุธที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖

ระหว่างเวลา ๑๐.๔๕-๑๒.๑๕ น.

ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

ผู้ดำเนินการอภิปราย : นมัสการพระคุณเจ้า ท่านรัฐมนตรี ท่านผู้มีเกียรติและสัมนาสมาชิกที่เคารพทุกท่าน รายการนี้เป็นกรอการอภิปรายเป็นคณะเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย ผมได้รับเกียรติให้เป็นผู้ดำเนินการอภิปรายก็อยากจะขอดำเนินการตามประเพณี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการสัมนาทั้งหลายก็คือแนะนำท่านผู้ร่วมอภิปรายหรือท่านวิทยากร ซึ่งความจริงแล้วก็อาจจะไม่จำเป็น เพราะว่าท่านทั้งหลายนั้นก็เป็นที่รู้จักกันอยู่เป็นอย่างดีเนะครับ แต่ก็ขออนุญาตดำเนินการตามประเพณีเพื่อการอนุรักษ ท่านแรกคือ ท่านรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ร้อยตำรวจโทชาญ มนุชธรรม ท่านผู้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ เพราะท่านเป็นรองประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ในฐานะรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่รับผิดชอบในด้านการประชาสัมพันธ์และสื่อมวลชนของรัฐ เป็นประธานคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมและวินัยของชาติ เป็นประธานคณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย และเป็นประธานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งกรรมการต่าง ๆ ที่ท่านได้ดำรงตำแหน่งประธานนั้น จะเห็นว่าเป็นกรรมการที่เป็นหลักสำคัญในปัจจุบันทั้งสิ้น ท่านต่อไปกระผมขอแนะนำอาจารย์ ดร.วาทัญญู ณ ถลาง ท่านเป็นประธานคณะที่ปรึกษาของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ปัจจุบันท่านก็เป็นกรรมการในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ เป็นกรรมการในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมของชาติ ประธานคณะอนุกรรมการเผยแพร่ผลงานดีเด่นของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ กรรมการในคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและรองประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน เป็นประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมเนะครับ ผลงานต่าง ๆ ในด้านวิชาการของท่านก็มีแพร่หลายอยู่มากครับ ท่านต่อไปกระผมขอแนะนำ

ท่านศาสตราจารย์คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์ครับ ท่านเป็นที่รู้จักดีในบรรดาผู้ที่อยู่ในสื่อมวลชนทั้งหลาย เพราะท่านเป็นนักพูด นักอภิปราย นักเขียนในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาตินั้นท่านเป็นกรรมการอยู่ด้วยและเป็นประธานคณะกรรมการจัดทำเอกสารภาษาต่างประเทศเกี่ยวกับชีวิตไทย ซึ่งได้ส่งไปเผยแพร่ในต่างประเทศได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่ง บางฉบับก็ได้แปลเป็นภาษาไทย โดยท่านเป็นบรรณาธิการด้วยตนเองครับ ได้ดูแลตรวจสอบความเรียบร้อยต่าง ๆ นอกจากนั้นท่านยังดำรงตำแหน่งเป็นประธานโครงการพิทักษ์วัฒนธรรมไทยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นประธานดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมเยาวชนดีเด่นของสำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ เป็นอนุกรรมการวินิจฉัยด้านการโฆษณาของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ผลงานของท่านนั้นมีมากมายคือคงจะไม่สามารถนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ได้ครบถ้วนนะครับ และวิทยากรท่านสุดท้ายกระผมใคร่ขอแนะนำอาจารย์นายแพทย์ประสพ รัตนการ ท่านผู้นี้ก็มีชีวิตอยู่ในวงการศึกษาระดับประถมศึกษาและประชาสัมพันธ์มาเป็นเวลาช้านาน พื้นฐานทางการศึกษาของท่านนั้น ท่านเรียนมาทางด้านจิตเวชศาสตร์มีผลงานกว้างขวางรู้จักกันแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศและผลงานดีเด่นจนได้รับเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา เมื่อ ๒๒ ปีที่แล้วนะครับ การทำงานของท่านนั้นก็เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสร้างโรงพยาบาลประสาทพญาไท รวมทั้งที่สงขลา เชียงใหม่และศูนย์วิจัยประสาท ท่านได้สอนหนังสือในคณะแพทยพยาบาล มหาวิทยาลัย อบรมข้าราชการ เป็นที่ปรึกษาของกระทรวงสาธารณสุข ที่ปรึกษาขององค์การสหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก เป็นสมาชิกวุฒิสภา เป็นประธานคณะกรรมการเรื่องสวัสดิการผู้สูงอายุ มีผลงานทางวิชาการแพร่หลายทั่วโลกและเป็นรองประธานโลกทางด้านการแก้ปัญหาการติดเหล้าและยาเสพติดนะครับ อันนี้ก็เป็นเรื่องระดับโลกนะครับ ท่านเป็นมาช้านานนะครับ ในด้านการเผยแพร่ความรู้นั้น ท่านได้จัดทำรายการวิทยุ โทรทัศน์ มานานถึง ๓๒ ปี ซึ่งอาจจะนานกว่าอายุของหลายท่านในที่นี้ โดยเฉพาะด้านที่ท่านเกี่ยวข้องคือด้านสุขภาพจิต คือฟังท่านแล้วก็เกิดความสบายใจ จนชาวบ้านมีคำพูดที่เรียกว่าประสพ ประสาทเป็นของคู่กันและในวันนี้เราก็เป็นเกียรติที่ได้มารับฟังท่านวิทยากรทุกท่านที่มีความเกี่ยวข้องและมีความสนใจโดยตรงในเรื่องเอกลักษณ์ของชาติ ในด้านการพัฒนาชาติไทยครับ ขอประทานอภัยครับคือรายการวิทยุของคุณหมอประสพ ที่ท่านคงจะรู้จักกันดีคือรายการใจเขาใจเราครับ คืออยากจะขออนุญาตประชาสัมพันธ์ว่า ถ้าท่านผู้ใดสนใจก็เปิดฟังวันอาทิตย์นะครับในช่วงเช้า ท่านอาจารย์นายแพทย์ประสพดำเนินรายการด้วยตนเองครับ

สำหรับเรื่องเอกลักษณ์ของชาตินั้น ท่านผู้มีเกียรติก็ได้รับฟัง ท่านอาจารย์หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้พยายามที่จะให้ความหมาย ซึ่งท่านเองได้ถามตัวเองว่าไม่ถ้อยแท้ว่าท่านเข้าใจดีหรือไม่ว่าเอกลักษณ์ของชาตินั้น คืออะไรและจากการที่ท่านได้อภิปรายมาแล้วก็จะเห็นว่าเอกลักษณ์ของชาตินั้น ความจริงก็เป็นเรื่องที่กว้างขวางก็คิดว่าคงจะไม่มีใครที่จะสามารถให้นิยามที่ชัดเจนลงไปได้ ดังนั้นในการอภิปรายในช่วงเช้าวันนี้กระผมก็คิดว่าเป็นการนำความคิดของแต่ละท่านมาแลกเปลี่ยนกัน แต่มิได้มีจุดหมายที่จะให้การอภิปรายนี้สมบูรณ์ จนครอบคลุมในทุกด้านทุกมุมของเอกลักษณ์นะครับ เอกลักษณ์ของเรานั้นจะเห็นว่าทั้งด้านดีและไม่ดี ในด้านดีก็ควรที่จะมีการส่งเสริม ที่ไม่ดีก็ควรจะต้องหาทางลดไปหรือว่าทำลายไป แต่การที่จะพิจารณาว่าดีหรือไม่ดีนั้น ก็คงจะต้องเป็นเรื่องของที่ประชุมจะได้พิจารณากันต่อไป ความสัมพันธ์ที่จะเกี่ยวข้องกันกับการพัฒนานั้นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นเรื่องใหญ่

เพราะการพัฒนาประเทศชาติความจริงก็ไม่ใช่มียุ่ด้านเดียว การพัฒนานั้นถ้าจะมองก็มีด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ก็จะมีอยู่ในเรื่องการพัฒนา ทั้งสิ้นหรือถ้าจะมองในแง่ของบุคคลไปสู่ครอบครัว ไปสู่ชุมชน ไปสู่ประเทศชาติ ก็อาจจะมองได้ในมิตินั้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นการพัฒนาย่ก็อีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องที่กว้างนะครับ การที่เราจะเอาสองเรื่องนี้มารวมกันให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งมีทั้งที่ส่วนที่ทำให้เราเห็นว่าเราเป็นไทยอยู่ และส่วนที่ทำให้เราจะไม่เป็นไทยเพราะมีโรคแทรกเข้ามา จะทำอย่างไรที่จะพัฒนาได้ ไปโยงกับเรื่องการพัฒนา นั้นก็ เป็นเรื่องที่ท้าทายความคิดและความเห็นของท่านผู้เชี่ยวชาญ กระผมก็อยากจะขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญและท่านวิทยากรแต่ละท่านได้แสดงความคิดเห็นของท่านโดยอิสระเสรีตามเอกลักษณ์ของไทย นะครับ ในวาระต่อไป ขอประทานออกตัวในขั้นนี้ว่าบังเอิญ ท่านรัฐมนตรีชาญ มนุธรรม ท่านมีฐะติดราชการ ดังนั้นท่านก็จะเป็นผู้บรรยาย ผู้อภิปรายเป็นคนแรกและท่านอาจจะต้องออกจากที่ประชุมนี้ก่อนจะสิ้นการอภิปรายนะครับ เพราะฉะนั้นกระผมก็อยากจะขอประทานกราบเรียนเชิญท่านรัฐมนตรีได้โปรดให้ข้อคิดเห็นนะครับในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย ขอกราบเรียนเชิญครับ

ร้อยตำรวจโทชาญ มนุธรรม : ท่านผู้ร่วมอภิปราย ท่านผู้ร่วมสมมนาที่เคารพทุกท่าน ผมมาร่วมอภิปรายในวันนี้จริง ๆ แล้วย่ก็คงจะไม่ใช่นะในฐานะนักวิชาการ แต่มาในฐานะผู้บริหารคนหนึ่ง เพราะฉะนั้นการที่ผ่วมภิปรายร่วมในวันนี้ นั้นถ้ามีสิ่งใดผิดพลาดไปประการใดก็ขอภัยด้วย การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ มาเกี่ยวพันกับการพัฒนาชาติอย่างไร ซึ่งเป็นหัวข้อการสมมนาในวันนี้ คำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ก็คือว่าสองสิ่งนี้เกี่ยวข้องกันอย่างมากทีเดียว เพราะว่าเอกลักษณ์ของชาติเป็นเครื่องแสดงถึงลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของชาติ เป็นผลสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมประจำชาติที่เป็นฐานรองรับ ดังนั้นเอกลักษณ์จึงมีความหมายในทางคุณภาพมากกว่าในทางปริมาณ กระผมมีความเห็นว่าเอกลักษณ์ของชาติไทยจะดีเด่นและสูงส่งเพียงใด ก็จะเป็นผลจากการหล่อหลอมจากเอกลักษณ์ของคนไทยทุกคน ถ้าคนไทยมีวินัยและมีวัฒนธรรมที่ดีแล้ว ชาติไทยก็จะได้ชื่อว่ามีเอกลักษณ์ที่สูงเด่นตามไปด้วย เพราะชาตินั้นประกอบไปด้วยประชากรของชาติ ถ้าประชากรทุกคนมีวัฒนธรรมและมีวินัย อันนับว่าเป็นเอกลักษณ์แล้ว ชาติของเราก็จะเจริญและพัฒนา เพราะว่า การพัฒนาชาตินั้น ก็อย่าง ที่ ดร.เย็นใจ ได้พูดเมื่อก็แล้วว่า การพัฒนาชาตินั้น พัฒนากันหลายทางทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางความมั่นคงรวมทั้งทางวัตถุและจิตใจ การพัฒนาทุกอย่างทุกประการที่พูดไปนั้นผมอยากจะเน้นว่าถ้าชนในชาติเราชาตินิยม ไม่มีวัฒนธรรมก็จะพัฒนาไปได้ยากคำว่าชาตินิยมก็คือว่าท่านทั้งหลายก็จงทราบนะครับว่าคือชาตความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำตามใจตนเองเป็นที่ตั้งสิ่งนี้แหละคือแสดงถึงคนไม่มีวินัย เราแปลกกันง่าย ๆ นะครับ อย่างเช่นถ้าเราจะพัฒนาในทางเศรษฐกิจ เราต้องการให้คนประหยัดในการบริโภคขึ้นมาเพื่อที่จะสงวนทรัพยากรที่จะไว้ให้ลูกหลานต่อไปในอนาคต ไม่ใช่เราเอาไปบริโภคเสียจนฟุ่มเฟือยจนหมด แต่ถ้าเราไม่มีวินัย ไม่เชื่อฟังการพัฒนา ก็เกิดไม่ได้ ถ้าเราต้องการที่จะลดดุลการค้าที่เราเสียเปรียบอยู่ แต่ถ้าเราช่วยกันสั่งสินค้าที่ฟุ่มเฟือยเข้ามาแล้วกับบริโภคเสียกันจนฟุ่มเฟือยไม่รู้อะไรเป็นอะไร ถึงรัฐบาลจะมีมาตรการยังงี้ก็ตามผมคิดว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านนั้นคงเป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกันกับการพัฒนาในทางสังคม ปัจจุบันนี้เราจะมองเห็นแล้วหรือทุกท่านคงจะมองด้วยความเป็น

ห้วงนั้นครับว่าเอกลักษณ์ของชาตินั้นคนไทยเราชอบความสะอาด จะเห็นว่าการแต่งเนื้อแต่งตัวที่จะออกจากบ้านเราก็ต้องอาบน้ำนะครับ ใส่เสื้อผ้าเรียบร้อย นี่เป็นเอกลักษณ์ของเรา ถ้าเราไม่ช่วยกันปลูกฝังหรือส่งเสริม ทำให้เอกลักษณ์ของเรานี้ยืมนกันมาแต่โบราณกาลเสื่อมลงในทางที่จะทำความสกปรกเกิดขึ้น ไม่รักษาความสะอาดบ้าน สะอาดเมืองแล้วในสังคมนั้น ๆ คือสังคมไทยของเราก็จะกลายเป็นสังคมที่สกปรก ซึ่งจะเป็นเอกลักษณ์ที่ตีไปไม่ได้ ในทางความมั่นคงก็เช่นเดียวกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่สุดที่ผู้ที่จะป้องกันประเทศโดยเฉพาะทางด้านทหารก็ต้องมีวินัย ผู้รักษาความปลอดภัยในประเทศ คือตำรวจก็ต้องมีวินัย ถ้าขาดวินัยเสียแล้วเราจะหาความสงบสุขไม่ได้ ชาติก็อยู่ไม่ได้จะพัฒนาไปไม่ได้ ในทางการเมืองก็เช่นเดียวกันปัจจุบันนี้ใคร ๆ ก็เรียกกันว่านักการเมือง ไม่ใช่ทั้งหมดนะครับ ส่วนหนึ่งมักจะไม่มีวินัย มักจะเห็นแก่ตัว มักจะมองไปในแง่ว่านักการเมืองมีความคิดเห็นอยู่อย่างเดียวคือว่าอยากเป็นโน่นเป็นนี่จากการบริหารประเทศ ซึ่งความจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น เราจะต้องช่วยกันทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะให้ประชาชนในชาติของเรา มีวัฒนธรรมและวินัยให้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นผมเห็นว่าการสร้างคนในชาติให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นงานที่เร่งด่วนที่มีความสำคัญที่สุดในยามนี้ ผมขอเน้นเฉพาะในเรื่องสำคัญคือในเรื่องวัฒนธรรม จึงได้ให้บรรดาศักดิ์ในเรื่องนี้ตลอดมา พณฯ นายกรัฐมนตรี โดยเฉพาะท่านได้กำหนดนโยบายในเรื่องบรรดาศักดิ์วัฒนธรรมในเรื่องคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยรับวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องโดยเน้นในเรื่องการพัฒนาให้มีระเบียบวินัยให้เป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางด้านจิตใจ ท่านคงจะทราบว่ายี่สิบมาแล้วประมาณสัก ๒๐ ปี เห็นจะได้ในสมัยนั้นเป็นรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีตั้งกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งกระทรวงนั้นเป็นกระทรวงที่รับผิดชอบที่จะพัฒนาในทางวัฒนธรรม รักษาอนุรักษ์ไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ แต่ต่อมาเป็นที่น่าเสียดายที่ต้องยุบเลิกไป ผมขอย้อนไปในดิหนึ่งผลจากการที่เราท่านทั้งหลายได้แต่งกายอยู่ในปัจจุบันนี้ ผมว่าเราต้องยอมรับจากการพัฒนา วัฒนธรรมการแต่งกายในครั้งนั้นในครั้งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี สมัยก่อนที่จะพัฒนา เราแต่งกางเกงแพรนะครับ สำหรับผู้ชาย ผู้หญิงก็ผูกผ้าโจงกระเบน ต่อมาก็เปลี่ยนเป็นกางเกงอย่างปัจจุบันนี้ นั่นเป็นการพัฒนาในทางที่ดีจนเป็นเอกลักษณ์ของเราจนปัจจุบันนี้ รวมทั้งในครั้งนั้นก็ได้พัฒนาจิตใจร่วมกันไปด้วยเป็นที่น่าเสียดายวัฒนธรรมเหล่านั้น ต่างก็เริ่มจะเสื่อมลงไป จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ในสมัยก่อนนี้มีรถรางก็ดี รถประจำทางก็ดี คนโดยสารก็ยอมแน่นอย่างเหมือนกับปัจจุบันนี้ แต่ทุกวันนี้ครับเราจะเห็นต่างชาติเขาประหลาดใจที่เมื่อเห็นเด็ก สตรีและคนชรา ขึ้นมาโดยสารโดยไม่มีที่นั่งในขณะที่เมื่อก่อนสุภาพบุรุษจะลุกขึ้นยืนให้ที่นั่งแก่ผู้หญิง คือสตรีและคนชรา ซึ่งในสมัยนั้นผมยังเป็นเด็กนะครับ เพิ่งเรียนหนังสือที่โรงเรียนสวนกุหลาบ ก็ต้องทำเป็นประจำ แม้กระทั่งได้เดินทางไปประเทศญี่ปุ่น ก็ยังเป็นนิสัยที่ติดอยู่กับเรา คนญี่ปุ่นเขาไม่มีวัฒนธรรมอย่างเช่นเรา เพราะเขาถือว่าผู้หญิงนั้นนะไม่น่าให้เกียรตินึก ผู้ชายเท่านั้นที่จะเป็นผู้มีเกียรติและเป็นผู้ที่ญี่ปุ่นเขายกย่อง เมื่อมีผู้หญิงญี่ปุ่นขึ้นรถมา ผู้ชายไม่เคยลุกขึ้น ผมกับเพื่อนที่ไปกันหลายคนก็ลุกขึ้น ให้ผู้หญิงญี่ปุ่นก็ขอบใจทำให้ชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้ชายเขามอง พอผมกลับลงมากคนญี่ปุ่นที่นำทางผมมาครับเป็นล่ำมเขาก็ถามว่า เอ๊ะ ทำไมถึงต้องลุกขึ้นให้ผู้หญิงนั่ง ผมบอกนั่นนะเป็นวัฒนธรรมและเป็นประเพณีของคนไทยเราที่ให้เกียรติแก่ผู้ที่อ่อนแอกว่าเขาทั้งมากครับ แต่ว่าเป็นที่น่าเสียดายวัฒนธรรมอันนั้นและประเพณีของเราที่เรารักษากันมาแต่โบราณก็เริ่มเสื่อมลงไปจนเดี๋ยวนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าเราไปยึดเหนี่ยวเอาความอิสระเสรีหรืออะไรก็ไม่ทราบ

อันนี้แหละครับเป็นสิ่งที่เราควรจะต้องพิจารณาเพื่อให้เห็นเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติของเราต่อไป
ต่อจากนั้นมาเป็นสมัยรัฐบาล ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ฯ ท่านมุ่งในทางที่จะพัฒนาประเทศในทางวัตถุ
และรู้สึกว่าจะถือในทางวัตถุนิยมเป็นหลัก เพื่อจะพัฒนาถนนหนทาง ตึกกรมบ้านช่องต่าง ๆ นา ๆ เพื่อ
จะให้ทันสมัย ใช้เทคนิค เทคโนโลยีต่าง ๆ เลยกทำให้ลืมไปว่าการพัฒนาในทางจิตใจ ในทางวัฒนธรรม
นั้นควรจะต้องกระทำไปพร้อม ๆ กัน แต่ว่าท่านจะมองเห็นได้วาระยะ ๒๐ ปีมาแล้วนี้ได้ละเลยไปจน
อาจจะนึกได้ว่าสิ่งเหล่านั้นนั้นได้กลายเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไปเสียแล้ว แต่การพัฒนาในทางวัตถุ
ก็จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องพัฒนาวิชาความรู้ให้แก่ประชาชน แก่นักศึกษาและนักเรียนจะเห็นได้ว่าแผนการ
ศึกษาของชาติตลอดมามุ่งไปในทางที่จะสร้างคนให้มีคุณภาพในทางวิชาการในวิชาเทคโนโลยีต่าง ๆ
เป็นหลักสำคัญ แต่ทั้งในเรื่องวัฒนธรรม ศิลธรรมและจริยธรรม ที่จะปลูกฝังเยาวชนตั้งแต่เด็กขึ้นมา
หลักสูตรการสอนกลับถือเป็นวิชาเลือก ผมคิดว่าเป็นสิ่งที่แล้วไปแล้ว แต่เป็นสิ่งที่น่าคิดมาก คนเรานั้น
ผมคิดว่าเป็นความจริงอย่างหนึ่งถึงแม้ว่าจะมีความรู้และมีวิชาการ มีปริญญาสักก็ปริญญาก็ตาม แต่
ถ้าผู้นั้นขาดวินัย ไม่มีวัฒนธรรม ผมคิดว่าวิชาความรู้เหล่านั้นนั้น อาจจะอันตรายต่อประเทศชาติ
ก็ได้ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าถึงเวลาแล้วที่เราต้องหันเหทิศทางการพัฒนาประเทศเสียใหม่ โดยแทนที่
จะเน้นเฉพาะการพัฒนาวัตถุแต่เพียงด้านเดียวให้หันมาพัฒนาทางด้านจิตใจไปพร้อม ๆ กันด้วย งบประมาณ
ทั้งของรัฐและเอกชนจะต้องให้ความสำคัญและให้น้ำหนักในการพัฒนาจิตใจ มากกว่าเท่าที่
เป็นอยู่และจะต้องกำหนดไว้เป็นนโยบายระดับชาติและแนวทางปฏิบัติเรื่องนี้ให้ชัดเจน

เป็นที่น่ายินดีครับรัฐบาลนี้ ได้เสนอเรื่องนี้ในการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจ ของคนลง
ไปในนโยบายของรัฐที่ได้แถลงต่อรัฐสภาไปแล้วและไม่มีความจำเป็นที่จะต้องวางแผนและดำเนินการ
ตั้งงบประมาณเพื่อที่จะผลักดันการพัฒนาบุคคลทางจิตใจ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย กระผมใคร่
ขออัญเชิญพระดำรัสของสมเด็จพระพี่นางที่ได้ประทานไว้เมื่อเข้ามาเรียนย้าอีกครั้งหนึ่งว่าเอกลักษณ์
นั้นมีทั้งสิ่งดีและไม่ดีและไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ผมจึงอยาก
จะขอเรียนย้าว่าเราต้องเสริมสร้างและถ่ายทอดเอกลักษณ์ที่ดีงามของเราไว้ในขณะเดียวกันเอกลักษณ์
ที่ไม่ดีต่าง ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศและการดำรงชีวิตประจำวันของเราก็จะต้องให้
ความสำคัญให้น้อยลงไปหรือพยายามช่วยกันขจัดให้หมดไป เพราะเอกลักษณ์ที่ไม่ดีเหล่านั้นไม่เป็นการ
ช่วยพัฒนาชาติไทย กลับจะทำให้ชาติเสื่อมสลายลงด้วยซ้ำไป ผมใคร่จะหยิบยกที่ท่านวิทยากรท่านหนึ่ง
ได้ว่าไว้ ว่าในเรื่องความกตัญญูกตเวที ที่ว่าบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่หรือคนชรา นั้นเรามีเอกลักษณ์
ที่ลูกหลานจะต้องเลี้ยงดู แต่เราอย่าผล่อนะครับหรืออย่าประมาทว่าเอกลักษณ์อันนั้นจะคงอยู่ตลอดไป
ถ้าเราไม่ช่วยกันอนุรักษ์ เพราะเราจะมองเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ ในประเทศตะวันตกเยาวชนทั้งหลายต่าง
ถือว่าบิดามารดาที่เลี้ยงเขามานั้นเป็นหน้าที่เท่านั้น การแต่งงานของหนุ่มสาวก็ถือว่าเป็นประเพณีและ
การที่มีบุตรออกมาถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องเลี้ยงดู พอเลี้ยงดูเสร็จเขาก็ต้องแยกออกไปนั้นเป็นวัฒนธรรม
อันหนึ่งของคนในประเทศตะวันตก แต่เมื่อบิดามารดาชราแล้วทำใจครับในสหรัฐอเมริกาต้องใช้เงินอย่าง
มหาศาลที่ต้องเลี้ยงดูคนชราของเราจริงอยู่ยังไม่เสื่อมสลายในเรื่องนี้แต่ก็ต้องพึงระลึกกันไว้ว่าอาจ
จะมีสัญญาณบางอย่างที่เตือนเราเช่นเดียวกันว่าเด็ก ๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้รับวัฒนธรรมเช่นนี้อาจจะ
มาจากสื่อมวลชนหรือสื่อสารต่าง ๆ ยิ่งขณะนี้ปัจจุบันนี้ก็เป็นที่น่าคิดเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มาในเมืองเรา

จนกระทั่งข่าวว่าในเรื่องเคเบิลทีวีต่าง ๆ เหล่านี้มันก็จะเกิดขึ้นมาในประเทศ เราจะกีดกันไว้ก็ลำบาก บางอย่างกฎหมายเราก็คุมไว้ไม่ถึง เราสู้กันหรือไม่ว่าเรานั่งอยู่ตรงนี้ เวลานี้ แต่เมื่อตอนเย็นขึ้นไป เย็นนี้หรือคืนนี้ในต่างจังหวัดต่าง ๆ เวลานี้ก็มีการส่งภาพทางสายเกิดขึ้นแล้วหลายจังหวัดในประเทศไทย หลายหมู่บ้านในกรุงเทพมหานคร ซึ่งกฎหมายยังเอื้อมมือเข้าไม่ถึงก็มีกันอย่างแพร่หลาย ผู้ที่คิดทำประโยชน์ก็จัดการธุรกิจนี้ขึ้นมา ท่านเชื่อหรือไม่ว่าภาพที่ส่งมาทางสายนี้ได้ส่งโดยวีดีโอเทป วีดีโอเทป เหล่านั้นผลิตขึ้นจากต่างประเทศ เป็นภาพยนตร์ ภาพยนตร์จีนก็มี ฝรั่งเศสก็มี เขาเผยแพร่วัฒนธรรมหรือวินัยอย่างไรให้แก่ลูกหลานของเราหรือประชาชนของเราสักเท่าไรก็ได้ ซึ่งเรื่องนี้ผมเองมีความวิตกเป็นอันมากจึงได้หยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมาดำเนินการอยู่ในขณะนี้ เพราะถ้าขับปล่อยไว้ความเสื่อมเสียในทางศีลธรรมและอาจจะเป็นการส่งเสริมให้เป็นการขาดวินัยเกิดขึ้นได้ก็ทั้งนี้และทั้งนี้ไม่ใช่ใครที่ไหนก็เราเองนั่นแหละที่ทำให้มันเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นก็ถึงเวลาแล้วที่จะต้องร่วมกันทุก ๆ ฝ่าย รัฐบาลแต่ฝ่ายเดียวผมคิดว่าจะคงจะไม่สำเร็จคงจะต้องร่วมกันระหว่างภาคเอกชน รวมทั้งสื่อสารมวลชนช่วยกันที่จะปกป้องและอนุรักษ์สิ่งที่ดีของเราไว้ เพื่อที่จะให้ชาติเราพัฒนาไปไม่เช่นนั้นแล้วเราจะเดินตามหลังเขาในไม่ช้า ทั้ง ๆ ที่ประเทศนั้นเดินตามหลังเรามาก่อน ผมจึงอยากเห็นคนในชาติทุกฝ่าย ทุกหมู่ทุกเหล่า ได้ช่วยกันเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในด้านต่าง ๆ ดังที่ผมเรียนมาแล้ว ช่วยกันผนึกกำลังเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ผมจบด้วยคำว่าขอได้ช่วยกันสร้างคนในชาติให้มีวินัย ชาติจึงจะเจริญ ขอขอบคุณครับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย : กระผมขออนุญาตสรุปสั้น ๆ นะครับ ว่าข้อความที่ท่านรัฐมนตรีได้อภิปรายไว้ คือท่านมองเห็นว่าเรื่องของการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาตินั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยจะต้องทำทั้งการเสริมสร้างสิ่งที่ดีอยู่แล้วให้ดีขึ้น สิ่งที่ไม่ดีก็ต้องช่วยกันแก้ไขครับ สำหรับเรื่องคุณภาพนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญกว่าปริมาณและในแง่คุณภาพเรื่องของจิตใจก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ซึ่งเราก็ได้ละเลยไปพอสมควร ควรจะมีการฟื้นฟูในสิ่งที่มันขาดตกบกพร่องไปบ้าง เช่นเรื่องการให้เกียรติผู้ที่อ่อนแอกว่า ซึ่งเป็นคุณธรรมเป็นความภูมิใจของเรา เรื่องวินัยก็เป็นเรื่องที่เราหย่อนไปมากก็ต้องปรับปรุง สิ่งเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่ต้องเน้นและสำคัญที่สุดคือต้องมีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายส่งเสริมและประสานงานกับทุกภาคของเอกชนและรัฐบาลให้ร่วมมือกันอย่างแท้จริงทุกอย่างจะเป็นไปด้วยความสำเร็จจะครับสำหรับท่านต่อไปก็ กระผมขอกราบเรียนเชิญท่านประธานที่ปรึกษา ท่านอาจารย์วาทัญญูครับ

ดร.วาทัญญู ณ ถลาง : ท่านผู้มีเกียรติ ผมเองก็รู้สึกลำบากใจเหมือนกันที่จะต้องพูดเรื่องนี้ เพราะว่าเรื่องของเอกลักษณ์นี้ แม้แต่ท่านอาจารย์หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์เองท่านก็ยังได้แสดงไว้ในตอนเช้าว่าเป็นเรื่องที่จะต้องพูดกันมาก แล้วก็ยังหาความชัดเจนอะไรไม่ค่อยได้ แต่ว่าท่านก็ได้พยายามชี้ถึงคุณลักษณะหลายประการของคนไทย ซึ่งผมจะไม่บอกกล่าวซ้ำ เพราะว่าท่านก็ได้กล่าวไว้อย่างถูกต้อง แต่ผมจะมองดูในเรื่องนี้ตามทรรศนะและประสบการณ์และความคิดของผมเอง จะผิดถูกอย่างไรก็ขอประธานอภัยด้วยคือผมอยากมองเอกลักษณ์ของชาติไทยในด้านกายภาพเสียก่อน ผมจำได้ว่าสมัยที่ผมยังเป็นเด็กเมืองไทยนั้นอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง มีความร่มรื่นด้วยธรรมชาติ แม้เมื่อโตแล้วมีโอกาสไปนอกประเทศเมื่อบินเข้ามาสิ่งแรกที่เห็นคือความเขียวชอุ่ม ซึ่งเหล่านี้ผิดไปจากประเทศอื่น ๆ นอกจากความเขียวชอุ่มแล้ว ลักษณะของเมืองต่าง ๆ แสดงออกในทางที่ว่าเป็นเมืองที่ยึดในทางพุทธศาสนา

เห็นวัดวาอารามที่สวยงาม แล้วลงมาเดินบนแผ่นดินไปตามเมืองต่าง ๆ ในสมัยนั้นจะครบก็ยังไม่เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ ความรุ่งเรืองในทางศาสนา เห็นความโอปอ้อมอารี เห็นความมีน้ำใจของคนไทยโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยในชนบท แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ไทยเราได้รับอะไรหลายอย่างจากต่างประเทศ ทั้งในทางวิชาการ เทคโนโลยีในทางกิจกรรมทางสังคมตลอดจนความคิดในการทำมาหากิน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหลายประการ ทำให้สภาพต่าง ๆ ที่เคยงดงามมีสูญหายไปเสียแล้ว อาจจะหลงเหลืออยู่บ้างก็เป็นส่วนน้อย เมื่อพูดถึงจุดนี้ตัวผมเองก็อยากคิดว่าถ้าเราอยากจะรักษาเอกลักษณ์ของเมืองไทยให้ชัดเจนเหมือนดังแต่ก่อน เราก็ควรอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงการที่จะสร้างสรรค์ธรรมชาติที่เคยสูญหายไปให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งจะเป็นไปได้หรือไม่ คือในเรื่องที่เราจะมีธรรมชาติของประเทศไทย อันอุดมสมบูรณ์อย่างแต่ก่อน ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่จะปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาทั้งเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งโครงการอะไรทั้งหลายทั้งปวง ก็อยากจะให้กำหนดถึงเป้าหมายว่าในการพัฒนาเหล่านั้น เราจะต้องสร้างความสมดุลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติขึ้นมาให้สมกับเอกลักษณ์ของความเป็นประเทศไทยที่อุดมสมบูรณ์มาแต่กาลก่อน เมื่อพูดถึงทางกายภาพโดยรวมแล้ว ผมก็อยากจะชี้ลงไปถึงว่าความเป็นเมืองที่ดีความเป็นชุมชนที่ดี แต่ละเมืองแต่ละชุมชนมันมีเอกลักษณ์ของมันเองนะครับ แม้ว่าเราจะมียุทธศาสตร์ของไทยเป็นส่วนรวมก็ตาม แต่ว่า แต่ละชุมชนมีของตนเองแน่นอน จะเห็นได้จากลักษณะของคนไทยในภาคต่าง ๆ แม้แต่ในแต่ละภาคนั้น แต่ละชุมชนก็มีความแตกต่าง ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชนเหล่านั้นเป็นสิ่งที่จะต้องค้นให้พบเหมือนกับสิ่งที่เราพบคุณลักษณะของตัวเอง ทั้งส่วนดีและส่วนด้อย เราจะปรับปรุงแต่งส่วนที่ดีให้ดียิ่งขึ้น ส่วนที่ด้อยให้ลดน้อยหายไปประการใดนั้นก็อยู่ที่การใช้สติปัญญา แต่ผมเองไม่เห็นด้วยเลยในการที่เรามีเอกลักษณ์รวม แต่เราจะเลยเอกลักษณ์แต่ละชุมชน แม้กระทั่งเป็นชนกลุ่มน้อย เราก็ควรอย่างยิ่งที่จะคิดถึงและรักษาเอกลักษณ์เหล่านั้นไว้ ความเปลี่ยนแปลงของประเทศในการเร่งรัดพัฒนาประเทศก็ดี การที่จะใช้ทรัพยากรประเทศเพื่อมาพัฒนาที่ดี ก็ควรจะต้องคำนึงถึงความสมดุลของการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ อย่างถูกต้อง และในการที่จะใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้องนั้นก็จะเป็นธรรมชาติอยู่ ที่เราจะต้องใช้หลักวิชานะครับ ในประเทศที่เป็นเพื่อนบ้านของเราอย่างสิงคโปร์ สามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไปได้อย่างรวดเร็วโดยใช้วิทยาการและเทคโนโลยีอย่างถูกต้องทุกระดับ ผมไม่พูดถึงประสิทธิภาพในการจัดการของเขา สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่น่าประทับใจจริง แต่ผมคิดว่า สิ่งที่ดีสิงคโปร์ยังขาดอยู่ก็คือ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติสิงคโปร์นั่นเอง อันนี้ผมไม่ได้ตำหนิอะไรประเทศเขา แต่ผมอยากชี้เพียงประเด็นว่า ประเทศนั้นไม่ได้มีอดีตอันยาวนานอย่างประเทศไทย การที่ประเทศไทยยังรักษาความเป็นไทยไว้ได้ ตามที่ทุก ๆ ท่านทราบอยู่ดีนั้นไม่ใช่แค่เรื่องของหน้าที่ว่า เรามีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีอย่างเดียว แต่มันอยู่ที่ว่า มีคนบางคนได้ช่วยกันรักษาอดีตอันถูกต้องรู้จักเชิดชูอดีตให้ปัจจุบันได้เห็น ให้รู้ว่าเราตั้งต้นที่ไหน แล้วเราดำเนินอยู่อย่างไร สิ่งเหล่านี้คือวัฒนธรรมของประเทศไทยหรือของชาวไทยที่เราจะช่วยกันรักษาต่อไปได้ ถึงแม้ว่าเราจะมีเปลี่ยนแปลงการปกครองระบบต่าง ๆ นานาและอาจจะจริงอย่างอาจารย์หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ว่า โดยลักษณะไทยแท้ดูเหมือนจะรับได้เกือบทุกอย่างเหมือนกับน้ำที่สะท้อนให้เห็นสีของฟ้าดินใด ลักษณะของน้ำก็ยังเป็นน้ำอยู่ ผมอยากจะเพิ่มเติมตรงจุดนี้ว่าในลักษณะแบบไทยนั้น ควรเป็นน้ำที่บริสุทธิ์และสะอาด ซึ่งจะเป็นเช่นนั้นได้ก็อยู่ที่ว่าเรามีค่านิยมที่ถูกต้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประยุกต์พุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่อดีตกาลนั้นเข้าไปถึงสาระของ

ศาสนาพุทธ ซึ่งจะย่อลงไปว่าเป็นความสะอาด ความสว่าง ความสงบ ดังที่ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้
เอามาประยุกต์ในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในส่วนของตัวเองและส่วนของงานที่เราปฏิบัติ ผมก็เชื่อว่
มันก็จะแสดงเอกลักษณ์อันดีให้เกิดขึ้น ที่กล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าไม่เห็นความสำคัญของศาสนา
อื่นนะครับ ศาสนาอิสลามก็ดี ศาสนาคริสต์นิกายก็ดี ต่างก็มีความหมายทั้งสิ้นในการที่จะมีส่วนดีในการ
พัฒนาประเทศในขณะเดียวกันที่เรายกย่อง เชิดชูพุทธศาสนานั้นเราจะต้องมีใจเอื้ออารีที่จะต้องเปิด
โอกาสให้ศาสนาอื่น แล้วก็เราอยู่ด้วยกันอย่างสงบด้วยความมีเมตตากรุณา ในเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นมิ่งขวัญหรือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญยิ่งของประเทศ ของคนไทย ท่านอาจารย์หม่อม
ราชวงศ์คึกฤทธิ์ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนแล้ว ผมขอละเว้นที่จะไม่กล่าวซ้ำ แต่ผมจะมาขอพูดประเด็น
ที่ว่า เราจะทำอย่างไรจึงจะให้การเสริมสร้างเอกลักษณ์เหล่านั้นมันสามารถที่จะเป็นไปได้ ผมอยาก
เสนอแนะว่าในโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดกิติ ที่ภาคเอกชนจัดกิติจะเป็นโครงการอาสาพัฒนาในรูป
แบบต่าง ๆ หรือจะเป็นโครงการระดับชาติก็ตาม ถ้าเราเห็นว่าการเสริมสร้างเอกลักษณ์ที่เราค้นพบแล้ว
ว่าคืออะไร เป็นสิ่งอันสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นก็หาที่จะถือว่างานนี้เป็นส่วนหนึ่งของทุก ๆ โครงการจะ
แทรกเข้าไปในลักษณะใดกระผมก็คิดว่าคงไม่เกินสติปัญญาของผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ

อีกเรื่องหนึ่งก็คือว่าทุกวันนี้โลกของเราดูเหมือนว่าจะแคบลง ที่ว่านี้ไม่ได้หมายความว่าในทาง
กายภาพแต่หมายความว่าโลกมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างรวดเร็ว ซึ่งการติดต่อสื่อสารรวดเร็วนี้เป็น
สิ่งที่ถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดข่าวสาร ตลอดจนแม้กระทั่งวัฒนธรรม จารีตประเพณีและกิจกรรมต่าง ๆ
ตามที่ได้รับจากต่างประเทศก็ดีและการที่จะถ่ายทอดไปสู่คนไทยทั่วประเทศ ตั้งแต่ตัวเมืองใหญ่ไปชนบท
กิติ ความสำคัญของการสื่อสารเป็นสิ่งที่ตื้ออย่างยิ่ง ในขณะที่มีความสำคัญดังกล่าว ผมก็คิดว่าอยาก
เสนอแนะว่าบทบาทของสื่อมวลชนในรูปต่าง ๆ นั้นเราได้ให้คุณค่าที่เป็นสาระสำคัญต่อการเสริมสร้าง
เอกลักษณ์ของชาติเพียงใด เราได้ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตแก่ชุมชนเล็ก ๆ น้อย ๆ
แก่ชาวชนบทส่วนใหญ่เพียงใด หรือว่าเราให้แต่ความบันเทิงที่ไร้สาระหรือว่าเราจัดการของการ
สื่อสารเหล่านั้นหนักไปในการโฆษณา เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของผู้จัด เราเพียงแต่
แทรกสาระประโยชน์เล็ก ๆ น้อย ๆ เข้าไปเป็นส่วนน้อยเสียด้วยซ้ำ ความรู้สึกผมเป็นอย่างนี้ ผมคิดว่า
ถ้าเราจะให้ความพยายามการเสริมสร้างเอกลักษณ์ได้เป็นผลอย่างรวดเร็ว จุดสำคัญก็คือเราจะต้อง
มีการจัดการที่ดีในเรื่องการสื่อสารมวลชนทุกรูปแบบให้แต่สิ่งที่ดีแก่ประชาชน

อีกเรื่องหนึ่งที่ผมเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ ท่านรัฐมนตรีได้พูดถึงเรื่ององค์กรกลางหรือนโยบายที่
ไปจากส่วนกลาง ผมขอประทานโทษ รู้สึกว่าความสำคัญของเรื่องนี้ไม่ได้อยู่ตรงนี้ แต่อยู่ที่ชุมชนทุก
ชุมชน อยู่ที่องค์กรท้องถิ่น อยู่ที่ประชาชนอย่างแท้จริงที่จะรวมตัวกันตั้งเป็นชมรม ตั้งเป็นสมาคม
ในการที่จะช่วยผดุงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ และของชาติจึงจะสำเร็จ สังคมไทยเป็นสังคม
เกษตรกรรมและผมยังเชื่อว่าสังคมเกษตรกรรมของไทยยังต้องเป็นไปอย่างนี้อีกอย่างน้อยครึ่งศตวรรษ
แม้จะมีความพยายามที่จะเปลี่ยนสังคมเป็นสังคมอุตสาหกรรมก็ตาม สังคมอุตสาหกรรมและสังคมเกษตร
กรรมนั้นต่างกัน ต่างกันอย่างไบบ้าง ผมเชื่อว่านักวิชาการทั้งหลายที่นั่งอยู่ในที่นี้คงที่จะกำหนดออกมาได้
แต่สังคมเกษตรกรรมนั้นจะเป็นสังคมที่จะยังคงอยู่เป็นเอกลักษณ์อันสำคัญของประเทศต่อไป ขอให้
เราช่วยกันรักษา แต่ไม่ใช่รักษาในลักษณะที่ล้าหลัง เราพยายามติดตามวิทยาการสมัยใหม่ทางเกษตร

กรรมเพื่อให้เกิดเป็นสังคมที่อุดมสมบูรณ์ทั้งในด้านผลิตภาพ ทั้งในด้านคุณภาพของเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศและนี่คือการสร้างสรรค์ปัจจุบันที่จะมีประโยชน์ต่อความมั่นคงในอนาคต ผมคิดว่าเวลาที่ให้ผมมาก็คงมีไว้ตามกำหนดก็เพียงแค่นี้ครับ อยากจะขอกล่าวเป็นแนวยุติในปัจจุบันว่า ขอให้เราพยายามรักษาดิตหรือสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เราได้รับมาแต่อดีตคำนึงถึงอดีตให้มาก เราอย่าลืม แต่ขอให้เราอย่าหลงในอดีตเราเพียงแต่ใช้อดีตเป็นบทเรียน เรารับวิทยาการสมัยใหม่ เราใช้สติปัญญาแบบไทย ๆ สร้างระบบที่ถูกต้อง ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในปัจจุบัน ที่จะทำงานให้สำเร็จอย่างเป็นระบบและอย่างเกิดความสมดุลย์ทั้งนี้เพื่อให้เรามีอนาคตอันแจ่มใส เพราะอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็นสิ่งที่มีความต่อเนื่องไม่มีการที่จะแบ่งกันได้โดยเด็ดขาดและความสมบูรณ์ ความอยู่เย็น เป็นสุขไม่เพียงแต่จะเกิดในปัจจุบันแต่ก็ยังมีถึงอนาคต ถึงลูกหลาน ไปชั่วกาลนาน ขอบคุณครับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ขอบพระคุณครับท่านอาจารย์ กระผมก็อยากจะขออนุญาตสรุปเช่นเดียวกันนะครับเรื่องจะได้รวบรวมเข้ามานิดหนึ่ง อันที่จริงท่านก็พูดมายาว แต่ว่าเวลาเราก็อีกไม่มาก จึงอยากจะขออนุญาตสรุป คือ ทางท่านอาจารย์ ดร.วาทัญญู ท่านก็ได้พูดถึงมิติอีกอันหนึ่งซึ่งยังไม่ได้กล่าวกัน คือ เรื่องทางกายภาพ เพราะเอกลักษณ์นั้นไม่ได้มีอยู่เฉพาะทางด้านจิตแต่ว่าเรื่องของกายภาพ คือเรื่องที่เป็นอยู่จริง ๆ ก็เป็นสิ่งที่ยึดถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชาตินะครับ เอกลักษณ์ของเราที่เคยอุดมสมบูรณ์ที่เขียวชอุ่มด้วยความสวยงามของวัดวาอารามต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่จะต้องธำรงไว้ถ้ามันสูญไปก็ต้องเรียกกลับคืนมาและที่ท่านเน้นก็คือเรื่องความสนใจในเรื่องต่าง ๆ สู้ท้องถิ่นถึงกลุ่มต่าง ๆ การดำเนินงานลักษณะที่ส่งนโยบายจากส่วนกลางไปนั้นอาจจะไม่เหมาะสม ถ้าเรื่องเจาะลึกไปถึงท้องถิ่น แต่มันอาจทำได้ในแง่ส่วนรวมที่จะส่งเสริมในหลักกว้าง ๆ ดังนั้นผมคิดว่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นก็เป็นสิ่งที่จะต้องทะนุบำรุงและยกขึ้นมาเพราะว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญของชาติเช่นเดียวกัน สำหรับเรื่องที่ท่านเห็นว่าควรที่จะสนับสนุนก็มีอยู่หลายเรื่อง ถ้าเข้าไปแล้วก็ไม่กล่าว แต่โดยโครงการต่าง ๆ ที่จะทำนั้น เช่นโครงการของเอกชนและรัฐก็ได้ ถ้าหากได้มีการประสานที่ดีแล้วก็แทรกเกี่ยวกับเรื่องเอกลักษณ์เข้าไป ก็คิดว่าเป็นวิธีหนึ่งที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ในบทบาทสำคัญของผู้มีส่วนในการเสริมสร้างที่สำคัญอย่างยิ่งคือ “สื่อมวลชน” นะครับซึ่งท่านให้ความสำคัญมากกว่า น่าจะพิจารณาถึงบทบาทว่าได้ทำอะไรที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์มากน้อยเพียงใดและถ้ายังไม่เต็มที่ก็ขอให้เพิ่ม ซึ่งคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แล้วท่านก็ได้ฝากคำขวัญสุดท้ายไว้ว่า อย่าลืมนอดีต แต่อย่าหลงอดีตและขอได้ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ประกอบกับปัญญาที่มีอยู่ให้เกิดผลดีในการส่งเสริมให้เกิดความสมดุลย์และสมบูรณ์ของสังคมนะครับ กระผมก็ขอท่านต่อไปนะครับก็คือท่านศาสตราจารย์คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์ ได้โปรดกรุณาให้ความคิดเห็นครับขอเชิญครับ

ศาสตราจารย์คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์ : ะพณฯ พระคุณเจ้า ท่านสมาชิกสภามหาที่เคารพ ความจริงเรื่องเอกลักษณ์นั้นมนุษย์สร้างมนุษย์พัฒนาและมนุษย์ทำลาย เมื่อจะพูดถึงเอกลักษณ์จะอยู่ได้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ เมื่อเข้านี้ท่านอาจารย์ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ท่านได้พูดถึงคนไทยที่อยู่ตอนใต้ของประเทศจีน เป็นที่น่าเสียดายว่าสักเดือนกว่ามานี้ ท่านผู้ที่ดินแดนเคารพนับถือมากที่สุดมากุยกักับดินแดนว่า เสียดายคนไทยทางใต้ของประเทศจีน คนแก่ท่านนั้นจะเป็นไทย คนรุ่นใหม่เวลานั้นเรียนภาษาจีน พูดภาษาจีนกลางหมดแล้ว เพราะฉะนั้นเอกลักษณ์ที่สูงยิ่งของชาตินั้นคือ “เอกลักษณ์แห่งภาษา”

การจะล่าอาณานิคมก็ดี การจะเอาประเทศไหนเป็นเมืองขึ้นก็ดี เขาทำลายกันที่ภาษา ที่ดินพันธุ์นี้ ที่ดินเขียนนี้ไม่ได้หมายความว่า ปีนี้ ๗๐๐ ปีลายสือไทย เพราะความจริงอันนี้จะต้องเป็นความจริงต่อไปเสมอ ดินั้นจะยกตัวอย่าง อย่างเช่น เมื่อประมาณตอนประเทศลาวก่อนจะเสียเอกราชอย่างที่เราเห็นนี้ รัฐบาลอเมริกันได้ตั้งกองไปช่วยเหลือประเทศลาว เรียกว่า ยูเสด กองนี้มาอยู่เมืองไทยเรียกว่า ยูซอม วันหนึ่งคนใหญ่คนโตใน ยูเสด ประเทศลาวกับคนใหญ่คนโตใน ยูซอม ประเทศไทยมาพบกับดินนั้น ดินนั้นเป็นครูใหญ่อยู่ที่โรงเรียนสาริตประสานมิตร ท่านก็บอกว่าจะส่งคนลาวมาเรียนเมืองไทยทุกระดับการศึกษา ระดับประถม มัธยมและอุดมศึกษา แต่ว่าอยากจะผ่านให้คณะครูโรงเรียนดินนั้นไปปลูกฝังความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เด็กลาวพวกนั้นพูดไทยเกือบจะไม่ได้ ถ้าเรียนสูงพูดฝรั่งเศสหมด แล้วภาษาอังกฤษไม่รู้เลย ดินนั้นคิดว่าน่าสนใจดีก็รับ เพราะฉะนั้นรุ่นหนึ่ง จะส่งเด็กลาวทุกระดับมาให้โรงเรียนอบรมรุ่นหนึ่งก็ประมาณ ๓-๔ เดือน แล้วดินนั้นก็ต้องสงสัย ที่พบว่าเด็กลาวที่จบมัธยม ๘ ของเราหรือเวลานี้เท่ากับมัธยม ๖ ของเรา คือพูดง่าย ๆ ว่าการศึกษาปีที่ ๑๒ พวกนี้จะไม่พูดภาษาพื้นเมืองเลย พูดแต่ภาษาฝรั่งเศส แล้วจะไม่คุยกับเด็กลาวที่มาจากประเทศเดียวกัน เพราะเด็กลาวเหล่านั้นพูดภาษาฝรั่งเศสไม่คล่อง แล้วเขาจะถูกดูกันและที่น่าแปลกใจก็คือว่า เขาไม่รักกันเสียเลย ดินนั้นจะยกตัวอย่างง่าย ๆ ยูซอมมอบเงินให้ที่โรงเรียนเสร็จเลยที่จะต้องจ่ายของใช้ของสอย ดินนั้นก็เสนอไปว่า เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของผู้ที่จะรับมอบงาน เราจะพาเด็กไปซื้อของสหกรณ์ จะได้หมดเรื่องกันไป เขาก็อนุมัติ ก็พาไปซื้อที่ร้านสหกรณ์ ก็บอกกับครูที่ควบคุมไปว่าผู้หญิงให้ซื้อผ้าเช็ดหน้าขนาดเล็ก ผู้ชายให้ซื้อผ้าเช็ดหน้าขนาดโตแล้วก็ให้เงินไป พอกลับมาถึงโรงเรียนเท่านั้น เด็กผู้หญิงได้ส่งหัวหน้ามาเจรจากับดินนั้นว่าครูใหญ่โรงเรียนนี้ ไม่ยุติธรรมเลย ทำไมผู้ชายให้ผ้าเช็ดหน้าผืนโตแล้วให้หนูผ้าเช็ดหน้าผืนเล็กเห็นไหมคะว่า การทำลายภาษานั้น เราทำลายได้ลึกแค่ไหน ดินนั้นจึงเป็นห่วงเรื่อง “ภาษา” มาก เพราะไม่มีอะไรที่จะเป็นเอกและใหญ่ยิ่งกัภาษาแล้วในเรื่องของเอกลักษณ์ ดินนั้นจึงวิตกเป็นอันมาก แต่ภาษาจะต้องช่วยกันทุกด้าน ผู้ปกครองต้องช่วย ครูต้องช่วย ผู้ใหญ่ในสังคมต้องสาริตสมมติว่าคนที่ใหญ่เป็นโตระดับรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์ทางวิทยุ โทรทัศน์ ออกรายการแล้วพูดตัว ร. ไม่ชัดเลย เอกลักษณ์ทางภาษาก็ล้ม นี้ไม่สนใจจะว่าใครนะแค่เพียงแต่ยกตัวอย่าง เพราะฉะนั้นคนไทยคนไหนยังสำคัญที่สุดเท่าไร มีความสำเร็จในชีวิตมากเท่าไร จะต้องพูดภาษาไทยให้ถูกต้องเท่านั้น แต่ก็ยังชั่วกว่าพูดฝรั่งคำไทยคำ เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ ดินนั้นขอทราบเรียนที่เป็นเอกลักษณ์ที่สูงที่สุดของประเทศคือ “เอกลักษณ์แห่งภาษา” มีอะไรอีกที่ดินนั้นอยากจะทราบเรียนในเวลาอันน้อยนิดความจริงดินนั้นได้รับมอบหน้าที่มาว่า ดินนั้นเป็นครูมานานหลายสิบปี เขาก็บอกให้พูดทางเด็กเถอะ ซึ่งความจริงพูดทางอื่นดินนั้นก็พูดไม่ค่อยจะเป็นอยู่แล้ว ขอบพระคุณที่มอบหมายมา เวลานั้นเราเข้าใจผิดว่า เอกลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่พูดด้วยวาจาที่จะรับกันได้ เอกลักษณ์และค่านิยมของไทยปัจจุบัน ที่ต้องทบทวนกันใหม่คือเอกลักษณ์แห่งค่านิยม บริการปาก พูดด้วยปาก ไม่มีการกระทำประกอบ ซึ่งจะล้มเหลวหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อใช้กับเด็กเล็ก ๆ ดินนั้นจะยกตัวอย่าง อย่างพูดถึงเมืองไทยเลย เพราะว่าถ้าเมื่อไปชมที่ไหนเข้าล่ะก็ พรรคพวกกันทั้งนั้น อาจารย์ท่านว่าเกรงใจ ดินนั้นจะยกตัวอย่างนอกประเทศ เอาประเทศญี่ปุ่นเมื่อประมาณสัก ๔ เสาร์ที่แล้วมานี้ รายการทันโลกกับโอลัน รายการนี้เป็นรายการดีเพราะเขาจะเอาแต่ละประเทศนำมาให้เห็นเอกลักษณ์ของชาติเหล่านั้น แต่เวลานี้ดินนั้นไม่เข้าใจ ทำไมออกที่แรกมักจะเป็นประเทศญี่ปุ่นทุกที ติดกันตั้ง ๔-๕ สัปดาห์ แต่ช่างเถอะเราก็ดูก็แล้วกัน จะเห็นว่าเด็กญี่ปุ่นนั้น

พอเวลาเข้าโรงเรียนอนุบาล กิจกรรมอันแรกของเด็กญี่ปุ่นคือถ้าเมื่อเป็นเด็กผู้หญิง “ต้องหัดชงชา” ท่านดูหรือเปล่าคะรายการนี้ ชงชาอันนี้ครูจะบอกว่าเหนื่อย ชงชานี้ง่ายเป็นบ้าเลย เอาชาเขียวใส่ เอาน้ำต้มใส่ แล้วก็กินได้ แต่ญี่ปุ่นเขามีวัฒนธรรมที่สูงมาก เอกลักษณ์ที่สูงมาก เพราะฉะนั้นเขามีวิธีชงชา ตามแบบของเขา ชาดีอื่นทำไม่เป็นหรอก ดิฉันดูภาพยนตร์นี้ตามทันทีปรากฏว่าในการชงชาทุกอย่าง เอกลักษณ์ชาติค่านิยมญี่ปุ่น มารยาทอันเป็นมรดกญี่ปุ่นอยู่ในวิธีชงชาหมด เขาบอกเลยเหนื่อยชงชานี้ ต้องนั่งพับเปิดแล้วครูก็สาธิต เด็ก ๆ ก็พับเปิดกันเลย เปิดแล้ว เปิดดีมันก็พับ แล้วเขาก็ให้วางมือ มองบิ๊บนั่นก็คือ “มารยาท” อันเป็นวัฒนธรรมของญี่ปุ่นเสร็จแล้ว ครูก็สอนไปสอนมาแล้วเขาก็แจกด้วย เขาก็บอกว่าคนญี่ปุ่น รับประทานชาที่มันแสดงความสูง ความสูงของการศึกษาและวัฒนธรรมของผู้กินชา เพราะฉะนั้นเวลารินชามาแล้ว หนูต้องเอาถ้วยชาวางบนมือกินทันทีทันใดไม่ได้ ตะกละ ตะกราม ต้องหมุ่นชาเสียถ้วยหนึ่งก่อน ทำไมต้องหมุ่น หมุ่นเพื่อให้เห็นว่าเรื่องกินนั้นฉันจะไม่ทำอะไรตะกรม-ตะกรามเขาสอนหมด ดิฉันไม่มีเวลาพูดให้ละเอียดมากกว่านี้ เด็กผู้ชายเขาก็สอนไปอีกอย่าง ขึ้นต้นจากยูโดเลย เขาสอนให้เป็นคนญี่ปุ่นเสียตั้งแต่เล็กตรงกับที่มหาตมะคานธีพูดในการเปิดโลกสภาครั้งแรก หลังจากได้อิสรภาพจากประเทศอังกฤษ ท่านมหาตมะคานธีเสนอแนะนโยบายของรัฐบาลในเรื่องวัฒนธรรม ดังนี้ “ท่านบอกว่าวัฒนธรรมและเอกลักษณ์อยู่ในนี้หมด ท่านบอกว่าถ้าข้าพเจ้าจะปลูกเรือน ข้าพเจ้าจะสร้างหน้าต่าง ประตู ให้มากที่สุดและจะไม่ติดแม่แต่ม่าน จะปล่อยให้ลมต่างชาตินั้น พัดพายุเข้ามาในบ้านข้าพเจ้า แต่จะมาให้ข้าพเจ้ายืนไม่ติด เซหรือล้มมัน ข้าพเจ้ายอมไม่ได้” ดิฉันเห็นว่าเป็นการพูดเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ยอดเยี่ยมที่สุด เวลาในประเทศไทยมีเครื่องบินบินลงมาวันละ ๒๘ ชาติโดยเฉลี่ย แล้วจะไปสกัดกันอย่างไร นอกจากเราจะฉีดภูมิป้องกันให้แก่เด็กของเรา ในฐานะวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของเราให้แข็งบังเลย อะไรเข้ามาสู่ก็จะสะท้อนกลับทั้งนั้น อันนี้คือสิ่งที่ดิฉันจะเรียนต่อไปอีกค่ะ อันนี้เป็นวิธีการญี่ปุ่นนั้นในระดับประถมและมัธยมนั้นนะ เข้าชั้นเขาจะร้องเพลง ๆ หนึ่งและร้องเพลงนี้มาหลายสิบปีแล้ว เดียวนี้ก็ยังร้องอยู่ ไม่ใช่เพลงชาติ แต่เป็นเพลงแห่งความภาคภูมิใจของชาติ เพลงนี้มีเนื้อชาด ๆ วิน ๆ ดังต่อไปนี้ ดิฉันจำไม่ค่อยได้ แปลเป็นไทยว่า “ข้าพเจ้าภาคภูมิใจเหลือเกิน ที่เกิดมาเป็นชาติญี่ปุ่น ถึงจะเกิดเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ไม่ได้ เกิดเป็นดาวก็พอแล้ว ข้าพเจ้าภูมิใจเหลือเกินที่จะเกิดมาเป็นปลาเล็กปลาน้อย แม้มิใช่ปลาวาฬตัวใหญ่ ข้าพเจ้าภูมิใจเหลือเกินที่เกิดมาเป็นนกกระจอก แม้จะไม่ใช่พญาหงษ์ แต่ข้าพเจ้าจะเป็นอะไรก็ได้แต่เออะ ข้าพเจ้าจะทำดีที่สุดจนสุดกำลังสติปัญญาของข้าพเจ้าเพื่อบ้านนี้เมืองนี้จะอยู่ได้” ซึ่งใหม่ค่ะ ท่านสมาชิก แล้วครูเขาก็ไม่ได้พูดด้วยปาก เขาทำตามนั้นเลย วิธีการสอนอุปกรณ์ออกมาตามนั้นหมด เพราะฉะนั้นจะเล่นกับเด็กต้องเล่นตั้งแต่การผลิตครูเพราะเพื่อนรักเพื่อนซี้ของดิฉันที่มาจากโครงการฝึกหัดครู เพราะฉะนั้นดิฉันขอเรียนดังต่อไปนี้ว่าจะเล่นอย่างไร ยกตัวอย่างญี่ปุ่นอีกนะคะ เพราะเมืองอื่นไม่ค่อยรู้จักทำกันหลายเมืองเมืองไทยก็อาจจะทำแล้วแต่ขอยกตัวอย่างเมืองญี่ปุ่น เมืองญี่ปุ่นนั้นได้มีท่านศาสตราจารย์คนหนึ่งแห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว อายุน้อยและเป็นคนมีชื่อเสียงมาก ท่านทำการวิจัยเรื่อง ทำไมญี่ปุ่นถึงไม่นิยมซื้อสินค้าต่างประเทศและนิยมความเป็นญี่ปุ่นและเอกลักษณ์ญี่ปุ่น ดิฉันขอพูดโดยสรุปที่สุด เขาเล่นกับครูตั้งแต่บรรมเป็นครูก่อนเป็นครู เขาบรรมว่าอย่างไร เขาบรรมโดยซ้อมทำเลย ในการบรรมเขาว่าอย่างนี้ วันหนึ่งเธอจะต้องเข้าไปในห้องเรียนแล้วทำอย่างนี้ ผู้หญิงทำอย่างนั้น ผู้ชายทำอย่างนี้ นัดทำพร้อมกันหมดทั่วประเทศ เมืองไทยเรานั้นแปลก แบ่งโรงเรียนออกเป็นแบบดีและไม่ดี จึง

ทำกันกระหุบกระหิบบันก็ไม่ได้โดยทั่วกัน แล้วความเลวมันก็ซึมไปสู่ความดี สมน้ำหน้าคะอันนี้ เพราะฉะนั้นจะทำอะไรก็ทำพร้อมกันทั้งประเทศอันนี้สำคัญมาก ถ้าเผื่อไม่ทำพร้อมกันทั้งประเทศ ไม่ทันกาลแล้วละ ทำพร้อมกันทั้งประเทศในระดับฝึกหัดครู ดิฉันจะขอยกตัวอย่าง เช่น ครูประถมญี่ปุ่น นั้นทุกวันนี้จะแต่งตัวจิต ๆ เพราะเอกลักษณ์ของครูยิ่งสอนไปนานยิ่งเชยเป็นเอกลักษณ์ของครูทั่วโลก คือแต่งจิต ๆ วันหนึ่งครูผู้หญิงจะแต่งชุดดำที่ดีที่สุด สวยที่สุด แต่เป็นแบบดอกญี่ปุ่น เด็กประถมเมื่อเห็น ครูสวยเด็กก็ไม่ใช่เป็นอันเรียน เด็กก็ยืนขึ้นครูสวยจัง ๆ ครูก็หันทำแบบมาเลย กลับหลังกลับหน้าเลย สวยซิเธอทำไมจะไม่สวย เธอรู้หรือเปล่าผ้าญี่ปุ่นทอจะ ญี่ปุ่นเขียนดอกจะ ทำในเมืองญี่ปุ่น เธอ จำได้ไหม เมื่อวานนี้ครูใส่เสื้ออะไร เด็กก็คิดกันใหญ่ว่า ใส่เสื้อจิต ๆ เป็นดอกมะเขือ เธอรู้ไหมผ้าอัน นั้นส่งมาจากเมืองไทย สวยสู้ของเราไม่ได้หรอก เขาไม่ได้บอกว่า เธอต้องรักเมืองไทยนะชื่อของไทยนะ โตขึ้นมันก็ช่วยอย่างเท่าเทียมมันไม่ซื้อเห็นไหมคะ เพราะฉะนั้นอันนี้สำคัญมากในเรื่องเอกลักษณ์เราจะ เล่นเอกลักษณ์เพียงใดและแค่วันหนึ่งครูสอนคหกรรมไปเลยคะ คนญี่ปุ่นยังถือว่าเด็กผู้หญิงทั้งการ ครว้ไม่ได้...ก็ทิ้งไม่ได้ เพราะฉะนั้นเขาสอนให้บอกหัวไชเท้าญี่ปุ่นกิน หัวไชเท้าเหมือนคนไทยกิน กระเทียม คือบ้านเหมือนเท่ากัน เอกลักษณ์ของบ้านไทยคือหมั่นกระเทียม เอกลักษณ์บ้านญี่ปุ่นคือหมั่น หัวไชเท้า พอโผล่ที่ประตูอย่างสถานทูตไทยในเมืองนอกเหมือนกันทุกสถานทูต เสร็จแล้วเขาก็บอก หัวไชเท้าให้เด็กดู เด็กญี่ปุ่นจะบอกเข้าตัว ปอกไปครูก็บ่นว่าทำไมวันนี้ ปอกช้าจริงไม่ถนัดเลย เอ หรืออาจจะปอกเป็นมิด นั้นยังงี้ มิดนี้มาจากเมืองไทย ส่งมาขาย คนไทยเวลาจะใช้มิดปอกออกจากตัว เราปอกเข้าตัวมันเลยใช้ไม่ถนัด นี่คือวิธีฝึงเอกลักษณ์วิธีฝึงค่านิยมของญี่ปุ่นเขาเราทำอย่างนี้หรือเปล่า หรือเราจะมาเล่นกันตรงแก่ คือแกล้งกันแกล้ง ดิฉันขอเรียนถามทั้งหมดนี้หรือครูผู้ชาย เข้ามาสอนพลศึกษา ครูผู้ชายจะแต่งเสื้อสำเร็จรูป แล้วแกล้งบอกนักเรียนว่าลิ้มเอาเสื้อผลไม้มา คือเขาแอ็คหรือเล่นละครทั้งหมด เขาฝึกมาตั้งแต่ฝึกหัดครูทั่วประเทศจะทำเหมือนกันหมดและเด็กไม่รู้หรอกนึกว่าจริง เล่นละครเก่งมาก อาชีพครูเป็นละครเสียครึ่งหนึ่งจริงครึ่งหนึ่ง ครูที่ดีจะต้องแสดงจนเด็กจับไม่ได้ เสร็จแล้วพอเขายกมือ ขึ้น ตายจริงนี้ทำไมถึงไปหมดนึกแล้วเชื่อว่าจะไม่ซื้อหนูเห็นไหม ญี่ปุ่นเรามันอ้วนหม้อดื้อ มือสั้นขาสั้น แล้วก็คอสั้นดูซิเนี่ย ไปซื้อเสื้อสำเร็จรูปส่งมาจากเมืองไทยคนไทยคอยาวระหง ทรวดทรงขามันชะลูด กว่าเรา พอญี่ปุ่นเอามาใส่ก็ไม่เข้ากัน วันนี้ครูขอทำอะไรที่มันผิดสักอย่าง ขอปลดกระดุม เพราะหายใจ ไม่ออก ครูคิดแล้วที่ไปซื้อเสื้อเล็กจากเมืองไทย เพราะฉะนั้นต่อไปจะไม่ใช้เสื้อนี้อีก เขาทำอย่างนั้นเรา เล่นกับญี่ปุ่นถึงขั้นหรือเปล่า ดิฉันขอเรียนถามและจะเล่นคนเดียวไม่ได้ ผู้ปกครองต้องเอาด้วย คนใน สังคมต้องสาธิตด้วย เวลานี้ผู้ใหญ่เราสาธิตอะไรให้กับเด็กบ้าง ดิฉันเหลือบมองท่านสมาชิกที่นี่มีเพื่อนซี้ ของดิฉันเยอะแยะและเพื่อนซี้ที่ดิฉันเขียนบทความแล้วออกทางวิทยุแห่งประเทศไทย หมุนไปตามวัน แล้วคุณหมอประสพก็ไปช่วยทำด้วย ไม่เชื่อไปถามคุณจารุสินทร์ ดิฉันได้สติกิจกรรมอันหนึ่ง ซึ่ง ดร.เย็นใจ ท่านเป็นคนเขียนและคุณภานุ พิณเนียม ที่ท่านนั่งอยู่ในที่นี้เป็นคนฉายประกอบ แต่ว่าเมืองไทย ไม่มีหนังดี ๆ ฉายประกอบ คุณภานุ เลยต้องใช้หนังญี่ปุ่นเห็นไหมคะพลาดไหมคะ เสียมวณะคะเนี่ย และคนที่นำมาครั้งแรกคือนายอำเภอปชา ลาภานันท์ นายอำเภอเมืองเลย เจ้าของโครงการเมืองทอง ที่สมเด็จพระพี่นางเธอฯ เสด็จทอดพระเนตรออกข่าววิทยุแห่งประเทศไทย โทรทัศน์รวมช่อง ๓ ช่อง ๕ เมื่อวานขึ้นนี้ โครงการนี้มีโครงการย่อย ๆ โครงการหนึ่งและอาจารย์ ดร.เย็นใจ ท่านไปเห็นแล้ว ท่านนำมาเขียนเอาไว้คือวันระลึกพระคุณแม่ ดิฉันยังไม่ไปเห็นแต่อ่านแล้วน้ำตาหยดเลยเพราะเป็นแม่

ที่เห็นแก่ตัวที่อยากให้เห็นลูกมันกตัญญู โครงการนี้ดิฉันก็รีบออกและดิฉันเรียนไปในวิทยุและโทรทัศน์ว่าได้โปรดเหลือเวลาอีกเดือนกว่าถึงวันแม่ ไม่ใช่พอถึงวันแม่เราก็แสบบอกเด็กว่าแม่มีพระคุณอย่างไรระอย่างนั้นะ เป็นการพูดแต่บริการปากมันทำอะไรไม่ได้ดิฉันอยากให้ทุกท่านที่มีส่วนที่จะทำได้จัดพิธีอันระลึกพระคุณแม่ในโรงเรียนหรือในสังคมก็แล้วแต่ เอาแม่มานั่งโดยไม่ต้องลงทุนเลย รายละเอียดไม่มีเวลาจะพูด กรุณาด้วยความจริงวันนี้ อาจารย์เย็นใจควรแจกหนังสือวันระลึกถึงพระคุณแม่ไม่ทราบว่าเป็นอาจารย์แจกหรือเปล่าแต่เห็นมีสาริตเอาไว้ อันนี้ยอดเยี่ยมมาก อันนี้จะทำให้เมืองไทยนั้นถึงเอกลักษณ์ไทยและธำรงเอกลักษณ์ไทยไว้ได้ในเวลาอันยาวนาน ดิฉันขอประทานโทษอยากพูดมากกว่านี้มีเรื่องจะพูดมากแต่หมดเวลาเสียแล้ว ขอขอบพระคุณค่ะ

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์ นะครับ ท่านก็ได้ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ใหม่ ๆ หลายประการ ในแง่ของท่าน ท่านได้ให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์หรือกับคนมากที่สุดและในเรื่องของคนนั้น ท่านก็นำไปในที่เด็กนะครับ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องปลูกฝังกันมาก เพราะว่าเด็กก็จะเป็นอนาคต ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กก็จะมีทั้งครูแล้วก็แม่ ก็อาจจะพูดรวม ๆ ว่าในการปลูกฝังเอกลักษณ์คงจะเริ่มตั้งแต่แม่ แก่ที่สุด ปลูกที่ครู คือเอาครูมาเกี่ยวกับแม่ด้วยและงานที่จะทำนั้นก็คงจะสำเร็จ แต่การทำนั้นก็ทำพร้อมกันทั่วประเทศไม่ใช่ว่าต่างคนต่างทำ ไม่ใช่ว่าทำบ้างไม่ทำบ้าง ก็ไม่สำเร็จเหมือนญี่ปุ่น ซึ่งท่านเน้นเรื่องญี่ปุ่นมาก สำหรับญี่ปุ่นนั้นยังเถียงผมต้องขอภัยที่จะต้องเสริมให้ชัดอีกนิดหนึ่ง อาจารย์ภาณุ ที่ว่าเอาหนังสือญี่ปุ่นมานั้น ความจริงไม่ใช่หนังสือญี่ปุ่น แต่เป็นหนังสือเกาหลีนะครับ หนังสือเกาหลี เกาหลีเขาก็พัฒนากันมากเหมือนกันนะครับ ก็ไม่ใช่เฉพาะเรานะครับ ประเทศอื่นเขาก็ตื่นตัวและก็การทำงานในเรื่องปลูกฝังเอกลักษณ์ไม่ใช่พูดแต่ปากนะครับ ท่านเน้นเหลือเกินว่าต้องปฏิบัติ สำหรับเรื่องจัดงานวันแม่ อันนั้นผมมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่บ้าง ที่หนังสือไม่มีครับ เพราะว่าเราพิมพ์ด้วยเงินบริจาคจำกัด ถ้าท่านผู้ใดสนใจจะบริจาคพิมพ์อีกเราก็ยินดีรับนะครับ ที่เราพิมพ์ไปก็เพราะโรงพิมพ์เขาเอื้อเฟื้อ ขณะนี้รวบรวมเงินได้ ๒๕,๐๐๐ บาทแล้ว ถ้าท่านอยากจะรวบรวมเพิ่มก็จะพิมพ์มาจะเอาไปแจกโดยที่ท่านจะรับไปก็อาจจะทำได้ครับ ก็คงคุยกันหลังประชุมอีกนิดหนึ่งขออนุญาตแก้ความเข้าใจผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ คือ ท่านนายอำเภอเมืองเลยนั้น ท่านมีโครงการที่เรียกว่า “หมู่บ้านแผ่นดินทอง” นะครับ ไม่ใช่ “เมืองทอง” ขอภัยครับ ท่านจำผิดนิดหนึ่ง ผมก็อยากเพิ่มเติมอีกนิดหนึ่งว่าในแง่ความคิดของท่านอาจารย์ได้บอกว่า คานธีท่านได้กล่าวไว้ว่า การปลูกเรือนนั้นถ้าจะปลูกจริง ๆ ควรจะมีหน้าต่างมาก ๆ คือรับเอาวัฒนธรรมให้มากเป็นความรู้เป็นทำไรชีวิต แต่เราต้องยึดมั่นในหลักการของตัวเอง ผมคิดว่าถ้ามองให้จริง ๆ คนไทยก็มีวัฒนธรรมที่แข็งเหมือนกันนะครับ นึกขึ้นมาได้อย่างพวกดนตรี เรารับมาสารพัดครับ ของจีน ของอะไรต่าง ๆ เช่น เรามาแปลงเป็นทำนองไทยหมด จีนขิมเล็ก พม่าเห่ มอญดูดาว ฝรั่งเศสทำ ลาวดวงเดือน อะไรต่าง ๆ มันก็เป็นเรื่องของไทยทั้งนั้นครับ คือเราเอามาก็ไม่ได้เปลี่ยนหมด อันนี้ก็คิดว่าเป็นความสามารถอย่างหนึ่ง เราไปอยู่ที่ไหนก็อยู่ได้ ก็เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจนะครับ แต่ภูมิใจมากเกินไปก็อาจทำให้เสียสุขภาพจิตได้ ถ้าหากว่าไม่ระมัดระวังในเรื่องนี้ ก็อยากจะกราบเรียนท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์ประสพ ได้ให้ข้อคิดเห็นครับ ขอเรียนเชิญครับ

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประสพ รัตนากร : ท่านผู้มีเกียรติที่รัก ผมนั่งอยู่ตรงนี้ก็เห็นชัดดีนะครับ รู้สึกว่าหน้าเหี่ยวไปตาม ๆ กัน มันอาจจะจวนเที่ยงแล้วนะครับ ปกติผมเคยคุยกันเล่น ๆ เรื่องเอกลักษณ์ผมล้อเล่นกันบ้างอะไรกันบ้างว่าเอกลักษณ์ไทยคล้ายๆ อย่างนี้ของเล่นทำจริง ของจริงทำเล่น ซึ่งมีตัวอย่างอยู่หลายตัวอย่าง เช่น งานปีใหม่ กรรมการ ๓๐๐ คน แล้วก็ทำกันมโหฬาร แต่ในด้านการพัฒนาโครงการอะไรทั้งหลายก็รู้สึกไปสู่ว่างหมายเข้าไปหน่อยหรือว่าอีกอย่างหนึ่ง ที่เราเห็นชัด ๆ ก็คือว่า หลายกรณี วันเปิดพิธี วันปิดพิธี เช่น ศูนย์เยาวชนที่เราจะพัฒนาเด็ก วันเปิดก็ชักธง เป่าแตรกันไกลהלไปหมด เย็นนั้นก็ชักธงลง แล้วหลังจากวันนั้นก็เหี่ยวไป ๆ ค่อย ๆ จางหายไปนะครับ ไอ้ที่ว่าทำบ้างเล่นบ้างมีข่าววิทยุกระจายเสียงวันหนึ่งว่าได้มีคณะกรรมการแก้ไขการจราจร ได้ส่งเฮลิคอปเตอร์บินเหนือกรุงเทพมหานคร ใช้เวลา ๓ เดือนบิน ๑๐๒ เที่ยวบิน แล้วก็สรุปว่า ผลงานของวิจัยเรื่องปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครนั้นคือรถติดกันมากตามสี่แยกต่าง ๆ ผมรีบวิ่งกลับมาหน้าบ้านอยู่ริมถนนใหญ่ หันไปทางสี่แยก เออ ใช่ว่ารถติดตามสี่แยก เพราะฉะนั้นเช่นเดียวกันนะครับ อย่างเช่นเมื่อสักครู่นี้ ท่านรัฐมนตรี ได้กล่าวถึงเรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมและวินัยของชาติได้มีแผ่นประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรีครับ การส่งเสริมวัฒนธรรมและวินัยแห่งชาติแผ่นโต ๆ ปรากฏว่าใครเห็นบ้างพิมพ์ไป หมิ่นสองหมิ่นแผ่นนะครับ รู้สึกว่าไม่มีสำนักงานที่ไหนติดเลย สิ่งนี้ได้แจ้งออกไปว่าขอให้ข้าราชการเป็นผู้นำในเรื่องนี้ ก็ปรากฏว่า พิมพ์ออกมาเผยแพร่เดือนมีนาคม มันคงตรงกับหน้าว่าวไอ้แผ่นโต ๆ อาจจะไปปิดว่าวเสียหมดแล้วก็ไต่ นะครับ นี่ก็คือเรื่องที่ว่า ทำเล่น ทำจริงอยู่ตลอดเวลาในสมัยที่สภาวิจัยแห่งชาติ เริ่มพุทธศักราช ๒๕๐๓ ตอนนั้น เรามีสาขาต่าง ๆ วิทยาศาสตร์ทางแพทย ทางนิติศาสตร์และก็มีสาขาปรัชญา ซึ่งคุณหลวงวิจิตรวาทการเป็นประธาน คุณหลวงวิจิตรวาทการก็ทำสืบเนื่องมาจากงานด้านวัฒนธรรมที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เริ่มไว้ในตอนโน้น ทำเรื่องเยาวชน การพัฒนาเด็กนั้นก็คือ การที่ว่าส่งเสริมคุณธรรมอะไรต่าง ๆ ในทางที่ดีนะครับ ก็ปรากฏว่ามันเป็นคุณธรรมอย่างนี้ครับ คือคุณเหมือนกัน แต่ธรรมนั้น ทำ คุณนะทำไปแต่ผมเปล่าทำ มันก็เลยบรรลุผลไม่ดีเท่าที่ควร ความจริงผมก็อยู่ในกรรมการชุดนั้นนะ รวมทั้งทำองค์ปาฐกพิเศษเมื่อเช้าก็อยู่ในกรรมการชุดนั้นนะและต่อมาท่านเจ้าคุณอนุมานราชชน ก็ได้ให้มีพวกเรา มีคณะขึ้นมาศึกษาเรียกว่าศึกษา “คุณลักษณะของความเป็นไทย” ท่ามาสัก ๓๐ ปีแล้วนะครับ ผมก็ขอสรุปเป็นข้อสรุปนะครับ ว่าพบอะไรบ้าง ลักษณะความเป็นไทย สมัยที่เราทำกันตอนโน้น คือ

๑. คนไทยนะใจกว้าง ต้อนรับขับสู้ที่เรียกว่าใครมาถึงเรือนชานก็ต้อนรับ ก็จะปรากฏว่าใจใหญ่ใจสู้

๒. ขอบสนุกลอยอย่างเห็นได้ชัด เรื่องมีการพนันกันได้ทุกเรื่อง แทงกันได้ทุกท่า แม้กระทั่งรถผ่านไปก็ทายเลขท้ายรถ แม้ตอนสงครามโลกครั้งที่สอง ผมก็อยู่ที่ศิริราช ระเบิดลงตุม ๆ ก็มี การพนันกันว่า คินนี้สักกี่ตุม อย่างนี้เป็นต้น นี่ก็คือเรียกว่าขอบสนุก สมัยหนึ่งผมเคยบรรยายเกี่ยวกับการจัดตั้งสมาคมเล็กเหล่า ผมก็ใช้คำย่อว่า “ส.ล.” คือเล็กเหล่า ก็มีหลายแห่งเขาไปตั้งชมรมกัน ชมรมล.ล. แต่มันกลายเป็นว่าล่อเหล่า ไปเสีย ตาม ๆ ดูว่าเป็นไง ก็บอกสำเร็จ ๆ ล่อเหล่ากันทุกเย็นอย่างนี้ เป็นต้น

๓. เรื่องความกตัญญูต่อบุพการี อันนี้ชัดเจนนีมากนะครับ อย่างเช่นในโคลงโลกนิติที่ว่า

“คนโคละพ่อทั้ง
อันทุพลขรา
ขับไล่ไปมีปรา
คนคั่งนี้ฤาแคล้ว

มารดา
ภาพแล้ว
นินทร
กลาดพันไภยัน”

นี่เป็นเรื่องที่ว่าเรามีความดีในการที่กตัญญูต่ออนุพการี

๔. การรักศักดิ์ศรี สูงมาก ถึงได้มีการฆ่าล้างโคตรอยู่เสมอนะครับ สมัยที่ผมเรียนหนังสือเด็ก ๆ นั้น ก็ต้องออกไปหลังวัดบ่อย ๆ เพราะว่าไปเหยียบเงาหัวเพื่อนเข้า ต้องไปทำชกกันลักษณะทางพาลนี้มีอยู่อย่างเช่น ในหนังสือจรรยาแพทย์ที่ผมติดมืออยู่นี้ เจ้าพระยาพระเสด็จ ท่านว่า ในโคลงสุภาษิตโลกนิติ บอกว่า

“โสณขสุนขพ้อง
มันยอมแสะะอิงพัน
เจกเช่นหมู่พาลผัน
ร้ายต่อร้ายราแต่

พบกัน
ปากแท้
พะพวก พาลนา
ต่างกล้าอาวคแข็ง”

๕. คนไทยนั้นลืมนง่าย ซึ่งเราจะเห็นได้ว่า ใครโกงใครกินอะไรก็ไม่กี่วันหรรอครับ ก็ลอยหายตามสบายก็เป็นอย่างเก่า ดังนั้นปฏิกริยาทางสังคมหรืออิทธิพลทางสังคมอย่างทั้งหลายแห่งเขาใช้กันคงจะยากหน่อย แต่ก็อาจจะมีความดีนะครับที่ลืมนง่ายมันก็จะทำให้เรานั้นไม่ประสาทเสียที่ผิงจิตผิงใจที่ดูหนึ่งจิ้นแค้นนี้ต้องชำระ ไม่รู้จะไปชำระกับใครนะครับ เรานี้ลืมนอะไรได้ง่าย ๆ มันก็ตีเหมือนกันในส่วนหนึ่ง

๖. การยึดหยุ่น เรารู้จักปรับตัวดี อย่างเช่น ตอนที่ญี่ปุ่นเข้ามา อริกะโดกันเป็นแถวจนกระทั่งตั้งชื่อลูก ลูกคนโตก็ชื่อไปตี คนรองก็มาตี สโมสกรก็มีสโมสกรโยชิวะ อะไรทำนองนี้นะครับก็เป็นญี่ปุ่นไปหมด ครั้นฝรั่งเข้ามา คนชื่อทอม ก็ตั้งชื่อลูกเป็นทอม อาริซ่า ก็เป็นอลิสซา อะไรทำนองนี้ครับ แล้วก็หักทายเป็นฝรั่งไป

๗. มีความรักในหลวง แล้วก็หวงชาติไทย ในหลวงและเหนือหัวทุกตัวคน

นี่เป็น ๗ ข้อ ที่เราสรุปเอาไว้ ในคุณลักษณะของคนไทยหรือมองดูว่าในต่างประเทศเขาเห็นเราอย่างไรบ้าง นี่ผมรวบรวมจากรายงานของนายแพทย์ผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้แทนองค์การอนามัยโลกได้ศึกษาสภาพจิตของคนไทย พบว่าคนไทยนั้น

๑. ถอย คือไม่ค่อย เข้าสังคม ถอยหนี

๒. มองโลกในแง่ดี

๓. มีครอบครัวอยู่กันอย่างผาสุก ครอบครัวใหญ่

๔. ไม่รุกรานใคร

๕. เขาก็เขียนเป็นภาษาอังกฤษนะครับ แต่เขียนคำไทยลงไปว่า “ถึงก็ขังไม่ถึงก็ขัง” คือว่าตามสบายกันหน่อย

ที่นั่นนอกจากนี้ท่านเคยถามผมว่า เราจะพัฒนาไปอย่างไร ผมก็เลยนึกถึงเรื่อง ๆ หนึ่งซึ่งผมก็เคยเผยแพร่เรื่องนี้ไปแล้วจากการที่ท่านอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ ในรอบปี พุทธศักราช ๒๕๒๕ มีข่าวสำคัญอยู่ข่าวเดียว ในแง่ความรู้ของผม คือข่าวที่ศาลตัดสินให้จำเลยใช้เงิน ๖๐,๐๐๐ บาท เพราะว่าส่งข้อความในโทรเลขตลาดเคลื่อน มีโทรเลขจากน้องชาย ลูกชายไปถึงแม่ที่สกลนคร โทรจากลพบุรีบอกว่าพี่สาวถึงแก่กรรมแล้ว แม่ก็เลยชวนญาติพี่น้องเพื่อนบ้านนัดนั่งรถไฟจากที่ไหนก็ไม่ทราบ มาที่แก่งคอย แล้วก็มานิมนต์พระ ล้มหัวล้มควาย ๒ ตัว หมดเงินไป ๒๐,๕๓๖ บาท ก็ปรากฏว่า แม่ก็เสียอกเสียใจที่ลูกสาวสุดสวาทตาย จนกระทั่งแม่ตรอมใจตายที่แก่งคอย แต่ปรากฏว่า พอลูกชายมาถึง ลูกชายก็ได้ถามว่าแม่ไปไหนแล้วเพราะว่าจะพบกันที่นี่ ก็ปรากฏว่าแม่ตายเสียแล้วและก็มีกรเลี้ยงวัวเลี้ยงควายคือแก่งวัวแก่งควายกันเป็นการใหญ่ ปรากฏว่าข้อความในโทรเลขที่บอกว่าพี่สาวมาถึงแก่กรรมแล้วความจริงข้อความที่ถูกต้องนะ พี่สาวถึงแก่งคอยแล้ว อย่างนี้เป็นต้น ที่นี้ทำให้มาโยงกันได้ทั้งโยงกันได้ก็เพราะว่า ความเชื่อเกี่ยวกับฟุมเฟียหรือว่าประเพณีอะไรต่าง ๆ นี่มีมาก พอได้ข่าวก็มาหัวฆ่าควายแล้วยังไม่รู้ว่าเป็นตายจริงหรือเปล่า นอกจากนั้นถึงกับเหมารถเหมารากันมาแล้วก็เป็นเรื่องทั้ง ๆ ที่ยังไม่แน่ใจอะไรต่าง ๆ ในตอนท้ายนี้ ผมก็บอกว่า ความเห็นของผมเกี่ยวกับการส่งเสริมเอกลักษณ์เพื่อพัฒนาชาติไทยนั้น ก็ต้องรักเมืองไทย รักในหลวง ก็อย่างเช่นในคำกล่าวตอนหนึ่งในนามยกเอาหนามบ่งหนังสือพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖ ซึ่งกล่าวไว้ดังนี้

“ร่วมชาติต้องร่วมรัก	และสมัครสามัคคี
จงรักษะภักดี	ต่อพระปิ่นนารการ
ทั่วกันจงกันกาย	รักษาชาติสโมสร
ศาสนาให้ถาวร	อิสระอวสาน
ให้เกียรติจรจบ	บันลือลอบถึงบาตาด
เทพไทในวิมาน	ให้สรรเสริญทั่วโลกา”

จะเห็นว่าทั้งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ก็อยู่ในนี้ แต่ในเวลาเดียวกันนะครับ ความรักสนุกของเราก็ต้องมี เมื่อมีแล้วทำไมเราไม่ใช้โอกาสอันนี้ในการส่งเสริมเอกลักษณ์เพื่อพัฒนา เช่น เทศกาลต่าง ๆ หรือกิจกรรมดนตรีแล้วก็ตามแทรกเรื่องงานการ อย่างเช่นในกลุ่มอาเซียน ผมได้ร่วมการประชุมเรื่องเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เดียวนี้เขาเป็นห่วงกันมากครับ เป็นห่วงเช่นเดียวกับที่เราเป็นห่วงและเขาให้ผู้ใหญ่ทำตัวอย่าง ผู้ใหญ่ทำตัวอย่างนั้น อย่างเช่นที่มาเลเซีย ตั้งแต่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี คนใดก็ตามมาถึงที่ทำงานลงเวลาแล้วก็ติดชื่อที่หน้าอก แล้วก็ใส่เสื้อเครื่องแบบซึ่งมีหลายแบบนี้ก็คือส่วนหนึ่งที่ว่ามาเลเซีย กำลังรณรงค์อยู่ นะละครับ สิงคโปร์ ซึ่งบางท่านได้กล่าวไปแล้วเกี่ยวกับส่งเสริมเรื่องต้นไม้ ธรรมชาติ แล้วตอนนี้สิงคโปร์ทำอย่างไร ส่งเสริมในเรื่อง “อิม” นะครับ ส่งเสริมว่าให้คนสิงคโปร์ ได้มีโอกาสปราศรัย ไม่นานก็น้อยหน้าชาติอื่น ๆ ทางตะวันออกไกลมาก อีกประการหนึ่งที่สิงคโปร์กำลังรณรงค์กันอยู่ก็คือ การที่ให้ลูกหลานได้อยู่กับพ่อแม่ ๓ ชั่วโมง แม่แต่จงบ้านเคหะสงเคราะห์ ถ้าหากว่าเอาพ่อแม่ไปอยู่ด้วยก็จะได้อ่อน ใครที่ไม่เอาพ่อแม่ไปอยู่ด้วยต้องจ่ายเงินค่าดูแลพ่อแม่ ถ้าลูกส่งไปยังสถานสงเคราะห์นั้นก็เท่ากับว่ามีการรณรงค์ขึ้นแล้วเพื่อพัฒนาและเมื่อฉลองกรุง ๒๐๐ ปีที่เราว่าจะมีการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย เราพัฒนาตอนไหนบ้างละ ถ้าจะพัฒนาตอนไหนเราก็ต้องย้อนหลังดูว่าแต่เดิมมันเป็นอย่างไร ผมก็นึกถึงในหนังสือมูลบทบรรพกิจที่ว่า

“กะตี่ที่มีคู่ก็ไก่อูเข้าสูภา
ที่แพ้นะนะ ไม่ถืพระประเวณ
ที่ชื้อพระเจ้า ว่าโง่งงเต่าปูล่า

ใครเอาเข้าปูล่า ให้สุภาแก้วดี
ชื้อก็ไดดี ได้ค่าตีมีอาญา
ผู้เถ่าเหล่าเมธา ว่าใบบ้าสาระยา”

พัฒนาจากจุดนี้ก็แล้วกันนะครับ เดียวนี้เราอยู่จุดไหนก็ไม่ทราบและนอกจากนี้ ถ้าหากว่าเราคิดจะทำให้เกิดผลดีขึ้นมาในส่วนรวม ผมว่าก็ได้เวลาจังหวะที่ดีที่ท่านมาช่วยพร้อมใจกันอยู่ที่นี่ ร่วมพร้อมใจกันอยู่แล้วก็โดยการที่ว่า เราจะรณรงค์ในเรื่องการส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรม วินัยที่ดี แต่ก็อย่าลืมว่า ในการพัฒนาทางสังคมและความเป็นไทยนั้น มันก็มีความสำคัญเท่ากันหรือว่าส่งเสริมซึ่งกันและกันในการประชุมสหประชาชาติครั้งหนึ่ง มีคนไทยเข้าร่วมด้วย ที่นครเจนีวา แต่ปรากฏว่าใคร ๆ ไม่ใช่ผมนะครับ ใคร ๆ ก็มาคุยกับคนไทยคนนั้น เพราะท่านเป็นคนสุภาพและมีความเคารพต่อผู้อื่น แล้วรอให้เขาพูดจบก่อนถึงจะพูด ไม่ใช่แทรกเข้าไปตลอดเวลาเหมือนกับคนในบางประเทศ ประธานและเพื่อนฝูงในที่ประชุม ถามว่าจะอะไรทำให้ท่านเป็นอย่างนี้ ท่านก็ตอบว่า ที่ท่านเป็นอย่างนี้ก็เพราะว่าความเป็นไทยและในคนไทยเกือบทุกคนเป็นอย่างนี้ ท่านผู้นั้นผมก็อยากจะเอ่ยชื่อ เพราะท่านถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว คือท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์ ฝน แสงสิงแก้ว ความเป็นไทย คุณลักษณะของคนไทย ความอ่อนโยน เช่นเดียวกับในรอบ ๑๐๐ ปี ที่ประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่า คนที่สำคัญที่สุดในโลกมีอยู่ ๒ คน คือ คนหนึ่งตาบอดพูดไม่ได้ แต่สามารถเรียนจบปริญญาเอกจนกระทั่งสอนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จนได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ ถึง ๗๖ ปริญญา คนที่สองดูเหมือนจะเป็นเชอซิลล์ มีคุณลักษณะอันแรกคือเป็นผู้ใฝ่รู้ เป็นผู้ริเริ่มและเป็นคนที่มีสภาพอ่อนโยน ซึ่งคุณสมบัติอันนี้มีอยู่ทั้งสิ้นในคนไทยที่เราจะทำได้ โดยไม่ต้องรออีก ๑๐๐ ปีหรอกครับ ปีนี้ก็ได้และอย่าลืมว่าเราอยู่ร่วมกัน เราก็ต้องสร้างประโยชน์สุขร่วมกันเหมือนกับสมเด็จพระราชบิดา สมเด็จพระบรมราชชนก เจ้าฟ้ามหิดลนะครับ มีพระราชดำรัสสอดแทรกไว้ว่า “ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์และเกียรติยศจะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ ท่านก็จะเป็นสุข” และในตอนท้ายนี้ เราก็ได้แต่เพียงว่าส่งเสริมไอ้ไหนส่งเสริมไอ้ไหนจนลืมส่งเสริมไปอย่างหนึ่งคือ “ความสามัคคี” ถ้ารักกันดี ๆ ช่วยกันทำดี ๆ ทุกอย่างมันก็สำเร็จได้เหมือนสุนทรภู่ได้กล่าวไว้ว่า

“ปรารถนาสารพัดในปฐพี

เอาไมตรีแดกได้คงใจจง”

ขอขอบคุณมากครับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย: ท่านอาจารย์คุณหมอประสพ ก็ได้ให้ข้อคิดที่ที่น่าสนใจหลายประการ ผมจะขอสรุปรวม ๆ ที่ท่านได้กล่าวไว้แล้วนั้น ก็จะเห็นว่าเอกลักษณ์ของเราที่สำคัญที่ท่านมองเห็นก็คือว่า “ทำงานเป็นเล่น เล่นเป็นงาน” มีเรื่องตัวอย่างมากมาย เล่นการเมืองก็เล่นทั้ง ๆ ที่การเมืองเรื่องใหญ่ก็เป็นเล่น สิ่งเหล่านี้ท่านไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องเสียหายอะไร ถ้าเรารู้จักนำเอาคุณลักษณะอย่างนั้นมาใช้ให้เหมาะสม เช่นในเรื่องการรักสนุก เราก็อาจเอาเรื่องเอกลักษณ์แทรกเข้าไปทำให้เกิดเป็นงานขึ้นได้ ฉะนั้นท่านไม่มีความหนักใจในเรื่องนี้ แต่ท่านก็อยากส่งเสริมให้ใช้โอกาสที่เรามาร่วมประชุมกันนี้ นำไปสู่การพิจารณาในการเสริมสร้างโดยเน้น “ความสามัคคี” เป็นหลัก ผมขอสรุปสั้น ๆ ดังนี้ ที่นี้

โดยส่วนรวมที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้นก็ขออนุญาตพูดอีกสักนิดเดียวนะครับว่า เอกลักษณะที่เราได้พูดกันนั้น อาจจะ มี ๒ ประเด็นใหญ่ก็คือว่าสิ่งที่ เป็นเอกลักษณ์ทั้งในเชิงวัตถุ เช่น ความสวยงามของบ้านเมืองหรือว่าธรรมชาติที่เคยมีอยู่ หรือว่าอาจจะไม่ใช่วัตถุ อาจจะเป็นสถาบันหรือตัวบุคคล เช่น สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นเอกลักษณ์โดยแท้จริงหรือสถาบันศาสนาโดยเฉพาะศาสนาพุทธก็เป็นเอกลักษณ์ของชาติก็ต้องเสริมสร้างและอีกประการหนึ่งคือ คุณลักษณะของคนไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยเอง เช่น เรื่องความกตัญญูตักเตือน ความนอบน้อมถ่อมตน สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเอกลักษณ์ ดังนั้น ถ้าเราเสริมสร้างก็จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศ วิธีการเสริมสร้างที่ได้พูดไปแล้ว ที่ท่านผู้มีเกียรติได้อภิปรายก็มีการจัดตั้งองค์กร ที่ทำหน้าที่เสริมสร้างก็คือสำนักงานฯ ซึ่งเราก็มีคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติอยู่แล้วนะฮะ ก็ได้ทำไปตามแนวที่ได้อภิปรายไว้ แต่องค์กรนั้นควรทำหน้าที่เพื่อกำหนดนโยบายในการเสริมสร้างส่วนในรายละเอียดก็ควรจะให้ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นหรือฝ่ายที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นทำหน้าที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นส่วนเฉพาะเรื่อง องค์กรกลางนี้อาจทำหน้าที่กำหนดนโยบายกว้าง ๆ ในแง่การเสริมสร้างเท่านั้น และประสานงานนะครับ ในเรื่องการปฏิบัติก็มี การเสนอว่าน่าจะมีการเน้นให้มากกว่าที่จะพูดแต่ทฤษฎี โดยพูดไปเรื่อย ๆ โดยไม่ได้มีการปฏิบัติ เพราะการเสริมสร้างที่ดีนั้น ก็ต้องเกิดจากการปฏิบัติ เช่น ที่ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น และจะต้องดำเนินงานพร้อมกันโดยความร่วมมือทั้งฝ่ายเอกชนและรัฐบาล มิใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเรื่องความสามัคคีนี่เป็นเรื่องจำเป็นและบรรดาองค์กรหรือว่าผู้ที่มิชอบภาพสำคัญกลุ่มหนึ่งในเรื่องเสริมสร้างก็คือ “สื่อมวลชน” ซึ่งที่ประชุมท่านผู้มีเกียรติท่านวิทยากร ก็ได้ อภิปรายว่า ก็น่าที่จะพิจารณาเพิ่มบทบาทในด้านนี้ให้มากขึ้นนะครับ ผมว่าคงไม่มีเวลาจะไปรอบสองนะฮะ เอกลักษณ์ของเราที่สำคัญคือว่าเราได้เริ่มกันตรงเวลา ซึ่งเราก็ไม่อยากจะเสียเอกลักษณ์อันนี้ เราจะต้องกำหนดให้หมดเวลา ๑๒.๑๕ น. เหลือเวลาอีก ๑๕ นาที ก็ขออนุญาตเปิดให้ทางผู้เข้าร่วมสัมมนา ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นสักเล็กน้อย พอได้เป็นเอกลักษณ์ว่าเราได้พูดกันบ้างนะครับ แต่จะให้เต็มทีนั้นเห็นจะไม่ได้ เชิญท่านอภิปรายในกลุ่มให้เต็มที่ก็แล้วกัน ขอเรียนเชิญได้ครับ มีท่านผู้ใดจะถามกรุณาแสดงความคิดเห็น ขอเชิญท่านที่ไม่โครโฟน กรุณาระบุชื่อเสียงไปสักนิดหนึ่งเพื่อจะได้ลงเทปอัดไว้จะครับ

สมชัย โสธรธีรวัฒน์ : ผมเองได้ฟังหลาย ๆ ท่านพูดก็มีความรู้สึกสนใจเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านอาจารย์ศาสตราจารย์คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์ ได้พูดนั้น เป็นสิ่งที่นาน ๆ ถึงจะได้ฟัง และท่านย้ายอยู่เสมอถ้าติดตามบทบาทของท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผมอยากทราบเรียนถามว่า ในสุดท้ายท่านรัฐมนตรีชาญ ท่านพูดว่าประเทศไทยเรานั้น ชาติซึ่งระเบียบวินัยนะครับ เป็นสิ่งที่เราต้องเสริมสร้างและรักษาให้เกิดขึ้น อันนี้ ผมก็ขอยกเรียนถามท่านผู้รู้โดยเฉพาะ ท่านศาสตราจารย์คุณหญิงว่าทำไมประชาชนคนไทยเรานั้น จึงขาดระเบียบวินัย เพราะตามหลักพุทธศาสนานั้น ท่านบอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันเกิดจากเหตุ ฉะนั้น เหตุที่คนไทยขาดระเบียบวินัยนั้น ผมอยากเรียนถามว่าเพราะอะไรครับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย :ขอบคุณครับ ขอเชิญท่านอาจารย์

ศาสตราจารย์คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์: ดิฉันต้องขอประทานโทษคือตอบยังไม่หมดจดเลย เพราะมันเป็นเรื่องใหญ่สาเหตุของการเสียชีวิตของคนไทยคือ

๑. วัฒนธรรมแห่งการเลี้ยงดู ซึ่งเวลานี้ค่อนข้างจะเหลวลง ๆ

๒. การปฏิบัติสวนทางกับวินัย ยกตัวอย่างเช่น ขณะนี้กรุงเทพมหานคร ให้จับแม่ค้าที่เอากะเจตามาวางขายตามข้าง ๆ ถนน คือว่าไม่มีวินัยและผิดกฎหมายอีกด้วย แต่ในขณะเดียวกันตอนกลางคืน ยังปล่อยให้พวกร้านขายอาหารแถวข้างถนนรวมทั้งถนนราชดำเนิน จัดเก้าอี้เต็มหมดเลยที่ทางเท้าก็ยังขายอยู่อย่างนี้เรียกว่าปฏิบัติสวนทางกับวินัย ถ้าจะจับให้มันหมดเลยทั่วประเทศเลย ดิฉันไปต่างจังหวัด จังหวัดหนึ่งไม่ยอมเอเยื่อ เพราะจังหวัดนี้มีมือปืนเยอะอย่าพูดเลยว่าจังหวัดไหน ปิดถนนนี้แหละค่ะ ทำเป็นกั๊กตาการในถนนเลยนี้ คนที่เข้ามาต้องเข้าตรอก แล้วอ้อมออกไปยังอีกตรอกหนึ่งขนาดนั้น ถ้าหากสวนทางกันแหล่หวานเลย นี่ดิฉันพูดที่ทำเนียบรัฐบาลด้วยนะคะนี่ รักษาวินัยเอาไว้ทั่วกันว่าจะเอาอย่างไร เป็นอันว่าเลี้ยงลูกจะทำอะไรอย่าให้สวนทางกันและในเรื่องของวินัยแล้วจะต้องมีความเสมอภาคกัน ในระบอบประชาธิปไตยคนไหนทำผิดมีเส้นกัวยจับไม่จับ คนนั้นทำผิดเท่ากันจับแล้วติดคุกหัวโต แล้วมันจะถูกที่ไหน เพราะฉะนั้นเรื่องเหล่านี้มัน วินัยนั้นเป็นหัวใจของประชาธิปไตยค่ะ อันนี้สำคัญมากเลยและถ้าเผื่อคนเราไม่มีวินัยเสียอย่างหนึ่ง ลำบากมากถ้าหากคนไทยขณะนี้ก็เราทราบแล้วว่า ขณะนี้มีภัยอันตรายอะไรบ้าง ขอขอบคุณค่ะ

ผู้ดำเนินการอภิปราย: ขอบคุณครับ เวลาทั้งหมดลงพอดี เที่ยงสิบห้า เพราะฉะนั้นเมื่อมีผู้แทนของท่านถามแล้ว ผมคิดว่าทุกอย่างคงจะเรียบร้อยตามประเด็นอันดีครับ กระผมในนามของผู้ดำเนินการอภิปรายก็ขอขอบพระคุณท่านวิทยากรที่ท่านกรุณาให้เวลามาให้ข้อคิดเห็นและเป็นประโยชน์ต่อการอภิปรายในครั้งนี้ ก็ขอขอบคุณและขอให้สมาชิกทั้งหลายได้ปรบมือเป็นเกียรติแก่ท่านวิทยากรอีกครั้งหนึ่งครับ

การอภิปรายเป็นคณะ
เรื่อง “แนวทางในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ”

ผู้ร่วมอภิปราย : พระธรรมมหาวีรานุวัตร

พลตรีประหยัด รอดโพธิ์ทอง

นายเอกวิทย์ ณ ถลาง

นางวิมล สิริไพบูลย์

ผู้ดำเนินการอภิปราย : นายวิญญู เครื่องงาม

วันพุธที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖

ระหว่างเวลา ๑๓.๑๕ - ๑๕.๐๐ น.

ณ ดิ깅สันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ผู้เข้าร่วมการสมมนาทุกท่ว่น สำหรับในภาคปายนี้ จะเป็นหัวข้อการอภิปรายเรื่อง “แนวทางในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ” ผมใคร่จะขอทราบเรียนในเบื้องต้นเสียก่อนว่า ท่านทั้งหลายได้นั่งฟังมาตั้งแต่เมื่อเข้าจนกระทั่งถึงปานนี้ น่าจะทราบความข้อหนึ่งชัดแจ้งแล้วว่าการสมมนาในวันนี้และในวันพรุ่งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากอวิชชาคือความไม่รู้ กล่าวคือ ในเบื้องต้นนั้น คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้ทำงานในส่วนที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติมาเป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งถึงกับเคยกำหนดขึ้นว่าเอกลักษณ์ของชาติไทย ได้แก่อะไรบ้าง แต่หลังจากที่ทำงานไปสักระยะหนึ่ง ก็ประสบอุปสรรคขึ้นทันทีว่า ที่นึกกันอยู่ว่าเข้าอกเข้าใจนั้นอาจจะเข้าใจคลาดเคลื่อนอาจจะไม่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะฉะนั้นสมควรจะต้องมีการสมมนากันขึ้นสักครั้งหนึ่งว่า เอกลักษณ์ของชาติคืออะไร และถ้าหากว่าท่านได้ฟังการปาฐกถาพิเศษเมื่อเช้า โดยท่านอาจารย์ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็จะมีรู้สึกอย่างหนึ่งว่า องค์ปาฐกได้เริ่มต้นประโยคแรกโดยการออกตัวว่า ท่านก็ยังไม่แน่ใจว่าเอกลักษณ์ของชาติคืออะไร และกระทั่งในการอภิปรายเมื่อเช้า เริ่มตั้งแต่ท่านรัฐมนตรีชาญมนูธรรม จนกระทั่งถึง คุณหมอบประสพ รัตนากร จะเริ่มต้นด้วยประโยคที่คล้ายคลึงกันว่า เอกลักษณ์ของชาติคืออะไรแน่ แต่แม้กระนั้นก็ตามที ทุกท่านสามารถที่จะได้ตัวอย่างออกมาได้ว่า อย่างนั้นอย่างนี้คือเอกลักษณ์ของชาติไทย เมื่อเช้านี้ผมมาสาย นั่งอยู่ข้างหลังมีท่านผู้เข้าร่วมการสมมนาท่านหนึ่งกระซิบกระซาบกัน แล้วก็ผมบังเอิญแอบได้ยินมาว่า ให้มาพูดว่าเอกลักษณ์ของพรรคชาติไทยคืออะไร น่าจะง่ายกว่า พูดถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย อย่างไรก็ตามครับ หน้าที่ของเราท่านทั้งหลายในวันนี้และวันพรุ่งนี้ก็คือ การจะดึงเอาความหมายและตัวอย่างของคำว่าเอกลักษณ์ของชาติไทยออกมาให้ได้ความสำคัญมันอยู่ตรงที่ว่าให้ได้ะครับ ถ้าพ้นจากวันพรุ่งนี้ไปแล้วจะมีการทำกิจกรรมหลายอย่างใหญ่โตมโหฬาร ผลักดันให้ออกมาเป็นเรื่องระดับชาติทีเดียว เพราะจะเอางานหรือผลงานของการสมมนาในวันสองวันนี้ไปใช้อย่างจริงจังในเร็ววันนี้ เราได้ฟังกันมาเมื่อเช้านี้ น่าจะสะดุดหู คำหลายคำที่ผู้พูด

หลายท่านต่างกรรม ต่างวาระได้ผลัดกันใช้ บางครั้งมีผู้ใช้คำว่าเอกลักษณ์ บางครั้งใช้คำว่าสัญลักษณ์ ก็ดูเหมือนจะมีหลุดออกมาคำสองคำ มีบางคนใช้คำว่า ค่านิยม แล้วถ้าหากได้ฟังในพระตำราของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ จะมีพระกระแสรับสั่งออกมาตอนหนึ่งว่า ลักษณะไทย ก็เป็นข้อที่น่าคิดว่าคำเหล่านี้มีความหมายเหมือนกันหรือไม่เพียงใด บางทีอาจจะทำให้ความไขว่ไขวของเรที่มีอยู่แล้ว หนักไปอีกก็ได้

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่านครับ ในภาคบ่ายนี้ เราเห็นจะไม่มาเสียเวลาให้ความหมายของคำว่าเอกลักษณ์ ให้มันชัดเจนแจ่มแจ้งลงไปนัก แต่เราจะมุ่งไปไกลกว่านั้นว่าทำอย่างไรเราจึงจะเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติไทยให้ได้ ผมเองนั้นไม่แน่ใจและอยากจะฟังท่านผู้ร่วมการอภิปรายของทุกท่านว่าเอกลักษณ์ของชาตินั้น เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเกิดขึ้นเพราะการที่เราไปสรรค์สร้างกันแน่หรือเกิดได้ทั้ง ๒ ประการ ถ้าหากว่าเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติเท่านั้น ผลงานหรือบทบาทของภาครัฐบาลภาคเอกชนที่เราจะร่วมกันทำต่อไปก็น่าจะได้แต่เพียงการเข้าไปเสริม แต่ถ้าเกิดจากการที่มนุษย์เข้าไปสร้าง เราทั้งหลายก็จะต้องมีส่วนในการร่วมสร้างด้วย ถ้าเกิดได้ทั้งโดยธรรมชาติและเกิดได้โดยที่มนุษย์สร้าง เราทั้งหลายก็จะได้ช่วยกันเสริมและช่วยกันสร้างและบางทีก็ต้องช่วยกันทำลายหรือขจัดขัดขวางสิ่งซึ่งไม่พึงปรารถนาออกไป ผมเคยได้ยินท่านผู้ใหญ่ท่านหนึ่งพูดว่า เอกลักษณ์นั้น ตรงกันข้ามกับคำว่าอัปลักษณ์ เอกลักษณ์นั้นท่านบอกว่าเป็นสิ่งอันพึงปรารถนา อัปลักษณ์นั้น ลักษณะอันไม่พึงปรารถนา ผมเองยังไม่แน่ใจอยู่ว่าจะถูกต้องชัดเจนอย่างนั้นหรือไม่ เพราะบางทีเอกลักษณ์นั้น อาจจะเป็นอย่างกลาง ๆ เท่านั้น ชั่วก็ได้ ร้ายก็ได้ ดีก็ได้ อาจจะเรียกว่าศุภเอกลักษณ์หรืออศุภเอกลักษณ์ น่าจะไ้กว่าครับ อย่างไรก็ตามสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เราจะได้ฟังจาก ท่านผู้ร่วมอภิปรายทุกท่านสำหรับผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมอภิปรายและท่านเต็มอกเต็มใจอย่างยิ่ง ให้ความกรุณา แก่คณะกรรมการจัดการสัมมนาอย่างยิ่ง ท่านแรกก็คือพระเดชพระคุณพระธรรมมหิวีรานุกัตร พระคุณเจ้าท่านนั่งอยู่ทางขวามือสุดของกระผม ท่านมาไกล น่าจะไกลกว่าใครทั้งหมดในที่นี้ เพราะท่านมาจากประเทศอินเดีย ท่านเป็นเจ้าของาวาสวัดไทย พุทธคยา ในประเทศอินเดีย สำหรับชื่อของท่านที่เขียนไว้ข้างหน้าว่าพระมหาธรรมวীরานุกัตรนั้น คลาดเคลื่อนนะครับ เป็นการลดสมณศักดิ์ของท่าน จากพระราชอาคันตุกะชั้นธรรมลงมาเหลือแค่ชั้นสามัญ พระคุณเจ้าเป็นที่ปรึกษาอยู่ในคณะอนุกรรมการส่งเสริมศาสนา อันเป็นสาขาหนึ่งของงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย ท่านที่สองที่อยู่ติดกับพระเดชพระคุณ พระธรรมมหิวีรานุกัตร และอยู่ติดกับผม ก็คือ พลตรีประหยัด รอดโพธิ์ทอง ท่านผู้นี้เป็นรองแม่ทัพกองทัพภาคที่ ๓ ท่านมีบทบาทมีผลงานที่น่าจะเป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศไทยอยู่อย่างหนึ่งในจำนวนหลายอย่าง อย่างหนึ่งอันนั้นเป็นส่วนที่เกี่ยวกับงานเสริมสร้างเอกลักษณ์เสียด้วย หลายท่านอาจจะนั่งคิดว่า นายพลผู้นี้ไปเกี่ยวอะไรกับงานด้านภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ท่านอยู่กองทัพภาคที่ ๓ ท่านคงจะเสริมสร้างงานศิลปะลานนาไทย เราถึงเชิญท่านมา ถ้าท่านเข้าใจอย่างนั้น ท่านอาจจะเข้าใจคลาดเคลื่อน ออใจกันสักนิดแล้วท่านจะทราบว่าคณะกรรมการจัดการสัมมนาเชิญท่านมาด้วยวัตถุประสงค์อะไร ให้ท่านให้ความรู้ความเข้าใจแก่เราเรื่องอะไร ท่านที่อยู่ทางซ้ายมือของผมถัดมา ผมขออนุญาตแนะนำตามลำดับเรียงกันก็แล้วกันนะครับ สุภาพบุรุษ คือ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ท่านเป็นอธิบดีกรมสามัญศึกษา ในกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นท่านหนึ่งอยู่ในคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ท่านเป็นผู้ที่เคยลุกขึ้นพูดจา ปราศรัย

อภิปราย ปาฐกถา เรื่องเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของไทยแล้วหลายครั้งหลายหนด้วยกัน หลายท่านที่มอง
ป้ายชื่อของท่าน ถ้ามีความจำดีอาจจะนึกว่าเมื่อเช้า ดร.วชิรญญ ฒ ถกลาง มานั่งอยู่คนหนึ่งแล้ว พอบาย
นี้ทำไมถึงเป็น ดร.เอกวิทย์ ฒ ถกลาง ชะรอยนามสกุล ฒ ถกลางนี้จะมิอะไรผูกพันกับเอกลักษณ์ของไทย
ที่จริงนั้นคณะกรรมการไม่ได้คิดไกลไปถึงขนาดนั้น แต่ทราบทั่วทั้ง ๒ ท่านมีผลงาน มีความสนอกสนใจ
ในงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในแง่ต่าง ๆ กันอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร.เอกวิทย์ ฒ ถกลาง นั้น
ท่านเป็นนักการศึกษา เราเชิญท่านมาด้วยเหตุนี้ สำหรับท่านสุดท้ายนั้น แม้ว่าจะเป็นสุภาพสตรี ซึ่ง
ควรจะแนะนำก่อนเพื่อนหรือมิฉะนั้นก็เป็นลำดับที่สองรองมาจาก พระคุณเจ้าองค์ขวามือ แต่ผมคิดว่า
อยากจะให้ท่านได้รู้จักกับสุภาพสตรีผู้นี้เป็นท่านสุดท้าย โดยเรียงตามลำดับ ผู้ที่จะอภิปรายและท่าน
ขอตัวไว้ว่า ท่านจะพูดเป็นคนสุดท้าย ท่านผู้นี้คือคุณวิมล ศิริไพบูลย์ นักประพันธ์ นามปากกาของท่าน
รู้จักดีหลายชื่อด้วยกัน คงจะจาระไนไม่หมด ท่านเป็นนักบริหาร รับผิดชอบเป็นผู้อำนวยการองค์การ
ใหญ่โต ที่เรียกกันว่า ขสมก. ผมคิดว่าผมจะขอเริ่มต้นที่พระเดชพระคุณ พระธรรมมหาวีรานุวัตรเป็น
ท่านแรก มีข้อความที่จะนำอยู่นิดเดียวเท่านั้นละครับ เพื่อจะให้เชื่อมโยงกับเรื่องเมื่อเช้านี้ เมื่อเช้านี้
ทั้งองค์ปาฐกก็ดี ทั้งผู้อภิปรายก็ดี ทุกท่านเห็นพ้องต้องกันว่าพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งใน
การที่จะแทรกซึมเข้ามาหล่อหลอมทำให้เกิดเอกลักษณ์ของชาติไทยขึ้น เพราะฉะนั้นผมหวังว่า จาก
จุดที่เราได้เริ่มต้นกันไว้ดีแล้วเมื่อเช้านี้ พระคุณเจ้าจะขยายให้ไกลออกไปอีกและในตอนท้ายท่านก็คง
จะชี้แนะแนวทางในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งถ้าผมเดาไม่ผิดก็คือการนำพระพุทธศาสนา
มาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างนั่นเอง ขอกราบนิมนต์พระคุณเจ้า ครับ

พระธรรมมหาวีรานุวัตร : ขออำนวยการแต่ท่านผู้ทรงเกียรติทุก ๆ ท่าน หัวข้อที่จะได้อภิปราย
ต่อไปนี้เป็นเรื่องแนวทางในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งอาตมาได้มอบให้เจ้าหน้าที่กองกลาง
แจกไปแล้ว เป็นแผ่นโรเนียว วันนี้นั้นเนื่องจาก อาตมา เป็นพระสงฆ์ ที่จะเข้าร่วมอภิปรายกับญาติโยม
อาตมาขอใช้คำ ๆ นี้ เพราะพระถนัดอย่างนี้ แล้วก็บังเอิญ มีโยมผู้หญิงอีกชะด้วย ฉะนั้น อาตมาก็เลย
ได้หาหนทางให้มันเป็นเอกลักษณ์อะไรขึ้นอีกซักชนิดหนึ่ง ก็โดยขอร้องให้เจ้าหน้าที่ ขยับเยื่อนโต๊ะนี้ทั้ง
๒ โต๊ะ นี้จะสังเกตว่าเมื่อตะกั่มันติดกัน เวลานี้มันห่างกันนิ้วเศษ ๆ อันนี้ก็เป็เอกลักษณ์อย่างหนึ่ง
เหมือนกัน เนื่องจากว่าความเป็นพระสงฆ์ ในพระศาสนา แล้วก็โดยเฉพาะในฝ่ายเถรวาทหรือที่เรียกอีก
ภาษาหนึ่งว่า หินยาน พระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทนั้นก็ต้องพยายามรักษาแบบฉบับไว้ให้มากที่สุด เรียกว่า
ให้ใกล้เคียงคำสั่งของพระพุทธเจ้า อันเป็นพระวินัยนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ส่วนสายมหายานนั้น
ก็มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อาจริยวาท คำว่า อาจริยวาท หรือพูดอีกคำหนึ่งว่า อาจริยวาทะ ก็คือหมายความว่า
สุดท้ายพระอาจารย์จะสั่ง ฉะนั้นถ้าหากว่าท่านนักวิชาการทั้งหลาย เผื่อจะสนใจเรื่องศีลของมหายาน
แล้วก็อย่าไปถามว่ามีเท่าไร คือถ้าถามอย่างนี้ แสดงว่าเราไม่ใช่ นักวิชาการ เพราะว่า อาจริยวาทะ
มหายานบางนิกาย ท่านก็ถือศีลเพียงข้อเดียว แล้วก็เช่นอย่างทางสายญี่ปุ่นท่านก็บอกว่า มีเมียอีกก็ได้
ก็ไม่ใช่ไร คืออันนี้ เราก็จะไปตำหนิเขาว่าเสียหายไม่ได้ เช่น อย่างเมื่อคราวปีพุทธศักราช ๒๕๐๐
ที่ฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ที่ท้องสนามหลวง ทางเมืองไทยของเราก็ไปเชิญมหายานนิกายที่มาจาก
ญี่ปุ่น เพราะว่าเขาเป็นสังฆราช เป็นประมุขสงฆ์ เขาก็เอาเมียมาด้วย แล้วก็ขึ้นไปบนท้องปะรำที่
สนามหลวง ไปฉันทกลั้ว ๆ กับที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราชเรา ก็ดูมันให้อีกก็เหลือชอบกลเหมือนกัน

เพราะว่าพระมีเมตตา เรื่องมันเป็นอย่างนั้น แต่ว่าเป็นนิยามหาญาณ ฉะนั้น เมื่อเป็นอย่างนี้ ท่านนักวิชาการทั้งหลาย เราก็ต้องทราบว่าเป็นเรื่องของพระศาสนา ถ้าจะถามว่า ศีลคืออะไร ถ้าฝ่ายเถรวาทฝ่ายสงฆ์ตายตัว ๒๒๗ ข้ออย่าไปเพิ่มขึ้น แล้วก็อย่าไปลดลง เวลานี้ชาวพุทธของเราเริ่มมีการเพิ่มขึ้นเพิ่มศีลขึ้นและบางองค์ก็ลดลง อะไรอย่างนั้น อันนั้นมันก็จะเสียเอกลักษณ์อยู่เหมือนกัน นี่ก็ต้องระมัดระวัง ฉะนั้นญาติโยมทั้งหลายก็เหมือนกัน ไอ้ที่ไปเที่ยวเพิ่มกุศลให้พระอะไรต่ออะไรนั้น อาตมาก็ต้องขอบอกไว้แต่ต้น อย่าไปเพิ่มของเขา มันเสียเอกลักษณ์ของพุทธ เรามันเป็นอย่างนั้น สำหรับวันนี้ อาตมาได้ทำหัวข้ออันเป็นสิ่งที่เนื่องด้วยเอกลักษณ์แล้วก็จะมาทางสายศาสนา เมื่อเข้านี้มีเรื่องถูกใจหลายเรื่อง เริ่มต้นตั้งแต่ปาฐกถาของท่านหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็สรุปใจความก็คือว่า เรื่องของเอกลักษณ์นั้นส่วนใหญ่จะมาจากสายศาสนา โดยเฉพาะ เพราะว่าไทยเรานั้น วัฒนธรรมในสายพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะสายของพระโศภณะและพระอุตตระ ซึ่งพระเจ้าอโศกท่านได้ทรงมาประดิษฐาน พระพุทธศาสนาที่สุวรรณภูมิ ซึ่งนานมาแล้วและเราก็ได้รับมรดกอันนั้น แม้ในบางยุค บางสมัย เช่น สมัยสุโขทัย พระพุทธศาสนาเริ่มเสื่อม เราก็ไม่ยอมละทิ้ง อุตสาหะไปขอพระสงฆ์มาจากลังกา มาเจริญศาสนสัมพันธ์ โดยเฉพาะสายศาสนาโดยตรงและแม้สมัยหลังต่อมา ลังกาเสื่อม ก็ขอไปจากไทยเราก็คือสมัยอยุธยาแล้วเวลานี้สมัยอยุธยาแล้วที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกานั้น เรียกชื่ออีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า สยามวงศ์ และบัดนี้เป็นวงศ์ที่มั่นคงในประเทศศรีลังกา แล้วก็เป็นที่น่าดีใจมากที่เมืองไทยของเรานี้ได้มอบเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่ง คือพระพุทธศาสนาไปไว้ที่ลังกา พระสงฆ์ลังกาทุกวันนี้ เจริญแบบไทยเรา พระสงฆ์ไทยโกนคิ้ว ลังกาก็โกนคิ้ว โดยเฉพาะสายสยามวงศ์ การห่มผ้า ถ้าหากจะดูว่าสมัยอยุธยาของเราหม้อย่างไรนั้น ปัจจุบันนี้ อาจจะหาดูในเมืองไทยยาก แต่ไปดูได้ที่ลังกา อย่างนี้เป็นต้น อันนี้ก็อีกเรื่องหนึ่ง คราวนี้เรื่องแนวทางการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ อาตมานั้นเมื่อได้รับทราบและได้รับอาราธนา แล้วก็นั่งคิดนอนคิด ตามประสาพระ บางทีคิดไปคิดมาก็ทำท่าว่าดิ๊กไปหน่อย อะไรอย่างนี้ ไม่ถึงกับว่านอนไม่หลับ ก็ได้ความคิดที่ค่อนข้างจะแปลกอยู่สักหน่อยหนึ่ง ก็คือว่า คิดไปว่า เอกลักษณ์นี้ คือวิญญาณของชาติ คืออาตมาคิดของอาตมาอย่างนี้ แล้วก็เอกลักษณ์นี้คือดวงใจของชาติ อันนี้ ท่านนักวิชาการทั้งหลายเรามาช่วยกันคิด เพราะว่าหลาย ๆ ท่านก็ชักจะสงสัยว่าเอกลักษณ์ แปลว่ายังไง ในฐานะที่อาตมาก็เรียน ๆ มาบ้าง โดยเฉพาะในสายบาลีนะ ถ้าจะแปลกันตามตัว ก็แปลกันซะให้ง่าย ๆ เอกลักษณ์ ไอ้ เอกะ มันก็หนึ่งอยู่แล้ว หนึ่งในที่นี้เราจะถอดความให้เป็นภาษาไทยให้ชัด ๆ ก็ควรจะถอดออกมาว่า ลักษณะที่มันเป็นอันเดียวกัน เอกะ ตัวนั้น ไม่ต้องไปแปลว่าลักษณะที่เป็นหนึ่งหรือ ลักษณะที่มันเป็นอันเดียวกัน อะไรที่มันจะเป็นอันเดียวกันได้ นั่นแหละคือเอกลักษณ์ ก็ว่ากันอย่างนี้ก็แล้วกัน คราวนี้ อยู่ ๆ จะให้เรื่องทั้งหลายนี้มาเที่ยวเป็นอันเดียวกันง่าย ๆ มันไม่ง่ายหรอกนะ ฉะนั้นมันจึงมีเรื่องอะไรต่ออะไรหลายอย่างที่เรจะต้องคอยกำหนด โดยเฉพาะในจุดแรก ที่เราควรจะทำความเข้าใจซะก่อนว่า เพราะอะไร เช่น ทำไมชาติไทยของเรานี้ จึงมีลักษณะอ่อนตัว จะเพราะว่ามีเมตตามากอย่างนั้นหรือนี่ลักษณะที่หนึ่ง ลักษณะที่สองทำไมชาติไทยของเราจึงเจริญก้าวหน้าไปอย่างช้า ๆ ลักษณะที่สามก็คือว่า ทำไมชาติไทยของเราจึงติดอยู่ในกลุ่มของประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้ง ๆ ที่เราเองมีพระพุทธศาสนาเป็นจุดยืน เป็นพื้นฐานที่ใหญ่มาก เอละยังมีศาสนาอื่น ๆ อีก เช่นอย่างในสายคริสต์เถียน อย่างในสายอิสลาม ฮินดู ซิกข์ อะไรอย่างนี้อีกหลายศาสนา กิตติ ๆ ทั้งนั้น ไม่ใช่ไม่ดี แต่ว่าทำไม ในฐานะที่อาตมาเป็นพระสงฆ์ในฝ่ายพุทธศาสนา บางอย่างก็ต้องขอยอมรับว่าความจริงแล้ว เรื่องทั้งปวงนี้พระพุทธศาสนา

ควรจะเป็นจุดยืนที่แข็งแกร่งและกตိมาก ๆ ก็เห็นจะต้องใช้คำอย่างนั้น เพราะว่าคุณธรรมต่าง ๆ มีอยู่พร้อม เช่น อย่างสมมติว่าถ้าจะเกิดมีการอ่อนตัวจะทำให้เข้มแข็งได้ไหม สมมติว่าถ้าเกิดมีการขี้เกียจทำให้ขยันได้ไหม อะไรอย่างนี้ อันนั้นมันเป็นสิ่งที่ทำได้ทั้งนั้น คราวนี้อีกมุมหนึ่ง ถ้าหากว่าเราจะลองคิดดูว่าทำอย่างไรชาติไทยของเราจึงจะเข้มแข็ง ทำอย่างไรชาติไทยของเราจึงจะเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำอย่างไรชาติไทยของเราจึงจะพ้นจากกลุ่มของประเทศที่กำลังจะพัฒนา

อันนี้หันหน้าเข้ามาถึงเรื่องเอกลักษณ์ของชาติได้ละคราวนี้ เพราะว่าเวลานี้ทางรัฐบาลโดยเฉพาะได้กำหนดให้มีคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติขึ้น ความจริงนะมีมาก่อนแล้ว ไม่ใช่เพิ่งมีและก็เพิ่งจะมีการสัมมนากันครั้งใหญ่คราวนี้ เขาประมาณไว้ 300 แต่ว่าดูท่านนักวิชาการทั้งหลายมาแล้วก็มีหลายท่านมากระซิบบอกว่ารู้สึกว่าจะเกินกว่าที่กำหนดให้ ก็รู้สึกว่ามีท่านผู้สนใจมาก อันนี้ก็ป็นสิ่งที่น่ายินดีเอาหละท่านนักวิชาการทั้งหลาย ความสำคัญในการที่เราจะรวมสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของชาติขึ้นนั้น โดยเนื้อหาของธรรมและโดยเนื้อหาในทางพระศาสนาแล้ว ขอให้ท่านทั้งหลายได้ฟังกำหนดโดยสภาวะว่าความแตกต่างมากอย่างที่ยังไม่อาจจะเป็นอย่างเดียวกันได้นั้นมีอยู่ ไม่ใช่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างนี้ พอนึกและพอคิดและพอตั้งหัวข้อไว้แล้ว จะเป็นอย่างเดียวกันอย่างเป้นทันทีไม่ได้ เพราะอะไร หลักในทางศาสนา บอกว่า เพราะตัวทิสฐิ คือตัวความคิดความอ่านอันนี้หากจะว่าไปแล้วที่เราเรียนรู้กันนะ เพียงนิด ๆ เดียว ก็คือว่าเป็นสัมมาทิสฐิกับมิจฉาทิสฐิ แท้ที่จริงพระพุทธเจ้า วางหลักเรื่องความคิดเห็น ความคิดอ่านนี้ไว้โดยหลักภาษาบาลีว่าเป็นทิสฐิ ๖๒ อย่างคือมีถึง ๖๒ อย่าง เวลานี้เอาตามกำลังขอให้คณะอภิธรรมผู้เชี่ยวชาญฝ่ายธรรมะ ให้กลั่นกรองเรื่องของทิสฐิ ๖๒ นี้ให้อ่านง่าย ๆ เพราะว่าภาษาศานานะ อ่านแล้วมันชวนหลับ เรื่องมันเป็นอย่างนั้น แล้วบางที่อ่านแล้วไม่รู้เรื่อง นี่ก็อีกอย่างหนึ่ง ฉะนั้นเมื่อเป็นอย่างนี้ การที่เราจะปรับความคิดอ่าน ความคิดเห็นให้ลงกันนั้นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก อันนี้เป็นเรื่องหนึ่ง คราวนี้ก็คือหมายความว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ประการที่สำคัญจึงมาอยู่ตรงที่ว่า เราจำเป็นต้องต้องปรับให้ลงกัน ถ้าจะไม่ลงกันก็ให้ไกลกัน อย่างน้อย ๆ ก็เพื่อให้มาใกล้เคียงกันไว้ อย่าให้มันผิดกันมากนัก อย่าให้มันเกิดช่องว่างมากจนเกินไป อันนี้ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง อันนี้แหละท่านนักวิชาการทั้งหลาย วิญญาณของชาติจะเกิดขึ้น ดวงใจของชาติจะเกิดขึ้น เช่นอย่างท่านทั้งหลายที่ยังหนุ่มยังแน่นหรือผ่านชีวิตมาแล้วพอสมควรก็ไม่เป็นไร โดยเฉพาะในพิธีแต่งงาน แล้วก็จะต้องมีการให้น้ำ มีการรดน้ำ เป็นมงคล ที่นี้พอไปถึงฝ่ายพระเวลาย่านสวดมนต์เวลาท่านให้ศีลให้พร ส่วนมากพระท่านจะเปรียบคู่แต่งงานไว้ ท่านบอกต้องทำตัวให้เหมือนอย่างน้ำ เพราะลักษณะหรือธรรมชาติของน้ำนั้น ใครจะแยกไม่ได้ น้ำต่อน้ำเมื่อพบกันต้องเป็นอันเดียวกันทันทีใครจะไปเทียบกันว่าแยกไว้คนละโอ่ง คนละปิบ คนละถัง อะไรต่ออะไร แต่ว่าน้ำเจอน้ำเมื่อไหร่ต้องเป็นอันเดียวกัน ฉะนั้นสามีภรรยาจะต้องทำใจให้เหมือนน้ำ นี่พระท่าน ท่านให้พรว่าอย่างนั้นะ นี่ใจความอันนี้เรื่องของบุคคลในชาติ ก็เช่นเดียวกัน เราทำอย่างไร เราจึงจะให้คนในชาติของเราเกิดมีลักษณะของความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้ อันนี้เป็นข้อแรก ข้อที่สอง ความสามัคคีของคนในชาติ เรื่องของความสามัคคีนี่ก็เช่นกัน ถ้าขึ้นไปเรียกร้องบ่อย ๆ แทนที่จะสามัคคี แตกกันเสียนี้ ฉะนั้นเรื่องของความสามัคคีนี้ บางทีอย่าไปทำให้เกิดการเรียกร้องขึ้น ต้องมีวิธีการนี้ว่ากันอย่างตรง ๆ อย่างนี้ก็แล้วกันแต่ว่าความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ มันจะต้องมีคุณธรรม เรื่องของคุณธรรมนั้น จนถึงหัวข้อในข้อต่อไปที่นี้ข้อที่สาม ความมีเอกภาพ ที่เป็นปึกแผ่นมั่นคง เรื่องของความเป็นเอกภาพนี้ แต่ละสัด แต่ละส่วนแต่ละองค์การ แต่ละอย่างของหน่วยงาน อันนี้ ขอให้พึงสังเกตให้ดี

ถ้าหากว่ารัฐหรือทางผู้ใหญ่ของเราได้พยายามส่งเสริมให้เกิดมีความเป็นเอกภาพขึ้น อันนี้สำคัญมาก เหมือนอย่างเมื่อเช้านี้ หลาย ๆ ท่านได้บอกว่า เอกลักษณะนั้นที่สำคัญจะต้องอยู่กับท้องถิ่น อันนั้นถูกต้องไม่ ผิด แล้วก็ควรจะส่งเสริมอย่างยิ่งเรื่องของท้องถิ่นแม้จะเป็นชนบทธรรมดา จารีตประเพณี ของท้องถิ่น ของสายใดอย่างหนึ่ง อีสานอย่างหนึ่ง เหนือก็อย่างหนึ่ง กลางก็อีกอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกัน ก็อาจจะต้อง แตกแยกกันไป แต่ว่ามันจะต้องส่งเสริม แต่ว่าอย่างไรก็ดี ภูเขาที่สำคัญนะ อยู่ที่กองกลางของรัฐ คือ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ อันนี้จะต้องเป็นภูเขาและจะต้องคอยติดตามและจะต้องเข้าไปส่งเสริม ไม่ใช่ ไปบอกว่าให้ท้องถิ่นเขาทำ เขาทำ เขาทำแล้วกองกลางทำเฉยอะไรอย่างนั้นเสร็จเอกลักษณ์เกิดขึ้นไม่ได้ อย่างนี้ อันนี้สำคัญมาก แล้วยิ่งเวลานี้ทุกสิ่งทุกอย่างนี้ขอโทษนะ อะไร ๆ ไหลเข้ามาเนียบหมด ถนนทุกสาย วิ่งเข้าสู่ทำเนียบทั้งนั้น ฉะนั้นถ้าทางทำเนียบทำเฉยซะ ไม่ได้ นี่อาตมาขอเจริญพรให้ทราบอย่างนี้ อันนี้ก็เป็น ส่วนสำคัญข้อต่อไปน้ำใจที่เป็นไทย มิใช่ทาส คนไทยของเราเวลานี้ ไทวันนี้ไม่มี ย ไท สระไอ ท เฉย ๆ นี้ ตามความหมาย หมายถึงว่ามีไช้ทาส เพราะว่า ท่านนักวิชาการทั้งหลาย เวลาใน อย่างเมื่อเร็ว ๆ นี้ เราต้อง มีการขับไล่ทูตบางประเทศ ออกไป อะไรต่ออะไรนี้ แล้วมันก็เกี่ยวโยงมาถึงกับคนไทยเราด้วย นี่แสดงว่าคน ไทยของเราบางคน ไม่ได้เป็นไทแก่ตัวเอง ยังแถมเป็นทาสน้ำเงินเสียอีกด้วย เป็นทาสของอำมิสอย่างนี้ถ้าจะ พูดอย่างภาษาชาวบ้าน ก็เรียกว่าเลือดไม่เข้มข้น ถ้าเรียกอย่างภาษาพระก็เรียกว่าเลือดไม่บริสุทธิ์ นี่มันเป็น อย่างนั้น ขอโทษอาตมาไม่ได้คุณะ เรื่องมันเป็นอย่างนั้น อันนี้ก็ต้องระมัดระวัง นอกจากนั้นในข้อนี้ สิ่งที่จะต้อง ระมัดระวังเป็นพิเศษก็คือว่า อย่าตกเป็นทาสของศัตรู อันนี้มองดูคล้าย ๆ กับว่าจะเป็นเอกลักษณ์ ของชาติได้อย่างไร อันนี้สำคัญไม่น้อยทีเดียวนะ ไทยของเราที่เอาตัวรอดมาได้โดยตลอดนั้นไม่ได้เป็นเมือง ขึ้นของชาติอื่น ๆ เอาเถอะ ถึงแม้จะแพ้เขาบ้างเป็นบางครั้งบางคราว แต่เราก็เอกราชได้ทุกที นี่ถ้าหากว่า เราจะไปดูอย่างเช่นที่อาตมาไปอยู่ อย่างเช่นประเทศอินเดีย อย่างนี้แล้วเป็นเมืองขึ้นชามานาน ๆ จิตใจของคน มันก็เปลี่ยนแปลงไป ไทยของเรานั้นไม่เคยเป็นเมืองขึ้น จิตใจของเรามันฮึกเหิมอยู่เสมอ จิตใจของความเป็น คนมีเอกราชนั้น มันก็แปลกกัน มันไม่ได้เหมือนกันนี้ แล้วอย่างบางครั้งบางคราวไม่ต้องอื่นไกล เช่นอย่าง ว่า อย่างการยกกองทัพ เข้าไปตั้งรัฐบาลของอีกประเทศหนึ่งแล้วเราก็กมาส่งเสริมกันว่า นี่แหละคือความเป็น เอกราช อะไรอย่างนี้ อย่างนี้ไทยเราไม่เอา นี่ไทยเราไม่เอา ลักษณะของไทยนี้ เป็นหนึ่งอยู่เสมอ ในเรื่อง อย่างนี้ ฉะนั้น อันนี้ไม่ใช่ว่าจะมาเชียร์รัฐบาลที่ส่งเสริมในกลุ่มอาเซียนอะไรทำนองนี้ก็ไม่ใช่ว่า คราวนี้ ใน เรื่องของการสร้างวิญญานของชาติ ในข้อสุดท้าย ก็คือการรู้จักทะนุถนอมเอกราช อันเป็นเกสรสุดสรวง ของชาติ ฉะนั้นเมื่อเราจะถือว่าเอกราชของชาตินี้ เป็นสิ่งสำคัญที่เราจะต้องทะนุถนอมกันแล้ว ขอโทษนะ เราจะต้องสร้างวิญญานร่วมกันอยู่อีกอันหนึ่ง ก็คือว่าเราจะต้องถือว่าเป็นเกสรของชาติ ดอกไม้ที่มีคุณค่า ดอกไม้ที่มีความสำคัญ เพราะเกสรไม่ร่วงฉ่นใด ชาติไทยเรา คนไทยเรา เราจะต้องช่วยกันทะนุถนอมเกสร ของชาติ เกสรของชาติคืออะไร คือเอกลักษณ์ของชาติ อันนี้เราทั้งหลายควรจะได้ร่วมกัน ในบางเรื่องบาง อย่างอาตมาก็ต้องขอมีเรื่องเปรียบเทียบกับไฉไล ๆ น้อย ๆ เช่น อย่างเมื่อเร็ว ๆ นี้ ที่ได้มีข่าวทางหน้าหนังสือ พิมพ์ อาตมาเป็นพระนาณ ๆ จะได้เข้ามาเมืองไทยสักครั้งหนึ่ง เห็นแล้วไม่ค่อยจะสบายใจ ก็คือข่าวนั้นเกี่ยวกับ ข่าวเรื่องการต้อนรับน้องใหม่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรฯ มองดูแล้วยังมองไม่เห็นว่าเป็นเอกลักษณ์ ตรงไหนแล้วทำไมเราจะต้องไปสร้างเอกลักษณ์ในมุมนั้นขึ้น แล้วก็ของเมื่อปีก่อน ของคณะใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หนังสือพิมพ์เขายังลงไว้แล้วก็ถ่ายรูปมาลงแล้วก็รู้สึกว่าการต้อนรับใหม่นี้ แบบ อนาคตอย่างนั้น มันจะเป็นเอกลักษณ์ได้ตรงไหน แล้วเวลานี้ยังเนื่องไปถึงขอโทษ ไทยเราเป็นเมืองพุทธ

ผู้หญิงก็สวย ๆ เวลาฉันกลับไปมีข่าวของโลกว่า เป็นประเทศแห่งคนสวย แล้วเป็นประเทศแห่งเมือง
การมารณอันนี้ก็ต้องขอโทษ ไม่ใช่ว่าอาตมาจะเอาเรื่องไม่ดี ไม่งามมาพูดให้ไม่เป็นมงคลในที่นี้ แต่ก็เพื่อที่จะได้
ให้เป็นอนุสติได้ร่วมกันคิด ได้ร่วมกันเตือนใจว่าในบางมุมของเอกลักษณ์ไทยเรานั้น ได้บอกแล้วว่าเอกลักษณ์
ในทางไม่ดีก็มี แต่อาตมาว่าอย่าเลย อันนี้ถ้าพูดอย่างภาษาพระก็เห็นจะต้องใช้คำว่าขอขมาขบถถ้ามีอะไร
ที่พอจะช่วยกันได้ เช่นอย่างขอโทษ อย่าว่าอาตมาซ้ำซากเลย อย่างท่านนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรฯ ก็ดี
ขอขมาขบถเถิด ท่านครูบาอาจารย์ทั้งหลาย เช่นเดียวกันนะ เรื่องไม่ดีอย่างนั้น อย่าเอามาเป็นเอกลักษณ์
อะไรเลย มันไม่ได้เป็นความดี ความงามอะไรแก่ชาติของเรา ไม่ได้เป็นทางวิวัฒนาการอะไรแม้แต่หน่อย
คราวนี้ อาตมาพูด วันนี้ก็สิ้นเวลาแล้ว เวลาที่ทำท่าจะมากไป เอาละเรื่องวันนี้ที่อาตมาจะพูดนี้ พูดเท่าให้รู้มัน
ก็ไม่จบ เพราะว่าหัวข้อมันเยอะ อาตมาก็นึกว่าได้แจกเอกสารไปแล้ว ขอต่ไปอีกนิดหน่อยก็คือคุณค่าทาง
มโนธรรม เรื่องฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ ก็ว่ากันซะอย่างนี้ก็แล้วกันนะ แล้วโดยเฉพาะเรื่องฟ้าสูงแผ่นดินต่ำนี้ คนไทย
เราทราบดี แล้วอันนี้ก็ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ และอีกอันหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องคุณธรรมทางมโนธรรมง่าย ๆ
นั่นคือหลักสัปปริสธรรม อาตมาจะลองเอามาภาษาบาลีมาอ่านให้ฟัง เพื่อจะได้ชวนให้หลับง่าย ๆ ขึ้นนะ เช่น
อย่างข้อที่หนึ่งว่า ธัมมัญญ อุตถัญญ อุตถัญญ มัตถัญญ กาลัญญ ปริสสัญญ บุคคลัญญ อาตมาเอาง่าย ๆ
แค่นี้ หลักสัปปริสธรรมทั้ง ๗ นี่ ธัมมัญญ รู้เหตุ อุตถัญญ รู้ผล อุตถัญญ รู้ตน มัตถัญญ รู้ประมาณ
กาลัญญ รู้กาลเวลา ปริสสัญญ รู้วิธีทำ บุคคลัญญ รู้บุคคล เอาทั้งนั้น ๆ ง่าย ๆ เท่านี้ อาตมาก็นึกว่า
เอาแหละเพียงเท่านั้นละ คุณธรรมหลายอย่าง อาตมาก็ได้แจกเอกสารไปแล้ว เพราะเวลามันจำกัด เอาแต่เพียงแค่นี้
ขอความสุขสวัสดิ์จงมีแต่ท่านนักวิชาการผู้ร่วมกันสร้างเอกลักษณ์ทุกท่าน

ผู้ดำเนินการอภิปราย : เป็นพระเดชพระคุณมากครับ ที่พระคุณเจ้าได้กรุณา เริ่มเรื่องไว้อย่าง
สวยงามทีเดียวว่าเอกลักษณ์คือวิญญาณของชาติ ต่อจากนั้นท่านก็ขยายความเรื่องไปที่เดียวว่าเป็นวิญญาณ
อย่างไร มีผลอย่างไร ผมเข้าใจว่ามีประโยคสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งพระคุณเจ้าได้กล่าวไว้เมื่อสักครู่นี้และ
เป็นประโยคที่จะต้องนำไปขยายความในการสัมมนาภาคบ่ายนี้และในวันพรุ่งนี้ทีเดียว ท่านกล่าวว่า
การเสริมสร้างเอกลักษณ์นั้น ท่านเห็นด้วยที่จะต้องเริ่มจากประชาชนขึ้นมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับ
ท้องถิ่น แต่กุญแจสำคัญอยู่ที่กองกลางของรัฐซึ่งจะต้องเข้าไปประสานงานส่งเสริมเชื่อมโยง รัฐมี
กุญแจที่ว่ามันอยู่หรือไม่ อยู่ที่ไหน กำลังทำหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร เป็นข้อ
ที่ผมฝากไว้สำหรับการสัมมนาในแต่ละกลุ่มด้วย ผมเห็นจะต้องเปลี่ยนลำดับผู้อภิปรายครับ เพราะ
หลายท่านได้แสดงความประสงค์ว่า เมื่อพระคุณเจ้าท่านเริ่มเรื่องอย่างนี้ ขอไปต่อย่อยอย่างโน้น เรื่อง
จะได้ติดต่อกันได้ เพราะฉะนั้นผมจะขอข้ามมาทางท่านอธิบดีเอกวิทย์ ณ ถลาง เป็นท่านที่สอง ขอเรียน
เชิญท่านอธิบดีครับ

ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง : พระคุณเจ้าที่เคารพ ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่าน ผมขออนุญาตเปลี่ยน
บรรยากาศจากพระธรรมอันซาบซึ้งที่พวกเราให้ความเคารพอย่างยิ่ง มาเป็นลอมวิเคราะห์เรื่องเอกลักษณ์
ไทยในแนวทางที่พอจะช่วยกันทำให้เกิดดียิ่งขึ้นได้ ประเด็นแรกซึ่งผมขอสดมาพูดสานต่อจากพระคุณ
เจ้าก็คือเมื่อเช้าท่านรัฐมนตรีชาญ มนุธรรม ท่านก็ได้เสนอต่อที่ประชุมว่า ควรจะมีการตั้งองค์กรกลาง
สำหรับที่จะพัฒนาเอกลักษณ์ไทย ข้อนี้ผมต้องกราบขอภัยที่ต้องใช้เสรีภาพทางวิชาการว่า ผมเห็นด้วย
ซักครั้งเดียวเป็นอย่างมาก แต่อีกครั้งหนึ่งที่ผมอยากจะให้ข้อเตือน ก็คือการตั้งหน่วยงานขึ้นเป็น

ผู้ชำนาญการพิเศษ เป็นสำนักงานกลางนั้น มีข้อเสียในเชิงการบริหาร ซึ่งนักบริหารทั่วโลกได้ตั้งเอาไว้เสมอก็คือทุกคนจะสบายใจโล่งใจและโยนภาระให้กับหน่วยงานนั้นทำเป็นเอกเทศ ในกรณีที่เป็นงานต้องการความชำนาญพิเศษ ความรอบรู้ลึกซึ้ง เป็นการพิเศษ เช่นการสร้างสถาบันภาษาของมหาวิทยาลัย ในทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือการวิเคราะห์เรื่องกรุงเทพฯ ทรุดหรือไม่ทรุด กรณีอย่างนั้นจะมอบโครงการชำนาญพิเศษหรือหน่วยงานซึ่งเป็นผู้มีความรู้ โดยเฉพาะสาขาได้ แต่ในเรื่องที่เป็นของคนทั้งชาติ เป็นมรดกตกทอดมาและที่จะต้องพัฒนากันไปแล้ว ผมคิดว่าเราทำในวงกว้าง แต่มีผู้ที่เป็นฝ่ายกระตุ้นส่งเสริมให้ส่วนใหญ่ร่วมมือกันทำน่าจะเหมาะสมกว่า กว่าการที่ตั้งเป็นหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบโดยเฉพาะ เพราะฉะนั้นผมเห็นด้วยครับ แต่ต้องขอตีงว่า ต้องกำหนดภารกิจให้ชัดเจนว่าเป็นไปโดยสมานฉันท์และรวมเอาคนไทยทั้งแผ่นดินช่วยกันทำ จึงจะประสบความสำเร็จ ศาสตราจารย์ที่ให้คำเตือนในเรื่องเหล่านี้ไว้ค่อนข้างชัดเจน ท่านเป็นศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยา เพราะฉะนั้นก็ผมใคร่ขออ้างถึงท่านผู้ให้สติและเตือนไว้อย่างมีประโยชน์เช่นนี้ ประเด็นที่สอง ที่ผมอยากจะขอเสนอต่อและก็คงจะผ่านไปเพียงสั้น ๆ คือ คำนิยามของเอกลักษณ์ไทยนั้น ก็คงได้มีผู้พยายามจะนิยามมาหลายท่านด้วยกัน ในต่างกรรมต่างวาระกัน แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ ผมได้ฟังวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ภาคเช้า เมื่อวานขึ้นนี้เองครับ ผู้ที่พูดได้ชัดเจนมากและน่าจะถือเป็นข้อนิยามสอดคล้องกับที่ท่านอาจารย์หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ท่านได้อธิบายเมื่อเช้านี้ คือคำให้สัมภาษณ์ของท่านเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ คุณประสงค์ สุนศิริ ผมจะไม่ขอพูดซ้ำว่าท่านพูดว่ากระไรนะครับ แต่สาระสำคัญผมในทหระณะผมที่เล่นเรื่องนี้อยู่บ้าง ก็เห็นว่าครอบคลุมชัดเจน แจ่มแจ้งดีมากทีเดียว เพราะฉะนั้นท่านพูดว่ากระไร คงจะมีบันทึกเสียงอยู่ทางกรมประชาสัมพันธ์ ที่เราอาจจะนำมาใช้ในการวางแผนทางวิเคราะห์สำหรับการพัฒนาเอกลักษณ์ไทยได้ต่อไป ที่นี้มาถึงประเด็นที่สามที่ผมอยากเรียนเสนอเท่าที่เวลาจะอำนวยนะครับ คือผมติดใจประเด็นที่ท่านอาจารย์ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ท่านพูดเมื่อเช้านี้แล้ว ที่ชายผมอาจารย์วาทัญญู ท่านก็เสนอต่อ ผมขอเสนอต่อด้วยคนในแง่ของความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนของเรา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อันหนึ่งที่ทำให้ทั้งคุณและโทษ คือให้คนในแง่ที่ว่าเรามีความอุดมสมบูรณ์ คนไทยก็เลยโอบอ้อมอารี แต่มีโทษอยู่นิดหน่อยก็คือว่าเรามีมักจะพุ่มเฟิย ยิ่งกว่านั้นมีโทษอีกอันหนึ่ง ซึ่งเรายังไม่ค่อยพูดถึงก็คือเราไม่ค่อยขยันนักเมื่อเทียบกับชาติอื่น เราจึงเข้าลักษณะม้าอารี ที่พวกที่ขยันกว่าตั้งใจกว่ามั่งคั่งร่ำรวยกว่าเข้ามาตักตวงจากบ้านเมืองเราได้มาก ซึ่งลักษณะนี้จะไม่ใช่อุณหภูมิไทยเท่านั้น แต่เหมือนกันหมดในย่านเอเชียอาคเนย์ก็คงจะต้องเป็นสิ่งที่ต้องแก้ แต่ขณะเดียวกันเอกลักษณ์ในเรื่องทางกายภาพที่อาจารย์วาทัญญู ท่านเสนอเมื่อเช้านี้ ผมไม่แน่ใจว่าเราจะรักษาไว้ได้ ถ้าท่านสังเกตดูอาจจะพบว่ากำลังสูญเสียไปเรื่อย ๆ ดังนั้น เราจะมุ่งแต่ในเรื่องของนามธรรมหรือวิญญาณ แต่ไม่มุ่งทางสรีระหรือทางกายภาพบ้างก็ดูจะไม่เกิดผล เพราะฉะนั้นผมขออนุญาตนำข้อมูลมาเสนอในที่นี้เล็กน้อย เพื่อช่วยประกอบการพิจารณา ก็คงจะต้องอ้างถึง คนอื่นที่เขามองดูเมืองไทยในอดีตกาลดูบ้าง เพราะเรามองดูตัวเอง เราอาจจะเข้าข้างกันเองมาก เพราะฉะนั้นนิยมสายตาและความคิดของคนต่างชาติที่รู้จักเราดี ลองดูซิว่าเขามองดูบ้านเราอย่างไร ในสมัยโบราณจะเป็นปลายอยุธยาหรือต้นรัตนโกสินทร์ ก็คงไม่ต่างกันนัก พระสังฆราชบัลเลอแก้ว ที่มาอยู่เมืองไทย ๓๐ ปี ท่านได้พรรณนาไว้ในหนังสือของท่านเล่าเรื่องกรุงสยาม พรรณนาไว้ตอนหนึ่ง ท่านบอกว่าข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเป็นโลกนี้ ยังมีประเทศใดบ้างที่มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งไปกว่าประเทศสยามหรือไม่ โคลนตมของแม่น้ำได้ทำให้ผืนแผ่นดินอุดม

ไปด้วยปุ๋ยอยู่ทุกปีโดยแทบไม่ต้องบำรุงผืนแผ่นดินเลยก็ได้ ต้นข้าวกอใหม่อันมีรสดีพิเศษซึ่งไม่เพียงแต่พอเลี้ยงประชาชนพลเมืองเท่านั้น ยังส่งออกขายยังเมืองจีนและที่อื่น ๆ ได้อีกปีละไม่น้อยกว่าหมื่นห้าพันแกงโตส ซึ่งประมาณ ๑ ล้าน ๕ แสนกิโลกรัม ผลผลิตอาจจะเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่าหรือ ๓ เท่าได้ ถ้าได้ทำนากันเต็มพื้นที่ ด้วยเขาทำนากันเพียงครึ่งของพื้นที่ราบเท่านั้น ด้วยวิธีรดน้ำอย่างง่าย ๆ ซึ่งถ้าจะทำนากันปีละ ๒ ครั้งก็ย่อมได้ แต่ด้วยความขี้เกียจจึงพอใจทำนากันปีละครั้งเดียวเท่านั้นเอง ในเวลาน้ำท่วม จำนวนปลาได้เพิ่มพูนขึ้นอย่างนับไม่ถ้วน ในท้องทุ่ง ตามกอกกและแพผัก ครั้นน้ำลดลงฝูงปลาก็เคลื่อนย้ายตามน้ำไหลลงไปแม่น้ำ ลำคลอง ด้วยมากมายกายกอง รวากับฝูงมด ด้วยประการฉะนี้ ในแม่น้ำลำคลองจึงคลาคล่ำไปด้วยนกกระสา นกกาน้ำ นกกระทิงเปิดและนกน้ำอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก เทียวหาปลาเป็นอาหารทั้งกลางวันและกลางคืน ปลาบางส่วนตกคล้อยอยู่ในท้องทุ่ง ในบ่อหนองและบึงธรรมชาติ อันดาราซาไปด้วยดอกบัว ผักตบและผักในน้ำอื่น ๆ อีกทั่วไป ผมเข้าใจว่าเป็นภาพซึ่งพวกเราในรุ่นปัจจุบันก็คุ้นตาเป็นอันมาก แต่สภาพในทุกวันนี้กำลังจะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ท้องทุ่งไร่นากลายเป็นตึกแถว เป็นป่าคอนกรีตแทนที่ ไม่เพียงแต่ในกรุงเทพมหานคร แต่ที่หาดใหญ่ โคราช เชียงใหม่ ก็เช่นกัน เพราะฉะนั้นเอกลักษณ์เหล่านี้ ซึ่งนำความอุดมสมบูรณ์มาให้ เริ่มจะเปลี่ยนไป ดังนั้นในแง่สิ่งแวดล้อม เราจะมีดุลยภาพสร้างควมพอดีได้อย่างไรที่จะอนุรักษ์สิ่งเหล่านี้ไว้ให้เกิดคุณค่าและพัฒนาในแนวทางที่ถูกต้อง ไม่มุ่งป่าคอนกรีต ไม่มุ่งอุตสาหกรรมชนิดที่เราเสียเปรียบยักษ์ใหญ่ทางอุตสาหกรรม ยิ่งกว่านั้นความอุดมสมบูรณ์ของไทย ฝรั่งอีกท่านหนึ่งต่างกรรมต่างวาระกันใน พุทธศักราช ๒๔๗๗ ท่านมาสำรวจเศรษฐกิจให้กับกระทรวงเศรษฐกิจ คือเจมส์ แอนดรู ท่านก็ได้สรุปง่าย ๆ ไว้ว่าในสมัยที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ท่านบอกว่าประเทศสยามทุกวันนี้อยู่ในเงื้อมมือเศรษฐกิจของโลกอันตกต่ำทั่วไป เป็นผลร้ายแรงแผ่ไพศาลไปทุกทิศทุกทาง อย่างไม่เคยปรากฏในกาลก่อน เนื่องด้วยความมั่งคั่งแห่งโภชนาหาร อันมีเจือจางโดยธรรมชาติและความอบอุ่นแห่งอากาศ พระราชอาณาจักรสยามจึงมิได้รู้สึกความกระทบกระเทือนจากผลร้ายของการตกต่ำเท่าใดนัก ข้อนี้เราก็ทราบกันดีอีกซึ่งที่จริงมีทั้งผลดี ผลเสีย ผลดีคือเราอยู่ได้ รักษาคุณภาพของเราอยู่ได้ แต่ผลเสียก็คือ คนไทยก็สบาย ๆ ไม่กระตือรือร้น อะไร อะไรก็ได้ ตามสบาย ตามเคย สนุกตามเคย อย่างที่หลาย ๆ ท่านว่ามาแล้ว เพราะฉะนั้นสิ่งที่น่าคิดมาก และคงต้องคิด ทั้งโดยลึกและโดยกว้างก็คือเอกลักษณ์เหล่านี้ อะไรบ้างที่ควรดำรงรักษา อะไรบ้างซึ่งบริบททางสังคม ทางเศรษฐกิจและวิทยาการเปลี่ยนไป เราต้องปรับให้ทันสมัยนั้นเป็นสิ่งที่น่าพิจารณาและคงจะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบเป็นอันมาก

ที่นี้ก็มาถึง แนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์ไทย ผมเห็นด้วยกับท่านผู้อภิปรายเมื่อเช้านี้ โดยเฉพาะพระดำรัสขององค์ประธาน ที่เสด็จ มาทรงเปิดว่า เราไม่ควรที่จะถือว่าเอกลักษณ์ไทยดีทั้งหมด ส่วนที่เป็นข้อบกพร่องเราจะต้องปรับปรุงแก้ไข ถึงแม้ไม่สำเร็จในคนรุ่นเรา แต่ก็คงจะต้องกระทำสืบทอดไปยังคนหลายรุ่นต่อเนื่องกัน เพราะฉะนั้นในแง่นี้ ผมจึงคิดว่ามาพูดกันตรง ๆ ดีกว่าว่าการพัฒนาเอกลักษณ์ไทยนั้น อยู่ในความรับผิดชอบของใครบ้าง โดยภารกิจทางสังคมที่มอบ ก็มาตราหนึ่ง ก็โรงเรียนอีกแล้วของอาจารย์สิงห์โต จ่างตระกูล ของพวกเรา นักการศึกษาหลายคนซึ่งอยู่ในที่นี้ ส่วนมากก็จะส่งมอบภาระนี้ให้แก่โรงเรียน แต่ผมคิดว่าในแง่ของการดำรงรักษาและพัฒนาลักษณะเฉพาะของเมืองไทยเราให้ก้าวไปข้างหน้า นั้น จะโยนความรับผิดชอบให้กับสถานศึกษาเป็นสำคัญนั้น ผมเกรงว่าจะพลาดและ

จะแคบเกินไป ผมจึงอยากจะเรียนเสนอว่าเป็นหน้าที่ร่วมกันของทั้งทางบ้าน ทางโรงเรียน ทางวัด ราชการและภาคเอกชน ดูแล้วก็หลายฝ่ายเหลือเกิน ซึ่งจะต้องเข้าใจแนวทางตรงกันและไม่ทำอะไรซึ่งเป็นการขัดแย้งหรือขัดกันอย่างแรง เพราะบางครั้งในส่วนที่ผมรับผิดชอบอยู่ในสายการศึกษา เราารู้สึกว่า สิ่งที่เราปลูกฝังลูกศิษย์เราไปดีแล้ว สังคมภายนอกทำมันเสียอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นเด็กก็สับสน และใจเสีย ไม่รู้จะเชื่อใคร เพราะถ้าเชื่อครูก็งั้น ครูสอนให้ซื่อสัตย์สุจริต ครูสอนให้มีระเบียบวินัย ครูสอนให้ประหยัด แต่สังคมภายนอกไม่ได้สอนอย่างนั้น สังคมภายนอกไม่ได้สอนตรง ๆ แต่สอนด้วยตัวอย่างที่ไม่สู้ดี เพราะฉะนั้นเด็กก็สับสน ไม่รู้จะเชื่อใคร เราก็เช่นเดียวกับเด็ก ว่าเด็กต้องดี แต่เราต้องถามก่อนว่า ผู้ใหญ่ดีให้เป็นแบบอย่างกับเด็กหรือเปล่า เพราะฉะนั้น ผมจึงคิดว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือกันหลายฝ่ายเหลือเกิน โรงเรียนคงไม่อาจจะปฏิเสธความรับผิดชอบได้ นักการศึกษา ผู้บริหารราชการแผ่นดินไม่อาจจะปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เราคงต้องทำเต็มที่ แต่ความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่อาจจะมองข้ามไปได้ มิฉะนั้นแล้วเราก็คงจะทำงานไม่สำเร็จ ในส่วนที่เพื่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องนั้น ถ้าเรายอมรับด้วยความมั่นใจ ด้วยน้ำใจที่กว้างขวางว่าเอกลักษณ์ไทยไม่ได้ดีเสมอไป บางอย่างเราอาจจะเคยดี แต่เราประยุกต์ใช้ผิด ก็อาจจะต้องปรับปรุงแก้ไข ยกตัวอย่างเช่น เรื่องของความเกรงใจ ความเกรงใจเป็นคุณสมบัติของผู้ดี แต่เกรงใจจนไม่กล้าพูดความจริงเพื่อให้เกิดการแก้ไข โดยถือคติว่าเราไม่ว่ากัน ถ้าเช่นนี้เราก็กว้างอะไรไม่ได้และความเกรงใจนั้นเป็นกระแสห่อหุ้มสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ในชาติบ้านเมืองหลายสิ่งหลายประการ ความมีวินัยก็เช่นกัน หลายท่านนั้นในที่ประชุมนี้ ผมคิดว่าอาจจะให้ลึก วินัยอันแท้จริงนั้นก็คือวินัยแห่งตน คือการที่คนทุกคนจะต้องพัฒนาความมีวินัยให้ตนเองและเป็นวินัยที่ตนเองยอมรับ ไข่จะเป็นวินัยซึ่งเบื่องบนหรือฝ่ายราชการเป็นฝ่ายกำหนดโดยที่ไม่รู้เหตุรู้ผลแห่งวินัยนั้น ถ้าเมื่อเราพัฒนามวินัยแห่งตนให้กับคนทุกคนได้และวินัยเริ่มที่บ้าน เริ่มที่โรงเรียน และสานต่อกันทุกฝ่ายละก็ ก็คงจะเป็นได้ดียิ่ง แต่วินัยนี้ศัตรูสำคัญก็คือระบบอุปถัมภ์ ศัตรูสำคัญของวินัยก็คือสิทธิพิเศษของคนบางกลุ่ม บางเหล่าหรือบางคน ถ้าสิ่งเหล่านี้เราจัดไปได้ เราค่อย ๆ พุดกันโดยไม่โกรธกันในการลดระบบอุปถัมภ์ ลดอภิสิทธิ์ทั้งหลายแล้ว ลดประโยชน์โภคผลอันตามมาจากการขอยกเว้นพิเศษแล้ว เราก็คงจะพัฒนามวินัยได้ มิฉะนั้นแล้วผมออกจะเห็นใจ ครูบาอาจารย์ที่ทำงานร่วมกับผมเป็นอันมากกว่า เราสร้างวินัยค่อนข้างดีทีเดียว ผมกล่าวด้วยความมั่นใจ ภายในโรงเรียน แต่ครั้นออกมานอกโรงเรียน สังคมไม่มีวินัย เด็กของเราที่สับสนแล้วก็เลือนไหลไปตามธรรมชาติของน้ำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเรา คือปรับได้ อยู่ในโรงเรียนมีวินัย อยู่นอกโรงเรียนไม่ต้องวินัย เพราะแกมีมาตรฐานของความประพฤติ ๒ อย่าง ทำเสียให้เป็นหนึ่งเดียว อย่างที่พระคุณเจ้าท่านได้แนะนำนั้น น่าจะเป็นประโยชน์อย่างที่สุด ประเด็นสุดท้ายที่ผมใคร่จะเรียนเสนอต่อที่ประชุม แล้วก็ต้องกราบขออภัยอาจารย์ของผม คืออาจารย์เต็มสิริ ด้วยที่ผมเห็นไม่ตรงกับท่านมากนัก ในเรื่องที่ท่านยกตัวอย่างคือเรื่องญี่ปุ่น ที่จริงผมเข้าใจท่านครับ แต่ผมวิตกไปว่า ถ้าตีพิมพ์เป็นเอกสารแล้วคนอ่านเป็นแสน เป็นล้านอาจจะเข้าใจผิดว่าเราควรเอาอย่างญี่ปุ่น คือหลงตัวเอง หลงชาติตัวเอง แล้วชมคนอื่น ซึ่งไม่มีอยู่ในเอกลักษณ์ไทย เพราะฉะนั้นการที่เรามีน้ำใจกว้างขวาง ตีต่อผู้อื่นและผู้อื่นตีต่อเรานั้น น่าจะเหมาะสมกว่า การที่เราหลงชาติเราแล้วชมชาติอื่น ถ้าญี่ปุ่นทำเช่นนั้นจริง ๆ แล้วก็ทำกว้างขวาง ก็คงจะไม่แปลกอะไรที่หลายชาติในโลกนี้ไม่ค่อยชอบญี่ปุ่น นิยมเลื่อมใสญี่ปุ่น แต่ไม่รักญี่ปุ่น ซึ่งอันนี้ผมคิดว่าด้วยนิสัยไทย ๆ มโนทัศน์แบบไทย ๆ เราคงจะรับยาก เพราะฉะนั้น ผมก็เพียงแต่เสริมจากท่านว่า ไม่น่าเอาเยี่ยงญี่ปุ่นเลย ถ้าอย่างอื่นซึ่ง

เหมาะสมกับพื้นฐานนิสัยของเราเองดูจะดีกว่า อย่างไรก็ตามในการแก้ไขพัฒนาเอกลักษณ์ไทยให้ดีขึ้นและปรับปรุงสิ่งที่เราบกพร่องให้ดีขึ้นนั้น ผมคิดว่านอกจากรักษาและแก้ไขแล้ว ในระดับผู้นำ เราอาจจะต้องทำอะไรอีกสักอย่างหนึ่ง ซึ่งผมใคร่ขอยกตัวอย่าง จากล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๓ ที่ท่านทรงกระทำสำเร็จมาแล้ว ก็คือในรัชสมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น เราก็ค่อยชินกันมาว่าคู่ศิกของเราคือพม่า โดยประวัติศาสตร์ เราก็รบกันมาหลายสิบครั้งเหลือเกิน แต่มาในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๓ อังกฤษเข้ามาตอแยกับพม่า และการที่อังกฤษทำสงครามกับพม่าครั้งแรกในปี ๒๓๖๗ - ๒๓๖๙ นั้น อังกฤษมาชวนไทยให้เป็นคู่ ให้ช่วยอังกฤษทำสงครามกับพม่าด้วย พระปรีชาญาณของรัชกาลที่ ๓ ในครั้งนั้น ท่านมองการณ์ไกล ท่านขอดูเชิงก่อน อยู่ ๆ อังกฤษจะมาช่วยเรารบพม่าให้สมแดนที่สะสมมานานนั้น ท่านขอดูดูก่อน เพราะฉะนั้นท่านไม่กระโดดลงไป แต่ท่านก็ไม่ปฏิเสธทีเดียว ในที่สุดท่านก็ส่งนายทหารที่มีมันสมองชั้นดีและคนไทยที่มีความรู้ความสามารถจำนวนหนึ่งไปอยู่ร่วมกับอังกฤษที่ทางเมืองมะริด ทะนาวศรี แล้วก็สังเกตการณ์อยู่โดยตลอดว่าอังกฤษใช้เหตุผล ใช้ยุทธศาสตร์ ใช้ยุทธวิธีอย่างไรในการรบกับพม่า เมื่อรู้เชิงอังกฤษก็ได้รับความรู้นั้นมาปรับปรุงวิเทโศบายของประเทศที่จะรับมือกับอังกฤษและตอนที่สิ้นรัชกาลก็ได้ทรงมีพระดำรัสไว้ว่า “การณต่อไปข้างหน้าั้น เรื่องที่จะรบกับพม่าและญวนนั้นเห็นจะผ่อนคลายลง แต่ผู้ที่เราจะต้องระวังให้จงหนักคือฝรั่ง” อันนี้ก็เกิดจากความรอบรู้และการมองการณ์ไกล ฉันทิดก็ฉันทัน เมื่อบรรพบุรุษของเรา ผู้ปกครองแผ่นดินของเรา ได้ทรงกระทำตัวอย่างไว้อย่างดีเลิศ ที่เฉียบแหลมเช่นนั้นแล้ว ผมคิดว่าในเรื่องของเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาตินั้น เราจะต้องอยู่ในวงกรอบแคบ ๆ ของเราคงไม่ได้ โลกกว้างและการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายรวดเร็วมาก เป็นอัตราส่วนที่เป็นทวีคูณ ตรีกุณ เพราะฉะนั้นเราอยู่เดียวดายไม่ได้ เราเป็นสังคมเปิด ที่ต้องเปิดตัวกว้าง เปิดใจกว้าง แต่การที่เรากว้างเช่นนั้น ผมคิดจำเป็นอยู่เองที่เราจะต้องมีปรีชาญาณ มองการณ์ไกล และรู้เท่าทันศิลปะ วัฒนธรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศอื่น ๆ และปรับปรุงสิ่งที่เราเองให้พัฒนายิ่งขึ้นเพื่อให้ดีที่สุดเท่าที่เราจะทำได้เพื่อประเทศเพื่อนบ้านเมืองของเรา ซึ่งจะต้องได้รับการดูแลโดยคนทั้งชาติ ขอบขอบคุณครับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ขอบพระคุณมากครับอาจารย์ ดร.เอกวิทย์ครับ เรื่องที่ท่านได้พูดมานั้นมีสาระที่น่าสนใจอย่างยิ่งเกือบจะเรียกว่าทุกถ้อยกระทรงความ ผมสรุปออกมาได้เป็นหัวข้อใหญ่ ๔ เรื่อง เพื่อว่าสำหรับเป็นแนวทางที่ท่านจะใช้ในการสัมมนากลุ่มย่อยต่อไป

ประการแรก พอผมส่งรูปเรื่ององค์กรกลางท่านก็รับสานต่อทันทีว่าในเรื่องการที่จะจัดตั้งองค์กรกลางขึ้นมาสักหน่วยงานหนึ่งเพื่อที่จะบริหารงานหรือประสานงานเกี่ยวกับการส่งเสริมเอกลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่มีข้อที่พึงสังวรหรือควรระมัดระวังอยู่ที่ว่าเอกลักษณ์ของชาติเป็นของคนทั้งชาติ เพราะฉะนั้นงานนี้หรือภารกิจนี้ควรจะเป็นของคนทั้งชาติ ถ้าหากว่าไปให้ความสำคัญแก่หน่วยงานหรือองค์กรมากเกินไปแล้วในที่สุดก็จะเกิดการโยนกลองไปที่หน่วยงานหรือองค์กรนั้นและความรับผิดชอบก็จะไม่เกิดขึ้น นั่นเป็นประเด็นหนึ่ง ซึ่งคงจะมีรายละเอียดในทางแย่งหรือสนับสนุนที่จะไปว่ากันในที่ประชุมกลุ่มย่อยได้ต่อไป

ประการที่สอง ท่านคงจะนึกรำคาญอยู่กับการพยายามให้คำนิยามคำว่าเอกลักษณ์ในลักษณะต่าง ๆ กันอยู่ และท่านก็ได้กล่าวข้อความสำคัญออกมาว่าท่านประทับใจกับบทนิยามหรือความหมายที่

ท่านเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้กล่าวเอาไว้เป็นที่น่าประทับใจมาก ผมเสียดยอญูนิตเดียว ท่านไม่ได้บอกว่ามีอย่างไร เดียวท่านจะต้องบอกครับ เพราะว่าท่านบอกว่าใครสนใจให้ไปเปิดวิทยุ หรือไปขอเทปจากกรมประชาสัมพันธ์ฟัง ถ้าเราจะวิ่งกันไปก็คงจะกลับมาสมมนาตอนบ่ายนี้ไม่ทัน เดียวผมจะขอให้ท่านกรุณาเล่าสักประโยคสองประโยคเถอะครับว่าท่านเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ท่านว่าเอาไว้ว่าอย่างไร

ประเด็นที่สาม ท่านได้กล่าวถึงข้อความที่สำคัญว่าเอกลักษณ์นั้น มีทั้งเอกลักษณ์ที่ดีและเอกลักษณ์ที่ไม่ดีและท่านก็ได้เตือนว่าแม้เอกลักษณ์ที่ดีเองก็พึงระมัดระวังในการที่จะนำไปใช้ เอะละครับ ในส่วนที่ไม่ดีตัดทิ้งไปแล้วไม่เอามาใช้จะต้องขจัดขัดขวางกัน แต่อันที่ดี ๆ นั้นถ้าหากว่านำมาประยุกต์ ใช้ไม่ถูกต้องดีความไม่ถูกต้อง เข้าใจผิดก็อาจจะนำไปสู่ความสับสนวุ่นวายได้ ท่านได้ยกตัวอย่างเรื่อง ความเกรงใจ ต้องจัดเข้าไว้ในข้างฝ่ายดีและเอกลักษณ์ที่ดี แต่ในที่สุดถ้าหากว่ามีการตีความผิดใช้ผิด ก็ จะนำไปสู่สิ่งที่เรียกกันว่า เอกลักษณ์อันไม่พึงปรารถนาได้ เช่นการที่เราไม่ว่ากัน ไม่ตำหนิกัน ไม่ ตักเตือนกัน ผิดก็ปล่อยกันไปอย่างนั้น ท่านได้ยกตัวอย่างถึงการรักษาชาติ ซึ่งเราต้องนับว่าเป็นเอกลักษณ์ ทั้งฝ่ายดี แต่แม้กระนั้นก็ตาม ถ้าหากว่ารักษาติมากเกินไปจะนำไปสู่ความตึกคะนอง การหลงตัวเอง การหลงชาตินี้เป็นข้อที่พึงสังวรณ ที่จริงยังมีตัวอย่าง อย่างอื่นอีกตั้งมากมาย ผมเพ็งนึกขึ้นได้เมื่อท่าน นำเอาไว้ก่อนครั้งหนึ่งเราเคยภาคภูมิใจนักหนาเกี่ยวกับประโยคที่บอกว่า “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” และ นี่เราถือว่าเป็นเอกลักษณ์ข้างฝ่ายดี แต่เดี๋ยวนี้คำพูดนี้ เราพยายามจะลบออกไปจากความคิดหรือความ ทรงจำของคนไทย เพราะเรารู้ว่ามันนำไปสู่ความไม่มีระเบียบวินัย แม้กระทั่งผมเคยได้ยินมาว่าธรรมชาติ ในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นธรรมชาติที่เกี่ยวกับสันโดษ จัดว่าเป็นข้างฝ่ายดีที่ยังอุตสาห์มีผู้ตีความผิด หลงผิด เข้าใจว่าสันโดษนั้นเป็นคุณธรรมที่ใช้ไม่ได้ทำให้เกิดความเฉื่อยชา ยังมีการเอาไปพูดเอาไปตี ความถึงขนาดนั้น เมื่อเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ รับสั่งถึงความรักอิสระ ซึ่งเป็นคุณลักษณะหรือ เป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาติไทยและแม้กระนั้นพระองค์ท่านก็ได้รับสั่งเตือนว่าคุณธรรมนี้นั้นมุ่งที่จะให้ นำไปสู่ความคิดใฝ่เสรี ไม่เป็นทาส แต่ถ้าหากว่านำไปใช้ในทางที่ผิด ตีความผิดมันจะนำไปสู่ความคิด ที่ว่าโดดเดี่ยว มีอิสระเสรีปราศจากวินัยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็วิ่งกันกับที่ ดร.เอกวิทย์ได้ไว้

และในประการสุดท้าย ท่านได้พูดถึงภารกิจในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ท่าน บอกว่ามันเป็นเรื่องของบ้าน ของโรงเรียน ของวัด ของราชการ ของภาคเอกชนของใครต่อใครทั้งหมด ท่านบอกว่าต้องเริ่มที่พ่อที่แม่อะไรก็ตามนะครับที่ครู ที่ลูกที่ประชาชนทั้งหมดกระจายกันไปเพราะที่นั่น กันอยู่ในที่นั้นผมยังไม่เห็นใครเลยที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบไปได้ ผมจะกลับมาที่ ดร.เอกวิทย์ ขอเวลา ให้เวลาท่านสัก ๒ นาทีเถอะครับ ที่ท่านจะกรุณาเล่าให้เราฟังว่าเลขาธิการ สภาความมั่นคงแห่งชาติ ท่านสรุปไว้ว่าเอกลักษณ์ของชาติคืออะไร

ดร.เอกวิทย์ ณ ฒาง : ผมเป็นนักเรียนที่ถูกครูสอบเท่านั้นแหละครับคือไม่แน่ใจในความจำผม นะครับ คือผมได้ฟังขณะที่ขับรถมาทำงาน เพราะฉะนั้นก็ลองพยายามดูครับ ขอบคุณมากครับแห่ม ! ได้ผู้ช่วยอย่างดีเลิศเลยครับ ท่านรองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ก็เลยช่วยผมท่านบอกว่า เอกลักษณ์หมายถึงลักษณะพิเศษ ลักษณะโดดเด่นของบุคคลหรือของสังคม อาจจะเป็นลักษณะแตกต่าง จากคนอื่นหรือสังคมอื่น หรือเป็นลักษณะที่ซ้ำกับคนอื่นหรือสังคมอื่น แต่เป็นลักษณะที่โดดเด่นหรือ

แพร่หลายมากจนสามารถจะแยกแยะหรือชี้เฉพาะได้ว่าเป็นของบุคคลนั้นหรือของสังคมนั้นและการชี้เฉพาะให้ได้ถูกต้องสมบูรณ์นั้นควรได้มองลึกลงไปถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของเอกลักษณ์อันประกอบด้วยวิถีชีวิต ความเชื่อ แบบแผน พฤติกรรมและลักษณะนิสัยของคนเป็นต้น

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ครบขอบพระคุณมากครับ ผมได้รับจดหมายย่อ ๆ นะครับส่งมาจาก ดร.เย็นใจ ว่าข้อความที่ท่านอธิบติเอกวิทย์ ได้อ่านนี้ปรากฏอยู่ในเอกสารซึ่งเราได้เตรียมแจกไว้เรียบร้อยแล้วหมายเลขที่ ๑๗ ครับ เอาไว้เป็นแนวทางสำหรับการสัมมนาในบ่ายวันนี้ และในวันพรุ่งนี้ได้สำหรับท่านต่อไปนั้น บังเอิญท่านพลตรีประหยัด ท่านสะกิดผมว่าท่านขอเป็นคนสุดท้าย เพราะท่านจะพูดถึงตัวอย่างจริง ๆ เฉพาะเรื่อง ตอนนั้นก็เห็นจะต้องเรียนเชิญคุณวิมล ศิริไพบูลย์ครับ

วิมล ศิริไพบูลย์ : พระคุณเจ้า ท่านผู้ฟัง ผู้มีเกียรติทั้งหลาย ในวันที่ที่ดิฉันมานั้นดิฉันไม่ใช่นักวิชาการ เพราะฉะนั้นเรื่องที่พูดนี้ก็คงจะไม่ใช่เรื่องของวิชาการอะไรนักหนา แต่สิ่งที่จะนำมาเล่ามาจากคนที่มีความประสบการณ จากคนที่ทำงานในขณะนี้ ก็เรียกกันได้ว่าคลุกคลีกับคนพื้นฐานชั้นล่างสุด เป็นคนพื้นฐานจริง ๆ ซึ่งดูแม้กระทั่งคนไทยด้วยกันทั้งหมดก็รังเกียจเดียดฉันท์ ดิฉันพูดอยู่ด้วย ทำงานอยู่ด้วย คลุกคลีอยู่ด้วยนั้น ถูกคนทั้งชาติมองดูเหมือนว่าเป็นลาว เป็นเขมร เป็นญวนที่อพยพมาอย่างนั้น เมื่อดิฉันเข้ามาทำงานที่นั่น ดิฉันไม่เคยคิดเลยว่า ดิฉันจะถูกประทับหน้าตราหน้าว่าเป็นคนไทยต่างไปจากคนอื่น เพราะฉะนั้นประสบการณ์ในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในขณะนี้ จึงนำมาจากประสบการณ์ของชนพื้นฐานซึ่งอยู่ข้างถนนเท่านั้น จะนำมาเล่าสู่ท่านทั้งหลายฟัง ถ้าเราจะพูดกันถึงเรื่องของเอกลักษณ์ของชาตินั้น ดิฉันคิดว่าเราจะแยก จำแนกไปเสียก่อนจากความเข้าใจของดิฉัน จากเอกสารที่แจกไปแล้วอ่าน เราจะดูได้จากว่าเอกลักษณ์ของชาตินั้นเริ่มจากวัตถุหรือสิ่งภายนอกวัตถุนั้นก็จะได้แก่ศิลปกรรมทั้งปวง ศิลปกรรมของไทยนั้นได้มาจากไหนก็ได้มาจากธรรมชาติทั้งสิ้น ถ้าท่านไปดูลวดลายไทย ซึ่งลวดลายต่าง ๆ เหล่านั้นก็จะบอกที่เดียวว่า เอามาจากธรรมชาติ จะเป็นลายนกก็มาจากต้นไม้ ลายก้านต่อดอกก็มาจากดอกไม้ จะเห็นเป็นเพราะพื้นฐานของเราอย่างที่เราพูดกันมาตั้งแต่เช้าว่าเป็นชนชาติกสิกรรมและอย่างที่เราพูดกันว่าละคะ อีก ๕๐ ปีกระมังเราจะพัฒนาขึ้นเป็นอุตสาหกรรม แต่การพัฒนาทางวัตถุเพิ่มขึ้นเท่าไร การพัฒนาทางจิตใจถอยหลังลงไปเท่านั้น เพราะเราวิ่งตามวัตถุไปทุกวัน ๆ แม้แต่ที่ที่เราั่งอยู่ที่นี่ ศิลปกรรมของชาติอื่นก็หลั่งไหลเข้ามาทำให้เรารับไว้ แต่เรานั้นก็สามารถที่จะดัดแปลงสิ่งนั้นให้เป็นลักษณะแบบไทย ๆ และยอมรับด้วยตาของไทยด้วยกัน ชาติที่เป็นชาติกสิกรรมนั้น อย่างที่ท่านพูดเมื่อกี้ ท่านย้อนไปถึงอดีตนั้นแหละคะ ในน้ำก็มีปลา ในนาที่มีข้าว เดียวนี้ในน้ำก็ไม่มีปลาแล้วละคะ มันมีแต่น้ำเน่า ในนามันก็มีแต่ที่จัดสรร ถนนไปถึงที่ไหนก็ตามสองข้างนั้นมันก็กลายเป็นตึกรามบ้านช่อง แต่ตึกที่อยู่นั้นถามหน่อยว่าคนไทยได้อยู่หรือเปล่าอาจจะได้อยู่คะ เป็นแค่คนใช้เขาเท่านั้น ไม่ได้้อยู่อย่างเจ้าของตึกเลยสักราย ศิลปะวัฒนธรรมสองข้างไปดูซิคะมันมีเหลืออยู่บ้างไหม ถ้าจะมีเค้าโครงแบบไทย ๆ หลังคาบ้านของเรามันเคยหลังคาจั่วมันแหละคะ ทำไมอย่างนั้น ทำไมเข้าโบสถ์จึงเย็น เพราะมันมีส่วนสูงซึ่งถัดลงไปและจะทำให้ลมผ่าน เพราะลักษณะของดินฟ้าอากาศของเรามันร้อน เมื่อลมผ่านในส่วนหลังคานั้นมันก็จะเย็น บ้านของไทยได้ทุนสูงเพราะกันน้ำที่มันไหลนองและในเวลากลางวันก็ลงมานั่งทอดผ้า ตีเหล็ก อยู่ข้างล่าง เดียวนี้บ้านชั้นเดียวก็ติดอยู่กับพื้น แล้วก็ดำกรูมหนามนครอยู่ทุกวิทุกวัน ดิฉันบอกว่าวันนี้ได้เห็นฝน เขาบอกว่าฝนตกนะละ พยากรณ์อากาศบอกว่าวันนี้ฝนตกในกรุงเทพฯ

ภาคกลาง ๒๐% แต่ผู้บริหารกรุงเทพมหานครบอกว่า ๑๐๐% วันนี้โดนแน่ คนที่รับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนมักจะถูกผู้คนบ่นว่าเสมอ ๆ ทั้ง ๆ ที่พื้นที่เมื่อจะมาตั้งกรุงเทพฯ นั้น ไทยเป็นชาติกสิกรรมพื้นที่ของเรานั้นจึงเป็นที่ทำนา ไม่มีใครเขาตั้งเมืองหลวงบนพื้นที่ราบอย่างนี้ แต่ชาติกสิกรรมทำ แต่เมื่อเราพัฒนาเมืองขึ้นมาเป็นอุตสาหกรรมก็เอาพื้นที่ท้องนาขึ้นนั้นแหละมาทำ ตอนที่บอกให้ย้ายเมืองขึ้นไปอยู่เพชรบูรณ์ ด่ากันแทบตาย ตอนนั้นถ้าทำคงใช้เงินไม่กี่พันล้านในสมัยจอมพล.เดี๋ยวนี้อยู่ไปอย่างนี้แหละ พื้นดินก็ทรุดลงทุกวัน ๆ แล้วพื้นที่อันดีที่สุดอันเป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำของเราเป็นที่ราบลุ่ม เอามาทำเมืองหลวงเสียนี้ก็เหลือแต่ที่ราบสูงอยู่อีสานนั้นแหละค่ะ เก็บไว้ทำนา นี่แหละแล้วเราก็ก่ออยู่ทุกวันนี้โดยไม่ได้ดูพื้นฐานของเราเลยว่าเป็นพื้นฐานมาจากอะไร อย่างที่ว่าอันนี้ก็เป็นเอกลักษณ์ของไทยคือดำใครก็ได้ ยกเว้นตัวเอง นี่ก็อยู่ในเอกลักษณ์ของเราอีกเหมือนกัน เพราะฉะนั้นในเรื่องของศิลปะ เรื่องของวัฒนธรรมมันเป็นเรื่องของภายนอก เป็นส่วนหนึ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์ไทยอันพึงควรจะรักษาไว้เดี๋ยวนั้นมันมีบ้างไหม วุกเข้ามาถึงภายในบ้างค่ะ ภายในคือสิ่งที่อยู่ในจิตใจของเรา คนไทยนั้นยึดติดอยู่กับพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศ พระพุทธศาสนาเฝ้าสอนมาค่ะว่าห้ามยึด ห้ามติด แต่ของเราละละละ พังตั้งแต่เมื่อเข้ามาแล้วละ เริ่มแรกก็ชาติกู ก็เป็นคำไทยจ้วงไม่เป็นไรนะค่ะ ไทยจ้วงเดี๋ยวนั้นไม่ต้องห่วงค่ะ ย้ายจากเมืองจีนมาอยู่เมืองไทยแล้วก็จ้วงเอาทุกอย่างอะไรที่จะเป็นของกูได้จ้วงเอาเรียบ เลยย้ายจากเมืองจีนมาเรียบร้อยแล้ว เพราะฉะนั้นเมืองจีนจะไม่มี คราวนี้มาถึงอะไรเริ่มแรกก็ชาติกู ต่อมาก็ทะเลาะกันใหญ่ค่ะ พวงเล็กพวงใหญ่ ที่ทะเลาะกันนั้นก็เริ่มด้วยจะเอาพรรคกูด้วยหรือเปล่า ถ้าเอาพรรคกูก็เลือกกันพวงใหญ่นี้แหละค่ะ เล่นพรรคแต่พอถึงเวลาจริง ๆ พวงใหญ่ก็ไม่เอาเสียแล้ว พรรคกูมันใหญ่ไป เอาแค่พวกกูดีกว่าตัดให้มันเล็กลงเอาแค่บางเขต เชื้อใหม่คะดิฉันนั่งอยู่ในสภา พอถึงเวลาจริง ๆ เขาเรียกว่าตอนหย่อนบัตรนี้คะ ไปหาเสียง ไปด้วยกัน ๓ คน เขาจะหย่อนบัตรสะกิดเลยคะ อย่าไปลงเลย ไอ้เบอร์นี้ถึงมันจะเป็นพรรคเดียวกับผมก็เลือกผมดีกว่าเหลือตัวกูอยู่คนเดียวอีกแล้ว นี่คือลักษณะของคนไทยเป็นเอกลักษณ์ เป็นวิญญาณของคนไทยเลยทีเดียวยุคจะเป็นยังไงก็ช่างหัวมัน ขอให้ตัวกูสบายก็แล้วกัน เพราะฉะนั้นก็อย่างที่หัวหน้าพรรคท่านพูดเมื่อเช้าละละละ พรรคของท่านดีที่สุด ลงท้ายในพรรคของท่านก็เหลือพวกของท่านและไม่แน่ว่าไปพูดมากก็ตัวกูทำท่าจะดีที่สุดอีกเหมือนกัน นี่ก็เป็นเรื่องของวัฒนธรรมที่เป็นเรื่องของเอกลักษณ์ของคนไทย ต่อมาคนไทยก็รักอิสระละละละ เมื่อรักอิสระคนไทยก็เลยบอกว่าเรื่องอะไรจะต้องมีวินัยละละละ เพราะมีวินัยก็ทำให้คนไทยนี้มันไม่มีอิสระ เพราะมีวินัยมันต้องอยู่ภายใต้กรอบ อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์มากมายก่ายกอง คนไทยไม่ชอบให้ใครมาจี้มาไซ้ในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นถึงเราจะบอกว่าทำได้ตามใจคือไทยแท้ ไม่ควรทำที่คนไทยบอกกูจะทำอย่างนี้เสียอย่างแล้วใครจะทำ นี่คุณลักษณะของคนไทยที่บอกว่าป็นชาติที่รักอิสระ เพราะฉะนั้นเมื่อรักอิสระจึงปราศจากระบอบวินัยโดยสิ้นเชิง ยกตัวอย่างง่าย ๆ นะคะ ดิฉันเข้าที่ประชุมผู้ใหญ่ ถูกด่าอีกค่ะ ประชาชนก็ด่า จนกระทั่งมาเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีก็ด่า ก็ด่าง่าย ๆ ว่านี่ยายวิมลรถเมล์ของเธอมันเป็นยังไยมันขาดทุนมันเก็บเงินไม่หมดนี่ถึงได้ขาดทุน เธอตัวอย่างรถเมล์เล็กชิ คนขึ้นรถเมล์เล็กมันเป็นยังไยลงจากรถเมล์นะยายวิมลสุดซ่าที่กาสตงค์เดินอ้อมไปให้คนขับรถเมล์ ทำไมรถเมล์เล็กมันจึงมีระเบียบวินัยรถเมล์เธอใหญ่เธอจึงทำไม่ได้ ดิฉันบอกอ้อ...ท่านนายกรัฐมนตรีขออนุญาตท่านอธิบดีกรมตำรวจไว้ในที่นี้ว่าถ้าใครขึ้นรถเมล์ดิฉัน แล้วก้าวกาสสิ่งแล้วไม่จ่าย ตบ ตอนนี้อย่าชมก.ดิฉันจะต้องรับคนที่จบจากมหาวิทยาลัยลาดยาวท่านั้น ถ้าไม่จบจากมหาวิทยาลัยนี้ไม่รับ คนขับรถของดิฉันเหมือนกัน ถ้าไม่ตื่นผี

สิบสัปดาห์ก่อนไม่รับเอาใหม่ละ ถ้าเมื่อไม่ให้คำโดยสาร ดบ ๓ คนเท่านั้นละละ ทุกคนรีบท่านครับ
กรุณารับเงินไปเถอะ แล้ว พ.ก.ส.ไม่ต้องรับ ๒ คน อัตรากำลัง ๒ หมื่น ๔ พันคนรับทันที คนหนึ่ง
คนเดียวเท่านั้นแหละ ยืนกอดอกอยู่ตรงทางขึ้น ไหล่หกลสสิ่ง พอนั่งเกินหกสสิ่ง ดบเลย นั่งไปได้
ยังงัดสิบสสิ่ง นี่มันหกสสิ่งแล้วไม่ได้ เดียวก็ผลัดกรณเสียนี้ คนของดิฉันไม่ต้องห่วงอะไร ยังกะข้างพัง
ทุกคนละละ ขึ้นไปเถอะเจอทั้งนั้น ทำอย่างนี้เอาใหม่ เพราะอะไร ก็มาถึงลักษณะอันไม่ดีของคนไทย
นั่นแหละละคือคนไทยนั้นชอบอยู่ภายใต้อำนาจเหมือนกัน รักอิสระแต่ก็ชอบให้มีใครคุมเหน็ด ๑ คนไทย
นี้ถ้าจะว่ากันไป ไอ้ลักษณะของการที่อยู่ภายใต้อำนาจชอบมีผู้นำนี้ มันอาจจะตรงกับลักษณะที่เรา
บอกกันว่าคนไทยเป็นชาตินักรบก็เหมือนที่เราร้องเพลงชาติสมัยเมื่อเด็ก ๆ ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด
ไม่เคยร้องว่าขลาดสักที ที่อาจารย์เมตติริว่า ดิฉันฟังที่ไรดิฉันก็หัวเราะทุกทีคนไทยมันเป็นชาติรักสงบ
ภาษาอะไรของมันเป็นรบไม่ขลาด ใครเขารบกันที่ไหนไปช่วยรบกับเขาทุกที นี่ลักษณะของคนไทยกระมัง
เป็นชาตินักรบจริง ๆ จึงชอบตีรันฟันแทง เพียงแต่มองตากันเท่านั้น อย่างที่ในเอกสารเขาแจกไปนะ
ไอ้คนนั้นถูกเสียบอกตายเพราะตาเขาไม่ได้ตั้งใจมองหรือตาเขาไปเจอเขาเข้าเท่านั้นเสียบอกเสียเลยรู้แล้ว
รู้รอดไปเพราะนี่เป็นชาตินักรบ รบที่ไหนไม่ขลาดเลยที่นั่นนี่คือความปราศจากระเบียบวินัย ปัญหา
ว่าทำอย่างไรที่คนในชาติมีวินัยนั้นต้องข่มขู่กันละ แต่ไทยก็ไม่ชอบข่ม มากเกินไปก็ลุกขึ้นต่อสู้ก็เหมือนกัน
นี่อยู่ในลักษณะความพอดี ซึ่งมีทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดีได้ซ่อนอยู่ คนไทยชอบทำอะไรก็ละละเราก็
บอกกันไว้เขียนไว้เลยละ ผู้ดีไม่ทิ้งของตามถนน ไม่ทิ้งกระดาษตามถนน ก็ไม่ได้ทิ้งกระดาษเพียงแค่
ทิ้งถุงพลาสติกต่างหากละ กระดาษไม่ได้ทิ้งนี่คือคนไทยเราไม่ยอมมีวินัย ไม่อยู่ในวินัยเพราะเนื่อง
จากอะไร เพราะเนื่องจากว่าเราเองนี้รักอิสระอยากจะทำอะไรอันเป็นคุณลักษณะ ซึ่งอาจจะพูดกันว่า
ไม่ดีก็ได้แต่ต่อไปอาจจะพูดว่าความไม่เอาไหนของคนไทยก็อาจจะมีส่วนดีเพิ่มขึ้นก็ได้ เดียวท่านรอง
แม่ทัพ ท่านก็พูดไอ้ความไม่เอาไหนที่ทำให้ท่านสามารถชนะคอมมิวนิสต์มาได้เหมือนกัน เพราะไอ้ความ
ไม่เอาไหนของคนไทยนี่แหละละ อย่างที่ท่านหัวหน้าพรรคท่านพูดเมื่อเช้าเอาเป็นคอมมูน เป็นแล้วทำไม
ต่อไปละก็เหมือนเราบอกแหละละ เอาเป็นคอมมิวนิสต์ เอาแจกกันนี่ เอารับมันเข้าไว้ พอทหารมา พอ
ท่านแม่ทัพ รองแม่ทัพมานะมันก็ให้ข่าวว่าท่านจะมา พอท่านรองแม่ทัพกลับ คอมมิวนิสต์มา มันก็
ให้ข่าวท่านรองแม่ทัพว่าคอมมิวนิสต์จะมาเหมือนกัน คนของท่านจึงมีชีวิตรอดมาได้ จนถึงทุกวันนี้
คือความไม่เอาไหนของคนไทย ซึ่งเราจะพูดกันถึงส่วนดีหรือส่วนเลวก็ได้ทั้งสองอย่าง แล้วก็ขอเสริม
นิด ในความไม่เอาไหนพูดกันมาหลายคน เมื่อเช้าอาจารย์หมอบประสพ ท่านก็พูดคือนอกจากว่าไอ้ความ
ไม่เอาไหนในเรื่องของการชอบการพนันกันแล้วนั้น เมืองไทยยังปกครองด้วยหมอดูด้วยละ ในขณะนี้
เรียกกันว่า แม้กระทั่งเรียกกันว่ารัฐมนตรีจะขึ้นมาสู่ท่ายืนนี้ก็จะต้องดูฤกษ์ยามเสียก่อน ดูชี้ว่าจะอยู่ครบ
๔ ปี ครบเทอมไหม นั่งหันหน้าทางทิศใดถึงจะเหมาะ ไม่เหมาะ แล้วก็ต้องให้อาจารย์จัดอีกเข้ามาก็ต้อง
หมุนโต๊ะให้มันถูก หอฉันผมไม่เอาเพราะหันหน้าแล้วมันลงสู่ทิศใต้ น่าจะกลัวมันจะแพ้ต้องหันขึ้นทิศเหนือ
มันถึงจะเหนือใคร ๆ เขานี้แหละละเมืองไทยก็ปกครองด้วยหมอดู ถ้าท่านอยากรู้ว่าใครเขาจะทำปฏิวัติ
กันวันไหน ไม่ต้องห่วงไปถามหมอดูละ อย่าไปถามบรรดาผู้มีอำนาจ ไปถามรองแม่ทัพก็ไม่รู้ณะจะต้อง
ไปถามหมอดู เพราะหมอดูเป็นคนให้ฤกษ์ให้ยามในการที่จะไปทำอะไรต่าง ๆ ทุกวันนี้ผู้เป็นใหญ่
ในแผ่นดินทั้งหลายเหล่าที่ดิฉันรู้จักไม่ทำอะไรละละ นั่งดูดวงกันอยู่ทุกที่ทุกวัน ราหูมันจะยกเข้าที่นี้ไอ้นี่
ไปแล้วไอ้นั้น พระศุกร์เข้าพระเสาร์แกมแซมด้วยพระอาทิตย์ว่ากันอยู่ทุกที่ทุกวันนี้แหละ นี่ก็เป็นลักษณะ

ของคนไทย คือถึงยังโง่หลงพอท่านก็คงจะบิดเป๋ายากล่ะค่ะ เอาธรรมะยังงี้ ๑ เข้าขยมนไทยก็ยังไมยอม
ทั้งศาสนาพราหมณ์อยู่นั่นเอง นี่คือพราหมณ์ที่เกาะติดมากับศาสนาพุทธด้วย เพราะฉะนั้นเราจะเห็น
ว่าในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ วัฒนธรรมของคนไทยนั้นมีคุณสมบัติที่อาจจะไม่ได้อยู่หลายอย่างหลายประการซึ่ง
ติดเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่ดีฉันบอกว่าเป็นส่วนภายใน นอกจากส่วนภายในอันนี้แล้ว ยังมีอะไรอีกคือทาง
กาย ทางความประพฤติ ทางการปฏิบัติ ซึ่งส่วนดีก็มีอยู่หลายอย่างหลายประการด้วยกัน ที่พูดกันเมื่อ
เข้านั้นก็คือเรื่องของความละมุนละไม ความอ่อนโยน เราพูดกันถึงผู้หญิงของไทย ดิฉันบอกว่าจะไร ๆ
ก็ตัวอย่างล่ะค่ะ แต่ถ้าจะมาพูดถึงตรงนี้ ดิฉันอาจจะเข้าลักษณะที่พูดกันว่าในคุณลักษณะแบบนี้ดิฉัน
พยายามต่อต้าน ดิฉันอาจจะเป็นผู้หญิงยุคใหม่ก็ได้ ผู้หญิงที่บอกว่าไม่ยอมเป็นขาหลัง ๒ ขาของผู้ชาย
โดยเด็ดขาด ถ้าจะเป็นข้างก็ขอให้ได้เป็นขาหน้าสักขาเถอะค่ะ ผู้ชายก็เป็นคนละขาซินะ ให้มันรู้แล้ว
รู้รอดกันไป คุณลักษณะที่ติดมากับคนไทยนั้นลึก ๆ นั้นก็คือเราได้เอาวรรณคดีของอินเดียนั้นติดเข้ามา
ในสายเลือดของไทยด้วย ผู้หญิงจะถูกกดขี่ทุกอย่างในความละมุนละไมนั้น ผู้ชายบอกเลยทีเดียวว่า
นายจะเก่งที่ไหนก็ได้ ฉันให้นายเก่งได้ที่บ้านเท่านั้นเอง ออกนอกบ้านฉันต้องเก่งแต่ผู้เดียว เพราะฉะนั้น
ในคณะรัฐมนตรีเลยไม่มีผู้หญิงสักคนเดียว มีแต่ผู้ชายทั้งนั้น ผู้ชายเป็นคนเก่งทั้งสิ้น ผู้หญิงที่จะก้าวขึ้นมา
ไปสู่ลักษณะของสังคมไทยที่จะยอมรับกันนั้นท่านดูได้เลยค่ะ ผ่านความชอกช้ำกันมาอย่างใหญ่หลวง
ตั้งแต่รัฐมนตรีหญิงคนแรกของไทยถึงคนที่ ๓ ซึ่งมีปัญหาทั้งสิ้นในการที่มีลักษณะกดขี่อยู่อย่างนี้ ในความ
ละมุนละไมของคนไทยนั้นยังมีค่ะในลักษณะของครัวเรือนที่ผู้หญิงนั้นถูกกดขี่เอาไว้ ภายใต้วัฒนธรรม
ซึ่งจะว่าดีหรือไม่ดี ก็คงต้องแยกแยะในรายละเอียดลงไปเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วเราก็มารู้จักกว่าในการที่จะ
เสริมสร้างตามหัวข้อที่ว่านั้นจะต้องทำอะไรบ้าง

ปัญหาแรก คือต้องเรียนรู้เสียก่อน เราต้องเรียนรู้เลยที่เดียวว่าคุณลักษณะหรือเอกลักษณ์ของ
ไทยนั้นประกอบไปด้วยอะไรบ้าง เมื่อเรียนรู้แล้วต่อไปนั้นก็ควรที่จะต้องทำการรักษาเอาไว้ สิ่งใดที่ดูอย่าง
ที่ว่าก็ต้องรักษา สิ่งใดที่ไม่ดีก็ต้องพยายามขจัดให้ค่อย ๆ มลายไป แต่จะใช้กับคำว่าล้มล้างเลยที่เดียวนั้น
คงเป็นไปได้ เพราะเอกลักษณ์นั้นใช้เวลาอันเนิ่นนานในการที่จะสั่งสมกันเอาไว้ แต่เมื่อจะทำลายก็
คงจะต้องใช้เวลาอีกนานเหมือนกันในการที่จะทำลาย เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วก็ต้องปรับปรุงในส่วนที่มีการ
เรียนรู้และรักษา ดิฉันถือว่าเป็นการเสริม แต่ในการสร้างนั้นก็คือเมื่อทำลายลงไป แล้วก็ต้องปรับปรุง
สิ่งที่ดีนั้นให้เจริญขึ้นด้วย การปรับปรุงนั้น คนไทยนั้นเก่งหลายอย่าง อย่างที่พูดกันเมื่อเช้า จะรับเพลง
ของฝรั่งมาก็กลายเป็นฝรั่งร่าเริงหรือถ้าจะเป็นมอญก็เป็นมอญดูดาว ถ้าเป็นลาวก็กลายเป็นลาวดวงเดือน
นั่นแหละ ประเภทนี้เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้คนไทยค่อย ๆ รับเข้ามาแต่ปัจจุบันนี้ ถ้าแยกออกเป็น
เพลงไทยสากลบางเพลงฟังแล้วมันก็ไม่รู้มันร้องกันเรื่องอะไรเพราะมันด่า ๆ ๆ มันด่ากันอยู่ได้ทุกวัน
ถ้าจะแปลมันแล้วมันก็ด่า ๆ ๆ ก็ตรงล่ะค่ะคนไทยมันด่ากันอยู่ได้ทุกวันตั้งแต่เช้ายันเย็น เปิดวิทยุฟังก็
ได้ไม่มีอะไรตั้งแต่เช้ายันเย็นมันด่ากันได้ทุกเรื่องเลยที่เดียวยกเว้นรายการของตัวเองที่เป็นรายการที่
ดีที่สุด ปัญหาต่อไป เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว เมื่อมาถึงปรับปรุงแล้วต้องสานต่อ ต้องสานต่อเป็นหน้าที่ทุก
ภาคค่ะ อย่างที่ว่ากันว่ารัฐบาลนั้นจะต้องรับผิดชอบในส่วนยอดบนที่สุด อย่างที่หลวงพ่อบอกท่านว่าถนนทุก
สายนั้นวิ่งเข้ามาหาท่าเทียบ แต่ท่าเทียบไม่รู้จักถนนทุกสายที่วิ่งมาหาตัวเองเลย ลักษณะเป็นอย่างนี้เพราะ
ฉะนั้นส่วนที่เป็นที่รวมของถนนทุกสายนั้นต้องเป็นส่วนที่วางหลักเกณฑ์ลงไปจะให้ภาคเอกชนทำอะไรให้

ใครที่เกี่ยวข้องนั้นทำอะไร อย่างที่อาจารย์ดร.เอกวิทย์ ท่านว่าให้ทุกคนนั้นมีส่วนรับผิดชอบไม่ใช่รวมไว้ที่ทำเนียบ นี้อะไร ๆ ก็ต้องถามขึ้นมาทำเนียบ ดิฉันจะซ่อมมรดกเมล์สักคันยังต้องถามขึ้นมาที่นี้เลย เพราะเนื่องจากไม่ผ่านงบประมาณฯ ท่านก็ว่าดิฉันทุกวันว่าไม่มีมรดกเมล์ ดิฉันจะซ่อมมรดกเมล์สภาพพัฒนา บอกอย่าเพิ่งซ่อมเลยยายวิมลเก็บเอาไว้ก่อน จะเอารถที่ไหนมาวิ่ง ให้ลูกศรจากที่นี้กับส่วนล่างนั้น ได้สวนทางกันอยู่ตลอดเวลา ถึงเวลาที่ส่วนยอดเองนั้น จะต้องวางหลักเกณฑ์ลงไปเพื่อให้ส่วนล่างนั้นสามารถทำงานประสานกันได้และดิฉันก็ขอพูดอย่างที่ดร.วาทัญญู ท่านพูดเมื่อเข้านี้อะไรละมีส่วนที่จะช่วยเผยแพร่มากที่สุด สื่อมวลชน สื่อมวลชนมีส่วนที่จะเผยแพร่ความเป็นไทย เอกลักษณ์ของคนไทยนั้นให้ลงไปสู่ประชาชน อันคุณลักษณะของสื่อมวลชนนั้นจัดย่อ ๆ ได้ว่าเป็นศาลผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ครูผู้หญิงคนหนึ่งถูกข่มขืนชิตบายไว้คะ ปิดหน้าแต่บอกหมดคนถูกข่มขืนนั้นมันอยู่ที่ไหน ในฐานะที่ดิฉันเป็นผู้หญิง ปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นนี้จะทำอย่างไร ผู้หญิงคนนั้นจะทำอย่างไร ย้ายบ้านอย่างนั้นหรือไม่หรือนี่แหละจะเป็นศาลซึ่งทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมเป็นในคุณลักษณะประการที่ ๑ คุณลักษณะประการต่อไปบอกเป็นสถาบันศึกษาของทุกคนเราพูดกันว่าหนังสือพิมพ์ปัจจุบันนี้ดิฉันเคยนะคะถึงอย่างไรก็ตาม ดิฉันเป็นคนเขียนหนังสือ สิ่งอื่นที่ดิฉันยอมรับมากที่สุดคือความศักดิ์สิทธิ์แห่งตัวหนังสือ อาจารย์เสรีพร พันธ์รังษี ท่านนั่งอยู่ที่นี้ท่านสอนดิฉันว่า วิมลเมื่อจะเขียนหนังสือให้ดูปากกา ปากกานั้นตรงเสมอ วิมลทุกครั้งที่จะจดปากกาเขียนหนังสือจำไว้ว่าเจ้าจงตรงอย่างปากกาของเจ้า ท่านสอนดิฉันมาตั้งแต่รุ่นสาวจนแก่ปานนี้ ดิฉันขอบอกอาจารย์ ณ ที่นี้ว่าปากกาของวิมลนั้นยังตรงอยู่เสมอ เราพูดกันว่าเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ขณะนี้เป็นสถาบันให้การศึกษา สถาบันการศึกษานั้นต้องเที่ยงตรงให้อะไรบ้าง หนังสือพิมพ์นั้น หรือสื่อมวลชนอันไม่ใช่แต่หนังสือพิมพ์ต้องเที่ยงตรง ต้องยุติธรรม ต้องป้อนอะไรให้กับเยาวชน ถ้าจะไปดูหนังไทยก็อย่างที่ว่าจะสร้างเข้าไปได้อย่างไร พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ไม่ทำอะไร เดินปากก็มีเมื่อยักษ์เท่านั้นเอง เยาวชนรุ่นหลังก็สงสัย แล้วที่บอกว่าผู้ชายทั้งหลายแหล่มันเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์หรือเปล่าเห็นไม่ทำอะไรสักอย่าง บ้านเมืองก็ไม่อยู่ ไม่เคยบริหารราชการแผ่นดิน เดินป่าตามหาเมียอยู่วันยังค่ำ คินยันรุ่งนี้แหละคะหนังไทย พอหนังจิ้นก็งำกันทุกวันละคะ เด็กมันก็จำเอามา พอหนังญี่ปุ่นก็เขียร์ญี่ปุ่นตะบันราดนั้นแหละคะ นี่ละเป็นสื่อมวลชน ป้อนอะไรให้เราบ้างแล้วสื่อมวลชนในปัจจุบันนี้ไม่ใช่สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้แล้วกลายเป็นอุตสาหกรรมที่จะขายอะไรได้ทุกอย่าง เมื่อยอดขายนั้นสูงขึ้นไป เพื่อสามารถจะคุยกันได้ว่ายอดขายของดิฉันนั้นก็ล้านต่อวัน ถ้าจะไปฟังวิทยุก็อย่างว่าละคะ นั่งด่ากันหรือไม่ก็เปิดเพลงกันตั้งแต่เช้ายันเย็นทุกสถานี พอจะแทรกไปถามว่ารายการสถานีนี้ขอซื้อเวลาได้ไหม อย่าไปหาคะ ไม่มี เพราะเป็นเพลงหรือเป็นอย่างอื่นหมด นี่คือสื่อมวลชนได้ทำในฐานะเป็นสถาบันให้การศึกษาต่อประชาชนนั้นแล้วหรือเปล่า ในฐานะที่เป็นผู้เผยแพร่ต่อประชาชน นอกจากนั้นเราก็พูดกันว่ามันเป็นเช่นนั้นละ เราควรจะต้องมีความรับผิดชอบอะไรบ้าง เราทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้หมด เราจะโยนไปให้ใครไม่ได้ ในการจะเสริมหรือในการจะสร้าง ดิฉันบอกไม่ใช่หน้าที่ของใครสักคน แต่เป็นหน้าที่ของเราทั้งหมด ที่มาช่วยกันพิจารณาอย่างที่ว่าละคะ หน้าที่ในการสร้างคน ทรัพยากรที่สำคัญ อย่างที่อาจารย์เต็มสิริ พูดแล้วคือคนละ ในวันนั้นเราเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสร้างบ้านแปลงเมืองไว้ให้เขา แต่จะสร้างบ้านแปลงเมืองเท่านั้นหรือต้องสร้างคนที่รับผิดชอบต่อบ้านต่อเมืองนั้นด้วย วันนี้ดิฉันจึงมีความยินดีที่ทุกหน่วยงานเข้ามาประชุมกันที่นี้และจะเริ่มค้นพัฒนาคนเสียที คนซึ่งจะไม่ใช้เป็นคนครึ่ง ๆ กลาง ๆ อีกต่อไป แต่จะเป็นคนที่สมบูรณ์ด้วยเอกลักษณ์อันดีของ

คนไทยเอาไว้สำหรับปกครองเมืองไทย อันเชื่อว่ายามตายเราก็คงจะหลับตาตาย เพราะเชื่อว่าสิ่งที่เราช่วยกันเสริมและสร้างในวันนี้ แม้จะเล็กน้อย แต่ก็จะเป็นความภูมิใจที่เราจะได้จดจำต่อไปถึงวันข้างหน้า

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ขอบคุณครับคุณวิมล การอภิปรายเริ่มจะมีรสชาติ เพราะฟังดูคล้าย ๆ กับว่าวิธีเสริมสร้างเอกลักษณ์ของไทยนี้จะต้องถึงขั้นลงมือลงไม้ ดังที่คุณวิมลใช้คำว่าต้องตบต้องตีกัน ในบางครั้งมันถึงจะได้ผลได้ความขึ้นมา ก็หวังว่าคงจะเป็นการพูดเล่นนะครับ ผมคิดว่า ข้อความสำคัญที่คุณวิมลพูดทิ้งไว้ให้เราเก็บไปคิดไปสมมติกันต่อนั้น ก็เป็นอย่างที่ได้ว่ากันมาแล้วและคุณวิมลมาพูดย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า เอกลักษณ์ของไทยที่เราภูมิใจกันว่าดีตินั้นนะ อาจจะนำไปใช้ในทางที่ผิดก็ได้เป็นดาบ ๒ คมขอให้ระมัดระวัง คุณวิมลได้ยกตัวอย่างถึงเรื่องวินัยซึ่งเป็นเรื่องใหญ่บานปลายทีเดียวครับ, สัมมนา กันอีก ๗ วัน ๗ คืนอีกเรื่องหนึ่งก็ไม่จบ คุณวิมลบอกว่าวิธีการที่จะเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาตินั้นให้ทำ ๓ วิธี อันดับแรกต้องเรียนรู้ แหมตรงนี้ดีมาก เพราะถ้าไม่รู้เสียแล้วก็จะไปเสริมไปสร้างอะไรกันไหว หลังจากนั้นก็ต้องรักษาพื้นเอาสิ่งที่ดีไว้ แล้วก็รักษาไว้และประการสุดท้ายก็ต้องเผยแพร่สิ่งที่ดีนั้นออกไปในวงกว้าง ก็คงจะใช้วิธีทั้งปรีชา ปฏิบัติ ปฏิเวธอะไรต่ออะไรในทางพระพุทธศาสนา นั้นเองนะครับ คุณวิมลย้ำว่าสื่อมวลชนนั้นมีความสำคัญที่สุดในการที่จะเผยแพร่เอกลักษณ์ของชาติออกไป ซึ่งอันที่จริงแล้วไม่ใช่แต่เพียงเผยแพร่ ผมจะฝากไว้ในที่นี้ต่อไปด้วยว่า แม้กระทั่งการเรียนรู้ การรักษาก็เป็นภารกิจของทุกฝ่ายทั้งภาคเอกชน ภาคราชการแม้กระทั่งพระสงฆ์องค์เจ้าก็ไม่เว้นในการที่จะกระทำหน้าที่ทั้ง ๓ นี้ อันดับต่อไปผมขอเรียนเชิญพลตรีประยุทธ์ รอดโพธิ์ทอง โฆษกฐานที่ท่านขอพูดเป็นคนสุดท้าย ใครต่อใครเขาก็เอาเวลาท่านไปเสียหมด ผมเหลือให้ท่านไม่มากนักหรือครับ

พลตรีประยุทธ์ : พระคุณเจ้า ท่านผู้มีเกียรติ กระผมจะขอตอบข้อความที่ว่า จะพัฒนาเอกลักษณ์อย่างไรในทางปฏิบัติ ซึ่งกลุ่มของเรากองทัพภาคที่ ๓ ได้นำไปทำ หากผิดพลาดประการใดผมขออภัยด้วย เนื่องจากเวลาจำกัดนะครับ อาจจะพูดไปเร็วหน่อยและไม่สมบูรณ์นัก

สังคมใด ๆ ก็ตามครับ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็กต้องการอยู่ ๓ คำ จึงจะเป็นสังคมที่ดีได้ก็คือ ๑ เข้าใจ กลุ่มคนต่าง ๆ ต้องเกิดความเข้าใจครับผม อันที่ ๒ ปลอดภัย อันที่ ๓ อยู่ดีมีสุข หนึ่งไม่พัน ๓ คำนี้เข้าใจคือยังใ้ครับคือการทำให้กลุ่มคนต่าง ๆ เกิดความเข้าใจสมัครสมานสามัคคีกันไม่ถือเขาถือเรา เข้าใจในหน้าที่พลเมืองดีก็จะต้องป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ศรีราชาในระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ที่ว่าปลอดภัยทำอย่างไรครับ ที่จะให้กลุ่มคนต่าง ๆ ปลอดภัยทั้งชีวิต ทรัพย์สิน พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ใจผู้ร้าย คอมมิวนิสต์ ปลอดภัยทุกอย่างครับท่าน ทำอย่างไรต้องไม่เป็นพลังเงิบ สมัครสมานสามัคคีนิยมยกย่องคนดี ดีคนชั่ว ทำลายล้างผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นจนถึงระดับชาติเช่นข้าราชการที่ทุจริตประพฤติมิชอบ พ่อค้าที่กดขี่ขูดรีด นักการเมืองที่แสวงหาอำนาจเอาประโยชน์ใส่ตน ต้องอย่าให้เห็นจริงเห็นจึงว่า "...ให้เจ้ารู้ว่า เกิดมามีอะไรมากับเจ้า จะมัวเมาโลกมากไปถึงไหน เวลาตายก็ไม่ได้อะไรไป เจ้าก็ไปตัวเปล่าเหมือนเจ้ามา..." จริงไหมครับท่าน เพราะฉะนั้นก็ให้รู้จักคำว่าพอเสียบ้าง สำหรับคำสุดท้ายคืออยู่ดีมีสุขก็ถือการทำให้กลุ่มคนต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนซึ่งยังยากจนอยู่อีกมาก ได้อยู่ดีกินดีและมีสุข ต้องมีสุขเสียก่อนเพราะว่ามีสุขนี้เป็นอาหารใจครับ ถ้าใครชมเราว่าขยันเก่ง ทำงานเพื่อสังคมหรืออะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ฟังแล้วทำให้เรามีจิตใจมีความสุข ชมนว่เราเป็นคนดี ทำให้เรามั่นใจและมีความรักความอบอุ่นต่อครอบครัว มีความมั่นใจต่อเสรีภาพและ

ความปลอดภัย อันนี้ไม่ยากครับ เรามีหลักธรรมะของพระพุทธองค์เป็นหลักยึดเหนี่ยวที่นำไปในทางที่ถูกที่ชอบประกอบสัมมาอาชีวะประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ เพราะฉะนั้นความสุขนี้เกิดได้ไม่ยากนัก ถ้าประพฤติธรรม แล้วท่านผู้ใหญ่ ท่านผู้บริหารทั้งหลายไม่ว่าใคร เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วถือว่าเป็นผู้มีความสุขทางใจ มีผู้ยกย่องนับถือ มีผู้ให้เกียรติ ดังนั้นผู้ใหญ่ไม่ว่าเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นนายก เป็นแม่ทัพ เป็นอะไรก็แล้วแต่ นั่นเขาให้อาหารใจ เมื่อมีอาหารใจแล้ว ต้องทำดีครับ ถ้าใครทำไม่ดีก็ใช้ไม่ได้ อันนี้คือ ๓ คำที่สังคมต้องการจะทำอย่างไรครับท่านจึงจะทำให้เกิด ๓ คำนี้ขึ้นมาได้ เข้าใจ ปลอดภัย อยู่ดีมีสุข ซึ่งก็จะเกิดได้ก็ต้องขยัน ทำงานหนักอย่างฉลาด ปราศจากอบายมุข ฟังตนเองและร่วมมือกันทำงาน ซึ่งก็หลักธรรมะของพระพุทธองค์นั่นเอง อย่างไรก็ตามถ้าขยันแล้วก็ต้องเอาไปทำบุญครับ นักบริหารจึงต้องรู้จักบริหารเช่นเดียวกับนักเล่นหมากรุก นักบริหารไม่ว่าระดับไหนถ้ามีแต่เงินเบี้ย ๘ ตัว แล้วบอกว่าขยัน อันนี้ฟังไม่ขึ้นครับ นักบริหารที่ดีจะชนะได้ต้องเล่นเรือ ม้าและโค่น จริงไหมครับท่าน เรือคือความอยู่ดีมีสุข ม้าคือความปลอดภัย โคนคือความเข้าใจ ผมขอยกตัวอย่างระดับสูงสุดสุดเลยครับ ท่านนายก มีใครเป็นเรือครับ ท่านรัฐมนตรีเกษตรฯ รัฐมนตรีพาณิชย์ ครับ ใครเป็นม้า-ความปลอดภัย รัฐมนตรีมหาดไทยครับ ใครเป็นโคน-ความเข้าใจ รัฐมนตรีประจำสำนักนายก ครับ โดยต้องมีข้อมูลไว้ทั้งหมด เรียกอะไรต้องได้ทันทีเหมือนมีเครื่องคอมพิวเตอร์ ผมขอย้ำอีกที่ครับเราจะต้องขยัน ทำงานหนักอย่างฉลาด ปราศจากอบายมุข ซึ่งก็คืออบายมุขทั้ง ๖ นั่นเองคือสุรา, ฝิ่น, ยาเสพติด, การพนัน, การประทุษร้าย, การผิดประเวณี และที่สำคัญที่สุดคือเกียจคร้านการทำงาน ใครเข้าขาม เย็นขามไม่เอาไหน ตกนรกนะครับท่านไม่ต้องรอถึงชาติหน้า ไซหรือเปล่าไม่ทราบครับพระคุณเจ้า การฟังตนเองก็สำคัญครับท่าน ทุกวันนี้ไปที่ไหนก็มีแต่คนช่างขอ คนไม่พอ คนไม่ดี เงินไม่พอ เงินไม่มี เครื่องมือเครื่องใช้เก่า จึงทำงานไม่ได้ ร้องอยู่ร้องครับท่าน งานเยอะ ๆ มีมากมายจริง ถ้ามีร้องกันอยู่ จะให้ครบก็ต้องหาปัจจัย จะเอาเงินที่ไหนมา แล้วถ้ามีครบจะให้คุณเป็นผู้นำเป็นผู้บริหารเขาทำไม เพราะฉะนั้นผู้นำต้องมีหลักการทำงานต้องใช้พลัง ใช้ ضمกำลังด้วยความรวดเร็ว รุนแรง และเด็ดขาด เป็นงานที่เราพิจารณาแล้วว่าคุ้มค่า ทำแล้วเกิดประโยชน์ติดตามโดยต่อเนื่องตามลำดับความสำคัญของงานด้วยเวลาอันจำกัด พองานนั้นเสร็จขึ้นมา ก็จะเป็นงานที่ดี ที่คนเอาอย่าง แล้วก็นำไปทำต่อไป ผู้ใหญ่ก็เห็น ต่อไปก็เพิ่มเงินเพิ่มคนมาให้เราจึงต้องเริ่มด้วยการฟังตนเองก่อน ร่วมมือกันทำงาน ถ้าหากไม่มีการร่วมมือแล้ว ไม่มีพลัง ไม่สำเร็จแน่ถ้าต่างคนต่างทำ ในระดับชาวบ้าน เราก็ตอบชี้แจงว่าต้องทำงานไม่ย่อท้อ คือใช้เวลาทุกนาทีอย่างมีค่า ไม่ใช่มาดูทีวีเล่นการพนันกัน ดูมวยดูกัน เข้าขาม เย็นขาม แต่ต้องใช้เวลาทุกนาทีให้มีคุณค่า ทุกตารางของพื้นที่ให้มีประโยชน์ ปลุกอะไรต้องกินได้ ต้องขายคล่องมีพื้นที่ว่าง ๆ ต้องปลูกเสีย ไม่ใช่ปลูกผักชีโรยหน้า มีสวนครัว มีตะไคร้ตั้งเยอะแยะกินไหวระระ กินไม่ไหว ก็ต้องหาทางขาย หาดตลาด ขายให้คล่อง ต้องแก้ไขเรื่องตลาดในหมู่บ้าน ไม่ใช่ปลูกกันจับฉ่าย ควรปลูกเหมือน ๆ กันในแต่ละพื้นที่ พ่อค้าจะได้สนใจมาซื้อเพราะจำนนเยอะ หรือถ้าจะนำไปขายตลาดภายนอกหมู่บ้านก็มีพลังต่อรองได้ รวมกลุ่มกันขาย อย่าตัดราคากัน

ทำอย่างไรละครับท่านจะให้อยู่ดี มีสุข ปลอดภัย เข้าใจ ขยัน ทำอย่างไร ก็ต้องพัฒนา ๓ อย่าง คือ พัฒนาจิตใจ พัฒนาสังคม และพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาจิตใจสำคัญที่สุด พวกเราพูดกันมากมายแล้วนะครับ พัฒนาสังคมต้องการความร่วมมือ พัฒนาเศรษฐกิจก็ต้องเพิ่มผลผลิต ขยันอย่างฉลาด

ทำงานหนัก ใช้เวลาทุกนาทีให้มีค่า ที่นี้ในทางปฏิบัติจะทำยังไง เราก็นำข่าวพันธุ์ดี ๆ ไปปลูก ต้องสร้างผู้นำธรรมชาติ กลุ่มสตรี กลุ่มชาย กลุ่มเด็ก กลุ่มครูตามหมู่บ้านต่าง ๆ ต้องเลือกผู้นำธรรมชาติมา มิใช่เลือกเฉพาะผู้ใหญ่บ้านนะครับ โดยเริ่มที่กลุ่มสตรีก่อน โดยเฉพาะสตรีนี้สำคัญมาก ต้องใช้หลักที่ว่า **เริ่มที่แม่ แก่ที่พ่อ ก่อที่ลูก ปลูกที่เด็ก** แม่นัดัดสินปัญหาได้หมดพอเกรงใจ แก่ที่พ่อ พ่อนี้สบายมุขจ่มเลยและไม่ค่อยยอมแก ก่อที่ลูกซึ่งเป็นเยาวชนเป็นส่วนสำคัญของประเทศ ปลูกที่เด็ก เด็กนักเรียนเพราะยังเป็นไม้อ่อนอยู่ หัดง่าย เราก็เอาผู้นำเหล่านี้มาเรียน มาคุย มาปรึกษากัน เราจะมีวิทยากร มีหลักสูตร ตัวอย่างที่ไหนที่ดี ๆ ก็เอามาบอกมาเล่าให้ฟัง เอาหนังสือไปถวาย ผมขอเป็นหลักบริหารอันหนึ่งมาใช้ คืออย่ามองคนในแง่ร้าย จิตใจสะอาด ปราศจากอคติเดียว อย่าทำตัวเหมือนกบในกะลา น้ำชาล้นถ้วย ปวยแล้วไม่รู้จักรักษา ถ้าไม่ยอมฟังใคร ไม่ยอมดูใคร ไม่มีเวลาไปไหน มันก็ล้นถ้วยอยู่แค่นั้น จะไปสู้ประเทศอื่นชาติอื่นเขาได้ยังไง ต้องเอาความดีของหลาย ๆ คนมาเป็นตัวอย่างในการเลือกผู้นำมาเรียนนั้น พอมาเรียนแล้ว สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ สิบมือคลำไม่เท่าทำเอง จึงต้องพาไปดูของจริงครับ ไปดูแล้วจะได้เห็นอะไร ๆ ซึ่งมี ซึ่งเคยได้กระทำมาแล้ว อย่างเป็นต้นว่า ที่ฐานแสงเพ็ญ จังหวัดน่านนะครับ เราต้องรู้แน่ครับว่ามีดีที่ไหน ในเรื่องความดีทั้งหลาย มิใช่พูด ๆ แล้วไปดูในตำรา แต่ต้องให้เห็นของจริง เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นเหลือเกินที่เราจะต้องรู้ว่าอะไรอยู่ที่ไหน เรามีคนอยู่ ๓ ประเภท คือ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ข้าราชการ คือผู้มีปัญญานักบริหารคือผู้มีปัญญา พ่อค้าคือผู้หาเงินเข้ามา นำเงินตราจากต่างประเทศเข้ามา เราต้องลดช่องว่างระหว่างคนจน คนมี อย่าให้เกิดช่องว่างมาก ส่วนประชาชน ราษฎรตามหมู่บ้านต่าง ๆ ก็ผู้ใช้แรงงานเป็นข้าราชการก็อย่าไปโทษราษฎรว่าขี้เกียจ ไม่เอาไหน เป็นพ่อแม่ก็อย่าไปโทษลูก เป็นข้าราชการเป็นนักบริหาร ร่ำเรียนมากก็ต้องบริหารให้ได้ ทุกคนก็ต้องช่วยกัน อย่ามัดแต่โทษกัน เราก็ต้องนำไปดูของจริง ไปดูรูปธรรมที่สำเร็จจริง ๆ หมู่บ้านที่พาไปดูก็อำเภอเมืองเลย หมู่บ้านในฝัน ซึ่งนายอำเภอ ปชา ลาภานันท์ ก็ได้มาร่วมสัมมนาอยู่ ณ ที่นี้ด้วยแล้ว ที่เมืองเลยนี้น่าสนใจ เพราะเขาพัฒนาที่จิตใจแล้วให้มาร่วมมือกันทำถนน ทำรั้ว ทำทุกอย่าง ร่วมมือกันทำงานแล้วไม่เอาเงิน ร่วมกันทำงานโดยหมู่บ้านหนึ่งมาช่วยอีกหมู่บ้านหนึ่ง ที่จังหวัดสุโขทัยก็ที่บ้านวังลึก ก็นำศรัทธามาก โดยครูสุนิห เป็นผู้นำในการพัฒนา

การจะทำอะไรให้สำเร็จนะครับ เราต้องมีพิภก ขงเบ้ง และเจงกิสข่านช่วยงานนักบริหาร พิภกคือยอดนักข่าว พระรามไม่มีทางได้สีดาเลย หรือแพย์กซ์แนครับ ถ้าไม่มียอดนักข่าว ขงเบ้งคือ นักวางแผน เล่าปีไปหาขงเบ้งนะครับ แต่ของเรามากจะมีขงเบ้งปลอมวิ่งมาหานายเสมอ ๆ ต้องระวังนะครับ เจงกิสข่านคือนักปฏิวัติอุปสรรคคือความสำเร็จ คือความท้าทาย ความสำเร็จคอยอยู่ข้างหน้า เราจะต้องฟันฝ่าไปให้ได้ ไม่มีอะไรที่เราทำไม่ได้ เสือผืน หมอนใบที่ขายเงินมาจากประเทศจีน รวยเท่าไหนนะครับ พวกที่เรียนหนังสืออยู่วัด รวย เจริญขึ้นไปเท่าไหน เพราะเขาถือว่าไม่มีเรื่องอะไรแล้วอุปสรรคคือความสำเร็จ เพราะฉะนั้นอย่าท้อถอยครับ ขอบพระคุณครับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ครับ การสัมมนาในวันนี้เรื่องเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย ท่านรองแม่ทัพท่านเน้นหนักเป็นพิเศษในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชาติไทย ผมเองได้เคยคุยอยู่กับท่านรองแม่ทัพนอกราชการในวันนี้ เพราะฉะนั้นก็พอจะจับความปะติดปะต่อกันได้ว่า ท่านรองแม่ทัพท่าน

ไม่สนใจหรอกครับว่าเอกลักษณ์คืออะไร ปลอมให้นักวิชาการทั้งหลายว่ากันไป แต่ท่านรู้แล้วว่า เอกลักษณ์
ที่ดีนั้นอยู่ในจิตใจของคนไทยอยู่แล้ว จุดใหญ่ใจความของท่านก็คือว่า ท่านถือว่าคนไทยนั้นมีเอกลักษณ์
ที่ดีอยู่แล้ว แต่จะทำอะไรที่จะแปลงเอกลักษณ์อันเป็นนามธรรมนั้นให้ออกมาเป็นรูปธรรมให้ได้ คือ
ดึงออกมาใช้ในการพัฒนาประเทศชาติกันให้ได้ ซึ่งท่านก็เริ่มทำแล้ว และสำเร็จแล้ว มีสนามทดลองแล้ว
และก็ไปได้กันดี จนกระทั่งเวลานี้ทูตานุทูตต่างประเทศเขามาดูงานกันที่เมืองไทยแล้ว ครั้งหนึ่งเราเคย
ส่งคนไปดูงานที่เกาหลี ครั้งหนึ่งเราเคยภาคภูมิใจกับตัวอย่างของญี่ปุ่นและสิงคโปร์ แต่เวลานี้มีตำบล
หมู่บ้านเล็ก ๆ หลายแห่งด้วยกันในภาคเหนือ ภาคอีสานหรือภาคอื่น ๆ ของไทย ซึ่งประสบความสำเร็จ
ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ๆ โดยใช้งบประมาณอย่างน้อยที่สุด อดิไปพูดเลยได้รับเรื่องเงิน เรื่องเทคโนโลยี
ไม่ต้องพูดกัน แต่ประสบความสำเร็จด้วยการนำเอกลักษณ์ของคนไทยนั้นแหละมาใช้ เราภูมิใจและรักษา
ความเป็นไทยที่ดีต่อไปเถอะครับ ขอขอบคุณ

นโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

๑. ตามที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายของรัฐบาลนี้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ในด้านการเมือง การบริหาร และการศึกษา ความว่า

“รัฐบาลมีเจตนารมณ์ในการเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งจะดำเนินการให้เกิดความสุขความเจริญแก่ประชาชนในชาติในทุกด้าน โดยจะพยายามแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง และสังคมโดยรวดเร็วให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และเป็นธรรม รวมทั้งจะปลูกฝังให้คนไทยทุกคนมีความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง และยึดมั่นในอุดมการณ์ของชาติ”

“จะเร่งฝึกและอบรมในด้านระเบียบวินัย คุณธรรม ความรู้จักรับผิดชอบต่อสังคมและตนเอง ความรักในศิลปวัฒนธรรมและความสำนึกในความเป็นไทยร่วมกัน เพื่อธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ เอกราช อธิปไตยของชาติ และระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข นอกจากนี้จะส่งเสริมให้สถาบันศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมให้มากขึ้น”

๒. คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการวางแผนประสานงาน และให้คำปรึกษาเชิงวิชาการในการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันสูงสุดของชาติ อันได้แก่ สถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงได้มอบหมายให้คณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ รับผิดชอบร่วมกับสมาคมนักประชาสัมพันธ์ แห่งประเทศไทย ในการจัดสัมมนา เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ขึ้นเมื่อวันที่ ๖ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖ ณ ดิסקันตีโมเตอริ ทำเนียบรัฐบาล โดยมีจุดประสงค์ดังนี้

๒.๑ เพื่อระดมความคิดในเรื่องเอกลักษณ์ของชาติ และการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เพื่อพัฒนาชาติไทย

๒.๒ เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติอย่างเป็นระบบ โดยทั่วถึงและต่อเนื่อง

๒.๓ เพื่อประมวลข้อสรุปจากการสัมมนาครั้งนี้เสนอต่อกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาอนุมัติในหลักการการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งจะเป็นแม่บทในการดำเนินงานต่อไป

๓. ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยผู้แทนจากสถาบันหลักทั้งสี่สถาบัน โดยครบถ้วนจากทั่วประเทศ จำแนกตามอาชีพต่าง ๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู อาจารย์สถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการ

กรรมกร เกษตรกร สื่อมวลชนทุกสาขา นักธุรกิจ ผู้แทนสมาคมและชมรมต่าง ๆ พระภิกษุสงฆ์ นักบวชในศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม นายกเทศมนตรี ผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่าง ๆ ตลอดจนข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ และพลเรือน รวมทั้งสิ้นจำนวนประมาณ ๕๐๐ คน

๔. ผลการสัมมนาสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ ๓ ประเด็น ดังนี้

๔.๑ ความหมายของ “เอกลักษณ์ของชาติ” หมายถึง “ลักษณะเด่นเฉพาะ และร่วมกันของชาติซึ่งประกอบขึ้นด้วยประชากร ดินแดน ความเป็นเอกราชและอธิปไตย รัฐบาลและการปกครอง ศาสนา พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรมและเกียรติภูมิ” ทั้งนี้ ที่ประชุมได้เห็นว่าสถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดต่อความมั่นคงและการพัฒนาชาติไทย

๔.๒ เป้าหมายของการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ให้มีการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันสูงสุดของชาติ อันได้แก่ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๔.๓ แนวทางทั่วไปในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

- ๔.๓.๑ ให้มีการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีของประชาชน ทั้งในและนอกประเทศ ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย โดยเฉพาะในพระมหากษัตริย์คุณและความเสียสละของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นแบบอย่างอันดียิ่ง
- ๔.๓.๒ ให้มีการส่งเสริมสถาบันศาสนาให้มั่นคง และสนับสนุนให้สามารถมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในการยกระดับคุณธรรมของสังคมและพัฒนาจิตใจของประชาชน
- ๔.๓.๓ ให้มีการส่งเสริมสถาบันชาติโดยการอนุรักษ์ เผยแพร่ และปลูกฝังเอกลักษณ์ที่เป็นคุณ พร้อมกับขจัดสกัดกั้นเอกลักษณ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างเกียรติภูมิของชาติ
- ๔.๓.๔ ให้มีการเผยแพร่ความรู้และคุณค่าทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนปลูกฝังค่านิยมและอุดมการณ์ที่สนับสนุนการปกครองระบอบนี้

๕. นโยบายในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

๕.๑ นโยบายระยะยาว

- ๕.๑.๑ ให้ความสำคัญแก่งานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เนื่องจากเป็นงานที่มีความสำคัญต่อความมั่นคง การอยู่รอด การพัฒนา และเกียรติภูมิของชาติ
- ๕.๑.๒ ให้มีการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติอย่างจริงจัง เป็นระบบ อย่างต่อเนื่อง และทั่วถึงตลอดไป

๕.๑.๓ ให้มีหน่วยงานถาวรในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางวางแผนวิจัยและเป็นศูนย์วิชาการในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ที่ทำหน้าที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ ๔.๒

๕.๒ นโยบายเร่งด่วน

๕.๒.๑ ให้ยกฐานะสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติให้สูงกว่าระดับกอง เพื่อให้มีขีดความสามารถพอเพียงในการปฏิบัติหน้าที่เป็นองค์กรกลางตามข้อ ๕.๑.๓ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๒.๒ ให้มีการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมอุดมการณ์ของชาติให้แก่ผู้นำและหัวหน้าหน่วยงานทุกระดับ เพื่อให้สามารถสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้การปฏิบัติงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติบรรลุผลตามเป้าหมาย

๕.๒.๓ ให้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติรับผิดชอบในการร่วมมือกับภาคเอกชน โดยเฉพาะสมาคมนิยมไทย จัดให้มี “สัปดาห์แห่งเอกลักษณ์ไทย” ขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อปลูกฝังและเผยแพร่ความสำนึกในเอกลักษณ์อันดีงามของชาติ

๕.๒.๔ ให้มีการร่วมมือเพิ่มขึ้น ระหว่างรัฐบาลกับเอกชน ในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

๕.๒.๕ ให้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเร่งรัดให้มีการฟื้นฟู เผยแพร่ และปลูกฝังอุดมการณ์สำคัญต่อไปนี้อย่างรีบด่วน ได้แก่ ความมีวินัย ความกตัญญูกตเวที ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การประหยัดและออม การพึ่งตนเอง การนิยมไทย และการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ตลอดจนริบเร่งต่อต้านและขจัดอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ คือ อบายมุขทุกประเภท โดยเฉพาะการพนันและการดื่มสุรา (เช่น เปลี่ยนจากการใช้สุราดื่มถวายพระพรหรืออวยพรในพิธีของทางราชการ มาเป็นการใช้น้ำบริสุทธิ์แทน)

๕.๒.๖ ให้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติพิจารณาหาทางปรับปรุงคำสั่งระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เอื้ออำนวยการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติของสื่อมวลชน (เช่น การอ่านข่าวที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติจากหนังสือพิมพ์ ทางวิทยุกระจายเสียง) ตลอดจนหามาตรการการสนับสนุนสื่อมวลชนที่มีผลงานดีเด่นในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

๖. โดยเหตุที่เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งอยู่ในความสนใจของประชาชน สื่อมวลชน ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐและของเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จึงเป็นเรื่อง

เร่งด่วนที่จะต้องมีการดำเนินงานให้เกิดผลในทางปฏิบัติโดยเร็ว จึงขอประทานกราบเรียนมาเพื่อพิจารณา
นำเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อให้มีมติรับหลักการเกี่ยวกับนโยบายระยะยาวและนโยบายเร่งด่วนในการ
เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เพื่อพัฒนาชาติไทย และมอบให้คณะปฏิรูประบบราชการและระเบียบ
บริหารราชการแผ่นดินพิจารณานโยบายเร่งด่วนข้อ ๕.๒.๑ และ ๕.๒.๒ ส่วนนโยบายข้ออื่น ๆ คณะ
กรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จะได้นำไปปฏิบัติให้เกิดผลต่อไป เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติแล้ว

พลเอก

(ประจวบ สุนทรางกูร)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

๑๘ กรกฎาคม ๒๕๒๖

เสนอ ครม.พิจารณา

พล.อ.

(เปรม ติณสูลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๖

มติคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันอังคารที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖ เรื่องนโยบายของ
รัฐบาลในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ มีมติรับหลักการเกี่ยวกับนโยบายระยะยาวและนโยบาย
เร่งด่วนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำหรับนโยบายเร่งด่วนข้อ ๕.๒.๑ และ ๕.๒.๒ นั้น เนื่อง
จากในปัจจุบันมีหน่วยงาน ๓ หน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ใกล้เคียงกันเกี่ยวกับการส่งเสริมเอกลักษณ์
วัฒนธรรม และวินัยแห่งชาติ คือ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
และคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมและวินัยแห่งชาติ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ทั้ง ๓ หน่วยงานนี้
ไปปรึกษาหารือเกี่ยวกับโครงสร้างทั้งหมด โดยให้คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบ
บริหารราชการแผ่นดินรับผิดชอบเป็นตัวกลาง เพื่อนำข้อสรุปเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่า
โครงสร้างการบริหารเกี่ยวกับเรื่องนี้ควรจะเป็นประการใด ทั้งนี้เพื่อให้เป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้น

ประเมินผลการสัมมนา

แบบประเมินผลการสัมมนา
เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย”
วันที่ ๖ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖
ณ ดิگสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

ขอให้พระคุณเจ้าและท่านผู้เข้าร่วมสัมมนา กาเครื่องหมาย (x) ลงในช่องที่เห็นว่าเหมาะสมในแต่ละข้อ แล้วมอบให้เจ้าหน้าที่ ณ โต๊ะเอกสารในวันพฤหัสบดีที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖ ก่อนเวลา ๑๖.๐๐ น. ด้วย จักขอบคุณยิ่ง

หัวข้อ	น้อย	ค่อนข้างน้อย	ปานกลาง	ค่อนข้างมาก	มาก	อื่นๆ
๑. ก่อนการสัมมนา						
๑.๑ ท่านคิดว่าการสัมมนาครั้งนี้จำเป็นและสำคัญเพียงไร						
๑.๒ ท่านคาดว่าจะได้รับประโยชน์และความรู้จากการสัมมนาครั้งนี้เพียงไร						
๒. หลังการสัมมนา						
๒.๑ ท่านคิดว่าการสัมมนาครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่เพียงใด						
๒.๒ เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ที่ได้รับ						
๒.๓ ท่านคิดว่าจะนำความรู้ข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด						
๓. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเอกสารที่ได้รับอุปกรณ์และสถานที่สัมมนาตลอดจนการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ						
๓.๑ ความสมบูรณ์ของเนื้อหาข้อมูลและประเภทของเอกสารที่ได้รับในการสัมมนา						
๓.๒ ความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ						
๓.๓ การอำนวยความสะดวกทั้งก่อนการสัมมนาและระหว่างการสัมมนา						
๔. ความรู้และประโยชน์ของการบรรยายและการอภิปราย						
๔.๑ การบรรยายและการอภิปรายให้ความรู้แก่ท่านมากน้อยเพียงใด						

หัวข้อ	น้อย	ค่อนข้างน้อย	ปานกลาง	ค่อนข้างมาก	มาก	อื่นๆ
๔.๒ โดยส่วนรวมแล้วท่านเห็นว่าผู้บรรยายและผู้อภิปรายที่ได้รับเชิญมาร่วมครั้งนี้เหมาะสมเพียงไร						
๔.๓ ประโยชน์และความรู้ที่ได้รับจากคำถามและข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้ร่วมสัมมนา						
๕. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการสัมมนากลุ่มย่อยในเรื่องต่อไปนี้						
๕.๑ หัวข้อการสัมมนากลุ่มย่อยเหมาะสมเพียงไร						
๕.๒ ระยะเวลาของการสัมมนากลุ่มย่อยเหมาะสมเพียงไร						
๕.๓ การแบ่งกลุ่มสัมมนาได้ดำเนินไปตามแนวที่กำหนดไว้เพียงไร						
๕.๔ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพียงไร						
๖. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการรายงานและสรุปผลการสัมมนาต่อที่ประชุมใหญ่						
๖.๑ เนื้อหาสาระและประโยชน์ที่ได้รับจากการรายงานของแต่ละกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสัมมนาและมีความเหมาะสมเพียงไร						
๖.๒ สรุปผลการสัมมนามีความชัดเจนและเหมาะสมที่จะสามารถนำไปกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางปฏิบัติได้เพียงไร						

๗. ท่านคิดเห็นว่าควรจัดสัมมนาในลักษณะนี้อีกหรือไม่ หากเห็นสมควร ควรจัดสัมมนาในเรื่องใดและควรเชิญใครมาร่วมสัมมนา

.....

.....

๘. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความร่วมมือ
คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนาฯ

ข้อเสนอแนะกลุ่มในการพิจารณาเรื่องการเสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ

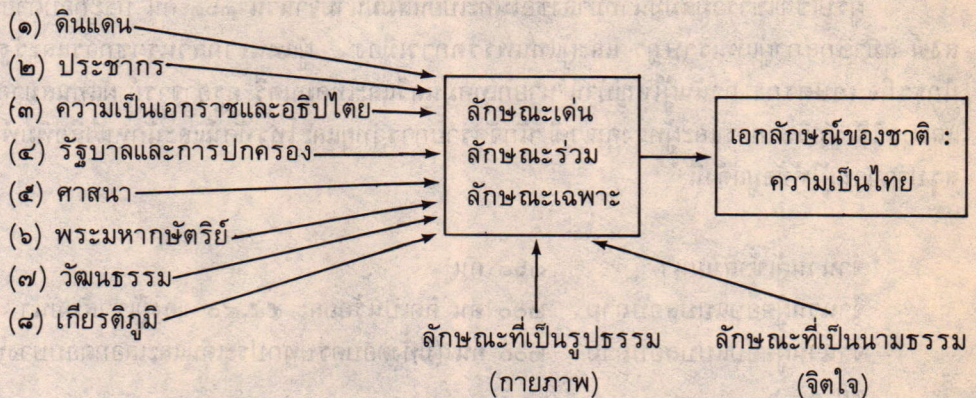
๑. เอกลักษณ์ของชาติ

คำว่าเอกลักษณ์ของชาติอาจจะแบ่งแยกออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ “เอกลักษณ์” และ “ชาติ” ชาติ ประกอบด้วยองค์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ดินแดน	(๒) ประชากร
(๓) ความเป็นเอกราชและอธิปไตย	(๔) รัฐบาลและการปกครอง
(๕) ศาสนา	(๖) พระมหากษัตริย์
(๗) วัฒนธรรม	(๘) เกียรติภูมิ

เอกลักษณ์ของชาติ ก็คือเอกลักษณ์ขององค์ประกอบทั้ง ๘ ประการนี้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ลักษณะร่วมหรือลักษณะเด่น หรือลักษณะเฉพาะขององค์ประกอบทั้ง ๘ ประการ ซึ่งรวมกันเป็น “ลักษณะความเป็นไทย” ดังแสดงในรูปข้างล่างนี้

ชาติ : องค์ประกอบ ๘ ประการ

พิจารณาเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจในกลุ่มถนัด

สนใจ หรือเห็นว่าสำคัญ ไม่จำเป็นจะต้องพิจารณาให้สมบูรณ์ทุกเรื่อง

๒. แนวทางประชุมกลุ่ม เพื่อให้สำเร็จลุล่วงโดยเร็วโปรดพิจารณาใช้แนวทางในการดำเนินของกลุ่มดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาโดยวิธีระดมความคิดจากสมาชิก

(๒) ตอบคำถามให้ได้ว่า “ใครจะทำอะไร ได้อย่างไร” ตามบทบาทของกลุ่มที่กำหนดไว้ในหัวข้อของแต่ละกลุ่มเพื่อการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ โดยพิจารณาเพียงแต่แนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ โปรดอย่าเสียเวลาในการพิจารณารายละเอียดปลีกย่อย

รายงาน

การประเมินผลการสัมมนา

๑. วิธีการประเมิน

ฝ่ายประสานงาน คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเตรียมการสัมมนา เรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ได้จัดทำแบบสอบถามและมอบให้ผู้เข้าสัมมนากรอกข้อมูลในวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๖ อันเป็นวันสุดท้ายของการสัมมนา โดยมีคำถามในลักษณะคำถามปิดจำนวน ๖ ข้อ แต่มีประเด็นให้เสนอความเห็น ๑๗ ประเด็น และเป็นคำถามเปิดรวม ๒ ข้อ เพื่อขอทราบความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของการสัมมนาที่สมควรจะจัดขึ้นอีกในอนาคตและความคิดเห็นอื่น ๆ

๒. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้รับเชิญเข้าร่วมสัมมนาที่มาลงชื่อในทะเบียนสัมมนา มีจำนวน ๓๖๑ คน ประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้แทนพรรคการเมือง ผู้แทนจากส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ นักธุรกิจ เกษตรกร กำนันผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรีและเทศมนตรี ครูอาจารย์ ผู้แทนสมาคม ชมรม และมูลนิธิ นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์และนักหนังสือพิมพ์ โดยอาจสรุปจำนวนผู้ให้ข้อมูลดังนี้

จำนวนผู้เข้าสัมมนา	๓๖๑ คน	
จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๔๐ ของผู้เข้าสัมมนา	
จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๐๐ คน (มีทั้งตอบครบทุกประเด็นและเลือกตอบบางประเด็น)	
ข้อ ๑ - ๖		
จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๖๕ คน (ไม่ตอบ ๓๕ คน)	
ข้อ ๗ - ๘		
สำหรับคำถามข้อ ๗ ที่ว่าสมควรจะจัดให้มีการสัมมนาอีกหรือไม่		
มีผู้เห็นด้วย		๑๒๓ คน
มีผู้ไม่เห็นด้วย		๑ คน
มีผู้ไม่ตอบเฉพาะข้อนี้		๔๕ คน

๓. ผลการประเมิน

รายละเอียดปรากฏในตารางที่แนบ

การประเมินผลการสัมมนา

หัวข้อ	น้อย	%	ค่อนข้างน้อย	%	ปานกลาง	%	ค่อนข้างมาก	%	มาก	%	จำนวนผู้ตอบ	%
๑. ก่อนการสัมมนา	๓	๑.๕๐	๑	๖.๐๐	๑๒	๒๐.๐๐	๔๐	๖๖.๖๖	๑๔๔	๗๒.๐๐	๒๐๐	๑๐๐
	๑	๐.๕๒	๘	๑๓.๓๓	๓๗	๕๙.๖๗	๖๙	๑๐๙.๖๗	๗๗	๔๐.๑๐	๑๙๒ (ไม่ตอบ ๘)	๑๐๐
๒. หลังการสัมมนา	๕	๒.๗๒	๒๓	๓๖.๖๖	๘๕	๑๓๓.๓๓	๔๑	๖๓.๓๓	๒๐	๑๐.๘๗	๑๘๔ (ไม่ตอบ ๑๖)	๑๐๐
	๒	๑.๐๕	๑๔	๒๒.๒๒	๖๕	๑๐๐.๐๐	๖๙	๑๐๖.๖๖	๔๑	๒๑.๐๕	๑๙๑ (ไม่ตอบ ๙)	๑๐๐
	๗	๓.๗๒	๑๘	๒๘.๖๖	๖๕	๑๐๐.๐๐	๔๑	๖๓.๓๓	๒๐	๑๐.๘๗	๑๘๔ (ไม่ตอบ ๑๖)	๑๐๐
	๒	๑.๐๕	๑๔	๒๒.๒๒	๖๕	๑๐๐.๐๐	๖๙	๑๐๖.๖๖	๔๑	๒๑.๐๕	๑๙๑ (ไม่ตอบ ๙)	๑๐๐
๓. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเอกสารที่ได้รับอุปกรณ์และสถานที่สัมมนา ตลอดจนการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ	๒	๑.๐๖	๖	๑๐.๐๐	๓๖	๕๙.๖๗	๔๐	๖๖.๖๖	๑๔๔	๗๒.๐๐	๒๐๐	๑๐๐
	๒	๑.๐๖	๖	๑๐.๐๐	๓๖	๕๙.๖๗	๔๐	๖๖.๖๖	๑๔๔	๗๒.๐๐	๒๐๐	๑๐๐

หัวข้อ	น้อย	%	ค่อนข้างน้อย	%	ปานกลาง	%	ค่อนข้างมาก	%	มาก	%	จำนวนผู้ตอบ	%
๓.๒ ความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ	๒	๑.๐๓	๖	๑๑.๒๘	๒๒	๓๐.๗๗	๖๐	๕๓.๘๕	๑๐๕	๕๓.๘๕	๑๘๕ (ไม่ตอบ ๕)	๑๐๐
๓.๓ การอำนวยความสะดวกทั้งก่อนการสัมมนา และระหว่างการประชุม	๑	๐.๕๔	๑	๑๖.๗๖	๓๑	๒๘.๑๑	๕๒	๕๔.๐๕	๑๐๐	๕๔.๐๕	๑๘๕ (ไม่ตอบ ๑๕)	๑๐๐
๔. ความรู้และประโยชน์ของการบรรยายและการอภิปราย												
๔.๑ การบรรยายและการอภิปรายให้ความรู้แก่ท่านมากน้อยเพียงใด	๒	๑.๐๖	๕	๒๖.๕๐	๕๐	๔๐.๒๑	๗๖	๒๙.๖๓	๕๖	๒๙.๖๓	๑๘๙ (ไม่ตอบ ๑๑)	๑๐๐
๔.๒ โดยส่วนรวมแล้วท่านเห็นว่าผู้บรรยายและผู้อภิปรายที่ได้รับเชิญมาร่วมครั้งนี้เหมาะสมเพียงไร	๑	๐.๕๓	๔	๑๗.๓๗	๓๓	๔๔.๗๔	๘๕	๓๕.๒๖	๖๗	๓๕.๒๖	๑๙๐ (ไม่ตอบ ๑๐)	๑๐๐
๔.๓ ประโยชน์และความรู้ที่ได้รับจากคำถามและข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้ร่วมสัมมนา	๑๐	๕.๓๒	๑๙	๓๘.๘๓	๗๓	๓๐.๓๒	๕๗	๑๕.๔๓	๒๙	๑๕.๔๓	๑๘๘ (ไม่ตอบ ๑๒)	๑๐๐
๕. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการสัมมนากลุ่มย่อยในเรื่องต่อไปนี้												
๕.๑ หัวข้อการสัมมนากลุ่มย่อยเหมาะสมเพียงไร	๔	๒.๐๘	๘	๒๒.๔๐	๔๓	๓๗.๕๐	๗๒	๓๓.๘๕	๖๕	๓๓.๘๕	๑๙๒ (ไม่ตอบ ๘)	๑๐๐

หัวข้อ	น้อย	%	ค่อนข้างน้อย	%	ปานกลาง	%	ค่อนข้างมาก	%	มาก	%	จำนวนผู้ตอบ	%
๕.๒ ระยะเวลาของการสัมมนาในกลุ่มย่อยเหมาะสมเพียงไร	๔๗	๒๕.๒๗	๘๕	๔๕.๗๐	๓๕	๑๘.๘๒	๑๑	๕.๕๑	๘	๔.๓๐	๑๘๖ (ไม่ตอบ ๑๔)	๑๐๐
๕.๓ การแบ่งกลุ่มสัมมนาได้ดำเนินไปตามแนวที่กำหนดไว้เพียงไร	๑๗	๑๐.๐๖	๒๘	๑๖.๕๗	๗๔	๔๓.๗๙	๓๘	๒๒.๔๙	๑๒	๗.๑๐	๑๖๙ (ไม่ตอบ ๓๑)	๑๐๐
๕.๔ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพียงไร	๒๒	๑๑.๙๖	๒๙	๑๕.๗๖	๖๕	๓๕.๓๓	๔๔	๒๓.๙๑	๒๔	๑๓.๐๔	๑๘๔ (ไม่ตอบ ๑๖)	๑๐๐
๖. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับกรรายงานและสรุปผลการสัมมนาท่อที่ประชุมใหญ่												
๖.๑ เนื้อหาสาระและประโยชน์ที่ได้รับจากการรายงานของแต่ละกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสัมมนาและมีความเหมาะสมเพียงไร	๓	๑.๖๖	๑๕	๘.๒๙	๘๑	๔๔.๗๕	๔๙	๒๗.๐๗	๓๓	๑๘.๒๓	๑๘๑ (ไม่ตอบ ๑๙)	๑๐๐
๖.๒ สรุปผลการสัมมนามีความชัดเจนและเหมาะสมที่จะสามารถนำไปกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางการปฏิบัติได้เพียงไร	๔	๒.๒๗	๑๖	๘.๑๐	๗๐	๓๙.๗๗	๕๘	๓๒.๙๕	๒๘	๑๕.๙๑	๑๗๖ (ไม่ตอบ ๒๔)	๑๐๐

๗. ท่านคิดว่าควรจัดสัมมนาในลักษณะนี้อีกหรือไม่ หากเห็นสมควร ควรจัดสัมมนาในเรื่องใดและควรเชิญใครมาร่วมสัมมนา

๗.๑ การจัดสัมมนาในลักษณะนี้

ควรจัด ๑๒๒ ราย (๖๑.๐๐%)

ไม่ควรจัด ๑ ราย (๐.๕๐%)

(เหตุผล : เนื่องจากกลุ่มใหญ่เกินไป ไม่รู้กลุ่มเป้าหมายว่าคือใครระดมความคิดไม่ได้)

ไม่ตอบ ๗๗ ราย (๓๘.๕๐%)

๗.๒ หัวข้อที่ควรจัดสัมมนา

ด้านการเมืองการปกครอง

- การพัฒนาเอกลักษณ์ของชาติ (มีผู้เสนอ ๓ ราย)
- เอกลักษณ์ของชาติไทยกับการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองของไทย (มีผู้เสนอ ๓ ราย)
- เอกลักษณ์กับความมั่นคงของชาติ (มีผู้เสนอ ๓ ราย)
- การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสถาบันประชาธิปไตย (มีผู้เสนอ ๒ ราย)
- คนไทยขาดความชาตินิยม เอกลักษณ์ของชาติก็ขาดหัวใจ (มีผู้เสนอ ๒ ราย)
- อุดมการณ์ของชาติ
- ประเทศชาติกับคนในชาติต้องการอะไร
- การเสริมสร้างวินัยและระเบียบแบบแผนใหม่ในการพัฒนาชาติ
- เอกลักษณ์ไทยหรือลักษณะชาติไทย
- ความอยู่รอดของประเทศชาติกับนักการเมือง
- เอกลักษณ์กับเกียรติภูมิของชาติ (๖ ข้อหลังนี้ มีผู้เสนอหัวข้อละ ๑ ราย)

ด้านสังคม

เอกลักษณ์และวัฒนธรรม - วัฒนธรรมของชาติ เช่น มรดกทางวัฒนธรรมไทย การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (มีผู้เสนอ ๔ ราย)

- เอกลักษณ์ไทยทางด้านภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาท้องถิ่น (มีผู้เสนอ ๓ ราย)
- ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อในศาสนาและพิธีกรรม (มีผู้เสนอ ๒ ราย)
- เอกลักษณ์ไทย (ในแง่การอนุรักษ์สร้างสรรค์เพื่อเลือกลักษณะดีเด่นมาประยุกต์ใช้) (มีผู้เสนอ ๑ ราย)

การพัฒนาประเทศ

- เราจะช่วยพัฒนาประเทศชาติได้อย่างไร (มีผู้เสนอ ๓ ราย)
- เยาวชนกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (มีผู้เสนอ ๒ ราย)
- การพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาประเทศ
- คุณภาพของประชากร
- บทบาทของผู้นำในการแสดงออก
- เอกลักษณ์ทางด้านสังคม
- การสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง
- การศึกษากับการพัฒนาประเทศไทย
- วิธีการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชาติ
- การพัฒนาเอกลักษณ์ของชาติในหมู่ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจในเรื่องการแสดงความคิดเห็นมีเหตุผล (๘ ข้อหลัง มีผู้เสนอหัวข้อละ ๑ ราย)

สื่อมวลชน

- สื่อมวลชนทั่ว ๆ ไป
- บทบาทของสื่อมวลชนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
- การประชาสัมพันธ์ของรัฐ (มีผู้เสนอหัวข้อละ ๑ ราย)

อื่น ๆ

- วิชาชีพแพทย์และพยาบาลมีส่วนช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติพัฒนาชาติไทยอย่างไรบ้าง
- สิ่งแวดล้อมทรัพยากรและความมั่นคงของชาติ
- การสูญเสียทรัพยากรบุคคลจากอุบัติเหตุต่าง ๆ กับการป้องกันอุบัติเหตุแห่งชาติ
- ท้องถิ่นกับเอกลักษณ์ของไทย
- เรื่องเกี่ยวกับภาครัฐบาลและเอกชนในการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ
- เรื่องวิชาการด้านเอกลักษณ์ (มีผู้เสนอหัวข้อละ ๑ ราย)

๗.๓ การเชิญบุคคลมาร่วมสัมมนา

- นักปฏิบัติทุกอาชีพสาขาที่มีประสบการณ์ ผู้มีความรู้ ผู้เกี่ยวข้อง กับเรื่องที่จะจัดสัมมนานั้น (มีผู้เสนอ ๑๗ ราย)
- นักวิชาการ นักการเมือง สื่อมวลชน พ่อค้า แม่ค้า ผู้ใช้แรงงานและหน่วยราชการต่าง ๆ (มีผู้เสนอ ๑๑ ราย)
- ผู้ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอน เช่น ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ พระภิกษุ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน (มีผู้เสนอ ๑๐ ราย)

- สื่อมวลชนสาขาต่าง ๆ (มีผู้เสนอ ๖ ราย)
- นักการเมืองทุกพรรคและรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ (มีผู้เสนอ ๖ ราย)
- กลุ่มวัยรุ่น เยาวชน และกลุ่มนักศึกษา (มีผู้เสนอ ๔ ราย)
- องค์การเอกชนที่ทำงานเพื่อส่วนรวม (มีผู้เสนอ ๔ ราย)
- ระดับวางนโยบายสามารถตัดสินใจปฏิบัติการได้ (มีผู้เสนอ ๓ ราย)
- ศิลปินทุกแขนง (มีผู้เสนอ ๒ ราย)
- กลุ่มเกษตรกร กลุ่มพัฒนาชุมชน (มีผู้เสนอ ๒ ราย)
- นายแพทย์ พยาบาล (มีผู้เสนอ ๑ ราย)
- หัวหน้าหน่วยงานผู้รับผิดชอบทุกสาขาอาชีพ (มีผู้เสนอ ๑ ราย)

๗.๔ ผู้ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นวิทยากร

- นายสุชีพ ปุญญานุภาพ (มีผู้เสนอ ๓ ราย)
- นอกนั้นถูกเสนอชื่อท่านละ ๑ ราย คือ พลโท หาญ สีสานนท์ (ยศขณะนั้น), ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, นายปองพล อดิเรกสาร, นายสมัคร สุนทรเวช, นายชวน หลีกภัย, ศจ.ดร.พทยา สายหู, ศจ.ดร.สาโรช บัวศรี, ศจ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร, ศจ.น.พ.ประเวศ วะสี, ดร.วิเชียร ทวีลาภ, ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน, นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ, ศจ.ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์, นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, พระเทพรัตนโมลี (วัดธาตุพนม จ.นครพนม), นาวาอากาศเอก แยม ประพัฒน์ทอง

๘. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

- กลุ่มสัมมนาใหญ่เกินไป ทำให้การประชุมสัมมนาหาข้อยุติและระดมความคิดได้ยาก
- กลุ่มย่อยให้เวลาน้อย ในขณะที่หัวข้อการประชุมกลุ่มย่อยขอบเขตกว้างเกินไป
- ควรจัดสัมมนาให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังในลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพราะพูดทฤษฎีด้านเดียวไม่ได้ผล สังเกตว่าทุกกลุ่มที่รายงานมิได้เสนอแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลตามที่คณะผู้จัดคาดหวังไว้
- ไม่ควรให้ผลของการสัมมนาสิ้นสุดลงแค่อยู่นั้น แต่ควรให้ได้มีการนำผลการสัมมนาไปดำเนินการจริง ๆ โดยเสนอให้รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติที่ได้จากการสัมมนาอย่างรีบด่วน เพื่อกำหนดมาตรการให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้ปฏิบัติตามพร้อมกัน
- ควรเชิญผู้บังคับบัญชามาร่วมสัมมนา จะได้นำข้อคิดเห็นไปปฏิบัติไปเปลี่ยนนโยบายได้ และควรเชิญผู้มีประสบการณ์ในการทำงานจริง ๆ มาร่วมสัมมนา
- สถานที่จัดสัมมนา ควรจะเป็นที่ต่างจังหวัดบ้าง หรือสถานที่ห่างไกลที่ทำงาน เพื่อให้ได้อยู่ร่วมสัมมนากันโดยตลอด และร่วมกันสังสรรค์ทำความรู้จักกัน
- ควรกำหนดประเด็นเนื้อเรื่องการสัมมนาให้แคบลง และเชิญเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องจริง ๆ โดยวิทยากรควรศึกษาหัวข้อการสัมมนาก่อนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายและเอกสารแจกล่วงหน้า เพื่อผู้เข้าร่วมจะได้ศึกษาก่อนการสัมมนา เพื่อให้การสัมมนามีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมาย

- ควรจัดสัมมนาทุกปี เพื่อติดตามประเมินผลว่า เมื่อปฏิบัติแล้วมีปัญหาอย่างไร เพื่อหาทางแก้ไขและเพื่อจะได้ข้อคำแนะนำจากบุคคลทุกอาชีพ ตลอดจนเพื่อกระตุ้นรัฐบาลให้ความสนใจในเรื่องนี้มากขึ้น
- ควรเชิญผู้นำเยาวชนมาร่วมสัมมนาด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้รู้เห็นรอบด้านขึ้น
- ควรเชิญคณะกรรมการ กบว. คณะกรรมการเซนเซอร์ภาพยนตร์ คณะกรรมการบริหารวิทยุของเหล่าทัพ หัวหน้าสถานีวิทยุ เจ้าของหนังสือพิมพ์ เจ้าของธุรกิจโฆษณา ผู้ดำเนินการโทรทัศน์และเทปโทรทัศน์ เพื่อหารือกำหนดแนวทางเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
- ควรประเมินผลจากการสัมมนาเสนอต่อราชบัณฑิตยสถานเพื่อทราบและพิจารณาโดยเฉพาะการตีความหมาย “เอกลักษณ์ของชาติ” ให้ชัดเจน เพราะมีโอกาสและเวลาและเป็นที่รวมสมองของนักปราชญ์ด้วย
- ควรมีความร่วมมือและประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างบ้าน โรงเรียน และวัดในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
- ผู้ที่ร่วมสัมมนาควรจัดทำเอกสารผลการปฏิบัติงานของแต่ละคนมาเสนอ เพื่อแลกเปลี่ยนเอกสารและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
- การแต่งกายของผู้ที่เข้าร่วมประชุมสัมมนาควรมีเอกลักษณ์ โดยควรแต่งชุดพระราชทานทั้งหมด

การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย

นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ*

คณะผู้จัดสัมมนาเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย” ได้ขอให้ผมเขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้เพื่อประกอบการสัมมนา ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการแสวงหาแนวทางการปฏิบัติในอนาคต รวมทั้งเพื่อศึกษาความสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชนให้ได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในเรื่องนี้ต่อไป

ความจริงแล้ว ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “เอกลักษณ์” ไว้หลายแห่งและแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ถ้าจะสรุปสาระที่สำคัญของความหมายของคำนี้อย่างสั้น ๆ และง่าย ๆ แล้ว ก็คงจะหมายถึงลักษณะพิเศษหรือลักษณะโดดเด่นของบุคคลหรือของสังคม ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่แตกต่างจากคนอื่นหรือสังคมอื่น หรือเป็นลักษณะที่ซ้ำกับคนอื่น หรือสังคมอื่นก็ได้ แต่จะต้องเป็นลักษณะที่โดดเด่นหรือรู้จักกันกว้างขวางจนสามารถชี้ได้ว่าเป็นของบุคคลหรือของสังคมนั้น ๆ นั้นเอง ทั้งนี้จะเห็นได้จากวิถีแห่งชีวิต ความเชื่อถือนึกคิด พฤติกรรมและลักษณะนิสัยประจำชาติ เป็นต้น

ความสำคัญของเอกลักษณ์นั้น ทำให้เรารู้จักตัวเอง รู้จักสังคมที่เราอาศัยอยู่ว่าเป็นอย่างไร เป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกัน และเป็นเครื่องส่งเสริมให้คนในชาติบ้านเมืองมีความผูกพันและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งยังสามารถนำเอกลักษณ์ที่ติดงอมแงมมาใช้ในการธำรงและเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วย

ชาติไทยของเรานั้น มีลักษณะอะไรที่โดดเด่นไม่เหมือนใครบ้างนั้น น่าจะพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. **สภาพทางภูมิศาสตร์** สภาพของภูมิศาสตร์มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อเอกลักษณ์ของชาติ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม พลเมืองมีนิสัยและสภาพสังคมแบบชาวเกษตรเป็นหลัก อากาศที่ร้อนและแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ทำให้คนไทยมีนิสัยเฉื่อยชา ขาดการวางแผนในอนาคต ท่าเลที่ตั้งของประเทศทำให้ไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมใหญ่ทั้งจากจีนและอินเดีย นอกจากนั้นการมีแผ่นดินที่ติดต่อกันเป็นผืนเดียว ทำให้ประชาชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. **ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์** ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและการไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของใคร ทำให้คนไทยมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง และเป็นชาติที่รักอิสระ อย่างไรก็ตามการที่ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของใครจะต้องมีขบวนการกู้ชาติ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนไทยขาดอุดมการณ์ของชาติที่ชัดเจนและไม่คุ้นเคยกับการต่อสู้อย่างรุนแรง แต่ก็ด้วยลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ได้ทำให้แนวทางสันติและการประสานประโยชน์กลายเป็นเอกลักษณ์สำคัญของไทย

*ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

๓. **ประชากร** ประชากรไทยส่วนใหญ่มีเชื้อสายเดียวกัน หรือคนเชื้อสายอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศก็สามารถผสมกลมกลืนกับคนไทยได้เป็นอย่างดี ลักษณะดังกล่าวทำให้สังคมไทยไม่ค่อยมีปัญหาการขัดแย้งทางความคิด เชื้อชาติ และวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรุนแรง ความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติมีค่อนข้างสูง

๔. **พุทธศาสนา** พุทธศาสนาเป็นรากฐานของระบบความเชื่อของคนไทย และเป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดค่านิยมต่าง ๆ เป็นอันมาก นอกจากนี้พุทธศาสนายังเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนตั้งแต่เกิดจนตายโดยเฉพาะในสิ่งที่เกี่ยวกับพิธีการ ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนา แม้จะไม่ใช่อะไรลักษณะของไทยโดยตรง แต่ก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ไทยในหลายด้าน

๕. **วิธีการดำรงชีวิตและเลี้ยงชีพ** รากฐานของการดำรงชีวิตและเลี้ยงชีพของคนไทยก็คือเกษตรกรรม เหล่านี้ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่ยังคงนิสัยของคนในสังคมเกษตรเอาไว้อย่างครบถ้วน ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ที่สำคัญ ๆ ของไทยขึ้นหลายอย่าง เช่น ลักษณะสังคมเกษตรกรรมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือกันและกัน ก่อให้เกิดนิสัยคนไทยที่โอบอ้อมอารีชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ความเคยชินต่อการอยู่ใต้อิทธิพลของธรรมชาติในการเกษตร ทำให้คนไทยมักยอมจำนนต่ออำนาจที่เหนือกว่า เป็นต้น

จากปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวข้างต้นได้ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยหลายประการ ในที่นี้ผมขอหยิบยกมากล่าวเฉพาะเอกลักษณ์บางอย่างที่สำคัญ โดยสังเขปเท่านั้น

๑. **ความรักอิสระ เสรีภาพ และความภูมิใจในชาติ** เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าความรักอิสระ เสรีภาพ และความภูมิใจในชาตินั้น เป็นเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของชาติไทย เหตุการณ์หลายครั้งในประวัติศาสตร์ เช่น การต่อสู้ของชาวบ้านบางระจัน การร่วมกันต่อสู้ป้องกันเอกราชของชาติของคนไทยในเหตุการณ์เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้น ได้สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของคนไทยเกี่ยวกับความรักอิสระ เสรีภาพ และความเป็นไทยได้เป็นอย่างดี เอกลักษณ์ดังกล่าวนี้ทำให้คนไทยมีความรักหวงแหนในความเป็นชาติ พร้อมทั้งจะต่อสู้เพื่อปกป้องเอกราชและอธิปไตยของชาติทุกเมื่อ เอกลักษณ์นี้จึงนับเป็นการเกื้อกูลอย่างยิ่งต่อการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยของชาติ

๒. **รู้จักประสานประโยชน์และนิยมการประนีประนอม** เอกลักษณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของคนไทยก็คือ การนิยมการประนีประนอม และการประสานประโยชน์ กล่าวคือ เมื่อเกิดปัญหารุนแรงคนไทยจะพยายามหาทางยุติปัญญาด้วยวิธีรอมชอมผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่นิยมการเผชิญหน้ากันถึงขั้นแตกหักหรือเอาแพ้เอาชนะกัน ลักษณะดังกล่าวทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่สงบสุข มีการพัฒนาอย่างราบรื่นและต่อเนื่อง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและสับสน สถาบันต่าง ๆ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๓. **ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์** เอกลักษณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของคนไทยคือความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ความรู้สึกดังกล่าวต่อองค์พระมหากษัตริย์ของคนในสังคมไทยต่างจากคนในสังคมอื่น กล่าวคือมีความรู้สึกผูกพันเหนียวแน่น มั่นคง ยอมสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อเกิดทุนสถาบัน และยามเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง องค์พระมหากษัตริย์ก็จะช่วย

คล้ายสถานการณ์ได้อย่างแตกต่างจากพระมหากษัตริย์ในประเทศประชาธิปไตยอื่นในโลก เอกลักษณะดังกล่าวได้สืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน ทำให้ประชากรในสังคมมีที่ยึดเหนี่ยว มีศูนย์รวมทางจิตใจ ทำให้สังคมมีความมั่นคงสูง เป็นผลดีต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประเทศในทุก ๆ ด้าน

๔. **ยึดมั่นในหลักธรรมและประเพณีตามพุทธศาสนา** คนไทยเป็นชนชาติที่มีความยึดมั่นในหลักธรรมทางพุทธศาสนาสูง ซึ่งสิ่งนี้ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่สงบสุข ร่วมเย็น มีระเบียบและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง นอกจากนี้คนไทยยังยึดมั่นในประเพณีตามพุทธศาสนา ซึ่งมีข้อดี ทำให้ประชาชนรู้สึกสงบและมีที่พึ่งพายึดเหนี่ยวทางจิตใจ อย่างไรก็ตาม การรักษาประเพณีตามพุทธศาสนาปัจจุบันมักผสมผสานด้วยความเชื่อตามลัทธิอื่น และเจือปนด้วยความฟุ้งเฟ้อแข่งขันกันสูง จึงทำให้ประเพณีเหล่านั้นเต็มไปด้วยความสิ้นเปลือง และบางครั้งมีแนวโน้มนำไปสู่การเชื่อถือโชคลางทำให้คนไทยเป็นจำนวนมากมีจิตใจไม่เป็นวิทยาศาสตร์ มีทัศนคติที่มกยอมจำนน ไม่ดิ้นรนต่อสู้และแสวงหาทางออกที่ถูกต้อง

๕. **ความเฉื่อยชา การขาดความอดทน และการทำงานโดยปราศจากแผนงาน** ลักษณะเด่นประการหนึ่งของคนไทยก็คือ ความเฉื่อยชา ขาดความอดทนและการปราศจากแผนการทำงาน คนไทยมักจะเฉื่อยชาไม่กระตือรือร้น และขาดความอดทนในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างจริงจัง เอาใจ และประการสำคัญคือไม่มีการวางแผนงานล่วงหน้า ปล่อยให้สภาพแวดล้อมและสิ่งต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของงานค่อนข้างสูง ซึ่งนับเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก

เอกลักษณะประการนี้ของคนไทยสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ลักษณะสังคมเกษตรกรรม และการประกอบอาชีพที่กระทำกันในครอบครัว ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างง่าย ๆ ขาดแผนงานที่แน่นอน นอกจากนี้ความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน การไม่ต้องเผชิญภัยธรรมชาติอย่างรุนแรง และลักษณะอากาศที่ร้อนชื้นอยู่เสมอทำให้คนไทยขาดความกระตือรือร้นและความอดทนในการทำงาน

๖. **นิยมตัวบุคคลมากกว่าหลักการ** ความนิยมตัวบุคคลมากกว่าหลักการนี้ ปรากฏให้เห็นทั่วไปทั้งในวิถีการดำรงชีวิตประจำวันและการทำงานของคนไทย โดยเฉพาะในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งเอกลักษณะประการนี้ได้ก่อให้เกิดผลเสียหลายเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้จากการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เช่น การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองที่มักยึดถือตัวบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหลัก ซึ่งเป็นสาเหตุให้พรรคการเมืองไทยขาดระเบียบวินัยเป็นอย่างยิ่ง ส่วนในการดำเนินชีวิตการนิยมยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการก่อให้เกิดความอยุติธรรมขึ้นในสังคมได้ง่าย โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เสมอภาคกัน เป็นต้น

๗. **เคารพอาวุโส** คนไทยทั่วไปมักเคารพเชื่อฟังผู้มีวัย หรือฐานะทางสังคมสูงกว่า เอกลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นตั้งแต่การปฏิบัติในระดับครอบครัวไปจนถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคม และปรากฏออกมาในรูปของประเพณีต่าง ๆ เช่น การรดน้ำอวยพร หรือการแสดงความเคารพผู้ใหญ่ในวาระต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น รวมทั้งคำสอน คำพังเพยต่าง ๆ เช่น เดินตามหลังผู้ใหญ่สุ่นขี้ไม่กัด อาบน้ำร้อนมาก่อน เป็นต้น

สันนิษฐานว่า ลักษณะเหล่านี้เกิดขึ้นด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือประการแรกเป็นความรู้สึกตามธรรมชาติที่บุคคลจะเคารพเชื่อฟังผู้มีประสบการณ์ยาวนานกว่าหรือมีอำนาจมากกว่า ประการที่สองเป็นเพราะขนบธรรมเนียมของสังคมไทยที่ถือปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน

๘. **ชอบเลียนแบบการบริโภคและการดำรงชีวิตของผู้ที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่า** เอกลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของคนไทยส่วนใหญ่ก็คือ ชอบเลียนแบบการบริโภคและการดำรงชีวิตของผู้ที่มีฐานะสูงกว่า กล่าวคือคนในประเทศที่มีฐานะต่ำกว่าก็พยายามเลียนแบบการบริโภคและการดำรงชีวิตของผู้ที่มีฐานะสูงกว่า ส่วนคนในประเทศที่มีฐานะสูงอยู่แล้ว ก็พยายามเลียนแบบการบริโภคของคนในประเทศที่เจริญกว่า จึงปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปว่า คนที่มีรายได้ต่ำบางครั้งต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อนำไปซื้อ โทรทัศน์สี หรือสินค้าอื่น ๆ ที่ผู้มีฐานะมีหน้ามีตาในสังคมบริโภค และคนชั้นสูงในสังคมก็พยายามบริโภคสินค้าชนิดเดียวกันกับคนในประเทศที่เจริญแล้ว โดยพยายามสั่งสินค้าเหล่านั้นเข้ามาในราคาแพง ทั้งนี้รวมไปถึงการเลียนแบบพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนเหล่านั้นด้วย ไม่ว่าพฤติกรรมนั้นจะเหมาะสมกับตนหรือไม่

๙. **ขาดวินัย** คนไทยมักไม่ชอบระเบียบแบบแผน ชอบทำอะไรง่าย ๆ พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดวินัยของคนไทย ปรากฏให้เห็นชัดเจนทั้งในการทำงานและตลอดไปจนถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การทำงานที่ไม่ตรงต่อเวลา การไม่เคารพกฎจราจร การแย่งกันขึ้นรถโดยสาร ซื้อสินค้า หรือเข้าชมมหรสพ เป็นต้น

๑๐. **รักสนุก ชอบเล่น** คนไทยเป็นชนชาติที่รักสนุกและชอบเล่นมาแต่อดีต นิสัยดังกล่าว นอกจากปรากฏออกมาในรูปแบบการเล่นแบบต่าง ๆ แล้ว ยังแฝงอยู่ในประเพณีสำคัญอีกเป็นจำนวนมาก เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง งานบวช โกนจุก ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน วันเกิด เป็นต้น และแม้แต่ในการทำงานก็ยังมักแฝงไว้ด้วยการละเล่นและความสนุกสนานโดยเฉพาะในชนบท เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น ความรักสนุกชอบเล่นดังกล่าว ทำให้คนไทยไม่ค่อยจริงจังกับชีวิตมากนัก สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างไม่วิตก อย่างไรก็ตาม ความรักสนุกและชอบเล่นมากเกินไปทำให้คนไทยขาดความจริงจังในการทำงานในบางครั้ง แม้จะเป็นกิจกรรมที่จะต้องทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจปฏิบัติอย่างจริงจัง แต่สิ่งที่สื่อความหมายออกมากลับกลายเป็นการทำเล่น ๆ ไป เช่น เล่นหุ่น เล่นการเมือง

การพิจารณาว่า เอกลักษณะมีส่วนสนับสนุนหรือขัดขวางการพัฒนาประเทศอย่างไรนั้น ใคร่ขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมเสียก่อน เมื่อพิจารณาจากปณิธานของปวงชนชาวไทยที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ แผนนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา วัตถุประสงค์มูลฐาน และวัตถุประสงค์เฉพาะของชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๖๖/๒๕๒๓ เรื่อง นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์แล้ว สามารถประมวลเป้าหมายของการพัฒนาชาติไทยได้โดยสรุปดังนี้ คือ

๑) สร้างความก้าวหน้ามั่นคง มีเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีในสายตาของบรรดาอารยประเทศ และรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติ

๒) สร้างสวัสดิภาพ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความผาสุกร่มเย็นให้แก่ประชาชน และให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ได้รับสิ่งที่มีคุณค่าขึ้นพื้นฐานของมนุษย์

๓) ข้าราชการและส่งเสริมพุทธศาสนา และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย

๔) พัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองของประเทศ เพื่อร่วมจัดสรรและได้รับการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๕) พัฒนาระบบการบริหารของรัฐให้มีประสิทธิภาพ สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง

ผมได้กล่าวมาตอนต้นแล้วว่า เอกลักษณ์ทำให้เรารู้จักตัวเราเองหรือสังคมของเราเองว่าเป็นอย่างไร ต่างจากคนอื่นหรือสังคมอื่นอย่างไร มีประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน เพราะเอกลักษณ์จะเป็นเครื่องส่งเสริมให้คนในชาติผูกพันเข้าด้วยกันและมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน นอกจากนั้น การรู้จักเอกลักษณ์ของตนเองก็เท่ากับการรู้จักถึงจุดเด่นหรือข้อได้เปรียบของตน และรู้ถึงจุดด้อยหรือข้อเสียเปรียบของตน จึงมีประโยชน์ทำให้สามารถเลือกเอาส่วนที่เด่นและเป็นข้อได้เปรียบของตนขึ้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศได้เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ และเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติดังได้กล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า เอกลักษณ์มีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาชาติไทย ทั้งในแง่การส่งเสริมและขัดขวาง กล่าวคือ

๑) ในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า มั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมือง มีเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีในสายตาของอารยประเทศ ตลอดจนสามารถธำรงรักษาเอกราชอธิปไตยไว้ได้โดยถาวรนั้น เอกลักษณ์ของชาติไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการนิยมนการประนีประนอม การประสานประโยชน์ และแนวทางสันติ จะมีส่วนช่วยให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นไปอย่างราบรื่น มีการรอมชอม ลดการแตกแยก และการทำลายล้าง ตลอดจนทำให้การแก้ไขปัญหาทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางที่ใช่ หรือยุติลงโดยสันติวิธี ประชาชนมีแนวคิดต่อต้านลัทธิเผด็จการ และนิยมนการปกครองที่เชิดชูสิทธิเสรีภาพของบุคคล ทำให้เป็นการเกื้อกูลแก่การพัฒนาประชาธิปไตย อันเป็นระบอบการปกครองที่เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

เอกลักษณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างเกียรติภูมิของชาติในสายตาต่างประเทศ ได้แก่ เอกลักษณ์ของชาติไทยในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กล่าวคือเอกลักษณ์เกี่ยวกับความเป็นเจ้าบ้านที่ดีที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นแก่แขกผู้มาเยือนโดยเฉพาะแขกในระดับรัฐบาล ได้สร้างความประทับใจในการให้การต้อนรับและความมีน้ำใจของคนไทย ทำให้เป็นที่ส่งเสริมเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของชาติในสายตาต่างประเทศ ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศด้วย อย่างไรก็ตาม เอกลักษณ์ดังกล่าวก็ควรเป็นไปในลักษณะที่เหมาะสม กล่าวคือ มิให้มีการดำเนินการดังกล่าวฟุ้งเฟ้อมากเกินไปจนเกิดภาระหนี้สินในระดับรัฐบาล

นอกจากนั้น เอกลักษณ์ประจำชาติในส่วนที่เกี่ยวกับประชาชนเป็นผู้มีความยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา และการที่ประเทศไทยมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

ทำให้ประชาชนมีความสามัคคีกลมเกลียวกันค่อนข้างสูง ซึ่งย่อมเป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศ การสร้างประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคง มีเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีในสายตาของต่างประเทศ

๒) ในการพัฒนาประเทศ เพื่อสร้างสวัสดิภาพ ความผาสุกร่มเย็นให้ประชาชนได้รับสิ่งที่มีคุณค่าขั้นพื้นฐานของมนุษย์และความอยู่ดีกินดีโดยทั่วไปนั้น เอกลักษณะของไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา ทำให้ผู้ปกครองถือเป็นหน้าที่ในการสร้างความผาสุกร่มเย็นให้แก่ประชาชน ดังผู้ปกครองประเทศได้ยึดหลักการปกครองแผ่นดินโดยธรรม และได้สืบการดำเนินการนี้มาแต่ระบบการปกครองของไทยในโบราณกาล อย่างไรก็ตามภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน การดำรงชีพในลักษณะที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนแข่งขันมากขึ้น ทำให้เอกลักษณะดังกล่าวของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เป้าหมายในการพัฒนาชาติ เพื่อสร้างความผาสุกร่มเย็นนั้นบรรลุผลได้ยากขึ้น นอกจากนั้นเอกลักษณะของไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการยอมรับการแบ่งชนชั้นในสังคม ซึ่งสืบทอดมาจากระบบศักดินา ทำให้สังคมปัจจุบันมีลักษณะเจ้าขุนมูลนายค่อนข้างสูงเป็นอุปสรรคในการสร้างความอยู่ดีกินดีแก่ประชาชนโดยทั่วไป ผู้นำส่วนหนึ่งมิได้ตระหนักว่าเป็นหน้าที่หรือให้ความสำคัญแก่ประโยชน์สุขของประชาชน และประชาชนให้ความสำคัญแก่สิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองน้อย โดยมิได้เข้าใจว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และผู้ปกครองมีหน้าที่โดยตรงในการอำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

นอกจากนั้น ค่านิยมร่วมกันในสังคมที่เป็นเอกลักษณะของไทยอีกหลายเรื่อง ที่มีส่วนในการขัดขวางการพัฒนาความอยู่ดีกินดีของประชากร ที่สำคัญคือ ความเฉื่อยชา การขาดความอดทน การชอบบริโภคนิยมเพื่อแข่งขันกัน โดยไม่คำนึงถึงขีดความสามารถและความเหมาะสม การนิยมทำพิธีการทางศาสนา ซึ่งบางครั้งนิยมรูปแบบมากกว่าเนื้อหา ทำให้เจือความฟุ่มเฟือยไว้อย่างมาก การชอบเลียนแบบต่างประเทศ การรักสนุก ขาดความจริงจังและขาดแผนงานในการประกอบอาชีพและธุรกิจ ทำให้ขีดความสามารถในการประกอบอาชีพต่ำเป็นอุปสรรคในการสร้างความอยู่ดีกินดีของตนเองและการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย

๓) เป้าหมายของชาติในการธำรงรักษาและส่งเสริมพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามของชาตินั้น เอกลักษณะของคนไทยที่มีความยึดมั่นในหลักธรรมและประเพณีทางพุทธศาสนาค่อนข้างสูงมีส่วนเสริมสร้างให้สังคมไทยมีความสงบสุข มีระเบียบ และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างไรก็ตาม การยึดมั่นในหลักธรรมและประเพณีทางพุทธศาสนา ก็จำเป็นต้องแยกให้ออกว่าสิ่งใดเป็นหลักการที่แท้จริงทางพุทธศาสนา และสิ่งใดเป็นสิ่งที่ปลอมปน ซึ่งทำให้เกิดความสับสนเปลี่ยนโดยไม่จำเป็น การยึดมั่นอย่างมกมายปราศจากความเข้าใจที่ถูกต้อง อาจนำความเสื่อมเสียต่อสถาบันพุทธศาสนาได้

๔) เป้าหมายการพัฒนาการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น เอกลักษณะของไทยในส่วนที่เกี่ยวกับความรักเสรีภาพ อิสระภาพและการเคารพสิทธิมนุษยธรรมมีอยู่บ้างแต่ต้ององค์พระมหากษัตริย์ มีส่วนเกื้อกูลให้การพัฒนาประเทศไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข บรรลุผลตามความมุ่งหมายได้ อย่างไรก็ตาม ความรักเสรีภาพอิสระภาพดังกล่าว หากใช้ไปในทางที่ผิดละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น จนเกิดความวุ่นวายในสังคม ก็จะเป็นปัจจัยบั่นทอนการก้าวไปสู่สังคมประชาธิปไตยได้

โดยที่หลักการที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การเคารพ กฎเกณฑ์และกติกาของบ้านเมือง การดำเนินการตามมติของเสียงส่วนใหญ่โดยเคารพเสียงส่วนน้อย การที่คนไทยมีเอกลักษณ์ชอบทำอะไรตามใจตนเองขาดระเบียบวินัย และไม่ให้ความสำคัญต่อกฎเกณฑ์ และกติกาของบ้านเมือง ซึ่งปรากฏอยู่เสมอในปัจจุบันทั้งประชาชนโดยทั่วไปนักการเมืองและผู้นำสิ่ง เหล่านี้นับว่าเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย

๕) เป้าหมายการพัฒนาประเทศอีกประการหนึ่ง คือการพัฒนากระบวนการบริหารงานของรัฐ ให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงนั้น หากพิจารณา จากเอกลักษณ์ที่สำคัญ ๆ ของคนไทย พบว่าเอกลักษณ์หลายประการเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการ พัฒนาระบบการบริหารงานของรัฐ อาทิความเฉื่อยชา ขาดความอดทน และการทำงานโดยปราศ จากแผนงานลักษณะที่นิยมตัวบุคคลมากกว่าหลักการ การเคารพอาวุโส โดยไม่คำนึงถึงหลักความ สามารถ การนิยมอภิสิทธิ์และการชอบติดสินบน สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งในการพัฒนา ระบบการบริหารงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า เอกลักษณ์มีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ ทั้งในแง่ของการส่งเสริม สนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และในทางตรงกันข้ามก็อาจเป็นอุปสรรคขัดขวาง มิให้บรรลุผล ตามที่ต้องการก็ได้ ในประเด็นต่อไปจะได้กล่าวถึงการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เพื่อประโยชน์ ในการพัฒนาประเทศ โดยจะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) เอกลักษณ์ที่ควรธำรงรักษา
- ๒) เอกลักษณ์ที่ควรขจัดทำลาย และ
- ๓) เอกลักษณ์ที่ควรเสริมสร้างขึ้นมาใหม่

๑. **เอกลักษณ์ที่ควรธำรงรักษา** ได้แก่เอกลักษณ์ที่ดี เกื้อกูล มีความสอดคล้องกับเป้าหมาย ในการพัฒนาประเทศตามนัยที่ได้กล่าวข้างต้น เอกลักษณ์ที่สำคัญที่ควรธำรงรักษาไว้ได้แก่

๑) เอกลักษณ์เกี่ยวกับการประนีประนอม ประสานประโยชน์ และนิยมแนวทางสันติ ซึ่งมีส่วนทำให้สังคมไทยสงบ รบรืน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ใช้กำลังรุนแรง

๒) เอกลักษณ์เกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ เนื่องจากทำให้ประชาชน ชาวไทยมีศูนย์รวมและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ตลอดจนมีส่วนสำคัญในการสรรค์สร้างสามัคคีกลมเกลียวของคนในชาติ ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงต่อไป

๓) เอกลักษณ์เกี่ยวกับความรักเสรีภาพและอิสรภาพ ซึ่งมีส่วนสำคัญและเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และ

๔) เอกลักษณ์เกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักธรรมและประเพณีอันดีงามทางพุทธศาสนา

๒. **เอกลักษณ์ที่ควรขจัดทำลาย** เอกลักษณ์ประเภทนี้หมายถึงเอกลักษณ์ที่เป็นอุปสรรค ขัดขวางการพัฒนาประเทศ ซึ่งอาจเป็นการขจัดทำลายทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนที่เป็นอุปสรรค ขัดขวาง การพัฒนาเอกลักษณ์ที่ควรขจัดทำลาย ได้แก่

- ๑) ความเฉื่อยชา ขาดความอดทนและการทำงานโดยปราศจากแผนงาน
- ๒) การใช้เสรีภาพและอิสรภาพในทางที่ผิด ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น
- ๓) การเปลี่ยนแปลงการบริโภคและการดำรงชีวิตของผู้มีฐานะทางสังคมที่สูงกว่า
- ๔) การขาดระเบียบวินัย ชอบทำอะไรตามใจตนเองโดยไม่เคารพกฎกติกาของบ้านเมือง
- ๕) การนิยมตัวบุคคลมากกว่าหลักการการนิยมอภิสิทธิ์และการติดสินบน และ
- ๖) ความรักสนุกจนเกินขอบเขต

๓. เอกลักษณะที่ควรสร้างเสริมขึ้นมาใหม่ หมายถึงการสร้างเสริมเอกลักษณ์ขึ้นมาใหม่ โดยพิจารณาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ดี เกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศ เอกลักษณะที่ควรสร้างเสริมขึ้นมาใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ ความอดทนความประหยัด ความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

เครื่องมือและวิธีการที่พิจารณาเห็นว่าควรนำมาใช้เพื่อการสร้างเสริม จัดแปลงและแก้ไขเอกลักษณ์ของชาติในภาครัฐบาลและเอกชน มีดังนี้คือ

๑. ภาครัฐบาล เครื่องมือและวิธีการที่สำคัญซึ่งรัฐควรพิจารณานำมาใช้เพื่อธำรงรักษา ประคับประคอง และสร้างสรรค์เอกลักษณ์ของชาติ นำจะได้แก่เครื่องมือและวิธีการที่สำคัญ ๔ ประการ ดังนี้คือ

๑) ระบบการศึกษา ระบบการศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่รัฐสามารถใช้ในการธำรงรักษารวมทั้งการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ของชาติขึ้นมาใหม่ ระบบการศึกษาควรได้ชี้แนะให้เยาวชนเห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ที่ดี และโน้มน้าวจิตใจให้ธำรงรักษาเอกลักษณ์เหล่านั้นไว้ ที่สำคัญคือเอกลักษณ์เกี่ยวกับความจงรักภักดีในองค์พระมหากษัตริย์ เอกลักษณ์เกี่ยวกับการประนีประนอมและการประสานประโยชน์ เอกลักษณ์เกี่ยวกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ และเอกลักษณ์เกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา และในขณะเดียวกันระบบการศึกษาควรมีหลักการเกี่ยวกับการชี้ให้เยาวชนของชาติเห็นข้อเสียของเอกลักษณ์บางอย่างที่ไม่ดี เนื่องจากเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประเทศ และทำลายชื่อเสียงเกียรติภูมิของประเทศ และชี้ให้เยาวชนของชาติร่วมกันสร้างสรรค์เอกลักษณ์ที่ดีของชาติขึ้นมาใหม่ เช่น ร่วมกันขจัดเอกลักษณ์เกี่ยวกับการขาดระเบียบวินัย การทำสิ่งใดตามใจตนเอง การทำงานโดยขาดแผนงาน ขาดความอดทน ความเชื่อถือโหดกลาง และความเชื่อที่มลาย การเสริมสร้างเอกลักษณ์เกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย การเคารพกฎเกณฑ์ของบ้านเมือง ความอดทน ความประหยัด และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เพื่อความเจริญมั่นคงและก้าวหน้าของประเทศ

๒) สื่อมวลชน สื่อมวลชนทุกประเภท โดยเฉพาะสื่อมวลชนของรัฐ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อความหมายและโน้มน้าวให้ประชาชนทุกระดับ ทุกกลุ่มอาชีพได้เข้าใจถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ การธำรงรักษาไว้ การประคับประคอง และการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ของชาติขึ้นมาใหม่ เพื่อพัฒนาประเทศชาติไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ สื่อมวลชนของรัฐ โดยเฉพาะสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ น่าจะได้ทำหน้าที่สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในส่วนนี้ให้แก่ประชาชนโดยแพร่หลาย

๓) แบบอย่างของผู้นำในสังคม ผู้นำในสังคมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการธำรงรักษาและสร้างสรรค์เอกลักษณ์ของชาติผู้นำของสังคมจึงน่าจะเป็นแบบอย่างให้คนในสังคมในการรักษาเอกลักษณ์

ของชาติที่ดีไว้ ขจัดเอกลักษณ์ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาชาติและสร้างสรรค์เอกลักษณ์ของชาติที่ดีขึ้นมาใหม่ เช่น เป็นแบบอย่างที่ดีในการประนีประนอม การประสานประโยชน์เป็นแบบอย่างที่ดีในการยึดมั่นตามหลักธรรมของพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างที่ดีในการมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ต่อส่วนรวมเป็นแบบอย่างที่ดีในการเคารพกฎเกณฑ์กติกาของบ้านเมือง เพื่อให้เอกลักษณ์ดังกล่าวดำรงอยู่ หรือสร้างเสริมได้อย่างมั่นคง

๔) การสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมของรัฐที่รัฐวางแผนกำหนดขึ้น กล่าวคือในกิจกรรมของรัฐที่ได้กำหนดขึ้น เช่น แผนและโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นโยบายเยาวชนแห่งชาติ นโยบายการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการในกิจกรรมอื่น ๆ ของรัฐน่าที่จะได้สอดแทรกแนวความคิด และการดำเนินการในการสร้างเสริมเอกลักษณ์ของชาติไว้ด้วย เพื่อประโยชน์ในการธำรงรักษาและสร้างเอกลักษณ์ของชาติเป็นไปอย่างสมบูรณ์

๒. ภาคเอกชน รัฐบาลจะต้องสื่อความเข้าใจต่อผู้นำของภาคเอกชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เจ้าหน้าที่ในความรับผิดชอบของตนเกี่ยวกับความสำคัญของเอกลักษณ์ในการพัฒนาชาติไทย และให้ความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ที่สมควรดำรงรักษา ทำลาย ปรับปรุง และสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งอาจใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ การอภิปราย และการจัดสัมมนาในภาคเอกชน โดยรัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนและความช่วยเหลืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น การจัดประกวดให้รางวัลแก่ผลงานทางด้านภาพยนตร์ วรรณกรรม รายการทางวิทยุ โทรทัศน์ และอื่น ๆ ที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนเอกลักษณ์ที่ดีของชาติ

สรุป

๑) เอกลักษณ์หมายถึงลักษณะพิเศษ ลักษณะโดดเด่นของบุคคลหรือของสังคมอาจเป็นลักษณะที่แตกต่างจากคนอื่นหรือสังคมอื่น หรือเป็นลักษณะที่ซ้ำกับคนอื่นหรือสังคมอื่น แต่เป็นลักษณะที่โดดเด่นหรือแพร่หลายมาก จนสามารถจะแยกแยะหรือชี้เฉพาะได้ว่าเป็นของบุคคลนั้นหรือของสังคมนั้น และการชี้เฉพาะให้ได้ถูกต้องสมบูรณ์นั้น ควรได้มองลึกไปถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของเอกลักษณ์นั้นประกอบด้วยอันใดแก่วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรม และลักษณะนิสัยของคน เป็นต้น

๒) ยังมีคำอื่นซึ่งมีความหมายใกล้เคียงและมีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับเอกลักษณ์ แต่มิใช่เอกลักษณ์ ได้แก่ สัญลักษณ์ ค่านิยม วัฒนธรรม และอุดมการณ์บางส่วนของสัญลักษณ์ ค่านิยม และวัฒนธรรมอาจเป็นเอกลักษณ์ และบางส่วนของเอกลักษณ์ก็อาจเป็นอุดมการณ์

๓) เอกลักษณ์มีความสำคัญ ทำให้เรารู้จักตัวเองหรือสังคมของเราว่าเป็นอย่างไร และมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตร่วมกันเป็นเครื่องส่งเสริมให้คนในชาติผูกพันและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเราสามารถนำเอกลักษณ์ส่วนที่ดีงามมาใช้ในการธำรงและเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๔) เอกลักษณ์มีส่วนสัมพันธ์ในการพัฒนาประเทศ ทั้งในแง่การส่งเสริมและการขัดขวาง กล่าวคือ เอกลักษณ์ส่วนที่ดีจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศ แต่เอกลักษณ์ที่ไม่ดีจะเป็นส่วนทำลาย

และขัดขวางความเจริญก้าวหน้าและรุ่งเรืองของประเทศ เช่น เอกลักษณะของชาติเกี่ยวกับการนิยามการ ประณีประนอม การประสานประโยชน์ จะเป็นส่วนช่วยอันสำคัญยิ่งที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นไปอย่างราบรื่น มีการรวมขอม ลดการแตกแยก และการทำลายล้าง ทำให้การแก้ไขปัญหาทางการเมืองเป็นไปโดยสันติวิธี ประชาชนมีแนวคิดต่อต้านลัทธิเผด็จการ และ นิยมการปกครองที่เชิดชูสิทธิเสรีภาพของบุคคล ทำให้เกื้อกูลแก่การพัฒนาประชาธิปไตย แต่เอกลักษณะ ของคนไทยเกี่ยวกับความเฉื่อยชา การขาดความอดทน ทำให้เป็นอุปสรรคขัดขวางการสร้างความสำเร็จ ก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ เป็นต้น

๕) โดยที่เอกลักษณะมีความสำคัญและมีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ ดังนั้นเอกลักษณะ ที่ดีงามเราจึงควรธำรงรักษาไว้ สำหรับเอกลักษณะที่ไม่ดีควรล้มเลิกให้หมดสิ้นไป ส่วนเอกลักษณะที่ยังไม่มี หรือไม่ดีโดยสมบูรณ์ ควรสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และความจำเป็นในสังคม เอกลักษณะในลักษณะนี้น่าจะได้แก่การประกอบศาสนพิธีที่เน้นรูปแบบยิ่ง กว่าเนื้อหา ความรักเสรีภาพโดยไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

๖) การธำรงไว้ การเสริมสร้างหรือเปลี่ยนแปลง และการเลิกล้มเอกลักษณะของชาติ เพื่อให้เป็น ผลดีหรือเกื้อกูลแก่การพัฒนาชาติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำ และสามารถกระทำได้ โดยผ่านเครื่องมือหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ระบบการศึกษาสื่อมวลชน การสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ รวมทั้งการทำแบบอย่างที่ดีของผู้นำ และการที่จะ ดำเนินการเช่นนั้นให้บังเกิดผลตามที่ปรารถนาจะต้องกระทำทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน

๗) ในประการสุดท้าย ผมขอเสนอว่า การทำงานโดยมีแผนซึ่งมีประสิทธิภาพ และด้วยความ จริงจึงน่าจะเป็น “เอกลักษณะ” ประการหนึ่งที่คนไทยทั้งชาติสมควรจะได้ร่วมกันเสริมสร้างขึ้นจนเป็น “เอกลักษณะของชาติ” ด้วย

พุทธศาสนาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหรือไม่*

เสนาะ อุณาคุล^๒

กราบนมัสการพระคุณเจ้า ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทั้งหลาย

กระผมได้รับเชิญมาอภิปรายในหัวข้อที่สำคัญและน่าสนใจ ในเรื่อง “พุทธศาสนาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหรือไม่” ถ้าเป็นสมัยก่อนสัก ๕ - ๖ ปีมาแล้ว ถึงแม้ว่ากระผมจะมีหน้าที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาประเทศในระยะนั้นโดยตรงก็ตาม ถ้าได้รับคำเชิญให้มาร่วมอภิปรายในหัวข้อนี้ในติก สว. ของวัดบวรฯ นี้ก็คงหนักใจ เพราะในระยนั้นคงหาคำตอบที่จะเรียนชี้แจงต่อที่ประชุมไม่ได้ชัดเจน

แต่สำหรับวันนี้ เมื่อได้รับเชิญให้มาร่วมอภิปรายในครั้งนี้ โดยเฉพาะได้รับเชิญจากพระอุปัชฌาย์ คือท่านสมเด็จพระญาณสังวร ก็รู้สึกทั้งยินดีและเป็นเกียรติที่ได้รับเชิญมาพูดในหัวข้อนี้ในติก สว. และในวัดบวรฯ ซึ่งเป็นวัดที่กระผมเองมีบุญวาสนาเล็กน้อยที่ได้อุปสมบท และมีท่านสมเด็จพระอุปัชฌาย์ มีท่านอดีตเจ้าคุณพระเทพกวี คณะเขี้ยวवरเป็นพระคู่สวด และเป็นพระอาจารย์ที่คอยดูแลในระยแรกช่วง ๗ วัน ที่จำวัดอยู่ที่วัดบวรฯ ก่อนจะออกเดินทางไปจำวัดในสายกรรมฐาน ในบริเวณวัดป่าทางเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะได้จำวัดอยู่เป็นส่วนใหญ่กับท่านอาจารย์แบน ที่วัดดอยธรรมเจดีย์ ต.ตองโขบ กิ่งอำเภอโคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร นอกจากนี้ยังได้มีโอกาสไปกราบและได้จำวัดอยู่กับท่านอาจารย์หลายรูปที่เป็นอาจารย์ที่เคารพบูชา ซึ่งต่อมาได้เสียชีวิตในอุบัติเหตุเครื่องบินตก คือ ท่านอาจารย์วัน ท่านอาจารย์สุพัฒน์ และท่านอาจารย์สิงห์ทอง แล้วก็โดยบังเอิญหรืออย่างไรก็ไม่ทราบ ในวันนั้นกระผมเดินทางโดยเครื่องบินกลับมาจากเชียงใหม่ หลังจากอุบัติเหตุเพียงเล็กน้อยแล้วก็ได้รับมอบหมายอย่างกระตั้นหันให้เข้าไปร่วมในการชี้รูปของพระอาจารย์ทั้งหลาย ร่วมกับท่านอาจารย์จากวัดบวรฯ และท่าน ดร.เชาวน์ ณ สีลวันต์ ซึ่งบังเอิญก็เสียภรรยาที่คุณหญิงไชศรี ไปในวาระเดียวกันด้วย

เพราะฉะนั้น จากการที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับอนิสงส์ได้รับเมตตาจากองค์กรศาสนา ให้ได้เบิกตามองเห็นธรรม แม้แต่เพียงเล็กน้อยก็รู้สึกว่าเป็นพระคุณอันใหญ่หลวงที่เมื่อมีโอกาสนี้ได้ตอบแทนพระคุณวัดบวรฯ และพระพุทศาสนาบ้าง จึงเป็นเรื่องที่กระผมมีความยินดี และรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งและหวังว่าในวันนี้อาจจะอยู่ในฐานะที่ดีกว่าเมื่อ ๕ ปีก่อน ที่สามารถจะจับประเด็นของการอภิปรายในวันนี้และสามารถที่จะแยกแยะและตอบปัญหาชัดเจนขึ้นบ้าง แต่ก็เชื่อว่าคงจะยังห่างไกลจากความสมบูรณ์ เนื่องจากความจำกัดในเรื่องของความรู้ และการปฏิบัติในทางพุทธศาสนานั้นเอง

๑ การบรรยายในการประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาในสังคมยุคใหม่” เมื่อวันอังคารที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๗ จัดโดย วัดบวรนิเวศฯ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

๒ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำหรับหัวข้อของกระทู้ในวันนี้รู้สึกว่าเป็นกระทู้ที่น่าถามและเป็นกระทู้ที่น่าจะต้องทำความเข้าใจ เพราะเป็นกระทู้ที่มีการพูดจากันมามาก ท่านพิธีกรก็ได้กล่าวถึงความรู้สึกของผู้คนในวงการต่าง ๆ ที่มองพุทธศาสนาหลายแง่หลายมุม แล้วแต่เป็นเรื่องซึ่งเป็นข้อกังขา เป็นข้อที่ยังสงสัย และสามารถที่จะหยิบยกหลักฐานขึ้นมาประกอบข้อสงสัยนั้นได้ ด้วยว่าข้อสงสัยนั้นมีความจริงเป็นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นในกรณีของพุทธศาสนาซึ่งยึดถือหลักของความจริงเป็นพื้นฐานนั้น ก็ย่อมมีความจำเป็นอย่างยี่งที่ต้องเผชิญกับกระทู้นี้ และหาคำตอบที่ถูกต้องตามความเป็นจริง เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

กระผมขออนุญาตกราบเรียนเสนอหัวข้อในการอภิปรายวันนี้เป็น ๓ ตอนด้วยกัน คือ ตอนแรกสมัยก่อนที่กระผมจะบวช ตอนที่สอง ในระหว่างที่พยายามศึกษาและปฏิบัติในระหว่างบวช ถึงแม้จะเป็นระยะเวลาอันสั้นก็ตาม และตอนที่สามคือความพยายามในการยึดหลักของพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาประเทศ

กระผมขอเริ่มในสมัยก่อนที่กระผมจะมีโอกาสได้บวช กระผมเองก็ได้ยินบ่อย ๆ และก็มีความคล้อยตามในข้อกังขาที่ประชาชนทั่วไปและแม้แต่ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับวงการพัฒนา ได้ตั้งเป็นข้อสังเกตหลายประการด้วยกัน โดยจะขอยกขึ้นมาเพื่อเป็นการประกอบกระทู้ในเข้าวันนี้เพียง ๓ ข้อเท่านั้น ความจริงยังมีมากกว่านี้อีกมาก

ในข้อแรกนั้น ถ้ามองในแง่หนึ่งแล้ว ผู้ที่มีข้อกังขามีความรู้สึกว่าพุทธศาสนาของเราได้มีส่วนทำให้ประชาชนมีการในเรืองของการที่ต้องบริจาคเงินสร้างวัดวาอาราม วัดถูกลงก่อสร้างเป็นอันมาก จนกระทั่งประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งยังยากจนทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความเหน้อยยาก มีเงินพอที่จะออมได้บ้าง เงินออมเหล่านั้นก็มักที่จะถูกผันไปใช้ในเรืองของการสร้างวัด หรือในด้านสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาเสียหมด หลักฐานก็มีอยู่ว่าวัดร่ำรวยขึ้น จะไม่พูดว่าพระร่ำรวยขึ้น วัดเติบโตสวยงามทางด้านวัตถุต่าง ๆ แต่ประชาชนที่อยู่รอบ ๆ วัดนั้นยังยากจน และเมื่อเงินออมที่ทำมาได้ด้วย ความเหน้อยยากเอาไปบำรุงวัดทางด้านวัตถุต่าง ๆ หมดแล้ว ก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะพัฒนาตัวเองได้ เพราะฉะนั้นถ้ามองในแง่ของประชาชนแต่ละคน การสร้างวัดมาก สร้างวัดอยู่มากจึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ในขณะเดียวกันเมื่อมองในแง่ส่วนรวม ก็ในเมื่อเงินออมส่วนใหญ่ถูกผันไปใช้ในเรืองของการก่อสร้างวัตถุ บำรุงวัดวาอารามทั้งหลายเป็นอันมากเสียแล้ว เงินออมที่เหลือสำหรับจะไปลงทุนเพื่อพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมของส่วนรวมนั้น ย่อมต้องถูกตัดทอนลดลง จึงนับได้ว่าพุทธศาสนาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศด้วย นี่เป็นกระทู้และเป็นข้อเหตุผลที่หยิบยกขึ้นมาอ้างในข้อที่หนึ่ง

ข้อที่สอง ในแง่ประโยชน์ของพุทธศาสนาซึ่งเน้นในเรื่องการอบรมจิตใจของประชาชนให้ตั้งงามที่ถือเป็นหลักและเป็นเรื่องที่ได้อ้างกันทั่วไปนั้น ในทางปฏิบัติจริง ๆ แล้ว ผู้ที่มีข้อสงสัยจะชี้ว่าพระสงฆ์เป็นจำนวนมากมักไม่ค่อยได้มีการปฏิบัติในทางด้านพุทธศาสนากันอย่างจริงจัง แต่กลับหนีกันไปทางด้านการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งไม่สู้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง ประเด็นนี้อาจจะเรียกว่าเป็นการมอมเมาหรือว่าทำให้ประชาชนลุ่มหลงไปในสิ่งผิดก็เป็นได้

ประการที่สาม ถึงแม้ในกรณีที่มีการอบรมทางพุทธศาสนา มีการอบรมทางจิตใจ ผู้ที่มีข้อสงสัย ก็มักจะมองไปว่าการอบรมของพุทธศาสนามีผลให้พุทธศาสนิกชนมีความพอใจในฐานะความเป็นอยู่ของตน ทำให้ขาดความกระตือรือร้น การที่จะดิ้นรนต่อสู้ที่จะพัฒนาตนเอง และพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวมของทั้งประเทศให้หลุดพ้นจากสภาพความยากจน และความล้าหลังเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ นี่เป็นข้อกังขา ข้อสงสัย แล้วก็เป็นข้อโต้แย้งที่ได้มีการแสดงออกมาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งโดยเปิดเผยและในวงการซุบซิบนินทา ซึ่งมีมากในประเทศไทยเรา

เพราะฉะนั้นในระยะก่อนบวชนี้ ถึงแม้ตัวเองมีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อได้รับข้อกังขาต่าง ๆ เหล่านี้ ในระยะนั้นก็ยังไม่เห็นชัดเหมือนกันว่าจะชี้แจงหรือจะมองให้เห็นความเป็นจริงได้อย่างไร เป็นแต่มีความรู้สึกในส่วนลึกของหัวใจอยู่เพียงว่า พุทธศาสนาของเรา ซึ่งก็นับถือและปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย และโดยเฉพาะคุณพ่อก็เป็นนายกพุทธสมาคมที่จังหวัดชลบุรี ก็เป็นผู้ที่อยู่ในศีลในธรรมที่ทำให้ลูกเฒ่าทุกคนร่ำเรียนปฏิบัติงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พุทธศาสนาจึงน่าจะมีอะไรที่ดีกว่านั้น แต่ก็ไม่เห็น ตอบไม่ได้ แยกแยะประเด็นออกมาให้เห็นความเป็นจริงไม่ได้

มาถึงตอนที่ ๒ คือ ในระหว่างที่บวช ซึ่งความจริงก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะไปหาความเป็นจริงหรือว่าจะพยายามตอบข้อกังขานั้นแต่อย่างใด เพราะว่าการที่มุ่งออกบวชนั้นเป็นเรื่องของการที่ต้องการละวางความสับสนวุ่นวายจากสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและจากของสกปรกทั้งหลายในทางโลก ไม่ได้คิดว่าจะตอบปัญหานี้ แต่ที่ได้รับความเมตตาให้ออกบวชที่วัดบวรฯ และได้เริ่มอ่านมหาสติปัฏฐานสี่ของสมเด็จพระญาณฯ ได้มานั่งในห้องนี้ในครั้งแรกที่ได้พยายามทำกรรมฐานด้วยความเจ็บปวดเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เคยนั่งกับพื้นแข็ง ๆ อย่างนี้มาก่อน และหลังจากนั้นก็ได้ออกไปจำวัดอยู่ที่วัดป่าสายกรรมฐานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเวลา ๓ เดือนเศษ ก็ได้ตั้งหน้าตั้งตาศึกษาปฏิบัติธรรม ซึ่งปกติแล้วพระสายปฏิบัติไม่นิยมให้อ่านหนังสือมาก แต่เนื่องจากว่าพื้นฐานมาจากทางปริยัติ ถ้าไม่อ่านหนังสือหรือไม่ฟังก็คงไม่สามารถที่จะก่อให้เกิดสติปัญญาได้ จึงได้ใช้วิธีการอ่านหนังสือธรรมแล้วนั่งสมาธิ แล้วก็หมุนเวียนด้วยการฟังเทศน์ ซึ่งเทศน์นั้นว่ามีประโยชน์เหลือหลาย ไม่ว่าจะเป็นเวลาตีหนึ่ง หรือตีสามอยู่กลางป่ากลางเขา นิมนต์สมเด็จพระญาณฯ ท่านออกมาเทศน์ท่านก็เทศน์ให้ทุกครั้ง ท่านไม่เคยปฏิเสธเลย ตีสยามเปิดเทศน์ท่านเทศน์ให้ทุกที รู้สึกเป็นบุญอย่างใหญ่หลวงที่ได้นั่งกรรมฐาน นั่งสมาธิ ฟังเทศน์ อ่านหนังสือธรรม เติบงกรรม เป็นการปรับอิริยาบถเป็นเวลาติดต่อกันหลายเดือนในสภาพที่มีความวิเวกมาก

จากการที่ได้พยายามปฏิบัติธรรมอยู่นั้น แล้วก็พยายามศึกษาธรรมด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ก็ทำให้เริ่มจะมองเห็นว่าข้ออภิปรายทั้ง ๓ ข้อ จะว่ามีส่วนถูกก็มีส่วนถูก จะมีส่วนผิดก็มีส่วนผิด ก็คงจะอยู่ที่ว่าถูกอย่างไรหรือผิดอย่างไร

ถ้าดูจากในเรื่องของความเป็นจริงของสภาพวัดป่าสายกรรมฐานนั้นแล้ว ก็ก็จะเห็นว่าสภาพของวัดไม่มีการเน้นในการสร้างวัตถุ ไม่ได้สร้างตึกรามใหญ่โตใช้เงินใช้ทองของประชาชนไปเป็นอันมาก เน้นในเรื่องของการใช้วัตถุเท่าที่จำเป็น และให้ใกล้สภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่า หลายวัดขณะนี้

ยังเป็นอยู่หลายวัดกำลังเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของวัดเมืองมากขึ้นทุกที แต่ว่าในสภาพของวัดป่าทั้งหลาย บรรยากาศก็คือจะสร้างบรรยากาศของความสะอาด สว่าง สงบ เป็นหลัก โดยประชาชนไม่ต้องทุ่มเทในเรื่องของการก่อสร้างมากเกินไป ในแง่หนึ่งไม่ว่าจะเป็นการดึงเอาเงินออมของประชาชนและเป็นอุปสรรคของการพัฒนา

แต่ทางตรงกันข้ามวัดเองกลายเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเป็นบริเวณที่กว้างใหญ่ไพศาลหลายหมู่บ้านหรือหลายสิบหมู่บ้านก็เป็นได้ วัดเหล่านี้เป็นศูนย์พัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป ในลักษณะการพัฒนาขั้นมูลฐาน ซึ่งเวลานี้ก็ถือว่าเป็นแนวทางการพัฒนาชนบทที่ถูกต้อง

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อมองในแง่ของนักพัฒนาแล้ว ต้องถือว่าครูบาอาจารย์ที่อยู่ในวัดต่าง ๆ นี้เป็นนักพัฒนาชั้นเยี่ยมจริง ๆ เป็นนักพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนเลย เป็นนักพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงการทำงานนอกเวลา เป็นนักพัฒนาที่ไม่ได้วิ่งหาค่าล่วงเวลา เป็นนักพัฒนาที่ไม่มีวันหยุดวันเสาร์หรืออาทิตย์ ไม่มีการลากลับบ้านที่กรุงเทพฯ ท่านพัฒนาอยู่ตลอดเวลาและอยู่กับประชาชน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่ในบริเวณใกล้วัด หรือแม้ว่าไกลวัด แต่อยู่ในรัศมีของวัดก็มีฐานะดีขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะทางด้านวัตถุ ส่วนทางด้านจิตใจต้องยอมรับว่าเริ่มมีปัญหาเช่นเดียวกับการพัฒนาที่อื่น ๆ ที่มีวัตถุเข้ามาเกี่ยวข้องมาก จิตใจก็ต้องกระทบกระเทือนมาก แต่อย่างไรก็ดี ศูนย์การพัฒนาวัด หรือวัดที่เป็นศูนย์การพัฒนาเหล่านี้ ก็ยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ คือเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจ และก็เป็นเครื่องประทั้ง บรรเทา ผลกระทบทางจิตใจที่เกิดจากการพัฒนาทางวัตถุ ซึ่งเมื่อเทียบกับที่อื่นแล้วก็จะเห็นว่าการที่วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาวัดและจิตใจควบคู่กันไป นับว่าประชาชนบริเวณนั้นยังยึดพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมประจำใจ ในขณะที่พัฒนาปรับปรุงชีวิตพื้นฐานให้ดีขึ้นด้วย

เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าในทางด้านพุทธศาสนาที่มีการปฏิบัติโดยถูกต้องใกล้เคียงกับคำสอนของพระบรมศาสดาจริง ๆ แล้ว ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา แต่เป็นการช่วยให้มีการพัฒนาให้มีความสมดุลระหว่างจิตใจกับวัตถุมากกว่าที่เกิดขึ้นในบริเวณอื่น ๆ ที่ไม่มีวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นี่เป็นข้อสรุปที่เป็นการตอบกระหู่และคำอภิปรายในประเด็นแรก

สำหรับในประเด็นที่ ๒ คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกันที่ว่าเมื่อมีการอบรมทางพุทธศาสนาแล้วทำให้ประชาชนขาดความกระตือรือร้นที่จะพัฒนา แต่ว่าเมื่อได้ปฏิบัติจริง ๆ แล้วจะเห็นว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้น เมื่อก่อนนี้ก็ไม่เคยเข้าใจ นอกจากเข้าใจว่าพุทธศาสนายึดหลักทางสายกลาง โดยเฉพาะธรรมสำหรับฆราวาส ซึ่งอาจจะต่างกับธรรมสำหรับบรรพชิต หรือธรรมสำหรับผู้ที่จะหลุดพ้นเพราะคนส่วนใหญ่ที่ศึกษาปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาก็เป็นแต่เพียงเพื่อจะลดกิเลสที่มีมากเกินไปในตัวผู้คนต่าง ๆ ให้อยู่ในเกณฑ์ที่พอสมควรเท่านั้น ไม่ใช่ให้หมดไปเลยทีเดียว เพราะในเรื่องฆราวาสผู้ครองเรือนต่าง ๆ นั้น โดยทั่วไปก็คงไม่อยู่ในสภาพที่จะหลุดพ้นไปได้ง่าย ๆ พุทธศาสนาสำหรับประชาชนทั่วไปจึงเพื่อเป็นการลดกิเลส การลดกิเลสไม่ใช่สิ่งที่ เป็นอุปสรรคของการพัฒนา ตัวกิเลสต่างหากที่เป็นตัวอุปสรรคของการพัฒนา ถ้าพุทธศาสนาช่วยลดกิเลสที่เป็นตัวอุปสรรคของการพัฒนาแล้ว พุทธศาสนาก็จะเป็นอุปสรรคของการพัฒนาได้อย่างไร ตรงกันข้ามพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ จะช่วยให้การพัฒนาสามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าประชาชนหรือผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบ สามารถลดกิเลสของตัวเองได้

นอกจากนั้นแล้ว พุทธศาสนาไม่ได้เน้นเฉพาะในเรื่องของการลดหรือละเว้นความชั่วเท่านั้น แต่ยังได้เน้นถึงในเรื่องของการประกอบและปฏิบัติคุณความดีให้มากยิ่งขึ้นด้วย การที่ประกอบปฏิบัติความดีให้ยิ่งขึ้นจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาได้อย่างไร และจะเป็นเรื่องที่ทำให้คนเฉื่อยชาไม่กระตือรือร้นได้อย่างไร เพราะนี่เป็นมาตรการทางบวก มาตรการที่ก่อให้เกิดการกระทำขึ้น เพราะฉะนั้นถ้าเข้าใจในแง่นี้ พุทธศาสนาก็ไม่ใช่อุปสรรคต่อการพัฒนา และมีหน้าซ้ำเมื่อพิจารณาต่อไปว่า นอกจากจะละวางความชั่วปฏิบัติความดีให้ยิ่ง ๆ ขึ้น แล้วยังทำจิตใจให้สงบอีกด้วย การที่ทำความจิตใจให้สงบไม่ได้หมายความว่า จะต้องไม่กระตือรือร้นหรือเฉื่อยชา จิตที่สงบนั้นเป็นจิตที่มีพลัง จิตมีพลังซึ่งประกอบด้วยคุณงามความดี จิตมีพลังที่จะละวางความชั่ว จิตมีพลังจะเฉื่อยชาได้อย่างไร จะต้องตื่นเสมอ แม้ในรื่องคำสอนของพระพุทธศาสนา ในเรื่องของฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ก็ล้วนสอดคล้องในเรื่องของการพัฒนาโดยถูกต้องเป็นระบบวงจร แม้แต่การวางแผนพัฒนางานก็ต้องเริ่มจากฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพราะฉะนั้นการปฏิบัติของผู้ครองเรือนภายใต้พุทธศาสนาถ้าเข้าใจให้ดีแล้ว อย่าเข้าใจเพียงส่วนเดียวก็จะเห็นว่าไม่ใช่อุปสรรคต่อการพัฒนา

อย่างไรก็ดีก็ต้องเข้าใจเหมือนกันว่าทำไมในขณะที่เมื่อได้พิจารณา เมื่อได้ปฏิบัติ เมื่อได้ศึกษา พุทธศาสนาที่แท้จริงแล้วสามารถตอบได้ทุกอย่าง สามารถยืนยันได้ด้วยว่าพุทธศาสนาไม่ใช่อุปสรรคและเป็นของที่สนับสนุนการพัฒนาที่ถูกต้อง แต่ขณะเดียวกันปัญหาก็เกิดขึ้นว่า ถ้ามีการใช้พุทธศาสนาไปในทางที่มีขอบ ถ้ามีการปฏิบัติพุทธศาสนาโดยมิได้ยึดแก่นหรือยึดหลักของพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการศึกษาและปฏิบัติ หรือมีการใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการหากิน การปฏิบัติและการทำความเข้าใจในลักษณะนี้ต่างหากที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา อุปสรรคต่อการพัฒนาในแง่บุคคล เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทั้งในแง่ส่วนรวมและรายบุคคล เพราะฉะนั้นโดยสรุปแล้วเมื่อจบแล้วจึงมีคำตอบว่า ถ้าศึกษาพุทธศาสนาให้ดีให้เข้าใจถึงแก่นแท้จะเพียงน้อยนิด พุทธศาสนาจะไม่ใช่อุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างแน่นอน ส่วนปัญหาทั้ง ๓ ประการที่มีผู้แสดงความข้องใจห่วงใยและวิพากษ์วิจารณ์ก็เนื่องมาจากไม่ได้มีการศึกษาปฏิบัติไปโดยใช้กระพี้ แทนที่จะใช้หลักหรือแก่นของพุทธศาสนา และก็มีการใช้พุทธศาสนาไปในทางที่ไม่ใช่พุทธ แล้วเอาประโยชน์ส่วนตนจากพุทธศาสนาซึ่งเป็นการขัดกับหลักพุทธศาสนาที่แท้จริงการกระทำเช่นนี้ต่างหากที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

ประเด็นสำคัญจึงอยู่ตรงนี้ ถ้ามองในแง่นี้ด้วยกันแล้วประเด็นก็คือว่าทำอย่างไรจึงจะช่วยกันลดการศึกษาและการปฏิบัติที่ไม่ตรงต่อหลักพระพุทธศาสนา ที่ขัดต่อหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้แบบอ้างพระพุทธศาสนาเป็นประโยชน์ส่วนตนให้ลดลง การที่พยายามลดในลักษณะนี้ไม่เป็นการทำลายพุทธศาสนา เพราะในเรื่องการปฏิบัติของพระพุทธศาสนาก็มีในเรื่องของความสำรวม การที่ต้องใช้กัปปิยโวหาร ใช้กาละและเทศะให้เหมาะสม ถ้าใช้หลักต่าง ๆ ของการปฏิบัติที่มีอยู่ มีธรรม มีวินัย ก็จะไม่ใช่อุปสรรค ไม่เป็นการทำลายพระพุทธศาสนา แต่จะเป็นการช่วยละวางสิ่งที่ไม่เป็นพุทธออกไปเสียจากพระพุทธศาสนา และเป็นการขจัดอุปสรรคของการพัฒนาไปด้วย

แต่ขณะเดียวกัน นอกจากจะต้องลดสิ่งที่ไม่ชอบแล้วก็ต้องเพิ่มสิ่งที่ชอบคือ เพิ่มในเรื่องของการศึกษา การปฏิบัติ และการทำความเข้าใจที่ตรงตามหลักของพุทธศาสนาที่แท้จริงให้มากขึ้น การที่จะสามารถให้การศึกษาคำสอนให้เข้าใจที่แท้จริงได้ก็ต้องมาจากผู้ที่ศึกษาเข้าใจแล้วด้วยตนเอง

เสียก่อน เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายซึ่งได้มีโอกาสได้ศึกษาได้ปฏิบัติจนเข้าใจด้วยตนเองแล้ว ก็มีหน้าที่ที่จะต้องเพิ่มการศึกษาและปฏิบัติที่ตรงตามหลักพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้นให้แพร่หลายทั่วไปยิ่งขึ้น รวมทั้งปฏิบัติตัวเองให้เป็นตัวอย่างที่ดี เพราะคงไม่มีอะไรเป็นการศึกษาที่ดีกว่าการทำตัวอย่างด้วยตัวเองของตัวเองให้ประจักษ์ทั่วไปด้วย

โดยสรุปแล้วผลอย่างหนึ่งของการที่ได้บวชคือ ทำให้กระผมสามารถมองเห็นและตอบปัญหาที่เคยข้องใจได้มากพอสมควร และก็ได้นำข้อพิจารณามากราบเรียนเสนอตามที่กล่าวมานี้ แต่ว่าจะถูกหรือไม่ถูกประการใดก็แล้วแต่ท่านทั้งหลายจะได้กรุณาพิจารณาและให้คำแนะนำต่อไป

ประการที่ ๓ ประการสุดท้าย ที่กระผมอยากจะนำมากราบเรียนในวันนี้คือ ระยะเวลาหลังจากบวชแล้วได้มีการดำเนินชีวิต นำความรู้ความเข้าใจ ซึ่งแม้แต่น้อยนิดที่เป็นอานิสงส์ต่อการบวช มาทำแผนพัฒนา ๕ ปีของประเทศ ซึ่งบังเอิญเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง และมีผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากหลายร้อยหลายพันคนที่ช่วยกันทำ อานิสงส์จากการที่ได้บวชมีโอกาสนี้ใช้หลักของพุทธศาสนาทั้งในด้านส่วนตัวและการทำงาน ซึ่งก็อาจจะมีส่วนในการพัฒนาประเทศในระยะนี้บ้าง ต้องขอประทานกราบเรียนขอภัยที่จะพูดในเรื่องส่วนตัวและการทำงาน แต่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังพูดนี้

คือทางด้านส่วนตัว ระหว่างที่ได้เรียนอธิบายวิธีปฏิบัติธรรม ซึ่งมีอยู่หลายวิธีโดยเฉพาะวิธีพิจารณากาย วิธีพิจารณารูป วิธีพิจารณาขันธ์ ๕ วิธีพิจารณาไตรลักษณ์ต่าง ๆ แต่หลังบวชแล้ว โอกาสที่จะปฏิบัติมีน้อยลง ๆ เป็นลำดับ ใหม่ ๆ ก็ยังคิดกักตึง แต่นาน ๆ เข้าก็จาง ๆ จนเกือบจะหายไป แต่เนื่องจากได้เคยมุ่งมั่นปฏิบัติ ได้ประสบการณ์ด้วยตนเองมาบ้างแล้ว หลาย ๆ วิธีก็ยังพอมองหาอธิบายซึ่งเหมาะสมกับจริตของแต่ละคนได้อยู่ สำหรับตัวกระผมเองในสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ ทำงานกันจนค้ำมือคิดว่าจะกลับบ้าน กลับบ้านก็นั่งรถ พอขึ้นรถรถก็ติด วันเวย์นี่ดีขึ้นหน่อย แต่ก็ยังใช้เวลาครึ่งชั่วโมง หนึ่งชั่วโมง นั่งอยู่ในรถ เพราะฉะนั้นก็ได้อาศัยเวลาที่รถติดนั่งสมาธิครึ่งชั่วโมงก็ดี หนึ่งชั่วโมงก็ดี การที่นั่งสมาธินั้นต้องยอมรับว่าสมาธิบางทีลงลึกมาก พอถึงสักครูก็หลับกว่าจะรู้ตัวก็ไปถึงบ้านแล้ว

วิธีทำสมาธิที่ถูกจริตของตัวเองนั้นเป็นวิธีที่ใช้หลักอานาปานสติ คือ การดูลมหายใจเข้าออก รู้สึกว่าเป็นวิธีที่ง่ายและติดตัวอยู่เสมอ มีอีกวิธีหนึ่งคือการดูอารมณ์ของจิต ซึ่งก็ไม่ต้องผ่านขั้นตอนอะไรมาก และสามารถนำมาใช้ได้ทุกโอกาส เป็นแต่เพียงว่าจิตตั้งสมาธิแล้วก็ใช้วิธีดูอารมณ์ของจิตโดยอาศัยหลักที่ท่านอาจารย์สอนไว้ในเรื่องของขันธ์ ๕ ในเรื่องของกาย เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ประกอบด้วยหลักของไตรลักษณ์ คือ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของขันธ์ ๕ นี้ เมื่อได้ตั้งสติดูในเรื่องของขันธ์ ๕ โดยเฉพาะอารมณ์ทั้งหลาย ถ้าเป็นอารมณ์ของจิตแล้วไม่ว่าจะเป็นสัญญา เป็นสังขาร เป็นวิญญาณ เป็นเวทนา ตั้งสติสักครูอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นก็มักจะหายไป เป็นไปตามหลักของไตรลักษณ์ที่ว่า เมื่อเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป

การที่ได้อานิสงส์จากการบวชแล้วก็ได้มีการปฏิบัติอาจจะมากในระหว่างการบวชแล้วก็มาประยุกต์ปฏิบัติกับชีวิตประจำวันค่อนข้างจะห่างวัดออกไปทุกที แต่ก็รู้สึกว่าเป็นอานิสงส์จริง ๆ อาจจะ

ไปในทำนองที่ท่านอาจารย์ผั่นเคยกล่าวไว้ว่า ถ้าแบกไว้ก็หนัก ถ้าวางเสียก็เบา ซึ่งเมื่อก่อนไม่เคยศึกษาขั้น ๕ ไม่เคยศึกษาไตรลักษณ์ก็รู้สึกว่านั้นคือตัวเราของเรา ก็เกาะไว้แน่นจนไม่รู้ว่าจะไรเป็นอะไร โอกาสที่จะได้พักผ่อนทางสมองก็ดี ทางจิตก็ดี เป็นไปได้ยาก หรือว่าบางทีก็ไม่ได้มีทางที่จะได้พักผ่อนเลย แต่ว่าเมื่อได้อานิสงส์จากการบวชและจากการปฏิบัติในลักษณะนี้ และนำมาประยุกต์ใช้โดยตรงแล้ว ก็อยากทราบเรียนด้วยความเคารพและอ่อนน้อมต่อมต่นว่า ต้องยอมรับว่าเวลานี้ได้ปฏิบัติ น้อยลงทุกวัน ๆ แม้ปฏิบัติจะน้อยลงก็ตามแต่ก็ยังทำให้มีพลังที่จะสู้งานได้มากกว่าแต่ก่อน การที่จะปฏิบัติ แม้แต่เล็กน้อยอย่างนี้ ทำให้ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยเหมือนเมื่อก่อน ทำให้ไม่รู้สึกหนักสมองเหมือนแต่ก่อน และหลังจากบวชมาแล้ว และก็ได้ปฏิบัติอย่างนี้ ทำให้รู้สึกว่ในส่วนตัวแล้วทำงานได้มากกว่าและอาจจะดีกว่าเมื่อก่อนบ้างไม่มากก็น้อย

สำหรับในทางของส่วนรวม หลังจากที่ได้สึกมาแล้วก็มารับภาระในเรื่องการวางแผนพัฒนาประเทศและมาอยู่ในช่วงของการวางแผนพัฒนาฉบับที่ ๕ ซึ่งในขณะนี้ก็ได้ใช้มา ๒ ปีแล้ว เริ่มจากปี ๒๕๒๕ ถึง ๒๕๒๗ หลายท่านที่เกี่ยวข้องในทางโลกอยู่บ้างหลายท่านที่เกี่ยวข้องในทางพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองอยู่บ้าง ท่านอาจจะเคยได้ยินเรื่องแผน ๕ มา อาจจะมากกว่าแผนก่อน ๆ เพราะว่าในเรื่องของแผน ๕ นี้ บังเอิญได้มีการยอมรับมีการปฏิบัติตาม ผมอยากจะเรียนว่ามากกว่าแผนก่อน ๆ ที่ผ่านมาก็อบจะทุกแผนในการที่มีส่วนช่วยในการทำแผน ๕ ก็ใช้หลักของพุทธศาสนานั่นเองมาประยุกต์ใช้หลักง่าย ๆ ว่าการละความชั่ว การประกอบความดี ทำจิตให้สงบนั้น เป็นหลักของการปฏิบัติ พื้นฐานของผู้ปฏิบัติทางธรรมในพุทธศาสนานั้นเอง แผน ๕ ใช้หลัก ๓ หลักนี้ เป็นแนวทางในการกำหนดแนวความคิดเป็นหลักการชี้แนะให้นักวิชาการและนักปฏิบัติที่เกี่ยวข้องใช้ ๓ หลักนี้เป็นแนวทางในการทำแผนพัฒนาแห่งชาติร่วมกัน

ผมขอใช้เวลาสักนิดเพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าได้ประยุกต์หลักการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนาแต่ละข้อนี้ในเรื่องการพัฒนาประเทศขณะนี้อย่างไร ไม่มีใครเคยพูดให้ฟังกัน เพราะคนที่ทำไม่เคยพูด วันนั้นเป็นครั้งแรกที่พูด เพราะฉะนั้นก็คงอยู่ในบรรยากาศของตึก สว.ที่คิดว่าอยากจะขอความกรุณาได้พูดเอาไว้

ประการแรก ในเรื่องของการละความชั่วนั้น ที่จริงก็อยู่ในเรื่องของการแก้ปัญหาให้ตรงจุดนี้เอง แต่อยู่ที่การยอมรับว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเราในระยะช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา นั้นถ้าจะว่าเป็นผลดีก็ดีมาก ไม่ว่าเมือง ไม่ว่าชนบทได้มีการขยายตัวทางด้านวัตถุตั้งมากมายกายกองจนกระทั่งถือว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการพัฒนาตลอดระยะเวลา ๒๐ ปีที่รวดเร็วและในอัตราสูงที่สุดแห่งหนึ่งของโลกแต่ขณะเดียวกันการพัฒนาวัตถุอย่างรวดเร็วก็ก่อให้เกิดปัญหาซึ่งจำเป็นจะต้องมีการแก้ไขให้ตรงจุดมากมายหลายประการ ปัญหาตั้งแต่เรื่องของการใช้จ่ายเกินตัว ซึ่งถ้าไม่ระมัดระวังจะทำให้เกิดภาวะล้มละลายอย่างหลายประเทศที่ขณะนี้กำลังเกิดขึ้น หลักของการละความชั่วนั้นทำอย่างไร ถึงจะละไม่ได้หมด แต่ก็ควรลดในเรื่องของภาวะการใช้จ่ายเกินตัวให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งก็ได้ใช้หลักการนี้เป็นแนวในการบริหารการเงินการคลังของประเทศเพื่อลดภาวะการใช้จ่ายเกินตัวในขณะนี้

การพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วง ๒๐ ปีก่อให้เกิดปัญหาที่ประชาชนเป็นจำนวนมากยังยากจน อยู่ ในขณะที่ประชาชนอีกส่วนหนึ่งถึงแม้ว่าจะมีจำนวนมากขึ้นกว่าแต่ก่อนก็ตามร่ำรวยขึ้น เพราะ ฉะนั้น ปัญหาในเรื่องของความยากจนนั้นยังเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขให้ตรงจุด เป็นปัญหาที่จะต้องทำ ซึ่งก็คือการลดความชั่วในเรื่องของระบบเศรษฐกิจหรือสังคมของเราที่จะต้องแก้ไขปัญหาของความยากจน นั้นเอง เพราะฉะนั้นแผนฯ ๕ จึงถือหลักในการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐาน ของประเทศ คือ ประชาชนในชนบท ๑๐ กว่าล้านคน ในทางปฏิบัติได้มีการปรับปรุงโครงสร้าง การพัฒนาประเทศให้เข้าถึงตัวประชาชนที่ยากจนยากไร้เหล่านี้เป็นหลัก โดยดำเนินการในแง่ของพลเรือน โดยตรง และดำเนินการในการประสานงานกับการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงของฝ่ายทหารอย่างใกล้ชิด ที่ผมยกมานี้เป็นตัวอย่างประการหนึ่ง ซึ่งจริง ๆ แล้วในแผนฯ ๕ ยังมีเรื่องทำนองนี้อีกหลายเรื่อง สรุปแล้วเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๕ นี้คือ การที่จะต้องแก้ไขปัญหาที่ สะสมหมักหมมกันมาเป็นเวลานานและแก้ไขให้ตรงจุดซึ่งตรงกับหลักลดความชั่วนั้นเอง

หลักที่ ๒ ในเรื่องการประกอบความดี ประกอบความดีทางด้านวัตถุคือ ขณะที่เรากำลังมีความ สับสนวุ่นวายกับปัญหาต่าง ๆ ประชาชนมีความรู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจ ขณะเดียวกันรัฐบาลเองก็พ่วงใน เรื่องของปัญหาจนลืมนึกไปว่าประเทศไทยเรายังมีโอกาสดีและหากใช้โอกาสนั้นด้วยสติปัญญาที่เฉียบแหลม แลคมคายและถูกต้องก็จะสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้เป็นอันมาก คือเราไม่ควรลุ่มในในเรื่องของปัญหาจนลืมนึกไปว่าโอกาสของเรายังมีอยู่มากทีเดียว เพราะฉะนั้น ในแผน พัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ ตามแนวทางที่ ๒ ของพุทธศาสนานั้น จะต้องสามารถชี้แนะให้เห็นโอกาสดีของการ พัฒนาประเทศ การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวมโดยไม่สูญเสียเปล่า ลิ่นเปลืองอย่างในบางประเทศที่เขาได้ปฏิบัติกันไปก็ดี เรื่องของการที่เราจะสร้างฐานเศรษฐกิจขึ้น ใหม่ในบริเวณชายทะเลภาคตะวันออก ชายฝั่งทะเลต่าง ๆ ก็ดี ล้วนเป็นการสร้างโอกาสให้แก่ตัวเราเอง ซึ่งเราไม่ได้สร้างเป็นเวลานาน ก็ยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างด้วยกันที่มุ่งไปในแง่ของการที่จะเพิ่ม ประสิทธิภาพ เพิ่มคุณภาพของการพัฒนาทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ เหล่านี้ก็เป็นแนวทางที่ ๒ ที่เข้ากับ แนวทางการประกอบความดีในพุทธศาสนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕

แนวทางที่ ๓ ทำจิตให้สงบ กระผมหมายถึงจิตของประเทศ จิตของเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจ และสังคมประกอบไปด้วยจิตของแต่ละคนที่รวมกันเข้าเป็นสังคม ในเมื่อรวมกันเข้าแล้วเป็นเรื่องของสังคม จิตวิทยา ในเรื่องนี้เป็นปัญหาใหญ่ในแผนพัฒนาฉบับที่ ๕ ได้วิเคราะห์เห็นว่าปัญหาทางจิตของสังคม เศรษฐกิจและสังคมไทยมีมากขึ้นเป็นลำดับ ยิ่งพัฒนาเศรษฐกิจเร็วเท่าไร ปัญหาจากการพัฒนา เศรษฐกิจนั้นเองก่อให้เกิดปัญหาของสังคมและจิตใจมากขึ้น ดังนั้นก็ต้องหาทางปรับปรุงแก้ไข ผม ไม่ได้หมายความว่า แผนฯ ๕ จะมุ่งแก้ไขทางด้านจิตใจได้หมดสิ้น หรือทำให้จิตของสังคมสงบได้ทั้งหมด เพราะการที่จะทำให้จิตของเศรษฐกิจของสังคมไทยสงบลงได้ให้หมดเลยนั้นเห็นจะเป็นไปไม่ได้ ระบบ ของเรานั้นยังจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อไปอีก การเปลี่ยนแปลงย่อมก่อให้เกิด ความไม่สงบ เพราะฉะนั้นจะหวังว่าจะให้สงบโดยการมีการเปลี่ยนแปลงนั้นก็คือไม่มีการพัฒนานั้นเอง

ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงแล้วทำอย่างไรถึงจะสร้างบรรยากาศให้เกิด ความสงบขึ้นได้บ้างเท่าที่จะทำได้ เพราะฉะนั้นในแผนพัฒนาฉบับที่ ๕ จึงได้เน้นบรรยากาศของความ

ร่วมมือกันในระบบเศรษฐกิจและสังคมของเรา ระบบความร่วมมือในวงการราชการ อย่างการพัฒนาชนบทเมื่อก่อนนี้ต่างคนต่างทำ แต่ละกระทรวงต่างคนต่างทำ เดียวนี้ ๔ กระทรวงหลักช่วยกันทำ โดยนอกจาก ๔ กระทรวงหลักยังร่วมกับทางฝ่ายความมั่นคงและฝ่ายทางทหารด้วย เป็นการสร้างบรรยากาศของความร่วมมือในระบบราชการ ระบบราชการอย่างเดียวก็น่าไม่พอ เพราะว่าระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นระบบเศรษฐกิจเอกชน ที่แล้วมาบรรยากาศของความร่วมมือมีน้อยมาก บรรยากาศของความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและเอกชนนั้นมีมากเรียกว่าไม่อยู่ในความสงบในแผนพัฒนา ฉบับที่ ๕ นี้ ได้กำหนดแผนประสานงานความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่าขบวนการ กรอ.คือ คณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนขึ้น ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่พยายามทำกันมานาน แต่ว่าในระยะนี้ถ้าพิจารณาโดยเป็นธรรมชาติแล้วจะเห็นว่าบรรยากาศความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนนั้นได้กระตือรือร้นและดีขึ้นเป็นลำดับ บรรยากาศของความร่วมมือนั้นยังมีกลุ่มชนฝ่ายต่าง ๆ มีผู้ใช้แรงงานในเรื่องของเกษตรกรรมและด้านอื่น ๆ อีก นี่ก็เป็นเรื่องของการทำจิตให้สงบที่เรียกว่าจิตของระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งจำเป็นจะต้องทำเพิ่มเติมต่อไป

โดยสรุปแล้วที่กระผมกราบเรียนมาเป็นแต่เพียงย่อ ๆ เพื่อให้เห็นว่าอันสังสัจจจากการประยุกต์ใช้พุทธศาสนาหลังจากที่ได้ศึกษาและปฏิบัติแม้แต่เพียงเล็กน้อยก็สามารถที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทั้งในแง่ของระดับบุคคลและระดับประเทศได้อย่างดี และขณะนี้กำลังใช้หลักอันนี้อยู่ ทั้งในด้านการวางแผนและการปฏิบัติตามแผนเพื่อให้เกิดความเจริญแก่บ้านเมืองของเรา

ในวาระสุดท้ายนี้ผมขอยืนยันอีกครั้งว่าถ้ามีการเข้าใจพุทธศาสนาโดยแก่นแท้และปฏิบัติตามหลักการโดยถูกต้องแล้วพุทธศาสนาไม่ใช่อุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ตรงกันข้ามพุทธศาสนาสามารถเป็นหลักในการพัฒนาประเทศที่สมดุลทางด้านวัตถุและจิตใจ ถ้าขาดพุทธศาสนาเสียแล้วการพัฒนาประเทศคงจะขาดความสมดุลมากขึ้น ขาดความสงบมากขึ้น และแม้แต่เรื่องความมั่นคงของประเทศ ก็ย่อมจะถูกกระทบกระเทือนต่อไปด้วย ขณะเดียวกันถ้าเราปล่อยให้มีการใช้พุทธศาสนาไปในทางมิชอบ เช่น ในทางที่อาศัยพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือหาเงิน ในทางที่เน้นในเรื่องของกระฟี่ของพุทธศาสนามากขึ้น การปฏิบัติเช่นนี้ก็จะอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ เป็นเรื่องที่ตรงกับที่มีผู้ตั้งข้อสังเกตและมีข้อกังขา และก็สมควรที่จะได้รับการชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติเช่นที่กล่าวมานั้น เป็นการปฏิบัติมิชอบ เป็นการปฏิบัติที่สมควรที่จะละวาง ส่วนหลัก ๓ ประการของพระพุทธศาสนา คือในเรื่องของการละเว้นความชั่ว ประกอบคุณความดีเพื่อที่จะก่อให้เกิดความสงบในทางด้านจิตใจนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ทั้งในระดับบุคคลและในระดับเศรษฐกิจและส่วนรวมของประเทศได้เป็นอย่างดี

กระผมขอกราบเรียนในหัวข้อที่เชิญมาอภิปรายโดยย่อ ๆ แต่เพียงเท่านี้ ขอขอบคุณครับ

เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย

ศาสตราจารย์ ระบุ ภาครัก

บทนำ

ก่อนอื่น ผู้เขียนเรื่องนี้ ขอชี้แจงว่า การเขียนเรื่องนี้ เป็นการเสนอข้อคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน เพียงคนเดียวเท่านั้น ไม่มีเจตนารมณ์ที่จะให้ยึดถือเป็นหลักการของส่วนรวมแต่ประการใด แต่ละคนย่อมมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อมุ่งสู่ผลในการสร้างสรรค์ส่วนรวม

เอกลักษณ์ของชาติ น่าจะหมายถึงลักษณะของสิ่งทั้งหลายทั้งมวล ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ อันเกิดจากคนไทยในชาติ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นฐานรองรับ

เมื่อกล่าวถึง “เอกลักษณ์ของชาติ กับการพัฒนาชาติไทย” ย่อมสะท้อนถึงความหมาย อยู่ในตัวเอง กระทั่งชัดเจนพอสมควรแล้วว่า เรากำลังพิจารณานำเอาเอกลักษณ์ของชาติมาใช้ในการพัฒนา ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าและคงจะหวังความมั่นคงในอนาคตด้วย

ผู้เขียนมีความเห็นว่า สิ่งต่าง ๆ หรือ พฤติกรรมทั้งหลายนั้น จะบังเกิดผลในทางสร้างประโยชน์ หรือทำลายประโยชน์ ย่อมขึ้นอยู่กับคนเป็นผู้กำหนดวิถีทางปฏิบัติ แม้ว่าจะมีเจตนารมณ์ในการนำไปใช้ ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ แต่ถ้าหากทัศนคติและความเข้าใจของคนผู้ใช้ประโยชน์ ยังไม่ลึกซึ้งถึงพื้นฐาน ของสิ่งนั้น ๆ ก็อาจกำหนดวิถีทางในการใช้ที่มุ่งไปสู่ทิศทางตรงข้ามได้ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงเรื่อง เอกลักษณ์ ของชาติ จึงควรจะต้องพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงพื้นฐานอันแท้จริงของเรื่องนี้เสียก่อน

วัฒนธรรม-พื้นฐานของเอกลักษณ์

เราได้ยินได้ฟังการกล่าวถึง เอกลักษณ์ของชาติ กันเสมอ ๆ ในฐานะที่คนไทยแต่ละคน มีส่วน ร่วมในผลประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ เราคงจะได้ให้ความสนใจศึกษาสิ่งทั้งหลายทั้งมวล ในชีวิตประจำวัน โดยไม่ปล่อยให้ชีวิตในแต่ละวันผ่านไปอย่างไร้คุณค่า

ในความคิดเห็นและความเข้าใจส่วนตัวของผู้เขียนเองในขณะนั้น เห็นว่า เอกลักษณ์ของชาติ น่าจะเป็นลักษณะของสิ่งทั้งหลายหรือพฤติกรรมของคนทั้งหลายทั้งมวลในชาติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับ ผังลึก อยู่ในกระบวนการชีวิตและจิตใจคนทั่ว ๆ ไป โดยมีวัฒนธรรมประจำชาติเป็นสิ่งรองรับอยู่ ดังนั้น เมื่อ พิจารณาถึงเรื่องเอกลักษณ์ของชาติ เพื่อความกระจ่างชัด จึงน่าจะมุ่งพิจารณาลึกลงไปสู่ วัฒนธรรม ประจำชาติ เสียก่อนแล้วจึงจะก้าวมาสู่เรื่องของเอกลักษณ์อันสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรม

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรม หลายคนอาจมีทัศนคติ มุ่งไปสู่ศิลปทางวัตถุต่าง ๆ เช่น การแต่งกาย การดนตรี และการแสดงต่าง ๆ ฯลฯ อันเป็นเพียงส่วนปลายของผลที่แสดงออกในระดับกิ่งก้านสาขา

ของพื้นฐาน แม้แต่ในด้านวิชาการ ซึ่งจัดจำแนกกิ่งก้านสาขาหรือแขนงของสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ไว้ ก็เพื่อหวังประโยชน์ในการจัดการศึกษาและการพัฒนาให้มีระบบเท่านั้น แต่การศึกษาหาได้มีโครงสร้างและรูปแบบที่สามารถสร้างคนให้มีทัศนคติเจาะลึกถึงปรัชญาได้ จึงได้ยึดถือเอาแขนงเหล่านี้ เป็นทัศนคติที่มองคนผู้สัมพันธ์อยู่กับแขนงต่าง ๆ ในลักษณะที่แบ่งแยกกันอยู่คนละโลก

ตัวอย่างสิ่งหนึ่งซึ่งใครจะขอหยิบยกมากล่าวไว้เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจ คือทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่กับการศึกษาและพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม กับผู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่กับการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มักจะคิดว่า ต่างฝ่ายต่างอยู่กันคนละพื้นโลก เป็นภาพสะท้อนที่สืบเนื่องมาจาก ต่างฝ่ายต่างก็ยึดมั่นติดอยู่แค่เพียงแขนงระดับต่าง ๆ ของระบบทางวัฒนธรรม และระบบทางวิทยาศาสตร์ หาได้เข้าถึงพื้นฐานอันเป็นปรัชญาธรรมชาติไม่

ปรัชญาชีวิตของมนุษยชาติ

เพื่อเป็นการปูพื้นฐานหลัก ผู้เขียนขอนำมาสู่พื้นฐานใหญ่เสียก่อน หากเรามุ่งศึกษาถึงความ เป็นมาของโลกที่เราอยู่ในปัจจุบัน ตลอดถึงสิ่งทั้งหลายทั้งมวลที่ได้เกิดตามมาภายหลัง เราจะพบว่า สิ่งทั้งหลายทั้งมวล ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ต่างก็ได้พัฒนาร่วมกันมาในบรรยากาศที่พึ่งพาอาศัยกัน ปัญหา และความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่ชนรุ่นหลัง ๆ ได้รับ หนักบ้าง เบาบ้าง ส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจาก การขาด ความกลมกลืนหรือความเหมาะสมของสิ่งที่ชนรุ่นก่อนหรืออยู่ในกาลก่อนได้กระทำไว้ เพราะในเมื่อ มนุษย์มีความรู้ความสามารถในทางวัตถุสิ่งซึ่งยิ่งขึ้น แต่กลับอ่อนลงในด้านการเข้าใจในปรัชญาธรรมชาติ

ไม่เพียงแต่มนุษยชาติเท่านั้น ที่จำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ระหว่างสิ่งอื่น ๆ ทั้งหลาย ทั้งมวลก็ดีหรือระหว่างมนุษย์กับสิ่งทั้งหลายทั้งมวลก็ดี ก็ย่อมจำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันเพื่อความ สมดุลย์และความมั่นคงของทุกชีวิตและทุกสิ่งในอนาคต เราจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญระหว่างกันและ กัน อันเป็นฐานหลักของวัฒนธรรมของทุกสิ่งทุกอย่างในโลก เพื่อเป็นหลักประกันความสมดุลย์ของทุก สิ่งทุกอย่างซึ่งจะต้องอยู่ต่อไปในอนาคต ในระหว่างมนุษย์ด้วยกันนั้นก็จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญระหว่าง กันและกัน แต่มนุษย์มี “อคติ” เป็นธรรมชาติในจิตใจด้วยกันทุกคน ไม่มากก็น้อย ปรัชญาธรรม จึงได้ ระบุนำไว้เพื่อการแก้ดุลย์ธรรมชาติของมนุษย์ในจุดนี้ว่า “จงให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นไว้เหนือตนเอง”

วัฒนธรรมกับชีวิต

ในทางวัตถุ โลกนี้ เป็นพื้นฐานหลักสิ่งเดียวที่รองรับมนุษยชาติทุกรูปทุกนามให้จำเป็นต้อง อยู่ร่วมกัน มีความเป็นมาร่วมกัน และจำเป็นจะต้องอยู่ร่วมกันต่อ ๆ ไป หลักและกลไกที่สามารถเชื่อมโยง ให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันตินั้น คงจะได้แก่สิ่งที่เรียกว่า “วัฒนธรรม” ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่าง จำเป็นต้องมีพื้นฐานรองรับ วัฒนธรรมก็ย่อมมีระดับพื้นฐานเช่นกัน นั่นคือ หลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกันและกันบนความพอเหมาะพอสมและความชอบด้วยเหตุผลระหว่างกันและกัน อันเป็น พื้นฐานของความสงบสุข เราจึงอาจกล่าวได้ว่า “วัฒนธรรมนั้น มีหลักสัจธรรมเป็นพื้นฐานรองรับอยู่ เป็นธรรมชาติ”

เนื่องจากโลกนี้มีความกว้างใหญ่และมีสภาวะแวดล้อมในส่วนต่าง ๆ แตกต่างกันไป ทำให้มนุษย์ที่เกิดมาเป็นกลุ่มเป็นก้อน ท่ามกลางสภาพแวดล้อมซึ่งผิดเพี้ยนกัน ได้รับผลกระทบจากสิ่งทั้งหลายไม่เหมือนกัน นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมทั้งหลายในส่วนต่าง ๆ ที่กลุ่มชนแต่ละกลุ่มอาศัยอยู่ ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นมาด้วยรูปแบบและบรรยากาศต่าง ๆ กัน ซึ่งเราอาจเรียกสิ่งดังกล่าวว่า “ประวัติศาสตร์” ทำให้รายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายในกระบวนการสังคมมนุษย์แต่ละกลุ่ม แตกต่างกันไป เช่นความแตกต่างซึ่งเราเรียกกันว่า วัฒนธรรมทางภาษา เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงเรื่องของวัฒนธรรมภาษา ก็ควรจะยกตัวอย่างผลกระทบอันเกิดจากทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในส่วนนี้ไว้เพื่อเป็นบทศึกษา ดังได้กล่าวมาแล้วว่า สภาพแวดล้อมและความเป็นมาในอดีต มีส่วนกระทบให้รายละเอียดทางด้านวัฒนธรรม เจริญและแตกกิ่งก้านสาขาออกมาในรูปลักษณะที่ผิดเพี้ยนกันไปได้ ในด้านภาษานั้น บนหลักพื้นฐานก็คือ เป็นสื่อความหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันและเข้าใจดีระหว่างกันและกันของมนุษย์ แต่บทบาทของสภาวะแวดล้อมที่มีความเป็นมาไม่เหมือนกัน ทำให้เกิดความผิดเพี้ยนกันไปในรูปแบบได้ การสัมผัสอยู่กับบรรยากาศทางวัฒนธรรม ๆ ก็มีอิทธิพลเปลี่ยนแปลงทัศนคติมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นการใช้ภาษาเป็นการแบ่งแยกมนุษย์ออกไปจากกันและกัน ความรู้สึกที่ว่า ภาษาเป็นเพียงสิ่งสมมุติขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อความหมาย ได้ถูกแปรเปลี่ยนไปเป็นความยึดมั่นว่า เราเป็นคนละพวกกันไปแล้ว ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ของภาษา นาน ๆ ไป ก็อาจได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมมากขึ้น เป็นผลกระทบให้เกิดการแปรเปลี่ยนทัศนคติจากปรัชญาของภาษา ไปสู่วัตถุที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษามากยิ่งขึ้นได้ หากปรากฏการณ์นั้นแปรดังได้กล่าวมาแล้วกว้างขวางมากยิ่งขึ้น การศึกษาวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมในแขนงต่าง ๆ ซึ่งมีมนุษย์ได้จัดระบบไว้เพื่อประโยชน์ในการจัดการทั้งหลาย ก็อาจจะพบกับสิ่งขวางกั้น ทำให้อยู่ในสภาวะชะงักงันลงได้ เพราะผู้ศึกษาวิจัย ปล่อยึดใจให้ถูกอิทธิพลทางวัตถุของสิ่งนั้น ๆ เข้าครอบงำมากขึ้น แทนที่จะได้ข้อมูลซึ่งปราศจากอคติของบุคคลมาประกอบการพิจารณาเพื่อการพัฒนาแนวทางวัฒนธรรมสู่อนาคตที่มีความเหมาะสมกับสภาวะสังคมตามยุคตามสมัยอย่างแท้จริง

การยึดมั่นถือมั่นกับวัตถุที่เป็นปลายเหตุของวัฒนธรรม

บางครั้ง การยึดมั่นถือมั่นอยู่กับสภาวะทางวัตถุของสื่อทางวัฒนธรรมนี้เอง ได้เบนดุลย์ไปสู่พลังอันตรายอิทธิพลของคนส่วนใหญ่หรือผู้ทรงอิทธิพลในกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มรุนแรงถึงทำสงครามฆ่าฟันกัน เป็นผลเสียหายต่อความสงบสุขของมนุษยชาติ แต่ถ้าหากมองจากมุมตรงข้าม ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจนถึงขั้นวิกฤต ก็มีผลกระทบให้เกิดมีการปรับตัวเข้าหากันได้ด้วยรูปแบบใหม่ที่เหมาะสม หลังจากได้รับบทเรียนรุนแรงมาแล้ว หากจะพิจารณาด้วยสภาวะจิตที่ว่างพอสมควร ก็อาจเห็นได้ว่า มันเป็นวิถีทางของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ บนคลื่นปัญหาสังคมในโลกนี้ ซึ่งมีปัญหาเบาบาง หนักบ้าง เป็นธรรมดา

ระบบและกลไกต่าง ๆ ที่สามารถประสานให้สังคมมนุษย์แต่ละกลุ่มแต่ละคณะสามารถอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ มีรูปแบบภายในกลุ่มที่เหมาะสม เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และยังสามารถพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้าได้ด้วย ท่ามกลางกลุ่มอื่น ๆ ภายในโลก ย่อมเป็นระบบที่รองรับความมั่นคง และการ

พัฒนาของกลุ่มนั้น ๆ หากจะเปรียบเทียบ ก็ได้แก่ ความเป็นชาติแต่ละชาติ ไม่ว่าภายในระบบนั้น ๆ จะประกอบไปด้วย ความเชื่อร่วมกัน การแสดงออกร่วมกัน การอำนวยความสะดวกระหว่างกันและกัน ที่เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมซึ่งแต่ละกลุ่มอาศัยอยู่ หรือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพื่อการหาจุดร่วมที่เหมาะสมต่อการปรับตัวของกลุ่มชนนั้น ๆ

นอกจากวัฒนธรรมอันเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสังคมแต่ละกลุ่มแต่ละคณะให้คงรูปแบบ สามารถปรับตัวเพื่อการหาจุดร่วม และพัฒนาไปได้แล้ว เราได้กล่าวมาแล้วว่า บนพื้นโลกที่เราอยู่นี้ มีกลุ่มชนต่างกลุ่มต่างคณะอาศัยอยู่อย่างกว้างขวาง แต่ละกลุ่ม ต่างก็มีทั้งปมกำเนิด และความเป็นมา ท่ามกลางสภาวะแวดล้อม ไม่เหมือนกัน หากจะมองเพียงผิวของกลไกของกลุ่มหรือมองเพียงปัจจุบันบนสิ่งสมมุติทางวัตถุ เราก็อาจกล่าวได้ว่า “ต่างก็มีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป” แต่ถ้าหากว่า ต่างกลุ่มต่างเข้าถึงปรัชญาของวัฒนธรรม และยอมรับด้วยความเข้าใจตลอดจนมีทัศนคติต่อ “วัฒนธรรม” ลึกซึ้งถึงพื้นฐาน ก็จะได้พบและเข้าใจแจ่มแจ้งว่า วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนนั้น เป็นสิ่งที่พัฒนาตัวเอง มาจากพื้นฐานเดียวกัน ความขัดแย้งกันขึ้น อันมีสาเหตุสืบเนื่องมาจาก การยึดมั่นถือมั่นอยู่กับอิทธิพลทางวัตถุอันเป็นผลจากวัฒนธรรม ย่อมสามารถแปรสภาวะมาสู่จุดร่วมกันได้โดยปริยาย

วัฒนธรรมของชาติไทย

เมื่อได้กล่าวจากพื้นฐานของวัฒนธรรมอันเป็นส่วนกว้างและลึกมาแล้ว แคบเข้ามาสู่สิ่งที่ได้ปรากฏอยู่ภายในแต่ละกลุ่มชน ทั้งในระดับชาติ และ บนหลักการเดียวกัน อาจสรุประดับครอบครัวอันต่างก็มีระเบียบแบบแผนและบรรยากาศความเป็นอยู่เพี้ยนกันไป คงจะช่วยให้เข้าใจหลักการของวัฒนธรรมภายในชาติแต่ละชาติได้พอสมควร ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งซึ่งมีปมกำเนิด และ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเป็นเอกลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะ ทำให้สิ่งที่แสดงออกภายในสังคม แต่ละยุคแต่ละสมัย จนถึงปัจจุบัน มีลักษณะ รูปแบบ และพฤติกรรมเป็นของตัวเอง หรืออาจเรียกได้ว่า “เอกลักษณ์ของชาติ” เนื่องจากปมกำเนิดที่ดี ความเป็นมาขึ้นพื้นฐานซึ่งได้รับผลกระทบจากสภาวะแวดล้อมหรือปรากฏเป็นประวัติศาสตร์ที่ดี ไม่เหมือนกับความเป็นมาของประเทศอื่น ในมุขกลับ ประเทศอื่นชาติอื่น ก็มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองเช่นกัน ภาพพจน์ดังได้กล่าวมานี้ เป็นผลจากการมองลักษณะและรูปแบบทางวัตถุที่ปลายเหตุ

หากจะนำเอาวัฒนธรรมมาสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปสู่แนวทางที่ชอบด้วยเหตุผล อันเป็นแนวทางที่จะนำความเจริญมาสู่เท่านั้น แต่ยังนำเอาความมั่นคงในระยะยาวมาสู่ทุกส่วนของสังคมของชาติด้วย คนผู้มีส่วนร่วมทุกคนในชาติจะต้องมุ่งสู่ความเข้าใจที่ชอบด้วยเหตุผลเป็นหลักสำคัญ

เพื่อความเข้าใจในหลักการ ใครจะขอเปรียบเทียบ กระบวนการวัฒนธรรม ด้วย ต้นไม้สักต้นหนึ่ง ซึ่งเจริญจากพื้นฐาน ขึ้นมาจากพื้นดิน สู่กิ่งก้านสาขา จนกระทั่งออกดอกออกผล มนุษย์ผู้มองแต่เพียงวัตถุที่ปรากฏในปัจจุบัน ต่างก็ขึ้นชมอยู่กับผลไม้ที่ปลายกิ่ง ถ้าหากจะตัดเอาผลไม้ทั้งหลายบนต้นไม้ต้นนั้น มาวาง ณ ที่แห่งหนึ่งซึ่งลิ้มต้น มนุษย์ผู้หลงขึ้นชมผลเหล่านั้น คิดว่าตนเองเป็นเจ้าของได้ แต่เมื่อผลนั้น เน่าไปแล้ว หรือ บริโภคไปแล้ว ก็หมดสภาพไปไม่เหลือไว้ พร้อมกับความหลงในผล ก็จะต้องสูญเสียไปด้วย แต่ถ้าหากเราเข้าใจว่า ผลไม้ก็เป็นเพียง ผลที่ปลายกิ่ง เราไม่ลิ้มทำนุบำรุงต้นทั้งระดับพื้นฐาน

และทุกส่วนด้วยความเข้าใจ ไม่ยึดมั่นถือมั่นอยู่ที่ผลแต่ละผล ต้นไม้นั้นก็จะมีผลรุ่นต่อ ๆ ไปไว้ให้เราได้รับประโยชน์ในระยะยาว ซึ่งก็ไม่ใช่ผลเดิม แต่เป็นผลอันเกิดในรุ่นใหม่ ๆ ตามหลักของธรรมชาติ การสัมผัสกับวัฒนธรรม จึงควรสัมผัสด้วยความเข้าใจถึงหลักการและความจริง ไม่ใช่หลงที่ผลตรงปลายเหตุ

การสร้างความรู้ภูมิใจให้แก่คนไทยทั้งชาติโดยยึดถือเอาการปลูกฝังสิ่งที่เชื่อว่าเป็นเอกลักษณ์ของไทยก็มีผลได้ผลเสียทั้งสองทาง ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสติปัญญาของคนไทยด้วยกันเองในการมองลึกซึ่งถึงประโยชน์ของสิ่งที่ดีมีคุณค่า หรือ มองตื้น ๆ เห็นเพียงส่วนผิวเผิน

ถ้าหากมุ่งในการสร้างความรู้ภูมิใจเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนาชาติไทยต่อไปจริง ๆ แล้ว จำเป็นต้องสร้างบนความเข้าใจที่ลึกซึ่งถึงพื้นฐาน ไว้เพื่อประโยชน์ไม่เพียงแต่การนำเอาเอกลักษณ์ของไทยไปเพื่อพัฒนาประเทศชาติ แบบ การมองแต่เพียงจากตัวเองออกไป สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เองก็จะต้องได้รับการพัฒนาไปด้วย และใครจะบอกได้ว่า ก่อนที่สิ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์จะสามารถพัฒนาประเทศได้นั้น จำเป็นจะต้องพัฒนาตัวเองให้มีความเหมาะสมบนหลักเหตุผลและความจริงเสียก่อน เพื่อเป็นฐานรองรับการที่จะก้าวต่อไปในอนาคตท่ามกลางสภาวะแวดล้อมของสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือ สิ่งที่สืบเนื่องมาจากความสับสนของสิ่งต่าง ๆ ภายในกระบวนการวัฒนธรรมเอง

ตัวอย่างอีกสิ่งหนึ่งที่ได้ปรากฏออกมาให้ได้ศึกษากันในระยะหลัง ๆ นี้ ทำให้ต้องเก็บมาขบคิดด้วยความห่วงใยเยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติก็คือ การที่มีการใช้วิธีการซึ่งคิดว่า เป็นการปลูกฝังสิ่งที่คิดว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยการสร้างบรรยากาศ ก่อให้เกิดอารมณ์กระตือรือร้นใจเยาวชน จนอาจทำให้หลายต่อหลายคนซึ่งมีจิตอ่อนไหวมาก ๆ และมีปมกำเนิดที่ถูกกระทบด้วยบรรยากาศซึ่งขาดสิ่งนั้น ๆ มาก่อนเป็นเวลาช้านาน ด้วยปัญหานานาประการ ถึงกับน้ำตาไหล ส่วนผู้ใหญ่ที่กระทำการหรือสัมผัสกับเหตุการณ์ ก็พอใจเนื่องจากมีค่านิยมคิดไปว่า นั่นคือการปลูกฝังสิ่งที่ตนปรารถนาเป็นผลสำเร็จแล้ว ซึ่งแท้ที่จริง เป็นการใช้วิธีการผิวเผิน ใช้บรรยากาศบีบคั้น กระทบอารมณ์แก่ผู้ที่มีปมปัญหาซึ่งชีวิตได้ผ่านมาอย่างสลับซับซ้อนเป็นเวลาช้านาน อารมณ์ที่ถูกเจาะทางออกให้เพียงรูแคบ ๆ ทางเดียวจึงพุ่งออกมาจนเกิดผลเพียงจุดเดียว และเป็นผลซึ่งผู้ใหญ่ผู้มองปัญหาแคบ ๆ พึงพอใจด้วย จึงได้สรุปว่า นั่นคือความสำเร็จ แต่เป็นความสำเร็จในมุมที่แคบมาก การสร้างคนให้เกิดอารมณ์เฉพาะหน้าก็ดี การสร้างแม่พิมพ์ของความรู้สึกในมุมแคบก็ดี อาจมีผลเป็นคุณสมบัติติดตัวบุคคลผู้นั้นจนโต และเมื่อนั้นย่อมเกิดผลสะท้อนในทางเสียหายแก่ตัวเขาเอง และเสียคุณภาพของทรัพยากรคนในสังคมไปด้วยโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การเกิดผลเสียหายในระยะยาวย่อมมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติโดยหลักการ และสิ่งที่ก่อให้เกิดผลเสียหาย หากพิจารณาให้ลึกซึ่งถึงพื้นฐาน ก็คือทัศนคติของคนผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีคุณสมบัติ มองปัญหาเห็นเพียงผิวเผินหรือสิ่งที่อยู่เฉพาะหน้านั้นเอง

สรุปแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่า “เอกลักษณ์ของชาติ” คืออะไร หากใครมองได้ลึก ก็จะมีภาพลึกซึ่ง หากใครไม่อาจมองได้ลึก ก็จะมีภาพของสิ่งที่อยู่เพียงผิวและอยู่ในสภาวะที่เป็นวัตถุ การมองได้ลึกหรือตื้น ย่อมอยู่ที่คุณภาพจิตใจของแต่ละคน และยังส่งผลสัมพันธ์ไปถึงผลที่ตอบสนองต่อส่วนรวม คือจะสามารถนำเอาสิ่งที่คิดว่าเป็น เอกลักษณ์ของชาติ ไปใช้ประโยชน์สร้างความเจริญก้าวหน้า หรือ ขลอความเจริญก้าวหน้าให้ช้าลงไปกว่าที่ควร ทัศนคติซึ่งสัมพันธ์กันกับคุณภาพของจิตใจคน ย่อมสะท้อนให้ได้เข้าใจและประเมินอนาคตของการพัฒนาได้ชัดเจนพอสมควร

เอกลักษณ์ไทยที่มีผลต่อการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ

เอกวิทย์ ณ ถลาง*

ABSTRACT

Thai identity is one of the factors responsible for Thailand's prosperity and survival. The Thai-identity indicative of the integral Thai collective picture consists of such national helpful institutes as nation, religion and king. Thai cultural forms are social structure, language and tradition, etc., and national habits are such that love of freedom, and home town, etc., However, there is a weak point in Thai identity. Particularly certain national habits not contributing to strengthening and integrating the nation can be seen in the forms of violating rules and regulations, inability to work in group and weakness when without leadership and so on.

Nevertheless, even though there are some problems and occasional crisis, Thailand has had its original identity potentials to solve those problems and crisis, such that it has introduced coordination, toleration and capability to be worrior. Furthermore, even though we have sometimes been disrupted by disunity and failure to extreme point of finality, we still have our own methods to solve the national-decline with a strong and not shaking determination as the great hero of the nation. King Naresuan the Great, had effectively utilized.

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันคำว่า “เอกลักษณ์” ยังไม่ได้มีการบัญญัติไว้ในพจนานุกรมแห่งราชบัณฑิตยสถาน^๒ เพราะคำนี้เพิ่งจะใช้กันแพร่หลายก็แต่ในระยะเวลาสี่ห้าปีมานี้ เดิมทีแต่เพียงคำนี้ใช้จำกัดกันอย่างไม่เป็นทางการในหมู่ผู้สนใจวิชาสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาและสังคมวิทยา ด้วยพื้นฐานความเข้าใจสาระสำคัญของคำนี้ว่า หมายถึงแบบอย่างวัฒนธรรมและบรรทัดฐานความนึกคิด ค่านิยม ที่มีคุณลักษณะเฉพาะไม่เหมือนชนชาติอื่น คำว่า “เอกลักษณ์” ได้นำมาใช้กันอย่างเป็นหลักเป็นฐานเป็นครั้งแรกในการสัมมนาทางวิชาการซึ่งคณะกรรมการการอนุรักษ์ศิลปกรรมแห่งสมาคมสถาปนิกสยามจัดให้มีขึ้นระหว่าง ๕ - ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ คำนี้เป็นที่นิยมใช้กันต่อมาจนกระทั่งได้นำมาใช้เป็นทางการในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ และในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลด้านการศึกษาความนิยมในการใช้คำนี้แพร่หลายออกไปยังสื่อมวลชนและวงวิชาการต่าง ๆ มากขึ้นเป็นลำดับ หนังสือพิมพ์บางฉบับในปัจจุบันก็นำมาใช้อยู่เป็นครั้งคราว คาดว่าคำนี้จะได้รับการบัญญัติไว้ในพจนานุกรมในโอกาสต่อไป

๑ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

๒ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ บัญญัติศัพท์ไว้ว่า เอกลักษณ์ (เอกกะ-) น.ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน; (คณิต) ข้อความที่แสดงความเท่ากันของนิพจน์ ๒ นิพจน์ สำหรับทุกค่าของตัวไม่ทราบค่าที่ปรากฏในนิพจน์นั้น ๆ. (อ. identity).

คำนำ

เอกลักษณ์ หมายถึงลักษณะเฉพาะที่เป็นหนึ่งไม่มีสอง เอกลักษณ์ประกอบด้วยสถาบันที่เป็นองค์คุณแห่งชาติ ลักษณะนิสัยประจำชาติ ค่านิยม ลักษณะโครงสร้างของสังคมและแบบอย่างวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการสร้างสมติดต่อกันมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน โดยมีสภาพแวดล้อม เหตุการณ์ และปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมเป็นเครื่องกำหนดลักษณะเฉพาะเหล่านั้น

ตามนัยของความหมายเพื่อพลาถ (tentative) ดังรายงานข้างต้นพอจะวิเคราะห์จำแนกองค์ประกอบของเอกลักษณ์ไทยที่แสดงออกถึงภาพรวมของความเป็นไทยในรูปแบบเบ็ดเสร็จได้ว่า น่าจะประกอบด้วย

- ก. สถาบันที่เป็นองค์คุณแห่งชาติ ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- ข. แบบอย่างวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างทางสังคม ภาษา ศิลป จารีต ประเพณี และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม
- ค. ลักษณะนิสัยประจำชาติ

สรุปสาระสำคัญของเอกลักษณ์ไทย

ตามที่ได้อธิบายลักษณะเฉพาะด้านต่าง ๆ ของไทยมาข้างต้น แม้จะยังไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ทุกแง่มุมของชีวิตไทย แต่ก็พอจะได้แนวบ่งบอกให้รู้จักบ้านเมืองของเราชัดเจนขึ้นพอสมควรว่า ชาติไทยเป็นชาติที่มีเอกลักษณ์เป็นของเราเองหลายประการ กล่าวคือ

ก. ประชาชนคนไทยทั่วไปมีความสำนึกในความเป็นชาติไทย และมีความภูมิใจในความเป็นไทย โดยสมบูรณ์ ถึงจะมีความแตกต่างทางเชื้อสายอยู่บ้างก็ไม่มีผลให้คนในประเทศแบ่งแยกกันเหมือนดังที่ปรากฏในประเทศอื่น

ข. คนไทยได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นเวลานานหลายศตวรรษติดต่อกันจนหยั่งรากฝังลึกอยู่ในจิตใจเป็นผลให้โลกทัศน์ แบบอย่างวัฒนธรรม นิสัยใจคอ และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมไทยมีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นพุทธธรรมชัดเจน แม้จะมีผู้ที่มีได้นับถือพุทธศาสนาอยู่ร่วมด้วย แต่คนเหล่านี้ก็ปรับตัวเข้ากับบรรทัดฐานวัฒนธรรมของชาวพุทธได้เป็นส่วนใหญ่

ค. สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยยังเป็นที่เคารพเทิดทูนของคนไทยทั้งชาติ เหตุเพราะได้มีการสร้างสมพระบารมีให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ประชาชนตลอดมา พร้อมทั้งได้ทรงนำประเทศพ้นฝ่าอันตรายนานาประการมาหลายยุคหลายสมัย คนไทยจึงยึดถือสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นหลักชัย เป็นที่ยึดเหนี่ยว และเป็นศูนย์รวมแห่งชาติในลักษณะที่ไม่เหมือนสถาบันกษัตริย์ของชาติอื่น ๆ

ง. ภาษาไทยเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมคนในชาติให้ยึดโยงกันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ติดต่อกันได้อย่างมีเอกภาพ และภาษาไทยมีลักษณะเด่นหลายประการที่เป็นปัจจัยในการปรับตัวปรับความคิดความรู้ของคนในชาติให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในโลกปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

จ. โครงสร้างทางสังคมและลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมไทยมีลักษณะอ่อนตัว (dynamic) ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวนัก สามารถปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงอันมีที่มาจากภายนอกได้ด้วย สังคมไทยเป็นสังคมเปิด ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกยังเป็นไปฉันทามติมิตร ผ่อนปรน และเห็นแก่บุคคลมากกว่าลัทธิหรือกฎเกณฑ์ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมเปิดอย่างสังคมไทยมีมากในท่วงทีที่รวดเร็วฉับพลัน ปัญหาสังคมและปัญหาทางเศรษฐกิจยังมีมาก มีผลให้เกิดความขัดแย้งต่าง ๆ และการสูญเสียลักษณะเดิมไปมากขึ้นทุกที คนจำนวนมากดำเนินชีวิตปัจจุบันด้วยความหวาดหวั่น ไม่แน่ใจ และมีอาการเหมือนคนหลงทาง

ฉ. ลักษณะนิสัยประจำชาติของคนไทย มีลักษณะเด่นทั้งที่ดีและไม่ดีอยู่หลายประการ เป็นผลให้บ้านเมืองเป็นอยู่ดังทุกวันนี้ กล่าวคือ อยู่รอดปลอดภัย หากแต่ไม่เจริญเท่าที่ควร คนไทยมีความสุข ความพอใจแต่ก็เสียเปรียบชนชาติอื่น ๆ คนไทยส่วนน้อยมีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ส่วนใหญ่ยังยากจน ชลช ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ส่งผลให้เมืองไทยเป็นดังที่เรารู้จักขณะนี้ที่สำคัญ ๆ ก็คือ คนไทยเป็นชาติอิสระเสรี มีขันติธรรมสูง รู้จักประสานประโยชน์ สุภาพ อ่อนโยน มีความเกรงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ใฝ่สันโดษ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบประนีประนอมผ่อนผันผ่อนยาว ไม่ผูกพยาบาท รักถิ่นที่อยู่ และเป็นชาตินักรบ แต่ขณะเดียวกันเราก็คือเป็นชาติที่หย่อนระเบียบวินัย เคารพเชื่อฟังผู้ที่มีอำนาจเกินไป ขาดความมานะอดทน ขาดความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ ขาดความสามารถในการค้าธุรกิจ อ่อนแอเมื่อขาดผู้นำ ชอบเสียงไชการพนัน ชอบสนุกพรำเพรื่อ และเชื่อไสยศาสตร์โหราศาสตร์มากเกินไป อย่างไรก็ดี ลักษณะเด่นเหล่านี้ ไม่ตายตัว หากแต่จะมีวิวัฒนาการต่อไปอีกทั้งในทางที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา โดยขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่

ด้วยองค์ประกอบและลักษณะต่าง ๆ ดังสรุปข้างต้น เอกลักษณ์ของสังคมไทยในทัศนะของผู้วิจัยถึงเปรียบเสมือนต้นไม้ใหญ่ที่มีชีวิตผ่านความผันแปรของฤดูกาลและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มานาน ต้นไม้ไม่มีความคงทนต่อความไม่แน่นอนของแดดลมฝน เพราะมีรากลึกและแผ่กว้างมั่นคง มีลำต้น กิ่งก้านสาขาได้สัดส่วนค่อนข้างสมดุลดี ต้นไม้ไม่มีร่มเงาตกผลเป็นที่อาศัยของชีวิต แต่ต้นไม้ก็มีตัวง แมง นก หนู ค้างคาว และกาฝาก เป็นธรรมชาติของต้นไม้ใหญ่อายุมาก ลำต้นและกิ่งก้านก็มีส่วนที่เป็นโพรง ผุร่อน แห้งเฉา หรือแคะแกรน กิ่งใดก้านใดผุโหมหมดสภาพไปก็มีกิ่งใหม่เจริญงอกงามขึ้นมาแทนบนเรือนร่างรากเง้าดั้งเดิม พายุ ฝน น้ำท่วม หรือ ความแห้งแล้งกันดารอาจทำให้ต้นไม้ชะงักงัน หยุดิบโตได้เป็นครั้งคราว แต่ความแข็งแรงคงทนและรากเง้าก้านที่ปรับตัวกับความผันแปรต่าง ๆ มานาน ทำให้ต้นไม้ผู้นี้อยู่ได้ตลอดมา และจะอยู่ได้ต่อไปโดยไม่ต้องสงสัย

เอกลักษณ์ไทยที่แสดงออกในเหตุการณ์บ้านเมืองบางเรื่อง

เป็นความจริงที่ว่า ความอยู่รอดปลอดภัย และความก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง ย่อมต้องอาศัยปัจจัยกำลังอำนาจของชาติหลายประการ ได้แก่ สถาบันที่เป็นองค์คุณแห่งชาติ กำลังป้องกันประเทศ ลักษณะภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ขีดความสามารถทางอุตสาหกรรม การพาณิชย์ การคลัง ปริมาณและคุณภาพของประชากร ขีดความสามารถทางวิทยาการ ขาวุธของคนในชาติ ลักษณะนิสัยประจำชาติ

และภาวะผู้นำ เมื่อนำเอาองค์ประกอบแห่งเอกลักษณ์ไทยตามที่ได้วิเคราะห์ข้างต้นมาประกอบการพิจารณา ก็จะพบว่าปัจจัยกำลังอำนาจแห่งชาติที่จะแข็งแกร่งมากน้อยเพียงไรย่อมเป็นไปตามแบบอย่างเอกลักษณ์ของชาติด้วย อย่างน้อยปัจจัยที่จะเป็นไปตามเอกลักษณ์ไทยอย่างยิ่งก็ได้แก่ สถาบันที่เป็นองค์คุณแห่งชาติ ขวัญของคนในชาติ ลักษณะนิสัยประจำชาติ และภาวะผู้นำ แม้ปัจจัยอื่น ๆ นอกจากนี้ก็เหมือนกันเราจะสามารถพัฒนาปัจจัยนั้น ๆ ให้ถึงระดับที่จะทำให้ประเทศชาติเข้มแข็งมั่นคงเพียงไรก็ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งที่เป็นตัวเรา ชั่วดีที่ห่างที่เป็นลักษณะเฉพาะของเรา เปรียบเสมือนบุคคลที่จะต้องดำรงตนอยู่ในโลกจะสามารถเอาตัวรอด สร้างตัวให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่มีมา และพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญได้มากน้อยเพียงไร ก็ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ โดยนัยนี้จึงชอบที่เราจะต้องรู้จักตัวเองให้ถูกต้องกับความเป็นจริง แล้วสำรวจดูด้วยว่า ตัวเราตามเหตุการณ์ที่ผ่านมาในอดีตถึงปัจจุบันสามารถรักษาตัวรอดมาได้อย่างไร และเอกลักษณ์ของเราส่งผลให้เราได้ทำทั้งสิ่งที่เหมาะสมถูกต้องและสิ่งที่ผิดพลาดล้มเหลวไว้อย่างไร เพื่อเราจะได้รู้กำลังและข้อจำกัดของเราในการปรับตัวในอนาคต ในที่นี้จะได้หยิบยกเหตุการณ์ที่เป็นความสำเร็จและที่เป็นข้อผิดพลาดมาพิจารณาว่า นอกเหนือจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ แล้วความสำเร็จและความล้มเหลวผิดพลาดนั้น ๆ เป็นอิทธิพลของเอกลักษณ์ไทยข้อใด

๑. การเสียกรุงทั้งสองครั้ง คือใน พ.ศ. ๒๑๑๒ และ ๒๓๑๐ บ้านเมืองก่อนเสียกรุงอ่อนแอขาดผู้นำที่เข้มแข็ง การทำงานเป็นหมู่คณะก็ล้มเหลว มีแต่การอิถฉริยะและทำลายล้างกันเอง ชัดผลประโยชน์กันเอง ผู้นำท่านก็เบื้อหน้าในราชสมบัติ หนีเข้าวัดทั้งสองคราว คือ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ในการเสียกรุงครั้งที่ ๑ และขุนหลวงหาวัด ในการเสียกรุงครั้งที่ ๒ นอกจากนั้นระบบราชการก็อ่อนล ข้าราชการเห็นแก่ตัว ประชาชนชาติที่พึ่งจนต้องหันเข้าหาไสยศาสตร์โหราศาสตร์รวมความว่า เอกลักษณ์ในทางที่ไม่ค่อยดีสำแดงออกมาอย่างมาก บ้านเมืองจึงต้องวิบัติล่มจม

๒. การกอบกู้เอกราชของชาติทั้งสองครั้งของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และของพระเจ้าตากสินมหาราชนอกจากเป็นโชควาสนาของบ้านเมืองที่ได้ผู้นำที่มีความสามารถเป็นมหาบุรุษแล้ว สิ่งที่เป็นพลังพื้นฐานให้ท่านสามารถกู้บ้านกู้เมืองได้สำเร็จก็คือ เอกลักษณ์ที่รักอิสระเสรีของคนไทย ความเป็นชาตินักรบ ความรักบ้านเกิดเมืองนอน การเคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจ และความกล้าได้กล้าเสีย เป็นคุณลักษณะสำคัญ ๆ ที่ท่านผู้นำในครั้งนั้นสามารถระดมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด จนถึงระดับที่สามารถแก้เอกลักษณ์ที่เป็นจุดอ่อนเดิมได้ เช่นที่หย่อนระเบียบวินัยก็กลับมีวินัยเคร่งครัดเฉียบขาดขึ้น ที่ขาดความมานะอดทนเพราะสบายจนเคยตัวกลับมีความมานะอดทนอย่างยิ่ง และการขาดความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะก็หายไป เพราะผู้นำรอบรู้ปัญหาแล้วสามารถประสานพลังประสานงานได้อย่างดี แม้มีปัญหาแตกแยกในบ้านปลาย เมื่อสามารถรวบรวมบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นได้แล้ว ดังเช่นกรณีของพระเจ้ากรุงธนบุรีในตอนปลายรัชกาล ก็ถือว่าบ้านเมืองผ่านพ้นภาวะวิกฤติแล้ว และมีผู้นำที่เข้มแข็งคือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และพระอนุชาคือ กรมพระราชวังบวรสุริยสิงหนาท เป็นผู้สืบทอดภารกิจในการบริหารประเทศ

๓. ในยุคสมัยที่ฝรั่งล่าอาณานิคมอย่างรุนแรงในภูมิภาคเอเชีย เอกลักษณ์ไทยก็แสดงออกจนสามารถรักษาชาติบ้านเมืองไว้ให้รอดปากเหี่ยวปากกามาได้ กล่าวคือ สถาบันพระมหากษัตริย์ทรงแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำอันเด็ดเดี่ยวรอบรู้และต่อเนื่องกันถึง ๔ รัชกาล คือ รัชกาลที่ ๓, ๔, ๕ และ ๖ พร้อมกันนั้นก็ได้ออกแสดงถึงลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ ความรักอิสระเสรี ความปราศจากวิหิงสา และการรู้จักประสานประโยชน์ นอกจากนั้นก็ยังแสดงออกอย่างชัดเจนถึงคุณสมบัติอื่น ๆ ได้แก่ การรู้จักประนีประนอมผ่อนสั้นผ่อนยาว ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการกล้าเสี่ยงกล้าได้กล้าเสีย คือ เสียดินแดนส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่ เสียอำนาจทางการเมืองเก็บภาษีจากสินค้าขาเข้า และเสียอำนาจทางการเมืองการศาลในรูปของสิทธิภาพนอกอาณาเขต (Extra Territorial Right) เพื่อรักษาอธิปไตยทางการเมืองการปกครอง ผลที่ได้รับคือ ไทยเป็นชาติเดียวในภูมิภาคแถบนี้ที่สามารถดำรงรักษาเอกราชอธิปไตยไว้ได้ ความสามารถทั้งหมดนี้ปรากฏชัดเจนในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสำเร็จของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า กับความล้มเหลวของพระเจ้ามินดงของพม่า ดังที่ ริกส์ (Riggs) ได้วิเคราะห์ไว้โดยละเอียด

๔. การปฏิรูปบ้านเมืองทุกด้านของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทั้งราชประเพณีบางประการ การจัดรูปแบบการปกครอง การเลิกทาส การศึกษา การไปรษณีย์ และการคมนาคม การชลประทาน การต่างประเทศ ฯลฯ นอกจากพระปรีชาญาณและอัจฉริยภาพขององค์พระมหากษัตริย์แล้ว การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิรูปนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นความสามารถในการรู้จักประสานประโยชน์และความปราศจากวิหิงสาของคนไทยเป็นอย่างดี ดังปรากฏในพระบรมราโชวาทของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ พระราชทานประชาชนชาวสยาม เมื่อเสด็จกลับจากยุโรป ๑ มกราคม ๒๔๔๑ ความว่า

“ในที่สุดควรที่เราทั้งหลายอย่าพึงชอบใจไปอย่างเดียวในสิ่งซึ่งเป็นอย่างต่างประเทศแล้ว และไม่ชอบใจในสิ่งซึ่งเป็นอย่างไทย หรือพึงชอบไปอย่างเดียวในสิ่งซึ่งเป็นอย่างไทยแล้ว และไม่ชอบในสิ่งซึ่งเป็นอย่างประเทศ ด้วยเหตุว่าทุกเมืองแลทุกคนด้วยกันหมด ย่อมมีความดีและความชั่วระคนปนกันอยู่ แลเราทั้งหลายต้องพยายามที่จะเอาเยี่ยงอย่างความดีมาแต่ที่อื่น ๆ แลในเวลาเดียวกันนั้นเราทั้งหลายไม่พึงควรเฉพาะแต่ที่จะรักษา ยังควรจะทำให้เจริญขึ้นในสิ่งอันดีแลสิ่งที่เคารพนับถือว่าเป็นกริยาและธรรมเนียมแห่งประเทศของเราด้วย”

๕. การล้มลุกคลุกคลานของวิถีทางการปกครองแบบประชาธิปไตยในเมืองไทย นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยการรัฐประหาร เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น สะท้อนให้เห็นลักษณะเสียของเอกลักษณ์ไทยหลายประการ ได้แก่ ขาดความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ ขาดวินัย โดยเฉพาะวินัยทางการเมือง อ่อนแอเมื่อขาดผู้นำ เคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจเกินขอบเขต และขาดความมานะอดทน นอกจากนั้นเอกลักษณ์ของโครงสร้างทางสังคม และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมที่หละหลวม คนสำคัญกว่าหลักการอุดมการณ์ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากภายนอกจนเสียกระบวนการเสียหลักในการประสานประโยชน์ โดยเฉพาะการพิจารณาเลือกเฟ้นสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับพื้นเพของไทย ล้วนเป็นเหตุให้ประชาธิปไตยต้องพ่ายแพ้ต่อเผด็จการอย่างเช่นในยุคนี้

อย่างไรก็ดีความล้มเหลวนี้ย่อมมีเหตุปัจจัยในแง่อื่น ๆ อีกมากเป็นตัวกำหนด เช่น การไม่รู้จักแยกเรื่องส่วนตัวกับส่วนรวม การสร้างประชาธิปไตยจากเบื้องบนลงไปสู่เบื้องล่าง ความลุ่มหลงอำนาจของนักการเมืองผู้ได้อำนาจ ความปราศจากสันโดษ เป็นต้น ข้อที่นำวิพากษ์อย่างยิ่งก็คือ ในปัจจุบันและในอนาคตดูเหมือนว่าเราได้เจาะจงเลือกเอาประชาธิปไตยว่า เป็นวิถีทางการปกครองที่เหมาะสมที่สุด แต่ประชาธิปไตยที่พึงปรารถนานั้นจะยั่งยืนได้อย่างไร ถ้าเราไม่แก้ไขจุดอ่อนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเอกลักษณ์ของเรา

๖. เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ อันเป็นจุดระเบิดของความขัดแย้งของฝ่ายมีอำนาจกับประชาชนส่วนใหญ่ โดยมีนิสิตนักศึกษาเป็นตัวแสดงนำนั้น เป็นความรุนแรงที่ได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของชาติ ถ้าเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองอื่นมิใช่เมืองไทย เหตุการณ์อาจลุกลามใหญ่โตเป็นสงครามกลางเมืองอย่างยืดเยื้อ แต่ด้วยเดชพระบารมีขององค์พระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่เคารพสักการะของไทยทั้งมวล เหตุการณ์ก็สงบลงได้ โดยผู้มีอำนาจยอมสละอำนาจ และประชาชนผู้มีนิสิตนักศึกษาเป็นแกนนำก็ยอมวางมือด้วยความเคารพ บ้านเมืองจึงกลับคืนเข้าสู่ภาวะปกติ และได้ประชาธิปไตยกลับคืนมา แม้จะเป็นการชั่วคราว เพราะเราไม่มีความสามารถ ไม่มีปัญญาที่จะช่วยกันดำรงรักษาให้ตลอดรอดฝั่งก็ตาม เหตุการณ์ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ไทยหลายประการ ประการแรก สถาบันพระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะเคารพบูชา ทุกคนเชื่อฟังทำให้สันติสุขกลับคืนมาสู่บ้านเมืองโดยเร็ว นอกจากนั้นความรักอิสระเสรีของคนส่วนใหญ่เป็นเหตุปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดมหาชนที่ไม่สามารถทนอำนาจเผด็จการอื่นยาวนานและที่มีท่าว่าจะไปแบบสืบทอดต่อไปอีกได้ ความพยายามที่จะประนีประนอมผ่อนสั้นผ่อนยาวก็แสดงออกจนข้อขัดแย้งเกือบจะยุติลงด้วยดีอยู่แล้ว ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของประชาชนผู้สนับสนุนการต่อสู้เพื่อโค่นล้มอำนาจผู้เผด็จการก็เห็นได้จาก ปริมาณเงินทอง และข้าวปลาอาหารที่หลั่งไหลมาจากทุกทาง ความเป็นชาตินิยมก็แสดงออกอย่างห้าวหาญ แต่น่าเสียดายที่เป็นการรบกัตนเอง การขาดความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะจะหายไปชั่วคราวในช่วงที่เป็นวิกฤตการณ์ แต่เมื่อเหตุการณ์คลี่คลายลงแล้วก็หย่อนความสามารถตามเดิม พร้อมทั้งหย่อนระเบียบวินัยด้วย ส่วนการชอบสนุกทุกโอกาสออกจะเป็นลักษณะที่เด่นโดยตลอดทั้งในยามหน้าสิ่วหน้าขวาน ทั้งก่อนและหลังการนองเลือด และในท้ายที่สุดความยิ้มแย้มแจ่มใสก็แสดงออกทันทีเมื่อเหตุการณ์สงบลง ที่น่าเศร้าและน่าวิตกก็คือหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เรื่อยมาจนปัจจุบัน ความอ่อนแอเมื่อขาดผู้นำเป็นลักษณะเด่นที่ครอบงำบ้านเมืองตลอดมา เพราะบังเอิญผู้นำที่ผลัดกันขึ้นมาบริหารประเทศไม่เข้มแข็งมั่นคงพอ

เท่าที่ได้หยิบยกเหตุการณ์บ้านเมืองบางเรื่องมาพิจารณาข้างต้นก็เพื่อจะค้นหาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ไทยที่ได้แสดงออกในเหตุการณ์และกาลสมัยต่าง ๆ ทั้งอดีตและปัจจุบัน เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ในขณะเดียวกันก็มีผลตอบสนองเป็นการสร้างเสริมเอกลักษณ์ที่มีอยู่เดิมทั้งที่ดีและไม่ดีต่อไปอีก และที่นำความเปลี่ยนแปลงในเอกลักษณ์นั้น ๆ ก็ย่อมมีอยู่ด้วย หากแต่ไม่อาจประเมินออกมาให้เห็นชัดเจนได้ สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับการประเมินและคาดคะเนการประพฤติปฏิบัติของคนไทยในอนาคตทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

ถ้าเราจะดำรงรักษาและพัฒนาเอกลักษณ์ส่วนที่ดีของเราพร้อมทั้งแก้ไขส่วนที่บกพร่อง เราควรจะทำอย่างไร

๑. เกี่ยวกับสถาบันที่เป็นองค์คุณแห่งชาติ

เราจะต้องดำรงรักษาสถาบันซึ่งเป็นองค์คุณแห่งชาติไว้ให้ได้ เพราะเวลาและเหตุการณ์ได้พิสูจน์แล้วว่าสถาบันแห่งชาติทั้งสามมีคุณค่าจุนคนไทยทุกคน และคำจูนชาติบ้านเมืองให้อยู่รอดปลอดภัยตลอดมา จริงอยู่ ปัญหาต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติภูมิของสถาบัน ย่อมจะมี เพราะในคนหมู่มากย่อมมีคนเลวปะปนอยู่ โดยเฉพาะคนที่แอบอ้างชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างอำนาจอิทธิพลของตนในหลาย ๆ รูปแบบ หลาย ๆ วิธีนั้น ชอบผู้ที่มองกาลไกลจะได้ใช้มติมหาชนและความรู้ความนึกที่ถูกต้อง โดยเฉพาะใช้อำนาจที่เป็นธรรมจัดบุคคลประเภทนั้นออกไป ไม่ว่าจะเป็นผู้คิดร้ายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้บ่อนทำลายพระศาสนา หรือผู้อ้างชาติเป็นทางกอบโกยประโยชน์เข้าสู่ตนก็ตาม ในขณะที่เดียวกันเพื่อให้สถาบันหลักเหล่านี้ตั้งมั่นอยู่ได้ ควรที่เราจะมีความกล้าหาญทางจริยธรรมโดยยึดเอาความกตัญญูต่องานที่เป็นที่ตั้ง ช่วยกันแก้ไขจุดอ่อนข้อบกพร่องที่มีอยู่ให้หมดไป และช่วยกันประคับประคองให้สถาบันเหล่านี้เปลี่ยนแปลง ปรับตัว ให้เหมาะสมกับยุคสมัยได้ตลอดไป ไม่ยี่ดิดอยู่แค่แนวทางและความคิดเก่าตายเดียว ความสำเร็จในอดีตก็พิสูจน์ให้เห็นชัดแจ้งอยู่แล้วว่าได้มีความพยายามที่จะพัฒนาสถาบันเหล่านี้ให้เหมาะแก่กาลสมัยตลอดมา หากแต่ในยามที่บ้านเมืองคับขันดังในปัจจุบัน และในอนาคตอันใกล้ที่เรามองเห็นนี้ ความเปลี่ยนแปลงจะต้องเร็วทันเหตุการณ์อย่างยิ่ง ทิศทางที่ควรเปลี่ยนแปลงไปสู่ไหนเล่าก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าสิ่งที่พระเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาญาณทรงอยู่สืบแล้ว และทรงปฏิบัติเป็นเยี่ยงอย่างอยู่แล้วในอันที่จะยังให้เกิดความสุจริตยุติธรรมความเสมอภาค และความผาสุกแก่ประชาชนของพระองค์ทุกถ้วนหน้าโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง แม้จนผู้มีความเชื่อในลัทธิที่แตกต่างออกไปก็จำเป็นต้องหาอุบายที่จะโน้มน้าวให้นับถือพระมหากษัตริย์และธรรมของพระศาสนาเหมือนเดิม โดยจะต้องชี้ให้เห็นด้วยการพิสูจน์ความจริงว่าทั้งสองสถาบันยังมีประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อชาติและประชาชน ผู้อ้างสถาบันไปในทางมิชอบนั้นจะต้องขจัดออกไป เพื่อให้สถาบันมีความบริสุทธิ์ผุดผ่องโดยเนื้อแท้ทั้ง ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตามเอกลักษณ์และคตินิยมที่เป็นของแท้ของไทย ไม่เคยเป็นอุปสรรคต่อการสร้างระบบเศรษฐกิจ สังคมและสร้างค่านิยม ขั้ววัตรปฏิบัติที่เป็นประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ในทางตรงกันข้ามกลับจะมีคุณูปการ และเอื้ออำนวยต่อความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีงามอย่างยิ่งด้วยซ้ำ

อนึ่ง การสรรเสริญพระเกียรติคุณสถาบันพระมหากษัตริย์ และการกล่าวอ้างสถาบันทั้งสามในกาลเทศะต่าง ๆ ก็ควรกระทำแต่เพียงพอเหมาะพอควร แม้ผู้สรรเสริญกล่าวอ้างจะมีความบริสุทธิ์ใจไม่เคยมีความประสงค์ร้ายใด ๆ แต่การแสดงออกพร่ำเพรื่อ ซ้ำซาก และแสดงออกด้วยวาจามากกว่าการประพฤติปฏิบัติ อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่สถาบันที่เราบูชาได้ เพราะอะไรที่มากเกินไปย่อมชวนให้ชินชาและอาจถึงกับรำคาญได้ ยังมีสื่อมวลชนทุกรูปแบบช่วยประโคมด้วยแล้ว ยิ่งจะต้องระวังให้มาก

จึงควรที่ผู้มีใจเป็นธรรมจะได้ช่วยกันระมัดระวังให้อยู่ในขอบเขตพอเหมาะพองาม อย่าให้ผู้ประสงค์ร้ายสวมรอยพลอยหนุนให้เสื่อมความนิยมได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองที่จะต้องเกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์ ควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกลั่นกรองให้ท่านได้ดำรงอยู่เหนือการเมืองอย่างแท้จริง องค์คณะบุคคลที่จะประกอบกันขึ้นเพื่อถวายเป็นความเห็นต่าง ๆ จะต้องประกอบด้วยผู้สูงด้วยความรู้ คุณธรรม ความรับผิดชอบและความกล้าหาญทางจริยธรรมอย่างชนิดที่คนส่วนใหญ่กราบไหว้ได้สนิทใจ ในส่วนที่เกี่ยวกับพุทธธรรมและศาสนพิธีทั้งหลายนั้นแล้ว ก็ควรที่เราจะให้การศึกษอบรมที่ถูกต้องที่เข้าถึงแก่นของธรรมแก่ประชาชนทุกระดับโดยเฉพาะเยาวชน หลีกเสี่ยงการส่งเสริมเดรัจฉานวิชา พร้อมทั้งสนับสนุนให้ดำรงรักษาศาสนพิธีไว้เป็นสิริมงคลโดยต้องให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจความหมายและเหตุผลของพิธีนั้น ๆ ยิ่งกว่านั้น ผู้มีจิตภาวนาและอาศัยร่มเงาของศาสนาประกอบการอันไม่พึงปรารถนาทั้งหลาย จะต้องอาศัยอำนาจบารมีของคณะสงฆ์นั้นเองชำระล้างให้ผ่องใสขึ้นให้จงได้ วัตถุนิยมอันวูบวาบทั้งหลายที่แวดล้อมวัดอยู่ก็จะต้องสร้างมติมหาชนช่วยกันปลดเปลื้องให้บรรเทาเบาบางลง เพื่อให้ศาสนามีความบริสุทธิ์ผุดผ่องโดยแท้จริง สำหรับศาสนาอื่น ๆ ที่มีใช้พุทธศาสนานั้น การมีขนัตริธรรมและการเอื้อเฟื้อสนับสนุน โดยมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นองค์ศาสนูปถัมภกนั้นนับว่าเป็นความเหมาะสมแล้ว อย่างไรก็ดี ผู้เลื่อมใสและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอื่น ๆ ก็ควรจะต้องตรวจสอบให้ศาสนธรรมของตนเป็นที่พึงของประชาชนได้โดยไม่มีสิ่งแปลกปลอมทำนองเดียวกับผู้นับถือพุทธศาสนาจะพึงกระทำด้วย ทั้งนี้ทั้งนั้นเพื่อมิให้ผู้ประสงค์ร้ายกล่าวหาได้ว่า ศาสนาเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ศาสนาเป็นส่วนเกินของสังคม หรือเป็นยาเสพติดของคนไทย

๒. เกี่ยวกับโครงสร้างและลักษณะความสัมพันธ์ในสังคมไทย

เราจะต้องปฏิรูปบ้านเมืองกันอย่างจริงจังทั้งในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน การจัดการฉ้อราษฎร์บังหลวง การรู้จักพิจารณาเลือกเฟ้นรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมกับพื้นฐานวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ การเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องกระทำอย่างจริงจังทุกแห่งทุกมุมทุกระดับ โดยไม่เห็นแก่หน้าผู้ใด และไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก เปรียบเหมือนการผ่าตัดรักษาโรคครั้งใหญ่ ในการนี้ควรจะต้องระดมผู้มีความรู้ความสามารถ มีความรักความปรารถนาดีต่อชาติบ้านเมืองมาช่วยกันด้วยความสมัครสมานสามัคคีไม่เลือกที่รักมักที่ชังเล่นพวก หรือลำเอียง จะต้องใช้ความเพียรพยายามและความอดทนอย่างสูง และจะต้องหาอุบายทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ผู้ได้รับผลกระทบกระเทือนเข้าใจและยอมรับนับถือ ความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีไม่งามทั้งหลายในบ้านเมืองให้จงได้แม้จะยากเพียงใดก็ตาม การที่จะกระทำการปฏิรูปเศรษฐกิจสังคมและการบริหารงานทุกสาขาให้สำเร็จนี้ ผู้มีอำนาจหน้าที่ระดับสูงจะต้องจับประเด็นใหญ่และจัดลำดับความสำคัญได้ถูกต้อง และไม่กระทำการเพราะเห็นแก่อำนาจบารมีของตนและพวกตนเป็นอันขาด จะต้องสดับตรับฟังความเห็นของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศด้วยน้ำใจกว้างขวางและเป็นธรรม ในการนี้อาจจะต้องย้อนกลับไปพิจารณาพื้นฐานเดิมของชาติบ้านเมือง ย้อนกลับไปพิจารณาพุทธธรรมซึ่งโดยเนื้อแท้ยังทันสมัยอยู่เสมอ พร้อมกันนั้นก็ละวางอุปทานที่จะทำประเทศให้เป็นเมืองฝรั่ง ด้วยสำคัญผิดว่า นั่นคือความเจริญ กล่าวโดยสรุปในส่วนนี้จะต้องกลับไปพิจารณาสิ่งที่เป็เอกลักษณ์เดิมแท้ของเรา แล้ว

สานต่อจากจุดนี้ในการปฏิรูปทุกด้าน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ปฏิเสธสรรพวิทยาการอันเป็นของสากล โดยเลือกเฟ้นเฉพาะที่เหมาะสมแก่เรา

ความจริงข้อหนึ่งที่มีได้กล่าวถึงกันมากนักในบ้านเมืองของเราก็คือ การพัฒนาในรูปแบบแนวทางที่เราทำมาโดยตลอดในระยะ ๔๐ - ๕๐ ปีนี้ เป็นการพัฒนาในทางที่ผิด ๆ เสียก้นำหน้าประเทศที่พัฒนาไปไกลแล้วได้ยอมรับทั่วกันว่า เป็นความหลงผิด เป็นการพัฒนาที่สร้างความทุกข์ยากทับถมขึ้นไปอีก ในรูปแบบที่ดูเผิน ๆ เป็นความมั่งมีศรีสุขความจริงข้อนี้ ผู้รู้ทั้งในกลุ่มประเทศทุนนิยมหรือสังคมนิยมไม่ว่าที่ใด ย่อมมองเห็นตรงกันทั้งสิ้น ทางออกนั้นน่าชื่นชมและน่าพิศวงที่ทั้งโลกหันกลับมาให้ความสนใจวิถีชีวิตแบบชาวพุทธชนิดที่คนไทยเรารู้จัก และถือเป็นแบบอย่างชีวิตของเราตลอดมาหลายชั่วอายุคน

๓. เกี่ยวกับการใช้ภาษา

ดังได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ภาษาไทยมีเอกลักษณ์และมีคุณสมบัติพิเศษเปรียบเหมือนสายใยที่ผูกโยงคนร่วมชาติไว้ด้วยกันให้มีเอกภาพ ภาษาไทยมีความอ่อนตัว ความคล่องตัวและเป็นสมบัติกลางของชาติ ฉะนั้น ในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ จึงจำเป็นจะต้องใช้ภาษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดสมศักยภาพของภาษา ในความเห็นของผู้วิจัยใครเสนอว่าควรส่งเสริมให้มีการใช้ภาษาที่เสริมสร้างความสามัคคีในชาติให้มาก ไม่ควรพูดจาหรือเผยแพร่ถ้อยคำใดที่จะก่อให้เกิดความแบ่งแยกแตกร้าง เพราะขณะนี้เราแตกแยกกันอยู่มีใช้น้อยแล้ว ถ้าใช้ภาษาที่เป็นการยุยงปลุกปั่นให้กินแหนงแคลงใจก็จะเป็นการบั่นทอนกำลังของบ้านเมืองลงไปมาก ยิ่งผู้มีอำนาจหน้าที่ระดับสูงด้วยแล้ว จำเป็นจะต้องประหยัดถ้อยคำมุ่งทำงานให้เกิดผลดีต่อส่วนรวมมากกว่าแข่งขันเป็นนักพูดนักแสดงจะเหมาะสมกว่า และในการปฏิบัติทางจิตวิทยา ก็จะต้องใช้ภาษาที่เหมาะสม กินความลึก แต่ทว่าเข้าใจง่าย ให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจ และไม่ควรรู้ภาษาในทำนองตอบโต้ฝ่ายที่โจมตีแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน แต่ควรใช้ภาษาด้วยคุณธรรมและชั้นเชิงที่รอบรู้ โดยมุ่งผูกน้ำใจประชาชนเข้าด้วยกัน ไม่ใช่แบ่งแยกฝ่ายหนึ่งออกจากฝ่ายหนึ่ง จนกลายเป็นการปลุกกระดมให้ลุกขึ้นฆ่าฟันกันด้วยโทสะและความหลงผิด อนึ่ง ในการปลุกฝังให้ประชาชนมีศรัทธา เชื่อมั่นในสถาบันอันเป็นองค์คุณแห่งชาติ ก็ควรใช้ภาษาพอเหมาะพอสมอย่าให้เป็นการสรรเสริญเยินยอในเชิงประจบเกินกว่าเหตุ ในการนี้จำเป็นจะต้องขอร้องสื่อมวลชน นักพูด นักแสดง ให้เข้าใจผลในทางจิตวิทยาให้มาก แล้วควบคุมให้อยู่ในขอบเขตที่พอดีพองาม ยิ่งกว่านั้นภาษาวิบัติทั้งหลายก็ควรที่ผู้รับผิดชอบจะต้องช่วยกันแก้ไขทุกท่วงทีให้ค่อย ๆ เลือนหายไป ก็จะเป็นการเหมาะสม

๔. เกี่ยวกับลักษณะนิสัยประจำชาติ

เราจำเป็นจะต้องดำรงรักษาและส่งเสริมลักษณะนิสัยที่เห็นว่าจะดีงามให้คงอยู่ต่อไป และให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อบ้านเมืองให้มาก ส่วนลักษณะนิสัยที่ไม่ค่อยดี ก็จำเป็นจะต้องแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ จริงอยู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขลักษณะนิสัยของคนในชาติมิใช่สิ่งที่จะกระทำได้ง่ายในเวลารวดเร็ว เราอาจจะต้องใช้เวลาเป็นสิบเป็นร้อยปี โดยไม่อาจจะแก้ไขได้มากเท่าที่ปรารถนา เพราะมีปัจจัยอื่น ๆ มีอิทธิพลอยู่มาก อย่างไรก็ตามก็ดี ตราบใดที่เรามองเห็นจุดอ่อนข้อบกพร่องของคนในชาติ และ

ตราใบใดที่เรามีหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับชนรุ่นหลังโดยอาศัยการศึกษาหลาย ๆ รูปแบบ หลาย ๆ วิธี เราก็ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงต่อสิ่งที่เราพบแล้วว่าควรแก้ไขเสียได้ สำหรับวิธีการนั้นไม่มีอะไรดีไปกว่าการให้แบบอย่างที่ดีงามถูกต้อง และสร้างบรรยากาศ สร้างภาวะแวดล้อมให้บุคคลเห็นคล้อยตามที่จะเปลี่ยนนิสัย รวมความว่า ช่วยกันสร้างบรรทัดฐานความประพฤติที่พึงปรารถนา พร้อมกันนั้นก็มีการรางวัลและลงโทษ ผู้ประพฤติชอบหรือผู้ฝ่าฝืนบรรทัดฐานตามควรแก่กรณี ตัวอย่างเช่น ถ้าเราพบว่า จุดอ่อนของเรา คือ การขาดความสามารถที่จะทำงานเป็นหมู่คณะ ก็ชอบที่เราจะต้องฝึกฝนอบรมให้มีความสามารถนี้เสียแต่เยาว์วัย และเมื่อหมู่คณะใดทำงานเป็นหมู่คณะได้เป็นผลสำเร็จ ก็ควรที่สังคมจะต้องยกย่องสรรเสริญทั้งคณะ คนใดหมู่ใดทำให้หมู่คณะแตกแยกล้มเหลว สังคมจะต้องประณามหรือลงโทษผู้นั้น และในการสร้างพฤติกรรมที่ทำงานเป็นหมู่คณะ ก็ควรจะต้องมีตัวอย่างในปัจจุบันให้เห็นเพื่อให้คนเชื่อถือ ว่าทำได้ เป็นไปได้ นอกจากนั้น การสร้างบรรยากาศให้เกิดพฤติกรรมเกิดนิสัยที่พึงปรารถนา ก็ควรทำด้วยความแยบยล ใช้ความคิดที่ลึกซึ้งแนบเนียน โดยผู้ที่มีความรู้มีประสบการณ์ต่อไป

เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยและความมั่นคงของชาติ ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรแก้ไขอย่างยิ่ง คือ

- ก. การขาดความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ
- ข. การขาดระเบียบวินัย
- ค. การขาดความมานะอดทน
- ง. ความอ่อนแอเมื่อขาดผู้นำ
- จ. ความลุ่มหลงไสยศาสตร์โหราศาสตร์เกินไป
- ฉ. การขาดความสามารถในการค้าธุรกิจ

นอกเหนือจากลักษณะนิสัยดังกล่าวที่จะต้องแก้ไขแล้ว ปัญหาเรื้อรังในปัจจุบัน คือ การทุจริตประพฤติมิชอบทั้งในวงราชการและนอกราชการ การไม่รู้จักแยกแยะระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลกับส่วนรวมของประเทศชาติ การไม่ฝึกฝนหาความรู้ในทางที่ถูกที่ควร ความไม่มีสันโดษ ความไม่ใส่ใจต่อเรื่องของส่วนรวม คิดแต่เอาตัวรอดตามลำพัง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้แม้จะมีใช้ลักษณะเด่นของเรา แต่ก็เป็นจุดอ่อนที่เรามีอยู่เช่นเดียวกับคนในชาติอื่น ๆ ทั่วไป จึงควรที่จะได้รับการแก้ไขด้วยไม่มีข้อยกเว้น

อนึ่ง ในการปรับปรุงแก้ไขลักษณะที่ไม่ดีนี้ นอกจากสถาบันการศึกษาทุกระดับแล้ว ครอบครัว วัดและสังคมไทย และสื่อมวลชนในส่วนรวมจะต้องช่วยกันสนับสนุนและมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศ สร้างเงื่อนไข ให้บุคคลประพฤติปฏิบัติดีด้วย มิใช่ปล่อยให้เป็นการของโรงเรียนฝ่ายเดียว เพราะชีวิตจริงของคนทั่วไปจะใช้ชีวิตผจญปัญหาอยู่นอกโรงเรียนมากกว่าในโรงเรียนเป็นอันมาก

สรุป

ความอยู่รอดปลอดภัยและความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยกำลังอำนาจแห่งชาติหลายอย่างแล้ว เอกลักษณ์ประจำชาติก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ผลักดัน ส่งเสริม

หรือบ่อนทำลายชาติได้ สังคมไทย มีเอกลักษณ์เป็นของเราเองที่น่าภาคภูมิใจหลายประการ เรามีองค์
คุณแห่งชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่มีความเป็นมา มีคุณลักษณะเฉพาะไม่เหมือนของ
ใคร และถือได้ว่าเป็นรากแก้วของชีวิตไทย คำจูนให้เราดำรงอยู่ได้ ภาษาไทยของเราก็มีแบบอย่าง
มีคุณความดีเป็นเอกไม่เหมือนใคร ส่วนโครงสร้างทางสังคม แบบอย่างวัฒนธรรม และลักษณะความ
สัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมก็มีลักษณะยืดหยุ่น ผ่อนปรน สามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะการณ์อันเปลี่ยน
แปลงอยู่เป็นนิจ เปรียบประจุน้ำที่อ่อนตัวแต่ทรงพลัง มีคุณ ทั้งหล่อเลี้ยงชีวิตและมีพลังทำลายล้างแม้
แต่ไฟ หินผา แต่เอกลักษณ์ไทยก็มีส่วนที่เป็นจุดอ่อนอยู่ด้วยมิใช่น้อย โดยเฉพาะยังมีลักษณะนิสัยประจำ
ชาติอยู่บางประการที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชาติบ้านเมืองให้แข็งแรงเป็นปึกแผ่นโดยแท้จริง ความ
ไม่มีระเบียบวินัย การไม่รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ ความอ่อนแอเมื่อขาดผู้นำ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นจุด
อ่อนสำคัญที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ส่วนสถาบันที่เป็นองค์คุณแห่งชาติก็มีปัญหารุมล้อม
หลายประการที่เราจะต้องช่วยกันปกป้องรักษาและช่วยกันขจัดความชั่วร้ายที่บ่อนทำลายสถาบัน
ให้หมดไป สำหรับโครงสร้างของสังคมไทย แบบอย่างวัฒนธรรม และลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิก
ในสังคมก็มีจุดอ่อน มีความผันผวนหลายประการที่จะต้องได้รับการแก้ไขในเชิงปฏิรูปอย่างเข้มแข็ง
จริงจัง ทั้งที่เพราะบ้านเมืองไทยเป็นสังคมเปิด สิ่งต่าง ๆ จากภายนอกเข้ามามีอิทธิพลให้ชีวิตความ
เป็นอยู่และวิถีการดำรงชีพเปลี่ยนแปลงไป ภัยอันตรายที่รุมล้อมเราอยู่ทั้งทางการเมืองภายในและภาย
นอกประเทศ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคมจิตวิทยาก็มีมาก เราอยู่ในยุคอันสับสนที่ชวนให้หลงทิศทางหลง
ประเด็นได้ง่าย โดยเฉพาะถ้าเราไม่รู้จักตัวเราชาติบ้านเมืองของเราเพียงพอ

โดยการศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่ป็นเอกลักษณ์ไทยหลาย ๆ แ่ง ผู้วิจัยยังมีความเชื่อมั่นว่า สังคม
ไทยยังสามารถอยู่รอดปลอดภัยต่อไปได้ ถ้าเราจะไม่ปล่อยให้ส่วนรวมตกต่ำลงไปยิ่งกว่านี้ ไม่ปล่อยให้
ให้ความอ่อนแอ ความชั่วที่มีอยู่ในสังคมเรากำเริบเติบโตใหญ่ ไม่ปล่อยให้อำนาจอิทธิพลทั้งภายในและ
ภายนอกเข้ามามีอำนาจบีบบังคับผลักดันให้เสื่อมทรามลงไป เรามีศักยภาพที่เป็นเอกลักษณ์เดิมแท้ของ
เราหลายประการ ที่จะแก้ไขปัญหาและทำตัวเราเองให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤติอันอาจจะมีมาเป็นครั้งคราว
ความรักอิสระเสรี การมีขนัตริธรรม การรู้จักประสานประโยชน์ การรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ความเป็น
ชาตินักรบ และคุณสมบัติอีกหลายประการ ถ้าเรารู้จักใช้คุณสมบัติเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ เราก็คง
จะรักษาชาติบ้านเมืองไว้ได้ แต่ถ้าเราล้มเหลว แดกแยก ถึงที่สุดของที่สุด ไม่มีอะไรที่จะคุ้มกันแก้ไข
ได้แล้ว ก็จะต้องแก้ไขความเสื่อมโทรมของชาติด้วยวิธีที่วีรบุรุษของเรา คือ สมเด็จพระนเรศวรท่านใช้
ได้ผลมาแล้วในการกอบกู้เกียรติภูมิและเอกราชอธิปไตยของชาติ นั่นคือ ความเฉียบขาด ในความสำนึก
ของเราทุกวันนี้ เรายังต้องการเป็นประชาธิปไตยอันมีรากฐานมาจากประชาชนทั้งชาติ เรายังต้องการ
แก้ไขจุดอ่อนของเราโดยเชื่อว่าแก้ไขได้เรายังมีเวลาจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่รุมล้อมเราตามขีดความ
สามารถที่มีอยู่ แม้จะสายมากแล้วก็ตาม แต่เมื่อใดความสำนึกและความสามารถที่จะแก้ไขสิ่งผิดทั้งปวง
อ่อนแรงลงถึงที่สุด เพื่อความอยู่รอดของชาติก็อาจจะมิบุรุษผู้เจริญรอยพระยุคลพระบาทสมเด็จพระ
นเรศวรมหาราชในช่วงเวลาที่ทรงกอบกู้เอกราชของชาติ ดังได้มีพระราชดำรัสไว้ว่า

“พวกเจ้าคนไทยทั้งหลายจะต้องปกครองด้วยแบบนี้ เพราะพวกเจ้านั้นคือด้านมีสันดานหยาบ
และอยู่ในสภาพอันเหลวแหลก แต่เราจะใช้อาณาเขตนี้แก่พวกเจ้าจนกว่าเจ้าจะเป็นชาติที่มีคนนับถือ

พวกเจ้านั้นเปรียบเสมือนหญ้าที่ขึ้นอยู่ในดินอันอุดม ยิ่งตัดให้สั้นลงเท่าไร ก็ยิ่งเจริญงอกงามขึ้นเท่านั้น เราจะเอาทองคำไปร้อยไว้บนถนนหลวงและทิ้งทองนั้นไว้เป็นเวลานับเดือน ๆ สู้เจ้าผู้ใดมองทองคำนั้น ด้วยโลกเจตนาจะต้องโทษถึงชีวิต”

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คนไทยบ้านเมืองไทย จะไม่เสื่อมทราลงถึงที่สุดจนต้องกอบกู้กันด้วย อำนาจเจียบขาดดังพระราชดำรัสข้างต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐

คึกฤทธิ์ ปราโมช. ๒๕๑๙ กฎฐานันท์บริหารอันคบบัณฑิต บัณฑิตเคราะห์พงศาวดารฉบับวันวลิต พิมพ์แจก

ในงานกฐินพระราชทาน กรมสามัญศึกษา ธนประดิษฐ์การพิมพ์, ตุลาคม.

ดิเรก ชัยนาม. ๒๕๐๙ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เล่ม ๒, สมาคมสังคมศาสตร์.

ดำเนิน เลขะกุล, พลตรี. ลักษณะนิสัยประจำชาติไทย ภาค ๑ เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ว.ป.อ.รุ่นที่ ๙, พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๑๑.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. ๒๔๗๑ ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพอำมาตย์เอก พระยาสวัสดิโกษา (เข้ม สารนาถ) โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

ไทยน้อย. ประสพการณ์ ๓๔ ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย แพร่พิทยา ๒๕๐๙ อ้างรายงานผลการวิจัยลักษณะของสังคมไทย ของอนุกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขารัฐศาสตร์ นำเสนอรัฐบาลเมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๕๐๘ ภายได้หัวเรื่อง “ระบอบประชาธิปไตยกับคนไทย”

ประยูร ลิทธิพันธ์. ๒๕๑๔ ตามรอยบาทพระพุทธรเจ้าหลวง สำนักพิมพ์ “สยาม”.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. ๒๕๑๐ ลักษณะประจำประชาชาติในฐานะเป็นปัจจัยกำลังอำนาจแห่งชาติ รัฐสารภีรักษ์ เล่ม ๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม.

พิทยลาภพฤฒิยากร, กรมหมื่น : The Old Siamese Concept of the Monarchy. *Journal of the Siam Society*, 36 : 93, 1947.

วิจิตรวาทการ, หลวง. ๒๔๙๓ ประวัติศาสตร์สากล เล่ม ๓ สำนักพิมพ์เพลินจิตต์.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ๒๕๑๙ “อนาคตของไทยมองจากอดีต” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๑๔, ฉบับที่ ๑ มิถุนายน - สิงหาคม.

สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๑๕ เอกลักษณะของสังคมไทยในอนาคต : รายงานการสัมมนาทางวิชาการ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนศิพร.

องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ ๒๕๑๗. ฝ่าตัดพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, ตุลาคม.

อนุমানราชชน, พระยา. ๒๔๗๕ การศึกษาเรื่องประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรืองธรรม.

อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และเอกวิทย์ ณ ถลาง. ๒๕๑๙ การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่า แปล

จาก F.W. Riggs. "The Modernization of Siam and Burma. Thailand, The Modernization of A Bureaucratic Polity. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (หนังสือเล่มอันดับ ๓).

Benedict, Ruth Fulton. 1952 *Thai Culture and Behavior : An Unpublished War Time Study dated September 1943*. New York : Cornell University. (Cornell Univ, South East Asia Program : Data paper no. 4)

Blanchard, Wendell. 1958 *Thailand Its People Its Society Its Culture*. New Heaven : Human Relations Area File Inc.,

Embree, John F. 1950. Thailand-A Loosely Structured Social System, *American Anthropologist*. Vol. 32.

บทบาทของภาคเอกชนในการเสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ

สมพร เทพสิทธิ์า

๑. การเสริมสร้างเอกลักษณ์เกี่ยวกับสถาบันชาติ

๑.๑ ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินที่เคยมีชื่อว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว”

๑.๒ ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมให้নারัณรมย์ เช่นให้เป็นเมืองสีเขียว และปราศจากมลภาวะที่เป็นพิษ

๑.๓ ช่วยรักษาเอกลักษณ์ที่ติงามของคนไทย เช่นความเมตตากรุณา ความโอบอ้อมอารี ความเคารพและความกตัญญูทเวที่ต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ ความสุภาพอ่อนโยน การประนีประนอมไม่นิยมความรุนแรง การเดินสายกลาง

๑.๔ ช่วยปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมและค่านิยมที่ดี เช่นการมีระเบียบวินัย การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ การประหยัดและออม และอดทน การเห็นแก่ประโยชน์ ส่วนรวม ความนิยมไทย

๑.๕ ช่วยจัดค่านิยมที่ไม่ดี เช่นการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเกินฐานะ การทำอะไรรตามใจโดยไม่อยู่ในระเบียบวินัย การเห็นแก่พวกพ้องญาติพี่น้อง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและผลเสียหายแก่ส่วนรวม การใช้อิทธิฤทธิ์ที่ไม่ถูกต้อง

๑.๖ รักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันติงามของชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ติงาม ไม่หลงไหลตกเป็นทาสของวัฒนธรรมต่างชาติที่ไม่ดี

๒. การเสริมสร้างเอกลักษณ์เกี่ยวกับสถาบันศาสนา

๒.๑ ช่วยทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของไทย ให้สเถิตสถาพรกับสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ตลอดไป ตามพระราชธิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า “เราจะต้องรักษาความเป็นไทยของเราให้ยังยืน เราต้องรักษาพระพุทธศาสนาให้ถาวร วัฒนาการอย่างที่เป็นมาแล้วหลายชั่วโคตรของเราทั้งหลาย”

๒.๒ ช่วยให้ประชาชนมีศรัทธาเลื่อมใสในศาสนาที่ตนนับถืออย่างมั่นคง มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับศาสนา ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา โดยเฉพาะศีล ๕ เป็นผู้มีศีลธรรมจริยธรรมอันติงาม มีศาสนธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

๒.๓ ช่วยปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม ๔ ประการ ตามพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ ให้เป็นคุณธรรมประจำชาติของคนไทย

๒.๔ ช่วยรณรงค์ต่อต้านอบายมุข โดยเฉพาะสุราและการพนัน ขจัดค่านิยมที่ผิดเกี่ยวกับสุรา เช่น ลูกผู้ชายต้องดื่มสุรา คนที่ไม่ดื่มสุรา เป็นคนคับแคบ เข้าสังคมไม่ได้ เลิกการดื่มถวายพระพรและการดื่มอวยพรโดยการใ้สุรา

๒.๕ ช่วยสอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันศาสนา

๒.๖ ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาต่างกัน ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “ศาสนาใด ๆ จะมีชื่อว่าอะไรก็ตามต้องส่งเสริมสนับสนุนกันเพื่อความเป็นอยู่เป็นปึกแผ่นของสังคม”

๓. การเสริมสร้างเอกลักษณ์เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

๓.๑ แสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์

๓.๒ ช่วยเผยแพร่ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ พระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๓.๓ ปฏิบัติและชักชวนกันให้ปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๓.๔ ช่วยสอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์

๓.๕ ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเฉพาะในโอกาสสำคัญเกี่ยวกับพระองค์ท่าน เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นอาทิ

๔. การเสริมสร้างเอกลักษณ์เกี่ยวกับสถาบันประชาธิปไตย

๔.๑ ช่วยรักษาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๔.๒ ช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

๔.๓ ช่วยรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกผู้แทนของปวงชนในการเลือกตั้งทุกระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด และประเทศ โดยเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถและคุณธรรมไปเป็นผู้แทน ไม่เลือกเพราะเห็นแก่อำสสินจ้าง

๔.๔ ยกย่องส่งเสริมสนับสนุนนักการเมืองที่ดีมีคุณธรรม เช่นมีความรับผิดชอบ เสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ของประเทศชาติเหนือสิ่งใด ประณามและไม่ส่งเสริมนักการเมืองที่ไม่มียุติธรรม ไม่ซื่อสัตย์สุจริต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

๔.๕ ช่วยกันเผยแพร่พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “สิ่งสำคัญในการปกครองก็คือ บ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงไม่ใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดีให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

เอกลักษณ์ไทย

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

ปัจจุบันคำว่า เอกลักษณ์ ใช้กันอย่างแพร่หลายและหลายระดับ ทั้งในส่วนราชการและเอกชน ส่วนราชการนั้นจะเห็นได้เช่น คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี แต่งตั้งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ มีข้อความตอนต้นว่า “วัฒนธรรมไทย เป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย” ส่วนเอกชนนั้นจะเห็นได้ว่า เช่น คำโฆษณาสินค้าบางชนิดว่าเป็นเอกลักษณ์ของเอกบุรุษ การเขียนบทความเกี่ยวกับสังคมไทยว่า เอกลักษณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน

ความแพร่หลายของการใช้คำว่า เอกลักษณ์ ได้รับความนิยมกันอยู่ขณะนี้ ควรนับได้ว่าคำ ๆ นี้ “ติด” แล้ว ส่วนความหมายจะตรงหรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

คำว่า “ติด” เป็นคำที่ใช้กันอยู่ในวงการของผู้คิดคำหรือผู้บัญญัติศัพท์ กล่าวคือ คำหรือศัพท์ใดก็ตามที่คิดมาใช้ใหม่ หากได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายก็เรียกคำหรือศัพท์นั้นว่า “ติด” หากไม่ได้รับความนิยม คำหรือศัพท์นั้นก็ไม่ได้ “ติด”

เรื่องของการคิดคำหรือศัพท์ขึ้นมาใช้ใหม่ จะติดหรือไม่นี้ ศาสตราจารย์พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงแสดงพระมติไว้ว่า “ดังที่ท่านได้คิดศัพท์ยืมทราบดีเพราะความหมายของคำนั้น นอกจากความหมายตามมูลศัพท์แล้ว ยังมีความหมายนิยมใช้อีกด้วย และความกระเพื่อมหรือจังหวะของเสียงตามพยางค์ของคำ ก็มีความสำคัญมาก ถ้าจังหวะไม่เข้ากับเสียงในภาษาไทย ถึงแม้ว่าความหมายจะเป็นการถูกต้องแล้ว คำนั้นก็ไม่ได้ติด เมื่อแรกข้าพเจ้าคิดติดศัพท์ ข้าพเจ้าไม่ได้นึกถึงข้อนี้ ฉะนั้นสำหรับคำว่า Culture ข้าพเจ้าจึงได้นำใช้คำว่า “พุทธธรรม” ตามรูปสันสกฤต ข้าพเจ้าเองก็รู้สึกว่ามันยังหนักอยู่ ไม่เป็นที่พอใจคนอื่นที่ใช้ตาม ก็ยังไม่พอใจ ครั้นวันหนึ่งข้าพเจ้าเขียนบทนำให้หนังสือพิมพ์ ประชาชาติ คำว่า “วัฒนธรรม” ก็คลไคลมาเองและข้าพเจ้าก็รู้สึกทันทีว่า คำนั้นจะติด เพราะจังหวะเสียงในภาษาไทยสนิท เหมาะสมกับอัจฉริยลักษณะแห่งภาษาไทย

อัจฉริยลักษณะของภาษา นี่แหละเป็นสิ่งที่สำคัญและหน้าที่ของนักภาษาศาสตร์ก็คือจะหยั่งทราบอัจฉริยลักษณะของภาษานี้เอง เสียงในภาษาไทยอย่างไรจะเพราะ อย่างไรจะไม่เพราะ ย่อมดัดแปลงกันมาตามยุคตามสมัยตั้งแต่โบราณกาล”^๑

การที่นำเอาพระมติของศาสตราจารย์ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ผู้ซึ่งเคยทรงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาอ้างอิง ก็โดยวัตถุประสงค์แสดงให้ทราบความหมายของคำว่า ติด ในวงการคิดคำหรือศัพท์นั้นอย่างหนึ่ง และเหตุผลที่ทำให้คำหรือศัพท์นั้น ติด นั้นอีกอย่างหนึ่ง

^๑ นราธิปพงศ์ประพันธ์-ศาสตราจารย์ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น, ข้อคิดเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดี, สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๔ หน้า ๓๒

ซึ่งเราให้เกิดขึ้นมาอีกอย่างหนึ่งว่า คำหรือศัพท์ที่ติดหรือบัญญัติขึ้นนั้น แม้ไม่สู้จะตรงกับความหมายที่แท้จริงนัก ก็อาจได้รับความนิยมหรือติดได้ง่ายเหมือนกัน อย่างคำว่า พุทธจริตรม กับวัฒนธรรม ดังที่อ้าง คำว่าเอกลักษณ์เป็นคำที่ติดและใช้กันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔๐ ปีแล้ว ไม่ใช่เพิ่งติดหรือใช้กันเมื่อเร็ว ๆ นี้ หลักฐานของราชการเท่าที่ค้นคว้ามาได้ ปรากฏว่าสมัยที่ ๕ พณฯ จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ออกรัฐนิยมเพื่อต้องการให้คนไทยรักษาความเป็นไทย และให้คนไทยมีชีวิตอยู่เพื่อประโยชน์สุขของคนไทยไม่ใช่เพื่อคนต่างด้าว ซึ่งต่อมาได้ออกกฎเน้นถึงเอกลักษณ์ไทยเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ว่า “ผู้รักชาติไทย” จะต้องยึดถือแนวปฏิบัติต่อไปนี้คือ ๑. ต้องรับประทานอาหารไทย ๒. แต่งกายด้วยเสื้อผ้าไทย ๓. ช่วยเหลือคนไทยในกิจการค้าพาณิชย์และอุตสาหกรรม และ ๔. พึงช่วยเหลือกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ”^๒

ใครเป็นผู้คิดหรือบัญญัติคำนี้ขึ้นมาใช้ในขณะนั้นเป็นเรื่องที่ยังหาหลักฐานไม่ได้

ส่วนความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ นั้น ปรากฏอยู่ในเอกสารหลายแห่ง ซึ่งจะขอนำมาเสนอท่านได้พิจารณาตามสมควร

นิตยสารรายเดือนชื่อ เอกลักษณ์ไทย ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ บทบรรณาธิการแถลง มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ได้เป็นที่รู้สึกกันอยู่ว่า ลักษณะความเป็นไทย ของเรากำลังถูกคุกคามและบางส่วนก็เริ่มอ่อนแอ เพราะแรงดันและแรงเหวี่ยงจากวัฒนธรรมตะวันตกรุนแรงมากขึ้น การที่จะไปขวางกั้นวัฒนธรรมตะวันตกเอาไว้ให้น้อยเป็นไปไม่ได้ เมื่อมีการติดต่อคบหาสมาคมกัน วัฒนธรรมต่างแดนก็ต้องไหลเข้ามาโดยผ่านมาทางภาพยนตร์บ้าง รายการโทรทัศน์หรือหนังสือรายคาบต่าง ๆ บ้าง นักเรียนนอกแบกเข้ามาบ้าง จึงเป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง ที่เราจะต้องช่วยกันเสริมกำลัง เอกลักษณ์ไทย ให้เข้มแข็งและมั่นคงไว้ โดยมีการชี้แนะเชิดชูและทำความเข้าใจกับคนรุ่นใหม่ว่า ของดีดั้งเดิมของไทย นั้น ก็ยังมีหลายอย่างหลายประการที่เข้ากันได้ดีกับชีวิตสมัยใหม่ ส่วนบางเรื่องบางแง่ที่เราอาจรู้สึกว่ามันขัดข้อง เมื่อนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันสมัยนี้ ก็อาจจะคิดอ่านปรับปรุงเสียใหม่ได้ เพราะชีวิตของคนเรา ไม่ว่าจะทางวัตถุหรือจิตใจ ประเพณี ย่อมจะต้องมีการวิวัฒน์ผันแปรอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ว่าต้องมีหลักยึดไว้บ้าง มิใช่เปลี่ยนแปลงเพราะสัปดาห์อยากจะเปลี่ยนหรือเพราะเห็นว่าโก้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็น่าจะมีเวทีให้ผู้ที่สนใจในเรื่องของวัฒนธรรม ได้มาแลกเปลี่ยนทรรศนะกันบ้าง นี่คือปฐมเหตุที่ทำให้เกิดความคิดอยากจะออกหนังสือฉบับนี้ขึ้นมาและเมื่อได้นำเอาความคิดนี้ไปปรึกษาท่านผู้รู้ ก็มีหลายท่านที่เห็นด้วย เพราะการสร้างในด้านวัตถุ เช่น สร้างคลอง เขื่อน หรือทำเรื่อน้ำล้น ก็มีผู้สนใจและให้ความสำคัญอยู่มากแล้ว แต่ความเจริญทางจิตใจหรือวัฒนธรรมนั้น ก็เป็น เขื่อน อีกชนิดหนึ่งเหมือนกันเพราะแนววัฒนธรรมของเรากำลังถูกเขาะอยู่ จนบางจุดก็กร่อนเข้าไปมากแล้วจนน่าวิตก”^๓

^๒ แกมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง บริษัทสำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด พ.ศ. ๒๕๒๑ หน้า ๓๘

^๓ เอกลักษณ์ไทย-นิตยสารรายเดือน, บรรณาธิการแถลง ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐

จากข้อเขียนอันเป็นบทบรรณาธิการแถลงที่คัดมาจากนิตยสารที่นำเอาคำว่า เอกลักษณ์ มาเป็นชื่อนี้ แม้จะมีได้ให้ความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ หรือเอกลักษณ์ไทย โดยตรง แต่ก็มิถ้อยคำที่ใช้ให้เห็นว่า เป็นความหมายของเอกลักษณ์ไทยโดยทางอ้อม เช่น ลักษณะความเป็นไทย ของดีดั้งเดิมของไทยและวัฒนธรรมไทยทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

และในนิตยสารรายเดือน **เอกลักษณ์ไทย** นี้ก็เช่นกัน ลงบทความเรื่อง เอกลักษณ์ของไทยของนายจ่านทงประเสริฐ ราชบัณฑิตไว้ มีข้อความที่แสดงความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ไว้ เป็นตอน ๆ ตอนหนึ่งว่า

“ในปัจจุบันนี้คนไทย มิใช่มีอยู่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น หากยังมีอยู่กระจายกระจายทั่วไปทั้งในประเทศจีน สหภาพพม่า อินเดีย เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย ฯลฯ บางพวกที่ถูกกลืนชาติไปหมดแล้ว แต่บางพวกก็คงพูดภาษาไทย รักษาวัฒนธรรมไทยไว้ได้ และก็มีเฉพาะคนไทยในประเทศไทยเท่านั้น ที่สามารถรักษาความเป็นเอกราชและอิสรภาพไว้ได้อย่างสมบูรณ์ จึงควรที่จะได้พิจารณากันอีกอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย ทำให้คนไทยในประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นไทยไว้ได้อย่างสมบูรณ์อะไรเป็นเอกลักษณ์ คือ ลักษณะที่ทำให้คนไทยในประเทศไทย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือมีลักษณะร่วมกันอันเป็นเหตุให้ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนไทยในประเทศไทย ผิดแผกไปจากพี่น้องชาวไทยในต่างแดน”^๔

และอีกตอนหนึ่งว่า

“สถาบันชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์ จึงนับว่า เป็นองค์กรที่สำคัญที่เป็น **เอกลักษณ์** ที่ทำให้เกิด **เอกภาพ** ในชาติ และจะเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่ทำให้เราสามารถรักษา**เอกราช** และ**อธิปไตย** ของชาติไว้ได้ การที่บรรพบุรุษของเราได้รักษาเอกราชอธิปไตย รักษาความเป็นไทยให้เป็นมรดกตกทอดมาได้จนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะอาศัยสถาบันทั้ง ๓ นี้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง**เอกลักษณ์**ในชาติ อันก่อให้เกิด**เอกภาพ**ขึ้นในบ้านเมือง ซึ่งมีผลทำให้เราสามารถรักษา **เอกราช** ของเรามาได้จนถึงทุกวันนี้ อันนับว่าเป็นสิ่งที่เราน่าจะภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง”^๕

ความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ในข้อความที่อ้างมานี้ระบุออกมาโดยตรงเลยทีเดียวว่า ลักษณะที่ทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือมีลักษณะร่วมกันของคนในชาติ

และเอกสารอีกชิ้นหนึ่งคือรายการอยู่อย่างไทยของโครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยทางโทรทัศน์และวิทยุของสำนักนายกรัฐมนตรี รายการที่ ๑ ที่ให้ชื่อว่า “เอกลักษณ์ของไทยนี้อยู่ที่ไหน” ซึ่งในรายการนี้ ศาสตราจารย์พันธุ์หญิง คุณหญิงผะอบ ไปชะกฤษณะ สนทนากับ ดร.อุมา สุคนธมาน ตอนหนึ่ง ศาสตราจารย์ พันธุ์หญิง คุณหญิงผะอบ ไปชะกฤษณะ ตอบคำถามของ ดร.อุมา สุคนธมาน ที่ถามว่า “เอกลักษณ์คืออะไร” มีว่า

^{๔-๕} จ่านทงประเสริฐ - นาย, เอกลักษณ์ของไทย, นิตยสารรายเดือน **เอกลักษณ์ไทย** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๒๐ หน้า ๒๐-๒๕

“เอกลักษณ์คือ ลักษณะที่เป็นหนึ่ง เป็นจุตรวม เอกลักษณ์ของไทยก็คือจุตรวมของคนไทย จุตรวมใหญ่ของคนไทยก็คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่การที่จะสามารถสร้างสรรค์จุตรวมใหญ่ ได้ก็ย่อมจะต้องมาจากจุตรวมย่อย ๆ เสียก่อน เอกลักษณ์นั้นย่อมจะปรากฏอยู่โดยทั่วไปในชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในทุกแห่งทุกมุม อะไรก็ตามที่ปรากฏให้คนไทยเห็นได้ว่า นี่เป็นไทยเป็นของเรา นั่นเป็นไทยเป็นของเรา ลักษณะที่เป็นหนึ่งนั้นก็นับว่าเป็นเอกลักษณ์ของไทยเช่นชื่อรายการนี้ เอกลักษณ์ของไทยนี้ อยู่ที่ไหน”^๖

ส่วนคำตอบที่ว่า **เอกลักษณ์ของไทยอยู่ที่ไหน** นั้นมีว่า อยู่ที่วัฒนธรรมคือปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ

ความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ที่ขอนำมาเสนอเป็นข้อสุดท้ายก็คือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า

“เอกลักษณ์ ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน (คณิต.) ข้อความที่แสดงความเท่ากันของนิพจน์ ๒ นิพจน์ สำหรับทุกค่าตัวของตัวไม่ทราบค่าที่ปรากฏในนิพจน์นั้น”^๗

ความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ตามพจนานุกรมฉบับนี้ที่ไม่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ก็คือ **ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน**

ความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ ตามที่อ้างมานี้ส่วนใหญ่ให้ไว้อย่างกว้าง ๆ คือของดีดั้งเดิมบ้าง วัฒนธรรมบ้าง ลักษณะที่ทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือลักษณะร่วมกันของคนในชาติบ้าง ซึ่งเมื่อรวมเข้ากับคำว่า “ไทย” ก็หมายถึงของดีดั้งเดิมของไทย ลักษณะของความเป็นไทย วัฒนธรรมไทย และลักษณะที่ทำให้คนไทยในประเทศไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือมีร่วมกัน ความหมายดังกล่าวมานี้ ทำให้จับหลักได้ยาก ทั้ง ๆ ที่ทราบกันดีว่า ความหมายเหล่านั้นไม่ผิด แต่ไม่อาจแยกให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าจะอะไรบ้าง

ตามความเห็นของผู้เขียน ความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ น่าจะเป็นเรื่องของคุณธรรม หรือ คุณสมบัติที่สำคัญอย่างเด่นชัดกว่าคุณธรรมหรือคุณสมบัตินิติธรรมสามัญที่มีอยู่ทั่ว ๆ ไป คำว่า เอกลักษณ์ เป็นคำที่เกิดจากคำ ๒ คำ คือ **เอก** และ **ลักษณะ** ซึ่งความหมายดั้งเดิมของแต่ละคำ ได้มีท่านผู้นิยามไว้ให้แล้ว กล่าวคือ พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) นิยามความหมายของคำว่า **เอก** ไว้ว่า “เอก พุตกัณว่าเป็นคนเอกของเอก” และคำว่า **ลักษณะ** (ลกฺขณ) นิยามว่า “พุตกัณเรื่องเครื่องหมาย ดี-ชั่ว”^๘ และอีกท่านหนึ่งซึ่งนิยามความหมายในทางรูปคำสันสกฤตคือนายร้อยเอก หลวงบวรบรรณรักษ์

^๖ ผะอบ โปะษะกฤษณะ - ศาสตราจารย์ พันตรีหญิง คุณหญิง, เอกลักษณ์ของไทยนี้อยู่ที่ไหน, อยู่อย่างไทย บทโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๒๐, ร.พ.สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๒๑ หน้า ๕-๘

^๗ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ หน้า ๙๐๗

^๘ ศรีสุนทรโวหาร-พระยา (น้อย อาจารยางกูร), สยามสาทร วรณสาทิศ, พิมพ์พระราชทานในงานวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๕ และ ๑๔๔

(นิยม รักไทย) นิยามว่า “เอก” หนึ่ง, เดียว, ผู้เดียว, อื่น, ต่าง, เป็นใหญ่, เป็นเอก และ “ลักษณ” น. ลักษณ, เครื่องหมายหรือสิ่งสำคัญ, ชื่อ, ทรรศนะ, อาการโรค, พระอนุชาของพระราม, นกกระเรียน,”^๙

ความหมายของเอกลักษณ์ตามรูปคำดังที่อ้างมานี้ มีความหมายที่ชี้ให้เห็นได้ว่าเป็นเรื่องของคุณธรรมหรือคุณสมบัติที่ “เป็นเอก” ได้ซึ่งเมื่อมีคำว่า ไทย มาเพิ่มขึ้นอีกคำหนึ่งเป็นเอกลักษณ์ไทย ตามกฎที่เน้นของรัฐบาลที่ต้องการให้คนไทยรักษาความเป็นไทยที่อ้างแล้ว ก็น่าจะหมายถึงคุณธรรมสำคัญที่มีประจำอยู่ในชนชาติไทยที่ยิ่งกว่าคุณธรรมอย่างอื่นดังที่สมเด็จพระยาตากษัตริย์แห่งกรุงธนบุรีทรงอธิบายไว้ว่า

“เหตุที่ชนชาติไทยจะได้เป็นใหญ่ในประเทศสยาม เพราะมีกำลังมากกว่าชนชาติอื่นซึ่งปกครองอยู่ก่อนนั้นเป็นธรรมดา แต่ที่ชนชาติไทยสามารถปกครองประเทศสยามมาได้ช้านาน ถ้าจะนับเวลาก็เกือบถึง ๗๐๐ ปี เข้าบัดนี้จำต้องอาศัยคุณธรรมอย่างอื่นอันมีอยู่ในอุปนิสัยของชนชาติไทยด้วย ข้าพเจ้าพิจารณาตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดาร เห็นว่าชนชาติไทยมีคุณธรรม ๓ อย่างเป็นสำคัญ จึงสามารถปกครองประเทศสยามมาได้ คือความจงรักภักดีของชาติอย่าง ๑ ความปราศจากวิหิงสาอย่าง ๑ ความฉลาดในการประสานประโยชน์อย่าง ๑ หรือถ้าจะเรียกเป็นคำภาษาอังกฤษก็คือ Love of National Independence, Toleration, and Power of Assimilation เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าคุณธรรมอื่น ซึ่งยังมีอีกหลายอย่าง จะกล่าวอธิบายให้เห็นเป็นลำดับต่อไป

ที่ว่าอุปนิสัยชนชาติไทยรักภักดีของชาตินั้นพึงเห็นได้ตั้งแต่ที่พากันตั้งเมืองเดิมมา เพราะไม่ยอมอยู่ในอำนาจชนชาติอื่น และเมื่อมาได้ครอบครองประเทศสยามแล้ว ในสมัยต่อมา แม้ต้องตกทุกข์ได้ยากด้วยชนชาติอื่นซึ่งมีกำลังมากกว่าเข้ามาย่ำยี บางคราวจนถึงบ้านแตกเมืองเสียยับเยิน ก็ยังพยายามแม้จนเอาชีวิตเข้าแลกภักดีของชาติกลับคืนได้อีกทุกครั้ง ปรากฏมาในเรื่องพงศาวดารดังว่านี้เป็นหลักฐาน

ที่ว่าอุปนิสัยไทยปราศจากวิหิงสานั้น คือที่อารีต่อนุคคลจำพวกอื่นซึ่งอยู่ในปกครอง หรือแม้แต่จะมาอาศัย ความข้อนั้นมีหลักฐานปรากฏตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ดังแจ้งอยู่ในศิลาจารึกของพระเจ้ารามคำแหงมหาราช และปรากฏในสมัยอื่นสืบมา พึงเห็นได้ดังเช่นชนชาติอื่นหรือพวกที่ถือศาสนาอื่น ๆ อยู่ในประเทศสยาม ไทยก็มีได้รังเกียจเบียดเบียนกลับขอบสงเคราะห์ แม้จนถึงศาสนานั้น ๆ ด้วย ถือว่าศาสนาย่อมให้ความสุขแก่ผู้เลื่อมใสเหมือนกันทุกศาสนา เพราะเหตุนี้แต่โบราณมาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามจึงยอมทรงช่วยอุปการะในการสร้างวัดคริสตังและสร้างสุเหร่าอิสลาม ด้วยมีพระราชประสงค์จะพระราชทานความสุขแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินซึ่งเลื่อมใสในศาสนานั้น ๆ การเช่นนี้ไม่ปรากฏมีเหมือนในประเทศอื่น มีแต่ในประเทศสยามและยังมีสืบลงมาจนในสมัยปัจจุบัน จะยกตัวอย่างดังเช่นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานที่ดินที่ริมถนนสาทรให้สร้างวัดโครสเชิช และในการพิธีของแขกเจ้าเซ็นก็ยังมิขาดหลวงพระราชทานช่วยอยู่ทุกปีจนบัดนี้ คุณธรรมความปราศจากวิหิงสากล่าวมา มิใช่จะมีแต่ไทยชั้นผู้ปกครองเท่านั้น เป็นอุปนิสัยตลอดไปจนถึงไทยที่เป็นราษฎรพลเมือง ข้อ

^๙ บวรบรรณรักษ์-หลวง (นิยม รักไทย) สันสกฤต-ท-อังกฤษ-อภิธาน, องค์การคำของคุรุสภา, ร.พ.คุรุสภาลาดพร้าว พ.ศ. ๒๕๑๑ หน้า ๑๙๔ - หน้า ๙๓๓

นี้ท่านทั้งหลายที่เคยเที่ยวเตร่ แม้ที่เป็นชาวต่างประเทศ คงจะได้สังเกตเห็นว่าเมื่อไปตามหมู่บ้านราษฎร ไม่ว่าแห่งใด ๆ ถ้าไม่ประพฤติร้ายต่อเขาแล้วคงได้พบการต้อนรับอย่างเอื้อเฟื้อ โดยมีได้คิดเอาเปรียบ อย่างหนึ่งอย่างใดทั่วไปในประเทศสยาม ความปราศจากวิหิงสาคงเป็นข้อสำคัญอันหนึ่งซึ่งทำให้ชนชาติอื่นมีพวกขอม เป็นต้น ไม่รังเกียจการปกครองของชาติไทยมาแต่เดิม

ที่ว่าไทยฉลาดในการประสานประโยชน์นั้น ก็พึงเห็นได้ตั้งแต่สมัยเมื่อแรกไทยได้ปกครองสยาม ในสมัยนั้นพวกขอมยังมีอยู่เป็นอันมากแทนที่จะกดขี่ขบไล่ ไทยกลับคิดเอาใจพวกขอมให้เข้ากับไทยด้วย ประการต่าง ๆ ยกตัวอย่างดังเช่นพระเจ้ารามคำแหงมหาราชทรงคิดตั้งแบบหนังสือไทยให้ใช้เขียนได้ ทั้งภาษาไทยและภาษาขอมด้วยตัวอักษรอย่างเดียวกัน และจาริตประเพณีของขอมอย่างใดดี ไทยรับ มาประพฤติเป็นประเพณีของไทยไม่ถือทิฐิ คุณธรรมที่ฉลาดประสานประโยชน์อันนี้ คงเป็นปัจจัยสำคัญ อันหนึ่งในโบราณสมัย ซึ่งทำให้ขอมกับไทยกลายเป็นชาวสยามพวกเดียวกัน แม้ในสมัยภายหลังมา เมื่อมีพวกจีนพากันเข้ามาตั้งท่ามาหากินในเมืองไทย มาอยู่เพียงชั่วบุรุษหนึ่งหรือสองชั่วก็มักกลายเป็น ชาวสยามไป ด้วยคุณธรรมของไทยที่กล่าวมา ถึงอารยธรรมของชาวยุโรป ไทยในประเทศสยามก็ แลเห็นคุณ และมีความนิยมก่อนชาวประเทศอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง และได้รับประโยชน์จากอารยธรรมนั้น สืบมาจนทุกวันนี้ ก็เพราะความฉลาดประสานประโยชน์อันมีในอุปนิสัยของชนชาติไทย จึงเห็นว่าคุณธรรม ทั้ง ๓ อย่างที่พรรณนามาควรนับว่าเป็นอัจฉรยในอุปนิสัยของชนชาติไทยมาแต่โบราณด้วยประการ ฉะนี้”^{๑๐}

คำว่าอุปนิสัย ในพระอธิบายถึงคุณธรรมสำคัญของชนชาติไทยที่อ้างมานี้ พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ นิยามไว้ว่า “น. ความประพฤติที่เคยชินเป็นพื้นมาในสันดาน, ความประพฤติที่เคยชินจนเกือบเป็นนิสัย”

คุณธรรมสำคัญของชนชาติไทยที่มีอยู่ทั้งสามประการตามพระอธิบายของสมเด็จพระยาตำรา ราชานุภาพ ที่ว่า “สำคัญยิ่งกว่าคุณธรรมอย่างอื่น ซึ่งยังมีอีกหลายอย่าง” น่าจะถือเป็นความหมายของ เอกลักษณะไทย

^{๑๐} ตำราราชานุภาพ-สมเด็จพระยา, ประชุมปาฐกถา ของสมเด็จพระยา กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ร.พ.พระจันทร์ พ.ศ. ๒๕๑๙ หน้า ๒๒๙ - ๒๓๑

ข้อคิดเห็นบางประการ เกี่ยวกับ เอกลักษณ์ของชาติ

สุรน อินทิแสน

ความหมายทั่วไปของเอกลักษณ์ของชาติ

เอกลักษณ์ หมายถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีจุดเด่นโดยเฉพาะ เอกลักษณ์ของชาติก็คือ จุดเด่นที่ดึงดูดใจของชาติ ไม่ว่าโดยบุคคลหรือมวลชน เช่น วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ หรือพฤติกรรมใด ๆ ที่แสดงออกโดยมีความหมาย ในลักษณะที่ดึงดูดใจโดดเด่นโดยเฉพาะ

เอกลักษณ์อาจแบ่งโดยกว้าง ๆ เป็น ๒ ประเภทคือ เอกลักษณ์ทางวัตถุ และเอกลักษณ์ทางจิตใจ

๑. เอกลักษณ์ทางวัตถุ หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะปรากฏให้เห็นเด่นชัด เช่น สถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม หัตถกรรม จิตรกรรม และศิลปกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นงานล้ำเลิศโดยเฉพาะ เอกลักษณ์ทางวัตถุนี้ มองเห็นกำหนดจดจำได้ง่าย

๒. เอกลักษณ์ทางจิตใจ หมายถึง บุคลิก ลักษณะหรือพฤติกรรมบางอย่าง ที่แสดงออกจนกลายเป็นอุปนิสัย หรือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี ปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ทั่วไปของชาติ และหรือที่ปรากฏเป็นอยู่เฉพาะแต่ละถิ่นแต่ละภาคพื้นเมือง เช่น การกีฬา การแสดง ศิลปดนตรี งานบุญงานกุศลประจำฤดูกาลต่าง ๆ ฯลฯ เป็นต้น

นอกเหนือไปจากนี้ เอกลักษณ์ของชาติ เราอาจจะเก็บความหมายได้จาก คำกล่าวขานเปรียบเทียบกับที่อื่นก็ได้ เช่น สยามเมืองยิ้ม ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา หรือ กรุงเทพฯ ในอดีตเคยได้ฉายาว่า เวนิสตะวันออก ฯลฯ อะไรเหล่านี้ เป็นต้น

รวมความแล้ว เอกลักษณ์ของชาติไทยก็คือ ลักษณะเด่นโดยเฉพาะ ที่ผู้พบเห็นสามารถจะบอกได้ทันทีว่า นี่คือคนไทย นี่คือเมืองไทย นี่คือประเทศไทย เช่น

เห็นธงไตรรงค์ ก็บอกได้ทันทีว่า นั่นเป็นเครื่องหมายของชาติไทย

เห็นพระสงฆ์ ก็บอกได้ทันทีว่า นั่นเป็นเครื่องหมายของศาสนาพุทธ

เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ก็บอกได้ทันทีว่า นั่นคือองค์พระประมุขของชาติไทย

ทั้ง ๓ สถาบันนี้คือ เอกลักษณ์สูงสุดของชาวไทยทั้งมวล

ความสำคัญระหว่าง เอกลักษณ์ กับ เกรธา ของชาติ

เมื่อพูดถึง เอกลักษณ์ของชาติ ก็ต้องพูดถึงเกรธาของชาติควบคู่ไปด้วย เพราะว่า เอกลักษณ์ของชาตินั้น อาจปลูกฝังเสริมสร้างให้มีขึ้นได้ แต่จะบังคับให้มีขึ้นไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจาก คุณลักษณะใด ๆ ก็ตาม ที่ปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมโดยอัตโนมัติ จนกลายเป็นอุปนิสัย หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ได้นั้น จะต้องอาศัยระยะเวลาที่เพียงพอต่อการไหลของคุณลักษณะอย่างนั้น ๆ ให้อย่างค่อย ๆ ซึมซาบเข้าไปฝังแน่น อยู่ในบุคลิกภาพ หรือในจิตใจของผู้คนพลเมือง จนถือเป็นแบบปฏิบัติสืบต่อกันมา อย่างสม่ำเสมอ

ข้อเปรียบเทียบประการสำคัญที่สุด ระหว่างเอกลักษณ์ กับเกรธาของชาติ ก็คือเกรธา เมื่อผลาญสิ้นสูญเสียไปแล้ว ก็อาจกู้ให้กลับฟื้นคืนมาได้ แต่สำหรับเอกลักษณ์ของชาตินั้น ถ้าสูญเสียไปแล้ว ก็ยากนักที่จะแก้ไขให้กลับฟื้นคืนคงได้อีก เพราะการสูญสิ้นเอกลักษณ์ เป็นการสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งภายในและภายนอก ทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งโดยพหุนัยและนิตินัย แต่การสูญเสียเกรธานั้น เป็นการเสียไปเฉพาะสถานภาพของสิทธิและหน้าที่ เพียงภายนอกเท่านั้น ส่วนจิตใจอาจจะยังคงเป็นอิสระอยู่ มิได้สูญเสียไปด้วย

เท่าที่ชี้ให้เห็นนี้ เป็นความสำคัญเพียงบางส่วน ที่แฝงอยู่ในคำว่าเอกลักษณ์ของชาติ

อย่างไรก็ตาม ใครขออย่าว่า เกรธาของชาติสูญเสียไปแล้ว ย่อมกู้กลับคืนได้อีกตามกาลและโอกาส แต่เอกลักษณ์ของชาตินั้น ถ้าสูญเสียไปแล้ว ก็เท่ากับเป็นความล้มละลายของชาติอย่างสิ้นเชิง

สื่อความหมายที่เพี้ยนผลาญทางเอกลักษณ์ของชาติ

นับวันเอกลักษณ์ที่ดีเด่นของชาติ ค่อยหดหายไปทีละอย่างสองอย่าง หรือไม่ก็กลับกลายแปรเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นไป ผสมผสานเป็นพันทางไปก็มี ตัวอย่างเช่น

การแต่งกาย กิริยามารยาท ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ชาติที่สื่อแสดงเอกลักษณ์ของไทย ได้ยากเย็นเข้าทุกวัน มีแต่ลูกผสมที่กระเจียดไปทางอื่นมากกว่า และ

การบนบานศาลกล่าว การทรงเจ้าเข้าผี การแก้บนด้วยวิธีพิสดารนานาประการ หมอดูหรือใบ้หวย ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ที่นิยมอย่างหนึ่ง ของคนไทยไปเสียแล้ว ความจริงสิ่งเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ทั่วไปในโลก และเป็นเครื่องวัดความเจริญหรือเสื่อมอย่างหนึ่งของชาติ กล่าวคือการอธิษฐานร้องขอความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นพฤติกรรมพื้นฐานของผู้คนในประเทศด้อยพัฒนาเท่านั้น เพราะเขาได้ทုံมศรัทธาและความเชื่อมั่นไปอยู่ที่อื่น ขาดศรัทธาและความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุด เพราะมนุษย์เราถ้าขาดศรัทธาและความเชื่อมั่นในตนเองแล้ว ก็ย่อมไม่มีกำลังใจและกำลังใจพอที่จะทำอะไรให้สำเร็จลุล่วงไปได้

เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา มีหลายประเทศที่พ่ายแพ้สงคราม สูญเสียเกรธาบ้านเมืองถูกทำลายย่อยยับ แต่ผู้คนพลเมืองของประเทศเหล่านั้น ไม่ยอมสูญเสียเอกลักษณ์ของชาติไปด้วย ส่วนใหญ่ต่างมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในตนเองสูง นอกจากนั้น ยังมีศรัทธาและความเชื่อมั่น ในความสามารถของผู้อื่นอีกด้วย ประเทศเหล่านั้นจึงบูรณะฟื้นฟูชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วจากการล้มละลายทางการเมือง และเศรษฐกิจ แทบสิ้นเชิง ภายในเวลาเพียงไม่กี่สิบปี ประชาชนก็

สามารถกอบกู้พัฒนาประเทศชาติของเขา จนกลายเป็นมหาประเทศได้ในที่สุด ทั้งนี้ เพราะประชาชนของเขา มีความมั่นคงทางเอกลักษณ์ของชาติ อย่างเหนียวแน่น

ย้อนกลับมาดูสถานการณ์ปัจจุบัน ในบ้านเมืองของเราบ้าง จากการที่พวกเราค่อนข้างจะขาดศรัทธาและความเชื่อมั่น ทั้งต่อตนเองและต่อผู้ที่มีความรู้ความสามารถ การทำงานต่าง ๆ มักอาศัยโชคช่วย ด้วยการพึ่งพาอาศัยอิทธิพลบารมีของผู้อื่น ด้วยบนบานศาลกล่าวบ้าง มีการติดสินบนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น พิสูจน์ไม่ได้ แต่เข้าใจเอาเองว่ามีอิทธิฤทธิ์ มีอำนาจ อาจดลบันดาลให้ความต้องการของตน สัมฤทธิ์ผลได้ตามที่ร้องขอ ก็แล้วในเมื่อสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน ไม่มีชีวิตจิตใจ ยังถูกติดสินบนได้ ทำไมกับมนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาจะไม่ถูกติดสินบนด้วยวิธีการต่าง ๆ บ้าง ในปัจจุบันนี้ การติดสินบน การฉ้อราษฎร์บังหลวงจึงได้ระบาดกลายเป็นเอกลักษณ์เทียม อีกประเภทหนึ่งของสังคม ไปโดยปริยาย

วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ต่างต่าง ๆ ก็ถูกสิ่งอัปมงคลจากทั่วทุกสารทิศ เจือปนแปลกปลอมเข้าไป ทำให้ความหมายทางเอกลักษณ์ของชาติ แปรเปลี่ยนด้วยมลทินจากสิ่งเหล่านั้น มีไม่น้อยที่หันเหกลับกลายเป็นในทางเสื่อมมากยิ่งขึ้น

เวลานี้ พวกเราชาวไทยมีความรู้สึก ว่า เราได้ถูกรุกรานทางวัฒนธรรม จนจนเงินจะเอาตัวไม่รอดแล้วหรือยัง

นั่นก็คือ เอกลักษณ์ของชาติได้ถูก “กลืน” ไปแล้วบางส่วน

สัญญาณอันตรายนี้ ถึงเวลาแล้วหรือยัง ที่ประชาชนคนไทย จะรวมตัวกันลุกขึ้นรณรงค์ต่อต้านอย่างขนานใหญ่

ยังมีข้อที่น่าวิตกอีกหลายประการ ที่ทำให้เอกลักษณ์ของชาติ ถูกสื่อความหมายเพี้ยนพลาดมากยิ่งขึ้น ขอให้เราลองทำความเข้าใจ กับประโยคอุปมาอุปไมยที่ว่า ไทยแลนด์เมืองเช็กส์ ผู้หญิงไทยเป็นสินค้าส่งออกที่พิเศษสุด คนไทยซื้อได้ด้วยเงิน หรือการทำอะไรที่ไม่ถูกต้อง ก็มักจะถูกล้อเลียนว่า ทำแบบไทย ๆ เหล่านี้เป็นต้น ทำให้เกิดภาพพจน์ที่เสียหายต่อเอกลักษณ์ของชาติอย่างยิ่ง

เสรีภาพ กับ เอกลักษณ์ของชาติ

มองเพียงผิวเผิน เสรีภาพกับเอกลักษณ์ ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกัน แต่โดยแท้จริงแล้ว มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่สำคัญยิ่ง ดังนี้

ความมีเอกลักษณ์ จะเริ่มต้นด้วยการถูกจำกัดเสรีภาพบางส่วนเสียก่อน คือมีการบงการหรือวินัยบังคับให้แสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ซ้ำ ๆ จนกลายเป็นอุปนิสัยหรือแบบธรรมเนียม ประเพณี ไปในที่สุด และไม่มีความรู้สึกว่าถูกจำกัดเสรีภาพอีกต่อไป เอกลักษณ์ที่เกิดขึ้นโดยวิธีนี้ ล้วนเป็นสิ่งที่ตั้งงามแทบทั้งสิ้น เพราะกว่าจะเกิดทักษะ จนแสดงพฤติกรรมออกมาได้โดยอัตโนมัติ อาจต้องใช้เวลานานก็ได้

ส่วนเอกลักษณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีเสรีภาพเต็มทีนั้น มักจะเป็นไปในทางที่ไม่ดีเสียมากกว่า เพราะขาดการถูกควบคุมจิตใจ ไม่มีวินัยทั้งต่อตนเองและต่อสังคม

สิ่งมีชีวิตที่มีเสรีภาพสมบูรณ์เต็มทีนั้น ไม่ใช่มนุษย์แน่นอน เพราะมนุษย์ต้องเลือกใช้เสรีภาพภายในขอบเขตตามทำนองคลองธรรมของสังคม มีแต่สัตว์เท่านั้นที่รู้สึกว่าจะตัวมันเองมีเสรีภาพสมบูรณ์

ที่สุด เพราะสัตว์เดรัจฉานมีสัญชาตญาณดั้งเดิมเพียง กินอาหาร ขับถ่าย สืบพันธุ์ พักผ่อน และการเอาตัวรอดปลอดภัย เท่านั้น แต่มนุษย์ได้พัฒนาพันสภาพเหล่านั้นแล้ว ด้วยการมีธรรมะเข้าไปยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น จนสามารถเรียนรู้ว่า มีปัจจัยทางสังคมมากมาย ที่บีบบังคับให้มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกัน โดยถูกจำกัดเสรีภาพบางส่วน

ขออย่าอีกว่า คนที่มีเสรีภาพมาก ย่อมมีเอกลักษณ์ไปในทางเสื่อมเสียหรือทางลบมากกว่า เพราะการมีเสรีภาพมากเกินไป ย่อมทำให้ไม่มีระเบียบทางความคิด ขาดสติตัดสินใจเร็ว มีโอกาสผิดมากกว่าถูก

นี่คือความเกี่ยวเนื่องระหว่าง เสรีภาพ กับเอกลักษณ์ของชาติ

การกร่อนทลายทางเอกลักษณ์ของชาติ

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมมีทั้งความเจริญและความเสื่อมควบคู่กันไป ถ้าหมั่นระมัดระวังบำรุงรักษา ก็จะมีแต่ทางเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป แต่ถ้าประมาท เลินเล่อ ปล่อยปละละเลย เมื่อใด ก็จะมีแต่ทางเสื่อมลงเรื่อย ๆ

เอกลักษณ์ของชาติ ก็ไม่ได้อยู่ในข้อยกเว้นดังที่กล่าวมาแล้ว มีข้อพิสูจน์หลายประการชี้ให้เห็นว่า มีแต่ทางเสื่อมลงทีละน้อย ๆ นับตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ความเป็นไทยได้ถูกกระแสดความเปลี่ยนแปลงของโลก ชะล้างให้ขาดความสมบูรณ์ไปไม่น้อย จนเกิดการกร่อนทลายทางเอกลักษณ์ของชาติ และนี่คือภัยอันตรายใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของชาติ ที่ได้ถูกหลงลืมไปชั่วขณะ เรามัวแต่คิดถึงความมั่นคงของชาติในสภาวะที่มองเห็น เช่น การรุกรานด้วยกำลังทั้งภายในและภายนอก การบ่อนทำลายด้วยวิธีการรุนแรงต่าง ๆ เป็นต้น แต่อะไรเหล่านั้น ยังไม่น่าสพึงกลัวเท่ากับการถูก “กลืน” ชาติซึ่งเป็นภัยที่เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ แต่มีประสิทธิภาพสูงพอที่จะทำลายชาติพันธุ์ ให้แปรเปลี่ยนกลับกลายเป็นอื่นไปได้ นั่นคือ การกร่อนทลายทางเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่ง ต่อความอยู่รอดของชาติในอนาคต

การกร่อนทลายทางเอกลักษณ์ อาจเกิดขึ้นได้ ๒ ทางคือ การกร่อนทลายทางวัตถุ และ การกร่อนทลายทางจิตใจ ซึ่งจะอธิบายโดยสังเขป ดังนี้

๑. การกร่อนทลายทางวัตถุ มองเห็นได้แจ่มแจ้ง เพราะวัตถุเมื่อถูกสร้างขึ้นแล้ว ย่อมสึกหรอเสื่อมโทรมผุกร่อนไปตามกาลเวลา ถ้าขาดการบำรุงรักษาบูรณะซ่อมแซม เช่น ปูชนียสถาน โบราณวัตถุ ปฏิมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านั้นเมื่อชำรุดทรุดโทรมลงก็สามารถก่อสร้าง ซ่อมแซม ตกแต่งให้คงสภาพเดิมได้ตลอดไป การกร่อนทลายทางวัตถุ จึงไม่เป็นอันตรายต่อเอกลักษณ์ของชาติเท่าใดนัก ตัวอย่างเช่น การบูรณะซ่อมแซมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เรามีช่างฝีมือเยี่ยมเรามีศรัทธาของประชาชน บริจาคทรัพย์สินเงินทอง ก็สามารถรักษาปูชนียวัตถุอันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชาติไว้ได้ แต่

๒. การกร่อนทลายทางจิตใจ น่าวิตกอย่างยิ่ง เพราะมันเป็นภัยมืดที่ค่อย ๆ คืบคลานเข้าทำลายความมั่นคง ทางเอกลักษณ์ของคนไทยอย่างช้า ๆ ภัยมืดนี้มีกำลังมากพอที่จะโค่นล้มระบบต่าง ๆ ทั้ง

ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของชาติให้พังทลายลงได้ ภัยดังกล่าวนี้อาจมองเห็นได้ทั่ว ๆ ไป นับตั้งแต่ลัทธิตื้นเขินในตอนเช้า จนกระทั่งลัทธิตาเข่านอนในตอนกลางคืน เช่น รสนิยมที่เปลี่ยนไป การแต่งกาย กิริยามารยาท การทำงาน ความเกี่ยวพันระหว่างบุคคลทุกระดับในสังคม ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ อะไรเหล่านี้มีแต่ทางเสื่อมลงแทบทั้งสิ้น หวออะไรที่สื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของไทย แทบไม่ได้ ใครมองเห็นมากนักน้อยแค่ไหน ก็สุดแต่สติปัญญาของแต่ละคน

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ตั้งงามอันเป็นเอกลักษณ์ของชาตินั้น ได้ถูกแทรกแซงแปลกปลอมจากภัยที่มองไม่เห็นนี้ โดยแฝงมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น จากสิ่งตีพิมพ์ หนังสือ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และการนำเข้าโดยตรงจากบุคคลประเภท “หัวนอก” บางจำพวก ผลกระทบจากสิ่งเหล่านี้ ก่อให้เกิดการลอกเลียนแบบที่ผิด ๆ ของเยาวชน หรือฝูงชนประเภทเบาปัญญา นี่คือการกร่อนทลายทางจิตใจ ซึ่งยากแก่การแก้ไขอย่างยิ่ง

การกร่อนทลายทางเอกลักษณ์ของชาติ ทั้ง ๒ ประการดังกล่าวแล้ว มีความสำคัญต่างระดับกัน เป็นอันมาก คือ การกร่อนทลายทางวัตถุ สามารถก่อสร้างบูรณะซ่อมแซมให้ฟื้นคืนดั้งเดิมได้ แต่สำหรับการกร่อนทลายทางจิตใจนั้น มีกระบวนการที่สลับซับซ้อนซ่อนเงื่อนมากมาย เป็นการยากแสนยากที่จะฟื้นฟูคืนมาได้

อุปนิสัยใจคอของคนไทย อ่อนโยน โอบอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ยอมสละแม้ข้าวก้นหม้อ เพื่อบรรเทาทุกข์แก่ผู้อื่นโดยไม่เลือกชาติศาสนา มีความรู้สึกไวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าดีหรือร้าย และมักจะมีปฏิกิริยาตอบสนองในทันทีทันใด มีความยับยั้งชั่งใจน้อย ชอบแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และเสนอตัวเข้าช่วยเหลือ โดยไม่ทันคิดคำนวณให้รอบคอบ ถึงขีดความสามารถของตนเอง พฤติกรรมเช่นนี้มีทั้งคุณและโทษ และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ เกิดการกร่อนทลายทางเอกลักษณ์ของชาติ

ยังมีสื่อมวลชนหลายประเภท ที่ช่วยเร่งให้การกร่อนทลายทางเอกลักษณ์ของชาติ เป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยสร้างสิ่งแวดลอมที่เลวให้กับสังคม ทั้งที่รู้และไม่รู้เท่าถึงการณทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา มุ่งหวังแต่เพียงการค้าหรือผลประโยชน์ เฉพาะตัวเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ไม่มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม

ปัจจุบันนี้ ค่านิยมของสังคมไทยยุคใหม่ ได้เปลี่ยนไปในทางที่เสื่อมลง ก็เพราะสาเหตุจาก การกร่อนทลายทางเอกลักษณ์ของชาติ ดังกล่าวแล้ว ความหมายของคำว่า “เยาวชนคืออนาคตของชาติ” ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ไม่แน่นอน และถูกเบี่ยงไปสู่ทิศทางที่อับเฉา

พลังในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

ได้กล่าวมาบ้างแล้วในตอนต้นว่า เอกลักษณ์ของชาติอาจเสริมสร้างให้มีขึ้นได้ แต่จะบังคับให้มีขึ้นไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่งอาจเปรียบเทียบว่า ร่างกายถูกบังคับจากอำนาจภายนอกได้ แต่จะบังคับจิตใจกันหาได้ไม่ เอกลักษณ์จะต้องถูกเสริมสร้างให้ฝังแน่น เป็นสามัญเจตนาอยู่ในจิตสำนึก ของผู้คนพลเมือง นับตั้งแต่เยาวชนจนเติบโตใหญ่ พุดต่าย ๆ ก็คือมีเอกลักษณ์โดยสายเลือด มิใช่โดยการบังคับ อนุรักษและดัดแปลงแก้ไขได้ตามกาลสมัย ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะเมื่อสิ่งแวดล้อม

เปลี่ยนแปลงไป สังคมย่อมต้องเปลี่ยนไปด้วย แต่ต้องเป็นการเปลี่ยนอย่างมีระบบ มิใช่ปล่อยสะเปะสะปะ ไร้ทิศทางตามบุญตามกรรม อย่างที่เป็นมาแล้ว

การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ได้ถูกบังคับให้เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก โดยตัวแปรหลายรูปแบบ เช่น การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ตลอดจนค่านิยมของสังคม ฯลฯ เป็นต้น ทำให้เกิดนวัตกรรม ร่วมสมัยขึ้นเหลือคณานับ สิ่งใหม่ ๆ ที่ถูกประดิษฐ์คิดค้นขึ้น มีทั้งที่เป็นคุณและโทษ ทั้งที่เป็นความเจริญ และเสื่อม อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้ง ทางกายภาพ ชีวเคมี และจิตวิญญาณ

การเปลี่ยนทางกายภาพ และชีวเคมี นั้น มีผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของชาติเพียงบางส่วน แต่ การเปลี่ยนทางจิตวิญญาณนั้น สามารถทำลายเอกลักษณ์ของชาติลงได้อย่างสิ้นเชิง

มนุษย์เป็นสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ ที่อาจแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ ให้รู้ได้ว่าเป็นนั่นเป็นนี่ เป็นคนไทย คนจีน คนฝรั่ง ฯลฯ คนที่มีชีวิตเป็นไทย แต่จิตใจหรือจิตวิญญาณ ไม่ได้เป็นไทยไปด้วย ถึงตัวเขาจะอยู่ที่ไหนในโลก หรือแม้แต่อยู่ในประเทศไทยก็ตาม ก็หาอาจเรียกได้ว่าเป็นคนไทยไม่

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ชีวิตจะเปลี่ยนไปตามกฎแห่งสรรพศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม แต่จิตใจจะเปลี่ยน ไม่ได้ คือต้องมีทั้งชีวิตและจิตใจ ที่สมบูรณ์ด้วยความเป็นคนไทยทุกประการ

รัฐบาลรวมทั้งกลไกของรัฐทั้งหมด จะต้องเป็นกรอบหรือตัวต้นแบบ ในการปกป้องเอกลักษณ์ ของชาติ และประชาชนคือตัวพลังอันยิ่งใหญ่ ในการอนุรักษ์เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติไทย ไว้ชั่ว นิรันดร์

สรุป

ใคร่ขอย้าคำว่า เอกลักษณ์ของชาติ กับเอกราชของไทย อีกครั้ง เพราะเป็นปัจจัยที่อาศัยเกี่ยวเนื่องกันอย่างลึกซึ้ง ชาติใดมีเอกลักษณ์หนักแน่นมั่นคง ก็สามารถดำรงเอกราชอยู่ได้ตลอดไป ตรงกันข้าม ชาติใดที่มีความโลเลเลื่อนลอยทางเอกลักษณ์ ในไม่ช้าก็จะเหลือไว้แต่เพียงชื่อในประวัติศาสตร์เท่านั้น ลองพิจารณาดูว่า ในอดีต เอกราชของไทยดำรงอยู่มาได้อย่างไร คือวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า ภายใต้อสถานการณ์ปัจจุบัน ชาติไทย จะสามารถดำรงเอกราช อยู่ได้ต่อไปอีกนานสักเท่าใด มองให้แคบเข้ามา อีกนิดก็คือ ในปัจจุบันนี้ เรามีเอกราชทางการเมือง (สมบูรณ์หรือไม่) เรามีเอกราชทางเศรษฐกิจ (สมบูรณ์หรือไม่) และเรามีเอกราชทางสังคม (สมบูรณ์หรือไม่) แล้วลองเลยคิดถึงเข้าไปอีกชั้นหนึ่งว่า เรามีเอกลักษณ์ทางการเมืองอะไรบ้าง เรามีเอกลักษณ์ทางเศรษฐกิจอะไรบ้าง และเรามีเอกลักษณ์ทางสังคมอะไรบ้าง

นี่คือปัญหาที่พวกเราชาวไทย ต้องเริ่มคิดกันอย่างจริงจังเสียที เพราะการสิ้นชาติของชาติต่าง ๆ ที่เป็นไปแล้ว ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นอุทาหรณ์ที่จะต้องสังวรไว้ให้จงหนัก

เอกราชของชาติ เรายอมให้สูญเสียไปไม่ได้ นี่เป็นสัจธรรมที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด แต่การสูญเสียเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ไปทีละอย่างสองอย่าง ย่อมนำมาซึ่งการสิ้นชาติได้ ในกาลเวลาที่ เราไม่อาจคิดคำนวณได้

ในอดีตกาล เอกลักษณ์ของชาติไทย ได้ถูกกระตุกเตือนให้คำนึงอยู่เสมอ ไม่ว่าจากองค์พระ ประมุขแห่งชาติ ตลอดจนพระราชวงศ์ หรือจากประชาชนคนธรรมดาสามัญ ได้พยายามสร้างแบบอย่าง

ที่ติงาม ให้เป็นเอกลักษณ์ของพลเมือง เพื่อเป็นกำลังอันมั่นคงในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า
ยิ่ง ๆ ขึ้นไป แม้องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ก็ได้ทรงเน้นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ

การรักษาความมั่นคงของชาตินั้น อย่าได้มองเพียงผิวเผิน เพราะภัยที่เห็นตัวนั้น สามารถทำลาย
หรือต่อต้าน ด้วยอาวุธยุทธภัณฑ์ได้ แต่ภัยที่มองไม่เห็นตัวนั้น ต้องต่อต้านด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง หรือด้วย
วิญญานที่สมบูรณ์ด้วยความเป็นไทยแท้

ในเวลาปัจจุบันเช่นนี้ ขอให้พวกเราชนชาติไทย จงพยายามรักษาความมั่นคงของจิตใจ ให้แน่น
ไม่แปรผัน ยึดมั่นในองค์คุณความดีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันตลอดไป

พิมพ์ที่ : บริษัท วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด

440/17 - 19 ซอยชัยสมรภูมิ ถนนราชวิถี กรุงเทพฯ 10400

โทร. 2451369, 2452076, 2453883, 2454427

นางพนิดา ปทุมารักษ์ ผู้พิมพ์โฆษณา 2528

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี